



1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Andre vice talmannen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp anmält Björn Lind som suppleant i försvarsutskottet och socialförsäkringsutskottet under Magdalena Streijfferts ledighet.

Andre vice talmannen förklarade vald *under tiden den 7 augusti 2009–15 februari 2010* till

suppleant i försvarsutskottet

Björn Lind (s)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Björn Lind (s)

2 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2008/09:FPM128 EU:s årsbudget för 2010, till finansutskottet

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2008/09:Ju26 till justitieutskottet

2008/09:So22 till socialutskottet

2008/09:Ub33–Ub37 till utbildningsutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 2008/09:FiU35 och FiU38
Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden 2008/09:MJU29 och MJU28
Miljö- och jordbruksutskottets utlåtande 2008/09:MJU30
Näringsutskottets betänkanden 2008/09:NU25, NU21, NU26 och NU22
Skatteutskottets betänkande 2008/09:SkU30

Försvarets inriktning

5 § Försvarets inriktning

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande 2008/09:FöU10
Försvarets inriktning (prop. 2008/09:140).

Anf. 1 ANDERS KARLSSON (s):

Fru talman! I dag är det så dags, till slut får man nog tillägga, att debattera Sveriges framtida försvarspolitiska inriktning.

Dagens debatt skiljer sig mot tidigare debatter. Regeringen har med denna försvarspolitiska inriktningsproposition brutit den svenska traditionen att söka samförstånd om försvarspolitiken över blockgränserna. I stället för att bygga vidare på Försvarsberedningens arbete genom samtal över blockgränserna valde regeringen att gå fram med sin egen tolkning och bedömning av Försvarsberedningens slutsatser. Att det handlar om just en tolkning och bedömning är alldeles uppenbart. Regeringen har inte tagit Försvarsberedningens förslag rakt av utan gjort ett urval och en bedömning. Regeringen arbetade dessutom ända in på övertid för att göra förändringar i sin proposition.

Vi socialdemokrater hade verkligen velat se en bred uppgörelse om denna fråga. Min partiledare Mona Sahlin har flera gånger uttryckt: Vi var beredda att diskutera allt, utom ett Natomedlemskap. Intresset för detta har dock varit, milt uttryckt, begränsat från regeringens sida.

Nu står vi där vi står. Vi socialdemokrater har väckt en motion som innebär fortsatt reformering från det gamla invasionsförsvaret till ett modernt, effektivt och folkligt förankrat insatsförsvaret. Vi vill se ett trovärdigt svenskt försvar som ska vara avskräckande och utgöra en grund för en trovärdig militär alliansfrihet. Det måste anses som tämligen anmärkningsvärt att regeringen i sin proposition inte ens nämner den militära alliansfriheten.

Fru talman! Jag vill därför ta tillfället i akt att understryka att för oss socialdemokrater är det självklart att Sverige ska vara fortsatt militärt alliansfritt. Det svenska försvaret ska också kunna bidra till en säkrare värld genom insatser för fred och säkerhet.

På flera viktiga områden har vi en annan syn än den regeringen presenterar i sin proposition. Det gäller bland annat personalförsörjningen och försvarsindustrin. Jag tänker här närmare utveckla vår syn på dessa frågor.

För oss socialdemokrater är försvaret inte en fråga eller ett politikområde vilket som helst, utan det är ett område som kräver en särskilt hög grad av folklig insyn och förankring.

Ytterst har vi ett militärt försvar för att kunna försvara landet mot angrepp. Vi menar därför att Sveriges försvar måste förbli allas ansvar – detta för att skapa en bred förståelse och folklig förankring för vårt försvar.

Varje framtida personalförsörjningssystem för Försvarmakten måste klara av att förse myndigheten med tillräckligt mycket personal av tillräckligt hög kvalitet, oavsett säkerhetspolitisk och ekonomisk konjunktur.

Systemet måste vara robust och långsiktigt. Det måste också utformas så att det bidrar till en bred folklig förankring för försvaret och till ett försvar som speglar samhället när det gäller attityder och sammansättning. Regeringens inriktning mot en helt frivillig rekrytering och ett stort antal heltidsanställda yrkessoldater gör det svårt att uppnå detta. Erfarenheter från omvärlden visar tvärtom att frivillig rekrytering riskerar att bli starkt konjunkturberoende. Därmed riskerar man att få antingen ett stort antal vakanser eller rusande personalkostnader. Såväl nationella som internationella experter har varnat för de rekryterings- och bemannings-svårigheter som kan komma att uppstå. Det finns en stor risk för att Försvarmakten får en alltför smal rekryteringsbas.

Vårt alternativ innebär en högre tillgänglighet än i dag, detta utan att som regeringen lägga enorma summor på en beredskap som inte kan motiveras. Det kan i detta sammanhang konstateras att bara personal- och verksamhetskostnaderna för regeringens 6 500 yrkessoldater torde summeras till någonstans mellan 3 och 4 miljarder kronor per år.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill, i enlighet med Försvarsberedningens slutsatser, se en övergång till en bemanning av insatsförbanden baserad på frivillighet. Vi anser dock att värnplikten även i fortsättningen ska utgöra basen för det svenska försvaret. Sveriges försvar är och ska förbli allas ansvar.

Vi vill därför att alla unga män och kvinnor ska genomgå mönstring via Internet. Utifrån svaren tas en del ut för en fördjupad mönstring. Slutligen får sedan en mindre grupp göra en cirka tre månader lång värnplikt. De som är lämpade och vill kan sedan på frivillig basis genomgå fortsatt utbildning om i genomsnitt nio månader för placering i insatsorganisationen. Därefter kan de skriva ett avtal om att under vissa perioder tjänstgöra nationellt eller internationellt. Övrig tid är de helt civila på liknande sätt som dagens reservofficerare. För dem som efter de inledande tre månaderna inte går vidare till insatsförbanden finns möjlighet till fortsatt utbildning och placering inom hemvärnet eller nationella skyddsstyrkorna.

Vår modell innebär att insatsförbanden bemannas på frivillig grund, samtidigt som den säkrar en stabil och långsiktig rekrytering till det svenska försvaret. Försvaret kommer även i framtiden att nå ut till alla grupper, inte bara de personer som av olika skäl själva söker sig dit. Dessutom är systemet flexibelt och lätt att utvidga vid en försämrad omvärldssituation och skapar såväl ökad tillgänglighet som stabilitet.

Sedan tror jag att något som vi måste ha klart för oss är att om man väl avskaffat värnplikten – oavsett om lagen formellt avskaffas, vilande-förklaras eller bara inte tillämpas – blir det mycket svårt att återinföra den såväl politiskt som praktiskt. Eller som ordspråket säger: Bytt är bytt, kommer aldrig mer igen.

Fru talman! Låt mig nu gå in på frågan om försvarsindustrin. För drygt en vecka sedan meddelade Saab Bofors Dynamics att de varslade 370 personer, framför allt på utvecklingssidan, i bland annat Karlskoga, Linköping och Göteborg. Pressmeddelandet var tydligt. Varslet var en direkt konsekvens av regeringens materielpolicy, att köpa från "hyllan". Att det nu är utvecklingen som drabbas är särskilt oroväckande. Det är ju i praktiken framtiden som prioriteras ned.

Sverige har en lång tradition av en stark nationell försvarsindustri som försett och förser landet inte bara med spjutspetsteknologi utan också med kunskap och oberoende samt tillgång till viktiga internationella militära och industriella samarbeten. Försvarsindustrin är således inte bara, eller ens främst, en arbetsmarknadsfråga eller en industripolitisk fråga. Den är ytterst en säkerhetspolitisk fråga. Tillgången till materiel måste säkras, inte bara i dag utan också när vi behöver den vid en eventuell framtida försämrad omvärldssituation.

En försvarsindustri baserad i Sverige med väl utvecklade internationella samarbeten kan ge Sverige en bättre tillgång till både materiel och "hylla", även i en försämrad omvärldssituation.

Försvarsindustrin ger oss också viktig kompetens, en kompetens som många gånger kanske inte ens finns på "hyllan". Ta till exempel våra ubåtar, unika förmåga att verka i grunda vatten. Den är så unik att den amerikanska marinen köpte övningstid med svenska ubåtar. Det är ett resultat av en unik kunskapsutveckling där såväl Försvarsmakten som försvarsindustrin, i detta fall Kockums, haft en viktig roll. Frågan är om Sverige hade haft denna förmåga utan den svenska försvarsindustrin. Svaret är förmodligen: Nej, knappast.

Att handla från "hyllan" är lättare sagt än gjort. Som jag sagt många gånger tidigare handlar det inte om att köpa ett kilo socker eller en liter mjölk på Konsum eller Ica. Det handlar faktiskt om försvarsmateriel. Om det finns en sådan "hylla" och den verkligen innehåller den materiel Sverige behöver kan det naturligtvis vara rätt. Det är dock viktigt att notera att till skillnad från många andra produkter är "hyllan" sällan självklar. Även för standardmateriel krävs det anpassning till nationella behov.

Det är inte inköpspriset som är det intressanta, utan systemets kostnad över hela livscykeln.

Fru talman! Sist men inte minst måste man analysera vad förlusten i kompetens i industri och i forskning betyder för vår handlingsfrihet framöver, för exportmöjligheter med mera. Det gäller särskilt för kompetenser och produkter som är strategiskt viktiga för Sverige ur ett försvarspolitiskt eller näringspolitiskt perspektiv.

Regeringens bristande vilja att se försvarsindustrins säkerhetspolitiska roll för att skapa kunskap och för att ge Sverige tillgång till viktiga internationella samarbeten är oroväckande.

Vi sympatiserar i grunden med en utveckling mot en mer konkurrenssatt marknad på försvarsmaterielområdet. Vi får dock inte vara naiva. Försvarsmaterielsektorn är i dag och under överskådlig framtid inte en marknad liknande den för mobiltelefoner eller personbilar. Starka stater kommer av ekonomiska, politiska och säkerhetspolitiska skäl att fortsätta driva sina intressen i dessa frågor. Däremot kommer de stater

som inte har någon klar vilja för hur man ska förhålla sig till denna utveckling att se sin försvarsindustri försvinna.

Försvarsindustrin i Sverige besitter stor konkurrenskraft och kan väl konkurrera med omvärlden. Det kräver dock att den ges samma förutsättningar som andra stater ger sin försvarsindustri. Det handlar bland annat om bättre, tydligare och mer långsiktiga planeringsförutsättningar, om satsningar på forskning och utveckling inom strategiskt viktiga områden för svensk försvars- och säkerhetspolitik och om en adekvat försvarsindustristrategi så att kortsiktigt korrekta beslut inte står emot långsiktiga säkerhets-, försvars- och näringspolitiska intressen.

Detta har regeringen hittills misslyckats med. Risken är att andra länder konkurrerar ut en fullt konkurrenskraftig försvarsindustri i Sverige. Det är dessa effekter vi ser när industrin börjar varsla om uppsägningar.

Fru talman! Hemvärnet, de nationella skyddsstyrkorna, utgör en viktig del av Sveriges militära försvar som en snabbt gripbar resurs men också som en central resurs för samhällets robusthet vid större kriser. Det är en generellt sett kostnadseffektiv resurs som bör finnas över hela landet. Vi vill därför se en ökad ambition från regeringen avseende hemvärnet, de nationella skyddsstyrkorna.

Vi vill också se självständiga ideella frivilligorganisationer som tillför samhället viktiga värden. Vi menar att regeringens syn på försvarets frivilligorganisationer inte resulterar i en mer användbar frivillighet. Propositionens förslag om förändrat organisationsstöd stämmer inte överens med den vision och de principer som var kärnan i den överenskommelse som 2008 träffades mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting.

De organisationer som varaktigt och med kvalitet kan bidra till Försvarsmaktens verksamhet eller till samhällets krishanteringsförmåga bör kunna få samhällsstöd för till exempel demokratiarbete och organisationsutveckling.

Den förändrade bidragsstruktur som regeringen föreslår skapar inte konkreta och realistiska förutsättningar för organisationerna att åta sig uppdrag och utgöra en långsiktig resurs inom svensk krishantering. Det är av stor vikt för vår samlade krishanteringsförmåga att de organisationer som uppfyller regeringens fastställda krav på kvalitet, uthållighet och samverkansförmåga också fortsättningsvis kan komma i fråga för ett obundet organisationsstöd som inte enbart baseras på de uppdrag som organisationen åtagit sig att genomföra.

Fru talman! Vi socialdemokrater hade verkligen velat se en bred uppgörelse om det framtida försvaret. Som Mona Sahlin flera gånger uttryckte det: Vi var beredda att diskutera allt utom Natomedlemskap. Tyvärr har den moderatledda regeringen valt en annan väg.

Därför har vi den socialdemokratiska motionen där vi beskriver hur vi vill se ett modernt, effektivt och folkligt förankrat försvar byggt på en bred politisk enighet. Vi vill se vårt framtida försvar ha plikten som grund och värna Sveriges militära alliansfrihet.

Med det ställer jag mig bakom alla s-reservationer men yrkar för tidsvinnande bifall endast till reservationerna 1 och 6.

Anf. 2 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Vår alliansfrihet har tjänat oss väl och har goda möjligheter att fortsätta göra det under lång tid framöver. Vår alliansfrihet är en av våra viktigaste säkerhetspolitiska och utrikespolitiska tillgångar. Även om utskottsmajoriteten i dag säger att Sverige är alliansfritt agerar Sverige på flera områden i realiteten på ett sätt som inte någon kan uppfatta som alliansfritt.

Sverige borde spela en avgörande roll för en positiv utveckling såväl i vårt närområde som i världen i stort. Men en svensk regering som knyter sig allt närmare Nato, som aktivt deltar i militariseringen av EU och som väljer en väg av konfrontationer mot Ryssland är inte och kommer inte att vara en sådan kraft. Möjligheterna för att Sverige ska spela en positiv roll saknas inte – däremot uppenbarligen den politiska viljan hos den borgerliga regeringen.

Fru talman! Vi har fått vänta länge på regeringens inriktningsproposition. Vi trodde att den skulle vara innehållsrik och heltäckande och att den skulle ge oss och Sveriges övriga medborgare svar på en rad viktiga försvarspolitiska utmaningar.

Vad har regeringen gjort under dessa år av regeringsmakt och ansvar för vår försvarspolitik? Jo, man har tillsatt flera utredningar – några är avslutade och andra är pågående. Beslutsförmågan lämnar mycket i övrigt att önska. Klara besked kommer inte heller i denna proposition. Regeringen svänger sig med begrepp och ger tomma löften om att besked kommer när ekonomin tillåter eller att man återkommer med proposition i höst.

Men när det gäller beslut som påverkar vår alliansfrihet – jag avser nu den pågående Natoövningen i Norrland och deltagandet i EU:s snabbinsatsstyrkor 2011 – finns det beslutskraft.

Även i en så avgörande framtidsfråga som att införa ett helt nytt personalförsörjningssystem byggt för rekrytering och utbildning till yrkes-soldater som snabbt kan sättas in i utlandstjänst är handlingskraften och beslutsförmågan total. Systemet ska införas redan nästa år, bara några månader före valet. Det, fru talman, är mycket illa.

Viljan att bygga ett robust stabilt försvar för framtiden finns inte. Det är inte inifrån och ut, här och nu som gäller, utan det är genast, dyrt och någon annanstans som gäller när den samlade borgerligheten pekar med hela handen.

Fru talman! Vänsterpartiet anser att frågor som rör jämställdhet, HBT, mångfald och diskriminering inom försvaret är mycket viktiga för såväl de värnpliktiga som de anställda. Det är ju Försvarmaktens värdegrund och personalpolitik som synliggörs genom hur man hanterar frågor om jämställdhet, mångfald och diskriminering.

Vi kan nu krasst konstatera att regeringen misslyckats kapitalt med att nå en rimlig fördelning mellan män och kvinnor. Det är inte acceptabelt att inte betydligt fler kvinnor i framtiden ska få vara delaktiga och ges samma förutsättningar som männen när det gäller att skydda våra demokratiska värden och mänskliga rättigheter i en så viktig verksamhet som Sveriges försvars- och säkerhetspolitik.

Har regeringen någonsin ställt sig frågan vad som hindrar en positiv utveckling när det gäller jämställdhet?

Vi i oppositionen menar, precis som majoriteten i utskottet också ger uttryck för i detta betänkande, att det är mycket viktigt att regeringen och dess myndigheter fortsätter att driva arbetet för att främja jämställdhet.

Regeringen måste ta fram en handlingsplan för att komma till rätta med jämställdhet inom försvaret.

Eftersom vi alla ställer upp för värden om icke-diskriminering är det angeläget att den svenska försvarsmakten bidrar till att HBT-frågor uppmärksammas i alla relevanta sammanhang även på det internationella planet.

Jag anser att en ökad andel kvinnor i till exempel fredsfrämjande insatser är ett mål i sig.

Det duger inte med skrivningar som att vi ska verka för perspektivet i resolution 1820 om vi ska nå resultat. Det måste finnas mer konkreta åtgärder. Värnplikten, som enligt Vänsterpartiet ska finnas kvar i framtiden om än i reformerad form, måste vara könsneutral. Kvinnor och män ska antas på samma villkor. Den dagliga arbetsmiljön och karriärmöjligheterna måste också stimulera kvinnor att stanna kvar inom Försvarsmakten.

Det måste ske en förändring. Så min fråga till försvarsministern är: Kommer regeringen att lämna en handlingsplan till riksdagen där regeringen redovisar konkret hur man ska öka andelen kvinnor inom Försvarsmakten?

Fru talman! Hemvärdet har fortfarande en stark folklig förankring och skapar därmed trygghet och tilltro till förmågan att skydda och hjälpa befolkningen vid såväl stora som små kriser och katastrofer.

Hemvärdet verkar i hela landet och är en ovärderlig tillgång eftersom man kan verka uthålligt och under ibland svåra klimatförhållanden.

Det utgör ett mycket viktigt komplement till samhällets krisberedskap. Väpnad strid är ett grundfundament, men den civila beredskapens betydelse ökar alltmer.

Hemvärdet har dessutom genom sina direktutbildningar visat att det, till skillnad från den övriga Försvarsmakten, går att rekrytera och behålla kvinnorna inom organisationen. Det ger även kvinnor möjlighet att delta i freds- och säkerhetsarbetet med sin kompetens och erfarenhet.

En alltmer utbredd och återkommande taktik är att när Försvarsmakten får sparkrav från regeringen är det en lätt men kortsiktig lösning för ekonomiansvariga inom Försvarsmakten att spara in på hemvärdets verksamhet. Man gör hemvärdet till ett dragspel eller en budgetregulator i Försvarsmaktens driftbudget. Det ger hemvärnsorganisationerna dåliga förutsättningar att planera och ansvara för sin verksamhet i landet.

Vi menar, till skillnad från alliansen, att hemvärdet måste utökas, förstärkas, utvecklas och garanteras resurser för att finnas närvarande i hela landet.

Fru talman! De frivilliga försvarsorganisationernas framtid är allvarligt hotad.

I det förslag som den samlade alliansregeringen nu lagt fram för riksdagen och som dessutom den borgerliga majoritetens ledamöter i utskottet stöder vill man redan nu avskaffa den budgetpost som finns till landets frivilligorganisationer inom försvarsområdet. Det är pengar som i dag går till exempelvis Försvarsutbildarna, Lottorna, Bilkåren, Civilförsvarsförbundet och en rad andra mycket viktiga frivilligorganisationer.

Regeringen har inte gjort någon som helst konsekvensanalys eller haft någon dialog med berörda organisationer.

Vi ser stora risker med att dra undan ett basstöd i syfte att organisationerna ska sälja dessa tjänster. Verksamheten bygger ju på frivillighet och ideell bas och är inte ett privat företag med anställda. Nu när kommunens budget blir ansträngd, finanskrisen slår till och skatteunderlaget minskar riskerar budgeten för frivilligverksamhet att bantas eller strykas helt.

Det akuta problemet är att regeringen tar bort anslagsposten och därmed de nära 70 miljoner som fanns på den posten.

Man måste självklart i detta läge ha en dialog med frivilligrörelsen om hur man bäst ska säkerställa det ovärderliga arbete som organisationerna gör, annars kastar man ju ut barnet med badvattnet. Regeringen måste ta sitt förnuft till fånga och återföra resurserna i den kommande budgeten i höst. Det är omöjligt att genomföra en planerad ideell verksamhet utan en basbudget.

Organisationerna blir ännu mer beroende av kommuners och myndigheters vilja att tillhandahålla fasta resurser. Risken är stor att medlemmar slutar eftersom de ser att medlemsavgifter och insamlade medel kommer att finansiera lokaler, resor och administration i stället för den kärnverksamhet som medlemmarna vill bidra till med sin kompetens och erfarenhet.

Även i denna fråga har regeringen sagt att man ska återkomma med förslag på hur verksamheten ska bedrivas. Varför är det så bråttom att ta bort anslaget redan nu?

Vänsterpartiet har i de gemensamma reservationerna krävt att anslaget ska återföras nu och att en dialog ska föras med berörda organisationer inför höstens budgetarbete.

Fru talman! Tyvärr medger inte tiden att vi lyfter upp alla områden där vi i oppositionen har en sammanhållen politik, men helt kort vill jag poängtera vikten av ett mycket bättre fungerande civil-militärt arbete i vår internationella verksamhet. Regler, riktlinjer och avgränsningar måste bli tydliga så att vårt civila bistånd inte ifrågasätts och sammanblandas med militär verksamhet. Militär verksamhet ska förebygga och undanröja allvarliga hot samt stödja och skydda civilbefolkningen. Den ska underlätta och säkra att civilt bistånd kan genomföras av dem som har erfarenhet och kompetens inom sina ansvarsområden.

Fru talman! Vi i den samlade oppositionen s, v och mp har i detta betänkande, inom område efter område när det gäller försvarets inriktning, genom våra gemensamma reservationer visat på att vi har en sammanhållen försvars- och säkerhetspolitik.

På punkt efter punkt redovisar vi detta i betänkandet. Det gäller såväl försvarspolitisk inriktning och ekonomisk styrning och grundorganisation som hemvärnet och frivilligorganisationerna med mera. Detta gör vi, fru talman, trots att vi i dag inte har det ansvaret. Det är de facto regeringen som har det ansvaret.

Regeringen klarar inte av att lägga fram ett konkret, finansierat förslag om så viktiga områden som personalförsörjning och materieförsörjning. Ni skjuter dessa frågor på framtiden och hänvisar till kommande propositioner. Trots detta lägger ni fram förslag på att ta bort anslaget för frivilligorganisationerna, reducera hemvärnet och införa ett helt nytt,

oprövat personalförsörjningssystem som ska gälla redan från den 1 juli nästa år.

Fru talman! Det allra allvarligaste som vi ser i betänkandet är att den samlade borgerliga regeringen inte är överens om säkerhetspolitiken och vårt förhållande till neutraliteten och framför allt till alliansfriheten. Alliansfriheten har en djup folklig förankring.

Folkpartiet har ännu en gång markerat sin avvikande mening i fråga om alliansfrihet och sin naiva tro på att en Natoanslutning är nödvändig för att vi ska kunna säkra vår suveränitet och våra nationsgränser.

I detta betänkande går Folkpartiet ännu längre och underkänner det alltmer utvecklade samarbetet med våra nordiska grannländer.

Allan Widman går så långt att han menar att det samarbetet saknar säkerhetspolitisk förankring i verkligheten. Han menar att de andra nordiska länderna har insikt om detta men inte hans egen regering. Detta, fru talman, ser jag som mycket häpnadsväckande och allvarligt.

Den tid då vi vänner av alliansfrihet i riksdagen kunde tala om att försvara alliansfriheten är förbi. Nu handlar det om att återupprätta alliansfrihetens trovärdighet.

Sverige står inför ett avgörande säkerhetspolitiskt vägval. Det är inte i längden hållbart att i deklARATIONER hävda alliansfrihet samtidigt som man agerar på ett sätt som ingen kan uppfatta som just alliansfritt. Inom de kommande åren står vi inför flera konkreta utmaningar. Det handlar om Natomedlemskap, om deltagande i Natos snabbinsatsstyrka och om värdskapet för Nordic Battlegroup 2011. På inget av dessa områden får vi i dag ett klart besked från den borgerliga majoriteten.

Samtidigt är vi i den rödgröna oppositionen på dessa punkter eniga i vårt avvisande av medlemskap i Nato och Natos snabbinsatsstyrka samt i vårt krav att Sverige ska avsäga sig ramansvaret för Nordic Battlegroup 2011. Vi är också eniga i vårt stöd till en svensk alliansfrihet, inte bara i dag utan också i morgon.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 11 men står givetvis bakom samtliga våra reservationer.

Till sist, fru talman, vill jag ta tillfället i akt att tacka utskottskansliet för dess service och förmåga att tolka vad vi vill och få omgivningen att förstå vad vi menar.

Anf. 3 PETER RÅDBERG (mp):

Fru talman! Efter Försvarsberedningens rapport *Försvar i användning* från juni 2008 hade regeringen en i det närmaste unik möjlighet att åstadkomma en långsiktig inriktning av försvaret med ett brett politiskt stöd. Vi rödgröna oppositionspartier var beredda att aktivt bidra till det nödvändiga arbetet att konkretisera och utveckla beredningens slutsatser till ett inriktningsbeslut.

Denna unika möjlighet till en bred försvarspolitisk uppgörelse har regeringen slarvat bort. Regeringen har gjort en egen tolkning och konkretisering av Försvarsberedningens slutsatser och krävt att alla som vill se en bred uppgörelse om försvarets inriktning måste ansluta sig till denna. Detta är inte seriöst och illustrerar inget annat än en ovilja till dialog och breda samförståndslösningar inom försvars- och säkerhetspolitiken, något som tidigare har varit en ledstjärna.

En grundläggande ansats i beredningens arbete var att man måste prioritera inom ramen för en begränsad ekonomi. Därför föreslogs till exempel omfattande reformer av stödmyndigheter och reformering av grundorganisationen. I politisk enighet föreslogs även färre JAS Gripenplan än dagens beslutade antal om 100 stridsflygplan. Försvarsberedningen föreslog också att Sverige över tid ska kunna hålla upp till 2 000 personer ur markstridskrafterna insatta nationellt och internationellt.

Detta är bara några exempel på hur regeringen har valt att frångå de överenskommelser som slöts i beredningen.

Regeringen väljer att bortse från vissa rationaliseringar och lägger in nya saker i försvarsbudgeten, till exempel stridsvagnarna på Gotland och en förbandsreserv om fyra mekaniserade bataljoner som försvarsmministern har uppgivit kostar 100 miljoner kronor. Vidare föreslår regeringen i propositionen en ändrad struktur på kraven på operativ förmåga i förhållande till planeringsanvisningarna till Försvarmakten. Allt detta sker utan att man förändrar den ekonomiska ramen.

Fru talman! Som mina kamrater i oppositionen tidigare har sagt ska Sverige förbli militärt alliansfritt. Sverige ska inte ansöka om medlemskap i Nato. Miljöpartiet säger också nej till svenskt deltagande i Natos snabbinsatsstyrka, Nato Response Force. Därför är det extra sorgligt att Sverige just nu övar som bäst i Norrbotten med Nato och NRF, en övning som vi dessutom har bjudit in till.

Samtidigt välkomnar jag att Folkpartiet är tydligt med sitt välsignande av Nato och USA. De talar nästan euforiskt om denna världens största militärorganisation som ska frälsa världen. Problemet är att hela havet stormar i majoritetens Natopolitik. Vi har Folkpartiet, som säger ett rungande ja. Vi har Centerpartiet, som säger nej. Vi har Moderaterna, som säger att vi får se lite längre fram. Och så har vi Kristdemokraterna, som säger att det inte är aktuellt just nu.

Vad vill ni som äger regeringsmakten i denna så viktiga försvars- och säkerhetspolitiska fråga? Om detta säger ni ingenting.

Den rödgröna oppositionen säger samstämmigt nej till både Nato och NRF.

Sverige har i och med denna övning varken någon säkerhetspolitik eller någon alliansfrihet kvar i den svenska regeringsdeklarationen. Sverige befinner sig i ett säkerhetspolitiskt vakuum, ett vakuum som håller på att fyllas upp av Nato. Övningen är inte kopplad till FN eller någon fredsbevarande verksamhet. Övningen är ett led i att träna Natos offensiva snabbinsatsstyrka, som alltså övar i Norrbotten.

Natoövningen är ett led i en ökad militär närvaro i norr. En anledning är det ökade intresset för Norra Ishavets och Barents havs tillgångar på råvaror som gas och olja, vilka kan bli möjliga att utvinna inom kort.

Fru talman! Internationell säkerhet ska vila på samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. FN är en central aktör som garant för internationell fred och säkerhet samt upprätthållande av folk-rätten, vilket utgör grunden för det svenska engagemanget. I enlighet med FN-stadgans principer har Sverige ett ansvar för att främja internationell fred och säkerhet. Världen lider i dag ingen brist på militära styrkor och förband, men det finns ett stort underskott på humanitära insatser. FN:s säkerhetsråd har slagit fast att behovet av åtgärder för att före-

bygga väpnade konflikter är stort. Sverige bör verka för att stärka sin förmåga att förebygga kriser samt för att återuppbygga utsatta områden.

Ett ökat bi- och multilateralt nordiskt militärt samarbete är både viktigt och efterfrågat. Det finns en stor outnyttjad potential i det nordiska militära samarbetet som vi bör ta till vara.

Förändringarna i vår omvärld under de senaste decennierna har varit omvälvande och i huvudsak positiva. Samtidigt har nya osäkerheter vuxit fram. Globaliseringen förändrar den världsbild vi är vana vid. Det militära invasionshotet mot vårt land har ersatts av en mer mångfasetterad hotbild. Framtidens hot kommer troligtvis att ha sin grund i konflikter och tvister kring energi- och råvaruförsörjning. Även organiserad brottslighet och terrorism med attacker mot känsliga tekniska och IT-relaterade system kan vara tänkbara hotområden i framtiden. Frågan är vilken beredskap den svenska regeringen har mot dessa morgondagens hotbilder.

Regeringen har alltsedan konflikten mellan Ryssland och Georgien hösten 2008 gjort en omedelbar koppling mellan Georgienkriget och utvecklingen av det svenska försvaret. Regeringens skrivningar om hur snabbt Georgienkriget avgjordes och hur snabbt rysk trupp kom på plats kan leda tanken fel. Kriget i Georgien hade föregåtts av en lång tid av politisk och militär uppladdning. Kriget kom således inte som en blixtnedslag från klar himmel utan hade föregåtts av betydande förvarning. Det går således inte att använda detta krig som ett argument för varför Sverige ska ha stående förband med extremt hög beredskap.

Tidigare var som bekant behovet av snabbinsatsförmåga främst ett svar på behovet – förmåga och vilja att delta i internationell krishantering – och inte en hotbild mot vårt land, en hotbild som med regeringens retorik framstår som närmast omedelbar.

Miljöpartiet ifrågasätter vilka bevekelsegrunder som ligger bakom regeringens analys. Om regeringen på allvar tycker att den militära hotbilden mot vårt land ökat på ett sätt som föranleder en så hög andel omedelbart gripbara förband, hur kommer det sig i så fall att man inte lika handlingskraftigt tar sig an den civila sidan av samhällets motståndsförmåga? Inte ett ord sägs om behovet av att rulla i gång civilförsvaret i vid mening. Så länge detta inte görs är det lätt att tro att den hotbildsbeskrivning regeringen målar upp tjänar andra syften än att man oroas över just hotbilden.

Fru talman! Värdet av den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel var 20,7 miljarder kronor 2008. Det är en ökning med 24 procent jämfört med 2007. Värdet av de faktiska exportleveranserna av krigsmateriel var 12,7 miljarder kronor 2008. Det är en ökning med 32 procent jämfört med föregående år räknat i löpande priser. Sverige har ökat försvarskostnaderna med ungefär 100 procent sedan Irakkriget startade 2003. Man kan lite ironiskt säga att Irakkriget har varit en god affär för regeringen och skattebetalarna, men jag tycker att det är ett cyniskt resonemang.

Regeringen uttrycker sig också i positiva ordalag om direktutveckling för exportbehov. Det är en helomvändning jämfört med tidigare politik och en utveckling som Miljöpartiet tar avstånd från. Riktlinjerna är nämligen mycket tydliga på att sysselsättning, exportintäkter eller regionalpolitiska hänsyn inte utgör motiv för krigsmaterielexport från Sverige. Det är vårt lands behov av försvarsindustriell kapacitet som utgör motivet för

export, eller med andra ord: Om det finns försvarspolitiska behov att bevara viss utvecklings- eller produktionskapacitet i Sverige föreligger motiv för export. Det är inte samma sak som omsorg om sysselsättningen och industrin som sådan. Detta är en helt ny och oroväckande signal från regeringen, och riksdagen måste med kraft avvisa en sådan inriktning.

Utgångspunkten för Miljöpartiets försvarspolitik är att det svenska försvaret ska omvandlas från ett invasionsförsvar till ett fredsfrämjande insatsförsvar. Försvaret ska ha ett tydligt och renodlat uppdrag, och det ska uppfyllas på ett kostnadseffektivt sätt. För detta ändamål krävs fortsatta omfattande omstruktureringsinsatser både inom förbandsverksamheten och inom materielförsörjningen.

Regeringen vill se ett försvar med extremt hög beredskap, och regeringspartierna har enats om en inriktning av försvaret från en dimensionering utifrån internationell krishantering till att fokus sätts på det nationella territorieförsvaret. Denna beredskap medför orimligt höga kostnader, och återgången till territorieförsvarsfokus är omotiverad utifrån rådande hotbild.

Miljöpartiet står fast vid att det militära försvaret ska dimensioneras utifrån operativa behov och en realistisk hotbildsanalys. De operativa behoven innebär under överskådlig tid deltagande i internationella krishanteringsuppgifter och fredsfrämjande verksamhet.

Sverige är i dag nere på mycket låga nivåer när det gäller vårt bidrag till internationell fredsfrämjande verksamhet. I synnerhet gäller det FN-ledda insatser där antalet svenska soldater, militärobservatörer och poliser i FN-tjänst aldrig varit så lågt som i dag. Samtidigt som FN är i akut behov av bidrag till fredsfrämjande verksamhet handlar svensk försvarsdebatt om nationella territoriella överväganden.

Fru talman! Låt mig säga några ord om civil och militär samverkan. Militära insatser kan inte på egen hand skapa förutsättningar för fred och återuppbyggnad i konfliktdrabbade områden. Säkerhet och utveckling förutsätter en helhetssyn på och samverkan mellan militära, humanitära, fredsbyggande och utvecklingsrelaterade medel. De militära resurserna krävs inte sällan för att möjliggöra de civila insatserna, men de civila insatserna är oftast de viktigaste för att uppnå långsiktig stabilitet.

Miljöpartiet anser att den civil-militära samverkan inför och under insatser måste stärkas, och vi är positivt inställda till samordning och strategisk styrning för att olika typer av insatser ska kunna öka varandras verkningsgrad. Internationella insatser bör beredas i en integrerad civil-militär planeringsprocess från policyskapande, planering, övning, utbildning, genomförande av insats samt utvärdering av kunskapsåterföring.

Avslutningsvis: Regeringen talar sig varm för frivilliga försvarsorganisationer, men när det kommer till kritan sviker regeringen dessa. Regeringen skriver i sin proposition att stödet till frivilliga försvarsorganisationer inte längre ska finnas uppfört i statsbudgeten.

Miljöpartiet vill se självständiga ideella frivilligorganisationer som tillför samhället viktiga värden. Vi menar att regeringens syn på försvarets frivilligorganisationer inte resulterar i en mer användbar frivillighet. Propositionens förslag om förändrat organisationsstöd stämmer inte överens med den vision och de principer som är kärnan i den överenskommelse som under 2008 ingicks mellan regeringen och idéburna organisationer.

Med detta, fru talman, yrkar jag för tids vinnande bifall till reservationerna 1 och 2, men jag ställer mig bakom samtliga Miljöpartiets reservationer.

Prot. 2008/09:131
12 juni

Försvarets inriktning

Anf. 4 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Det förslag som vi i dag debatterar handlar om regeringens förslag till ny försvarspolitisk inriktning. Sveriges försvarsförmåga ökar genom att användbarheten och tillgängligheten ökar. Med förändrade mål för det militära försvaret och en ny uppgiftsställning för försvaret skapas en ny modern försvarsmakt som klarar de säkerhetspolitiska utmaningarna. Förslaget innebär alltså att antalet soldater och förband som är omedelbart tillgängliga ökar. Förbanden blir mer flexibla och anpassade för att klara framtidens utmaningar.

Försvarsmaktens insatsorganisation ska bestå av 50 000 personer som med kort varsel kan sättas in både inom och utanför Sverige. Detta är en väsentlig ökning och förbättring jämfört med i dag. Förslagets solidaritetsförklaring innebär att Sverige också ska kunna ta emot och lämna militärt stöd på ett annat sätt än tidigare. De nya kraven på operativ förmåga medför bland annat att det militära försvarets genomförande av insatser i Sverige, i närområdet och utanför närområdet sätts i centrum för Försvarsmaktens verksamhet. Indelningen i en särskild utlandsstyrka och förband anmälda till styrkeregister blir således inte längre aktuell enligt det förslag vi i dag debatterar.

Den framtida insatsorganisationen kommer att bestå av stående förband och kontraktsförband samt ett kvalificerat hemvärn. Socialdemokraterna klarade inte av att på tolv år i regeringsställning få till stånd ett kvalificerat hemvärn. I stället har Socialdemokraterna år efter år mer eller mindre halverat hemvärnet numerärt utan att ge det minsta tecken på värdet av hemvärnet. Därför kan Socialdemokraternas nyvaknade intresse för hemvärnet inte tas seriöst. Jag återkommer i den delen. Ett nytt personalförsörjningssystem införs också. Karin Enström kommer bland annat att ta upp detta i sitt anförande. Lägg alltså märke till att det är ett förslag till försvarsbeslut som inte talar om en rad nedskärningar, något som alltid brukade gå som en röd tråd genom Socialdemokraternas försvarsbeslut.

Fru talman! När jag i söndags åkte förbi en stor reklamskylt i mina hemtrakter i ett sommarfagert Dalarna såg jag att det stod något om en äkta bondauktion. Jag kom dock att tänka på något helt annat, nämligen på auktioner om hur stort försvarsanslaget ska vara, något som de rödgröna sysslat med sedan de yrvaket och stapplande hamnat i opposition. Vilsna har de inte kunnat hantera sin roll, och de anslagsförslag som presenterats verkar ha kommit till på ett sätt som man helst inte vill veta något om. Ordet seriöst verkar långt borta; jag är ledsen att behöva säga det. Auktionen från Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har varit i full gång.

Någon har ropat på sänkningar av försvarsanslaget på närmare 18 miljarder för år 2007 och tre år framåt. Året därpå var siffran 14 miljarder på tre år. Nya bud kom från de rödgröna. Då var budet närmare 8 miljarder, därefter 7 miljarder, 6 miljarder och nu är man nere på en ännu

lägre nivå. Ingen kan påstå annat än att budgivningen liknar en sorts auktion, men egentligen handlar det alltså om något så viktigt som landets försvarsbudget. I sin besparingsiver gick Socialdemokraterna så långt att de i budgeten för 2009 till och med ville spara mer än Vänstern. Det måste ha fått Socialdemokraterna att verkligen fundera på hur de hamnat så illa och vilket sällskap de hamnat i.

Någon enig syn på pengarna till försvaret har inte funnits hos det som kallas opposition. Jag vill lite elakt påstå att det inte finns någon reell opposition på försvarsområdet. De tre partierna lyckades inte heller skriva en gemensam motion i frågan. Sprickan är för stor. Det skröts i ett tidigare inlägg om att man har gemensamma reservationer. Det är så dags då.

Jag fortsätter med lite historik om besparingsivern. Jag minns då förre statsministern stod här i talarstolen och som en chock för alla, även hans partikamrater, förkunnade, på ett sätt som bara han kunde, att 2–3 miljarder omedelbart skulle tas från försvarsbudgeten för att satsas på vård, skola och omsorg.

Men i dagsläget är alltså 2 miljarder minus det bud de rödgröna ropat i den ekonomiska auktionen. Nya bud är att vänta när höstens budget kommer.

Fru talman! Förbandsnedläggningar är Socialdemokraternas stora paradgren inom försvarsområdet. I historieböckerna kommer Socialdemokraternas nedläggningar att finnas med som ett svart kapitel. Vi som har varit med ett tag har listan klar för oss framför ögonen. I försvarsbeslutet 1996 fick Östersund, Skövde, Linköping, Borås, Ystad, Södertälje, Söderhamn och Ljungbyhed – bara som exempel i en lista som kan göras mycket längre – känna på vad nedläggningar och omfördelningar betyder med socialdemokratiskt styre.

Fyra år senare, år 2000, var det dags igen. Sollefteå, Kiruna, Kalix, Umeå, Halmstad, min hemstad Falun, Eksjö, Örebro och Kristinehamn stod nu i tur, liksom Hässleholm, Visby, Norrtälje, Fårösund på Gotland och vissa verksamheter i Karlskrona. Även den listan kan göras längre.

År 2004 beslutades om nya nedläggningar. Nu handlade det om Östersund, Strängnäs, Göteborg, Haninge/Berga, Uppsala, Visby, Västerås, Sollefteå med flera platser.

Jag såg att de rödgröna i någon av sina reservationer beklagade sig över stackars Försvarsmakten som måste stå ut med alla förändringar. Ja, är det några som kan berätta om förändringar och nedläggningar är det verkligen Socialdemokraterna och det röda laget.

De fyra allianspartiledarna gav alltså tidigt besked om att inga förbandsnedläggningar kommer under mandatperioden. Men det verkar som att oppositionen inte är glad över detta klara och raka besked. Det verkar som om ni inte vill se några ljus utan hela tiden bara tänka i nedläggningar och flytta runt folk i en flyttkarusell. Bara allt ryms inom LAS, lagen om anställningsskydds, hank och stör verkar det okej för oppositionen.

I många reservationer finns det ord från oppositionen som vi också hört i dag om att man inte har fått vara med i arbetet med att ta fram inriktningspropositionen. Man talar om utsträckta händer. Ser man meningarna lösryckta tycker man nästan synd om Socialdemokraterna, som trots allt inte funnit sin roll i opposition.

Dock ser jag det som gammal idrottsledare nästan som att Socialdemokraterna sitter i utvisningsbåset och surar för att de själva dragit på sig både utvisning och matchstraff. Med sig i båset har de dragit de andra röda partierna. Jag tycker att det är ett passivt rött lag på försvarsområdet, passivare än på mycket länge. Ta bara den här meningen: ”Sverige ska dock inte ta på sig ett ramansvar 2011 för Nordic Battle Group.”

Man hänvisar, som jag sade, i sina reservationer till den stackars Försvarsmakten. Jag undrar om Anders Karlsson frågat Försvarsmakten om denna passiva skrivning i den röda reservationen. Då man i en reservation kring insatsorganisationen skriver att man vill ha ”en insatsorganisation som har en högre uthållighet än regeringens” klingar detta ihåligt och rätt falskt, eftersom det röda laget inte har några pengar till några höjningar av ambitioner. Man ska ge besked om hur man ska spara pengar, inte göra av med mer pengar. Skrivningen blir utan värde. Det går inte att ropa efter mer resurser, mer uthållighet och högre ambitioner i kombination med att man vill skära hårt i försvarsanslaget.

Fru talman! Jag vill säga något om hemvärnet. Först vill jag ge en bakgrund som kanske inte klingar som ljuv musik i vissa öron. Hur har hemvärnet skötts? Hurdana har hemvärnets resurser varit, och hur var utvecklingen under de tolv år då Socialdemokraterna styrde?

Jag har sagt det tidigare i talarstolen: 120 000 hemvärnssoldater blev 100 000. Sedan blev det nya dramatiska minskningar från Socialdemokraterna. Det gick ned till 80 000, 70 000, 60 000 och 50 000. Var fanns då entusiasmen hos Socialdemokraterna och den röda trion? Med tystnad lät man hemvärnets numerär minska, år efter år.

Nej, också här klingar det falskt, på detta område till och med oerhört falskt, när Socialdemokraterna gör skrivningar som – håll i er nu: ”Vi vill därför se en ökad ambition jämfört med regeringens avseende hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna.”

Detta är alltså skrivet av Socialdemokraterna, som skurit och skurit i hemvärnets verksamhet. Man talar om ökad ambition. Jag ställer ännu en gång frågan: Var har ni pengarna? Ni har hamnat i ett lag som inte har några pengar till detta – inte heller detta, rättare sagt.

Vi tar inte sådana här utspel och skrivningar på allvar om förslagen inte är finansierade. Tyvärr tycks Socialdemokraterna ha lärt sig och smittats av Vänsterpartiet, som här i riksdagen dagligen har pengar till allt och alla men aldrig har någon finansiering.

Att nu utveckla hemvärnet till nationella skyddsstyrkor är ett bra steg, ett steg i rätt riktning. Jag vet att entusiasmen är stor inför förslaget. Under många år har tidningen Hemvärnet varit mycket kritisk till utvecklingen – detta med all rätt efter de stora nedskärningar som jag berättade om som man tvingats till under de tolv socialistiska åren.

Efter presentationen av inriktningspropositionen löd rubriken på rikshemvärnschefens ledare i nämnda tidning: ”En strålande framtid”. Det är en kommentar som säger sitt. Det är ljuva ord för en person som mig och för oss alla som gillar hemvärnet och har mått illa av den slakt som skett.

Hemvärnet har en viktig plats i samhället. Enligt en undersökning som gjorts kände 94 procent av befolkningen till hemvärnet, och 70 procent var positiva till dess verksamhet.

När nu hemvärnet utvecklas till en nationell skyddsstyrka, med högre ambition och bättre utrustning och materiel än i dag, hade det varit kläd-
samt om till och med Socialdemokraterna lyckats krysta fram några posi-
tativa omdömen. Men icke! Man sitter passivt kvar i utvisningsbåset och
surar.

Anders Karlsson och ni andra: Var glada över den här inriktningen!
Hade ni haft mer pengar hade jag trott på er ambition att vara med och
satsa på hemvärnet. Men så länge det saknas pengar kan jag inte ta era
skrivningar på allvar.

22 000 hemvårnssoldater kan låta lite, men vi vet att det var endast
drygt 13 000 som fullgjorde sina kontraktstimmar, så 22 000 är ett plus.
22 000 är också det antal som Försvarmakten förordat. Som sagt kom-
mer huvuddelen att utgöra den nationella skyddsstyrkan. Det har här
talats om 17 000 i den nationella skyddsstyrkan. Det känns som en ny
start för hemvärnet. Hemvärnet har misshandlats under många år. Än en
gång vill jag påminna om rubriken i tidningen: "En strålande framtid".
Borde inte Socialdemokraterna och Anders Karlsson kunna vara nöjda
med den kommentaren?

Fru talman! Det nordiska samarbetet utökas dag efter dag. Det är bra.
Thorvald Stoltenbergs rapport innehöll många bra förslag och fundering-
ar. Även om vi i dag kanske inte är beredda att ta allt finns det i rappor-
ten mycket att arbeta vidare på. Det kan dock påpekas att ett fördjupat
nordiskt försvarssamarbete inte är ett självständigt säkerhetspolitiskt al-
ternativ.

Propositionen och betänkandet pekar på och konstaterar att Nato
alltjämt är en central aktör för europeisk säkerhet och integration samt
för internationell krishantering. Nato är i dag den organisation som har
den mest utvecklade förmågan för ledning och genomförande av krä-
vande militära krishanteringsinsatser.

Vi har våra internationella insatser. Vi dubblar förmågan till inter-
nationella insatser. Vi finns i Afghanistan, vi har Atalantainsatsen med
våra fartyg i Adenviken och vi har vår insats i Kosovo. Då det gäller den
sistnämnda insatsen vill tydligen Socialdemokraterna dra sig bort.

Det viktiga i våra ögon är att vi inte överger landet Kosovo innan den
civila biten, Eulex, är redo att ta över. Den civila insatsen i Kosovo har
nyligen startat, och jag tror att jag vågar påstå att det varit en ganska trög
start. Vi fick i alla fall det intrycket då jag och några kolleger nyligen
besökte Kosovo.

Våra soldater runt om i världen gör stora insatser med hög kvalitet.
Ett tack till alla som gör eller har gjort utlandstjänst är på sin plats en dag
som denna. Sveriges säkerhet är intimt kopplad till utvecklingen i vår
omvärld. Alliansregeringen står bakom den så kallade solidaritetsförkla-
ringen, som omfattar EU-medlemmarna samt Norge och Island. Vi anser
att Sveriges engagemang i fredsfrämjande insatser under EU:s, FN:s och
Natos ledning bör öka.

Fru talman! Det är mycket annat på gång inom försvarsområdet. Vi
har Pliktutredningen som är inne i slutfasen av sitt arbete. Som jag sade
tidigare kommer Karin Enström att ta upp bland annat personalförsörj-
ningsfrågorna i sitt anförande. Vi har Stödutredningen som har lagt fram
sina förslag, en utredning som Socialdemokraterna inte orkade genom-
föra. Det blev direktiv som hamnade i en skrivbordslåda.

Det finns mycket annat på gång. En stor övning med Natoinslag som tidigare har nämnts här i talarstolen startade i Norrbotten förra veckan. Men som jag förstår fick bara ordet Nato vissa att komma med den berömda Natofrossan. Den övningen är viktig. Det fick vi också höra i utskottet häromdagen från Försvarsmakten, som betonade vikten av att vidareutbilda och vidareutveckla vår personal genom bland annat den typen av övningar.

Sammanfattningsvis är det ett bra förslag för det svenska försvaret som vi i dag debatterar. Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Jag vill också passa på att traditionsenligt tacka kansliet för ett bra arbete. Som Gunilla Wahlén sade är det inte alltid lätt att tolka vad vi tycker, tänker och tror när vi sitter vid utskottsbordet.

I detta anförande instämde Annicka Engblom (m).

Anf. 5 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Tack, Rolf Gunnarsson, för ditt tal! Som så ofta för handlade det mer om socialdemokratin än om den politik som regeringen för. Den kommer kanske ministern att tala om, om ni har delat upp det. Ni har en hel timmes talartid, så ni måste väl ha delat upp det ni ska säga.

Frågan om förbandsnedläggningar är det väl lika bra att vi försöker reda ut, Rolf Gunnarsson. Jag vill bara ha ett enkelt svar av dig: När man omorganiserade Sveriges försvar från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar var vi väl överens om det? Ja eller nej?

Det andra var att med anledning av att man omorganiserade från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar lade man också ned en hel del regementen, alltså i utbildningsorganisationen. Var Moderaterna med på det beslutet, som den socialdemokratiska regeringen fattade? Ja eller nej? Det gäller alltså alla dem som Rolf Gunnarsson räknade upp.

Det är två klara frågor som kan besvaras med ja eller nej. Jag vill bara ha ett svar på dem så kan vi reda ut det först.

Anf. 6 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Det är väl enkelt att svara ja eller nej. Tänk om vi skulle ha den debattordningen! Vad enkelt det skulle vara.

När det gäller försvarsbesluten låter det när man läser era reservationer som att det är helt nytt att oppositionen inte är med i arbetet med att utforma försvarspropositionerna. Vi har inte suttit i utvisningsbåset, men vi har suttit på läktaren och haft vår hand utsträckt i flera försvarsbeslut. Vi har inte varit med i behandlingen av det.

Vi kan ta beslutet som gällde Arvidsjaur, där ni socialdemokrater köhandlade. Medan debatten pågick här inne i kammaren hade ni kohandel ute i korridorerna med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Så gick försvarsbesluten till tidigare.

Jag kan alltså inte svara ja eller nej. Om vi hade haft en diskussion med Socialdemokraterna på den tiden – precis som Anders Karlsson har betonat tidigare när jag har tyckt synd om honom för att han inte får vara med utan sitter i utvisningsbåset och surar – hade vi säkert kunnat komma fram till en överenskommelse på den tiden också. Men det fanns

ingen diskussion, och därför blev det reservationer från oss om förbandsnedläggningarna.

Anf. 7 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Svaret är alltså att Moderaterna inte har varit för en insatsorganisation, utan i stället skulle man behålla invasionsförsvaret. Svaret är då också att man ville behålla samtliga de förband som fanns tidigare. Jag tolkar det som att ni inte har varit med om den förändringen av det svenska försvaret. Det är min tolkning av svaret. Jag trodde att du skulle kunna svara ett mycket enkelt ja eller nej på de frågorna, som det är viktigt att reda ut. Det handlar faktiskt om Sveriges framtid.

Jag vill också notera när vi är inne på detta med förband att om man läser på s. 12 i försvarspropositionen står det "Grundorganisationen" och sedan en mening: "Inga nedläggningar av organisationsenheter inom grundorganisationen sker under innevarande period." Det är alltså till den 19 september 2010.

Då är min fråga: Är det här en politiskt taktisk bedömning därför att det är valrörelse 2010? Eller vad är det som ligger till grund för den här skrivningen eftersom den är så kort? Det är viktigt för oss att få ett svar. Är det så att man redan nu planerar för nedläggning av grundorganisationen men att man ska försöka gömma det för väljarna inför 2010? Det kanske jag också kan få ett svar på. Eller blir det ett ja-svar som på de andra frågorna, Rolf Gunnarsson?

Anf. 8 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Det måste vara utskottsordförandens rätt att ge betyg på svaren. Jag tänker inte göra det, men jag förklarar hur försvarsbesluten tidigare har gått till, innan Anders Karlsson hamnade i utskottet. Då var det ingen överenskommelse och inga diskussioner med oss i oppositionen. Vi satt här inne och diskuterade framtidens försvarspolitik medan dina partikolleger fanns ute i korridoren och kohandlade med andra partier för att lyckas få majoritet för sina förslag. Så gick det till förr i tiden.

Det går alltså inte att svara ja eller nej när man ska göra en sådan historieskrivning.

Än en gång: Jag påstår inte att alla förbanden hade varit kvar. Men vi tvingades reservera oss mot nedläggningarna när det inte förekom någon diskussion. Jag beklagar att det inte var någon diskussion på den tiden och att ni redan då tydde er till partier som ville spara jättemycket, till och med halvera försvarsbudgeten. Det fanns partier som knappt ville ha något försvar alls, utan det skulle vara ett miljöinriktat försvar, som det hette på den tiden. Nu har era samarbetskamrater sansat sig lite grann.

Det skulle vara förmätet av mig att säga vad partiledarna har för tanke när de sitter och utformar det som Anders Karlsson refererar till, att under innevarande period ska det inte ske några förbandsnedläggningar. Det var ett rakt besked och ett bra besked, som lugnade många försvarsanställda runt om i landet. De hade under Socialdemokraternas tolv år sett det ständiga hotet: Är det vi som är på listan? Dödslistan, kallades den. Man åkte runt i en dödspatrull – det är ett fult namn, men så hette den. Man åkte runt till förband och dök upp på olika ställen, där det alltid blev oro: Är de här nu? Är det vi som ska drabbas den här gången? Så gick det till förr i tiden.

Jag vet inte alls vad som händer efter valet. Dessutom är jag inte kandidat till riksdagen efter 2010, så det skulle vara förmätet av mig att tycka någonting om vad de ska göra. Jag tänker inte bli den typen av politiker som tycker när jag inte kan delta.

Prot. 2008/09:131
12 juni

Försvarets inriktning

Anf. 9 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Fru talman! Rolf Gunnarsson står väl mer i oppositionsbåset än i majoritetsbåset, precis som Anders Karlsson sade. Han ägnade även denna gång ungefär 75 procent av sitt tal åt andra partier än regeringen. Det säger en hel del om den rädsla som finns inom regeringspartierna för den egna politiken. Man vågar inte ta fram den – det är lättare att skjuta på någon annan.

Då kommer jag till sakfrågan. Rolf Gunnarsson lyckades inte svara på den förra frågan, och vi får se om han lyckas bättre nu.

Sverige har en extremt hög beredskap i dag, och då är min fråga: Vilken hotbild ser Rolf Gunnarsson som motiverar denna höga beredskap i dag jämfört med tidigare?

Sedan raljerar Rolf Gunnarsson väldigt mycket om förbandsnedläggningarna. Det hänger ihop med den första frågan jag ställde. För Miljöpartiet är det väldigt viktigt att vara verksam och operativ utifrån den hotbild som finns i dag, och då blir min andra fråga: Ser Rolf Gunnarsson en hotbild mot Sverige som motiverar den ökade beredskapen?

Anf. 10 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Hotbilden diskuterade vi i försvarsdebatten i fjol också. De resurser som vi nu har är anpassade efter den hotbild vi har. Jag tycker att det är ett bra förslag som täcker det här, även efter diskussionen om Georgien, som kom till lite sent inför inriktningspropositionen. Men de resurser vi lägger i dag stämmer bra med hotbilden.

Det är vår tolkning av det här. Jag vet att den tolkningen inte stämmer överens med Peter Rådbergs, som har en helt annan syn på många av de här frågorna. Ibland skulle man vilja vara en liten råtta och sitta i ett hörn och lyssna när det röda laget diskuterar försvarspolitik, eftersom synen skiljer sig enormt mellan er. Ni lyckades inte heller prestera någon gemensam motion, utan det blev en gemensam reservation, som ni skröt om. Men då har ni suttit i båset rätt länge och inte alls varit med i racet, utan tiden har gått.

Det här med rädsla: Jag har aldrig känt mig så trygg under mina snart 15 år här i riksdagen som jag gör med det försvarsbeslut som vi har här. Jag är mycket trygg, och jag tycker att det är mycket bra. Jag har tidigare berättat om hemvärnet och flera saker i propositionen och i betänkandet, och jag känner mig oerhört trygg med det här – betydligt tryggare än jag gör när man kohandlar i korridoren medan debatten pågår.

Anf. 11 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Fru talman! Rolf Gunnarssons svar på min fråga var att vi har resurserna utifrån den hotbild vi har. Det finns bara en tolkning av det, och det är att hotbilden har förvärrats. Eftersom du har en högre beredskap – en extremt hög beredskap – i dag jämfört med för 10–20 år sedan har hotbilden förvärrats.

Då är min fråga: Kan du motivera den nya hotbilden? Du verkar vara rätt ensam om detta. Vill du gå tillbaka till ett invasionsförsvar, Rolf Gunnarsson? Vi har ett insatsförsvar där vi ska försöka verka på den internationella arenan, och om detta är vi helt överens.

Men Rolf Gunnarsson talar hela tiden om att resurserna motsvarar hotbilden. Eftersom beredskapen är extremt hög måste det enligt Rolf Gunnarsson syn på detta innebära att Sverige har fått en ökad hotbild. Jag vill att du förklarar den hotbilden och var den kommer ifrån.

Anf. 12 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Exakt den här diskussionen hade vi i fjol också. Det är som att använda karbonpapper. Jag och vi vill inte gå tillbaka till invasionsförsvar. Vi vill ha ett bra insatsförsvar. Vi har det i det förslag som ligger. Det blir betydligt bättre med det förslag som vi nu ska klubba på tisdag.

Detta är ett klart framsteg när det gäller att använda våra resurser. Jag vet att Peter Rådberg inte har den inställningen på de flesta områden, men sedan har ni tvingats skriva gemensamma reservationer. Skulle man skärskåda de ord som finns där skulle det nog bli tveksamt var Peter Rådberg tidigare har stått.

I politik är allting möjligt. För att få in Miljöpartiet i det röda laget måste man nog vara ganska vid i sina tänkanden och tyckanden. Men det har ni lyckats med här. Att vi skulle vilja gå tillbaka till ett invasionsförsvar är bara nonsens. Detta är en mycket bra inriktning på ett insatsförsvar.

Anf. 13 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Fru talman! Rolf Gunnarsson gör en lång historisk exposé om hemvärnet från 120 000 till någonting som ska komma i framtiden i antal. På min fråga kan han inte svara ja eller nej, utan han ska få tillfälle att vara konkret när det gäller hemvärnets framtid.

I dag finns det ca 35 000 inom hemvärnet. Det förslag som Rolf Gunnarsson och hans regeringskamrater lägger fram innebär ett hemvärn som kan omfatta kanske 22 000, och det kan vara kanske 15 000 något annat år.

Man gör en lång historisk exposé från 120 000 till 35 000 och talar om hur vi har dragit ned på hemvärnet. Hur tänker Rolf Gunnarsson utveckla och stärka hemvärnet i framtiden? Jag skulle vilja ha besked om vilka åtgärder han vill vidta för att antalet hemvärnstimmar ska öka i den frivilligorganisation som hemvärnet är.

Vad tänker ni göra för att hemvärnet i framtiden ska finnas närvarande i hela landet? Vi är alla i denna kammare under debatt dagar som denna hemvärnskramare medan hemvärnet sakta men säkert försvinner från ort till ort, minskar i antal och får förkortad utbildning.

Jag kan se att det framtidens hemvärn som regeringen vill ha kommer att spela en mycket mindre roll än vad det har gjort de senaste 30 åren. Hur ser Rolf Gunnarssons framtidsvision för hemvärnet ut?

Anf. 14 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Jag instämmer i rikshemvärnschefens ord och hoppas på att de är riktiga: Strålande tider!

Jag förstår att de andra partierna inte vill diskutera hemvärn, men jag tar chansen här. Det finns en röd motion som behandlas i dagens betänkande. Där står: Bilden som många har av hemvärdet överensstämmer inte med verkligheten. Hemvärdet är inga löjliga gubbar eller tanter som bara kokar ärtsoppa eller leker med bössor utan välutbildade unga män och kvinnor som kan skydda samhället vid svåra påfrestningar. Uppgifterna har förändrats och moderniserats avsevärt sedan andra världskrigets dagar. Sedan skriver man: Nu är hemvärdets framtid. Antalet soldater halveras och så vidare. Regeringen ser inte hemvärdet som den försäkring det är.

Jag vet inte var informationen kommer ifrån. Det är inte den verklighet som är. Hemvärdet har stärkts och kommer att stärkas med det förslag som ligger i dag. Gunilla Wahlén var inne på siffror. Många av oss trodde att 35 000 var den siffra som gällde. Men när vi tog fram siffror via rikshemvärnschefen var det 13 200 som gjorde sina kontraktstimmar. Den var en överraskning i varje fall för mig att den siffran var så låg som 13 200. Vi ska höja den till 22 000.

När de diskuterar det ute på utbildningsgrupper här i landet är de lite oroliga för om vi klarar 22 000. Det är ett stort hopp att få så många som ska göra sina timmar. De har redan skissat på detta och tänker dra i gång det väldigt snabbt efter årsskiftet. Man ska utveckla de 40 hemvärnsbataljonerna med bland annat materiel. Man kommer att gå över till KFÖ-system, det vill säga med krigsförbandsövningar som man tidigare hade inom det övriga försvaret. Man ska reformera ersättningsystemet och ha mer attraktiv övningsverksamhet.

Allt detta är man beredd att starta. Det hette inom gammal svensk pilsnerfilm: Strålande tider, härliga tider! Det tror jag också gäller för hemvärdet.

Anf. 15 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Fru talman! Jag hör inte till pilsnerfilmsgenerationen. När det gäller hemvärdet är jag uppdaterad i hur det ser ut i dag här och nu. Jag hade aldrig tidigare i mitt liv sysslat med hemvärdet förrän jag började i försvarsutskottet. Jag vet vilken kvalificerad organisation det är. Det vet samtliga riksdagsledamöter och även många människor ute i samhället.

Är Rolf Gunnarsson beredd att ge hemvärdet en mer självständig ställning inom det svenska försvaret? Är ni beredda att sluta med att låta det vara ett dragspel i Försvarsmaktens budget och i stället låta det få goda planeringsförutsättningar med en egen rambudget som det självt styr och planerar utifrån så att det inte som tidigare under mandatperioden blir offer för drastiska nedskärningar som det inte alls självt kan påverka?

Jag vill veta: Vad tänker ni göra för att säkra hemvärdets närvaro i hela landet? Rolf Gunnarsson är precis lika väl medveten som jag om att det är väldigt dåligt med närvaron i Mellannorrland och i våra trakter när det gäller hemvärdet. Vi ser inga tendenser till att närvaron har möjlighet att öka. Vad tänker man göra för att stärka och utveckla hemvärdet i hela landet?

Anf. 16 ROLF GUNNARSSON (m) replik:

Fru talman! Den dragpelseffekt som man har drabbats av under de tolv år när s och även ni hade folk i Försvarsdepartementet har upphört, hoppas jag. Det är nu klara besked om ny materiel och nya system att öva. Man har redan skissat på detta, som jag noterat tidigare. Man vill komma i gång med en snabbstart vid årsskiftet. Det tror jag på. När ledningen är så positiv talar mycket gott för att det ska komma i gång.

Det ska vara 40 hemvärnsbataljoner i landet, som jag var inne på. På utbildningsgrupperna är man orolig för rekryteringen precis som i övrigt. Kampen om fritiden är hård mellan idrott och frivilligorganisationer i övrigt. Den kampen måste också hemvärdet komma in i. Det är inte lätt att kanske ens komma upp i 22 000. Men det är ett djärvt mål.

När rikshemvärnschefen säger att det är strålande tider tror jag på det. Med ny materiel, reformerat ersättningsystem och attraktivare övningsverksamhet tror jag att hemvärdet i Sverige går ljusa tider till mötes. Det är kanske det ljusaste besked som hemvärdet har fått på mycket länge. Dragspelstiden är slut. Alliansregeringen borgar för detta.

Anf. 17 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! En gång i tiden handlade försvaret om att bygga murar och gräva vallgravar. Det var länge sedan. I dag finns insikten brett att ensam inte är stark. Det gäller att samverka och bygga broar för säkerhet och för hållbar utveckling.

Försvaret ska inriktas så att det främjar våra utrikespolitiska och säkerhetspolitiska intressen. Försvaret ska främja frihet och försoning. Det finns en insikt om att världen förändrats och kommer att fortsätta att göra det.

Den svenska säkerhetspolitiska linjen ligger fast. Den syftar till att bevara fred och självständighet för vårt land, bidra till stabilitet och säkerhet samt stärka internationell fred och säkerhet.

Sverige är militärt alliansfritt. Här finns en bred samsyn i både utrikes- och försvarsutskotten, här i kammaren och jag tror också hos svenska folket.

Beslut om militära insatser ska fattas självständigt här i kammaren. Men eftersom världen har förändrats finns det också en insikt om att om det händer någonting i vår närmiljö, om det händer våra grannar något, kommer vi inte att stillatigande se på. Så ser världen ut i dag, och det är också en viktig markering.

Försvarets framtida inriktning innebär en fortsatt förändring. Det finns en bred och stark grund för den förändringsinriktningen i Försvarsberedningen och i den kommande Pliktutredningen. Det finns en bred samsyn om att fortsätta att förändra från det gamla invasionsförsvaret till ett insatsförsvaret. Det är en förändring som ska ske med varsamhet och med en insikt om vikten av att om olyckan är framme kunna skala upp och göra mer. Det finns en insikt om att det i dag finns ett bredare säkerhetspolitiskt perspektiv som måste tas hänsyn till. Hoten ser annorlunda ut i dag, och de kommer att se annorlunda ut också i morgon.

Det ska finnas en insikt om att vår globaliserade värld kräver närvaro inte bara här hemma utan också där ute. Vår fred, frihet och säkerhet hänger intimt samman med hur världen runt omkring oss ser ut. Därför måste vi också hitta nya vägar när vi möter hoten där ute.

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att också se de resolutioner som FN antagit och som vi ofta brukar lyfta fram i den här kammaren som viktiga nycklar för att möta hoten och nå försoning, frihet och fred. Det gäller resolution 1325 om kvinnors medverkan, resolution 1820 om sexuellt våld, som är ett hot mot frihet, försoning och fred som måste tas på allvar, och resolution 1612 om barnens situation.

Fru talman! Vår förmåga och vår säkerhet hänger intimt samman med samverkan. Det har tidigare talats om samverkan i Norden. Det är ett intressant och viktigt steg som tas. Det gäller också samverkan i Europa och samverkan med Nato. Vi har ingen beröringsångest. När man lyssnar på debatten låter det som om det finns en beröringsångest hos vissa. Vi vill samarbeta för resultat. Vi vill samarbeta med andra för att stötta FN:s insatser där ute i världen. Vi gör det i Afghanistan, vi har gjort det i Tchad och vi gör det i Somalia. Vi har en lång tradition på det området. Vi måste se att ska vi kunna göra någon skillnad där ute krävs det samverkan även om det innebär att vi övar här hemma tillsammans med andra och inte bara utanför landets gränser.

Ytterst handlar försvaret om en gemensam försäkring för oss i Sverige. Det betänkande som nu behandlas innebär ett nytt mål från 2010. Det innebär att vi ska hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen samt förebygga och hantera konflikter och krig. Vi ska skydda samhället och dess funktionalitet genom stöd till civila myndigheter.

Fru talman! Jag uppfattar att det i stora drag finns en bred samsyn om detta.

När vi gör den här utvecklingen handlar det om att använda resurser effektivt. En del i den förändring som görs handlar om att skapa närhet mellan försvaret och skyddet ute i vardagen. Det handlar om satsningar på de nationella skyddsstyrkorna. Vi i Centerpartiet tycker att det är viktigt att det i och med den nya inriktningen också ges ett starkare uppdrag med mer uppgifter till de nationella skyddsstyrkorna eller hemvärdet, om ni så vill. Det är en viktig del i den folkliga förankringen av ett nytt försvar.

Fru talman! Jag skulle också vilja beröra några av de reservationer som finns. I debatten hörde jag diskussioner om militär och civil samverkan. I mina öron låter det som om man missar en del av verkligheten. Om vi ska kunna göra skillnad där ute är det naturligtvis viktigt att inse att det handlar om att bygga fred, frihet och försoning. Ska vi inte bara klara freden och få stopp på krig utan också bygga frihet och försoning måste vi finnas med i civila insatser. Vi måste bygga rättsstat. Vi måste bygga goda samhällsfunktioner. Det är detta det handlar om när vi satsar på att bygga och stärka polisiära möjligheter och domstolsväsen för att skapa en fungerande stat som gör att människor kan känna trygghet och som gör att man inte löser konflikter med vapen utan löser dem i den här typen av parlamentariska församlingar i demokratisk form. Det är därför som det är viktigt att hitta bra militär och civil samverkan och inte bygga murar däremellan, för då når vi inte fram. Resultat ska räknas.

Fru talman! Jag har också noterat bilden av enighet från oppositionen. Jag har försökt läsa i reservationerna och se vad den står för. Jag ser att den står för nej på en rad punkter, men jag ser inte vad den står för i stället. Vad säger den gemensamma oppositionen ja till, om den nu är

gemensam, fru talman? Vi behöver en försvarsinriktning och ett försvarsbeslut som är robust, och därför yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 18 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Fru talman! Kerstin Lundgren inledde väldigt bra med att prata om att bygga broar och om samverkan, frihet och försoning. Det är vackra ord. Sedan var hon inne på civil och militär samverkan. Jag håller med till hundra procent. Det är det som är själva grejen, vilket jag själv förde fram, men problemet är att Sverige har för lite civilt. När det gäller de extra personer, jag tror att det är 150, som nu skickas till Afghanistan är det för få civila i förhållande till de militära. Vi är helt överens om att detta måste stärkas med 100 procent.

Sedan säger Kerstin Lundgren att om det händer något i vår närhet kommer vi inte att sitta still. Det har Försvarsberedningen sagt, och vi är överens. Men jag vill veta vad Kerstin Lundgren lägger i de orden. Vad innebär det om det skulle hända någonting drastiskt? Anser Kerstin Lundgren att Sverige ska gå in med militär kapacitet i ett främmande land? Vad står de här orden för?

Anf. 19 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Det låter bra att Peter Rådberg ser behovet av militär och civil samverkan. Ibland när man hör diskussioner, här eller i andra sammanhang, låter det inte som om det fanns ett sådant intresse. Jag kan bara konstatera att när vi förstärker insatserna i Afghanistan har vi också säkerställt en förstärkt satsning på den civila sidan. Det har varit en viktig signal från den här kammaren att vara med på båda sidor. Men det är klart att ska den civila statsbyggnaden kunna fungera måste det också vara fred. Då måste man också skapa förutsättningar för att få resultat. Därför är det som sagt var två sidor som måste vara närvarande om vi vill göra skillnad där ute.

Fru talman! Hur vi ska agera om det händer någonting i vår omgivning, i vår närmiljö – om det händer något i till exempel Norge, Finland eller Baltikum – beror lite grann på. Ska vi sända resurser från Räddningsverket för att det är en sådan insats som det handlar om? Behöver vi göra speciella insatser i övrigt? Vi har Stoltenberg rapporten, som har varit uppe tidigare i debatten. Där diskuteras verkligen samverkan på den nordiska arenan, och vi pratar om att vi ska ställa upp och göra insatser. Nu diskuteras också insatser för att stötta Island.

Det är naturligtvis en viktig del att kunna vara närvarande. Vi har ingen beröringsångest. Det är klart att det ytterst handlar om följande. Det vore spännande att höra: Om det skulle vara så illa att Baltikum blev föremål för inbördes strid eller vad det nu skulle kunna vara och de då begärde hjälp, skulle Peter Rådberg då säga: Nehej, se det vill inte Sverige göra! Vi sänder trupp till Afghanistan och vi gör andra insatser, men inte i Baltikum!

Anf. 20 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Fru talman! Man kan svara lite hur man vill på olika frågor, vilket vi fick klart belyst alldeles nyss här!

Kerstin Lundgren sade att vi säger nej och frågade var vårt ”ja” finns. Det är ett lysande exempel på att du inte kan svara på frågan. Du säger att det beror på vad som händer. Har Centerpartiet ingen politik för om det skulle hända någonting drastiskt i Baltikum? Står Centerpartiet och säger: Vi får se vad som händer?

Miljöpartiet kan säga detta: Vi kommer inte att gå in militärt, men vi kommer definitivt att hjälpa till. Vi har sagt ja till det i Försvarsberedningen. Vi sade ja till solidaritetsdeklarationen. På den punkten råder ingen som helst diskussion om var vi står.

Men jag vill att du ska klä i ord, Kerstin Lundgren, vad det här betyder, för du svepte över det här ganska brett när du sade att om det händer någonting ska vi vara med. Då blir min konkreta fråga: Om det händer något väldigt drastiskt i Baltikum – om det till exempel skulle bli inbördeskrig, som du själv säger – är du beredd att gå in militärt då? Det är ju det som är själva poängen i solidaritetsfrågan – eller kan vara det, ska jag säga.

Vi i Miljöpartiet försöker i alla fall dra en politisk slutsats, men det har inte Centerpartiet gjort hittills.

Jag har en sista fråga med anledning av den övning som pågår i Norrland. Säger Centerpartiet fortfarande nej till Nato, eller har ni ändrat er utifrån det som du själv pratade om i din inledning, att vi ska ha ökad samverkan, bygga broar och allt det där? Jag ska ställa en konkret fråga: Vad betyder det i Natosammanhang? Är det ett ja eller är det ett nej?

Anf. 21 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Visst var det spännande att höra att Miljöpartiet sänder signalen till Baltikum: Om det blir ett inbördeskrig, om ni frågar, kommer vi inte att ställa upp alls med några militära resurser.

Från Centerpartiets sida säger vi inte det. Vi är beredda att ställa upp om det är så att det skulle inträffa. Det innebär inte att vi per definition har sagt att det är bara det vi gör, men vi utesluter inte någon del av svensk insats när det gäller att ställa upp om situationen så kräver i vår närmiljö. Vi förhåller oss inte neutrala på det sättet om situationen skulle vara sådan.

Innebär Sveriges samverkan med andra länder i den övning som pågår i Norrbotten att Centerpartiet tycker att vi ska vara medlemmar i Nato? Nej, vi har inte sagt att vi ska vara medlemmar i Nato. Men vi har ingen beröringsångest. Likaväl som vi kan samarbeta och samverka i Afghanistan kan vi samverka i Sverige i en övning. Vi vet att en förutsättning för att göra skillnad ute i världen är att vi kan samverka med andra, och då måste vi också vara beredda att öva tillsammans. Och varför skulle vi inte kunna öva i Sverige när vi kan öva i andra länder? Den frågan tycker jag borde besvaras. Från vår sida har vi inga problem med detta.

För oss är det centralt att den här riksdagen fattar beslut självständigt och att vi ska kunna väga vilken insats vi vill göra i olika sammanhang. Men vi utesluter inte någon insats.

Anf. 22 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Kerstin Lundgren. Hennes tal skulle mycket väl kunna passa i en utrikespolitisk debatt. Det handlade mycket om

säkerhetspolitik men ingenting om försvarspolitik. Men det var mycket intressant, och det var många punkter som jag helt ställer upp på: att bygga broar, frihet och försörjning samt alliansfrihet. Det gläder mig att Centern är så tydliga i alliansfrihetsfrågan. Det vore klädsamt om ni kanske kunde påverka dem som finns i regeringen. Vi har ju faktiskt en regering som inte är enig i denna viktiga fråga. Detta om säkerhetspolitiken.

Kerstin Lundgren nämnde nästan ingenting om det vi egentligen debatterar i dag, nämligen försvarspolitik. Jag har respekt för det. Kerstin Lundgren sitter i utrikesutskottet och jobbar med säkerhetspolitik. Men jag skulle ändå vilja ställa några frågor.

Kerstin Lundgren hade läst våra reservationer, vad jag förstod, bland annat om hemvärdet. Då vill jag ställa en fråga till Kerstin Lundgren. Vi skriver så här: ”Vi anser att hemvärdets ekonomiska resurser inte får användas som en budgetregulator när det ska sparas. Organisationen bör därför få ett eget budgetanslag.” Vi tycker att det är viktigt att hemvärdet i fortsättningen inte används som en regulator i försvarets besparingsiver. När man gör någonting drar man in på hemvärdet. Det är enklast att ta det där. Det märks minst. Det bidrar kanske också till det som Rolf Gunnarsson tidigare har påtalat, nämligen att det så att säga bara är 13 000 som har gjort sina utbildningar, det vill säga de repetitionsövningar eller vidareutbildningar som man ska göra när man inkallas – kanske på grund av att det inte har funnits pengar därför att Försvarmakten har tagit pengarna ifrån hemvärdet, lagt dem på andra ställen och gjort en bedömning utifrån det.

Min konkreta fråga, Kerstin Lundgren, är: Skulle Kerstin Lundgren tycka att det vore rimligt att hemvärdet såväl som andra hade sitt eget budgetanslag och kunde förfoga över det självständigt i framtiden?

Anf. 23 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara konstatera att jag är glad över att den här kammaren och utrikesutskottet liksom försvarsutskottet har en bred samsyn när det gäller den militära alliansfriheten, för det är grunden för vår säkerhetspolitik, och den ligger fast.

Beträffande frågan om de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärdet eller de nationella skyddsstyrkorna har jag, fru talman, lite svårt att se att ett särskilt anslag skulle vara det viktiga för de nationella skyddsstyrkornas framtid. Det handlar, tycker jag, lite grann om den gamla försvarspolitiska synen: Vi bygger en mur så löser vi problemet! Vi stänger ute dem som vill dra in.

Men vi har väl sett, fru talman, många exempel på anslag som har funnits i våra budgetar som har förändrats genom åren. Själva anslagsposten i sig innebär ju inget skydd. Det handlar om vilja.

Fru talman! Från vår utgångspunkt finns det en tydlig vilja att ta fasta på, värna och utveckla de nationella skyddsstyrkorna, hemvärdet.

Det centrala är att tydliggöra uppgifterna och se till att det ökar i betydelse. Om uppgifterna förbättras och förtydligas kommer också fler att söka och vara intresserade av att delta. Det tycker jag, fru talman, är det viktiga. Det är också viktigt att få den här insatsen, som tidigare har beskrivits så tydligt av Rolf Gunnarsson, över hela landet.

Anf. 24 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Lite raljant skulle man kunna säga att i så fall hade riksdagen bara behövt anta budgetramarna, och sedan kunde regeringen själv ha bestämt vad som skulle gå till socialförsäkringar, till pensioner, till arbetsmarknadsutbildningar och så vidare. Då skulle ju inte riksdagen behöva lägga sig i det. Det är på ett lite raljant sätt jag säger så, Kerstin Lundgren.

Det är väl självklart så att om riksdagen ska kunna påverka budgetanslaget är det här vi gör det genom att vi säger att x kronor ska läggas på det eller det budgetanslaget. Då kan inte regeringen flytta de pengarna mellan anslagen.

Det Kerstin Lundgren säger är att riksdagen inte ska lägga sig i hur mycket pengar hemvärnet ska ha. Men ska vi lägga oss i hur mycket pengar försvaret ska ha? Det är faktiskt det som det handlar om.

Det är viktigt för riksdagens inflytande och makt att kunna påverka där, och då tycker vi att det är rimligt när vi nu har sett under ett antal år och inte minst hört det från hemvärnsmän och -kvinnor att pengarna dras över till den allmänna försvarsverksamheten. Det kan kanske finnas skäl för det, men man ska inte kunna göra det så där godtyckligt utan det är genom ett riksdagsbeslut det ska ske.

Vi säger också att vi tycker att det är viktigt med frivilligorganisationerna. Därför är det förslag som regeringen lägger om att ta bort stödet till organisationerna och förändra det viktigt. Vi tycker inte att man ska göra det just av det skälet – Kerstin Lundgren företräder ett folkrörelseparti – att folkrörelserna i Sverige är så oerhört viktiga för att skapa en bred förståelse för det som inte minst vi i politiken sysslar med, och samma sak är det med alliansfriheten och så vidare.

Nästa fråga är: Vore det inte rimligt att man ändå behöll de pengar som frivilligorganisationerna har? Det är väldigt små pengar, och de borde faktiskt vara kvar för att frivilligorganisationerna ska kunna fortsätta att utvecklas och vara en viktig del i det folkligt förankrade försvaret.

Anf. 25 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Det är väl helt klart så att riksdagen har makt över budgeten. Det är ju här vi tar beslut; det är ju här vi ger inte bara inriktningsbeslut utan också har finansmakten. Så däri finns ingen tvekan, men frågan är om det viktiga är om vi ska gå in och göra detaljanslag och på vilken nivå. Om nu resultatet där ute blir lika bra eller bättre med det förslag som nu ligger måste det ju vara resultatet som räknas och inte själva anslagsposten. Jag har svårt att förstå upprördheten över just budgeteringstekniken när upprördheten borde röra om resultatet där ute blir sämre. Det har vi sett historiskt, men signalen i detta förslag är ju att förstärka och ge ett förtydligt uppdrag.

Fru talman! När det gäller frivilligorganisationerna bara noterar jag att utskottet uttalar sig tydligt om den stora betydelse som de har och också i det här fallet säger att man i budgetprövningen för 2010 kommer att ta ställning till finansieringsformerna för den frivilliga försvarsverksamheten. Där kommer alltså frågan tillbaka till den här kammaren och till försvarsutskottet.

Med det, fru talman, känner jag att riksdagen i sin granskningsroll och i sin maktutövning har full förfoganderätt över de här anslagen och möjligheten att återkomma till den diskussionen om man inte skulle leva upp till den signal som sänds om att det har en stor betydelse. Men utskottet har ju där en samsyn.

Anf. 26 ALLAN WIDMAN (fp):

Fru talman! Det är nu fyra och ett halvt år sedan Sveriges riksdag senast gjorde en generell inriktning av det svenska försvaret. 2009 års beslut kommer säkert på många punkter att bli ett minnesvärt beslut och ett beslut som inte saknar historisk betydelse. På väsentliga områden som personalförsörjning och materieförsörjning går vi nu mot helt nya principer och strategier. Det är en övergång från ett försvar som baserar sig på plikt till att basera sig på frivillig rekrytering. Det är en materieförsörjning som i första hand ska utgå från att vi anskaffar den materiel som finns på marknaden och som är beprövad, i andra hand att utveckla tillsammans med andra och först i tredje hand att vi utvecklar på egen hand. Det innebär i realiteten att den i dag rådande situationen vänds upp och ned.

Men man ska också komma ihåg att det finns otroligt många måttstockar på ett försvarsbeslut eller ett inriktningsbeslut. Att ha rätt i sak är inte alla gånger tillräckligt. Besluten och de förslag som besluten innehåller måste ligga rätt i tid. De måste möta opinionsmässiga, säkerhetspolitiska, kulturella och andra konjunkturen. Vi ska också komma ihåg att ett försvarsbeslut eller ett inriktningsbeslut inte bara får effekt för det som det reglerar. Det får också effekt för många av de frågor som vi väljer att inte reglera. Inte minst försvarsbeslutet 2004 visar att när vi fattar den här typen av långsiktiga beslut hänger vi också ut en massa våta filter i omgivningen som kan göra att vår reformtakt inte blir vad vi har tänkt oss.

Fru talman! Jag lyssnade noggrant på de tre inledande anförandena från den politiska oppositionen. Om jag inte hörde fel så nämndes inte vid något enda tillfälle uttrycket "försvarsförmåga". Deras inlägg handlade i väsentligt större utsträckning om de medel som vi använder för att uppnå olika förmågor i det svenska försvaret. Vi ska ha klart för oss att försvarsbeslut inte bara handlar om förmågor, utan det handlar också om en rad andra intressen som olika partier vill tillgodose på olika sätt.

I fråga om implementering kommer 2009 års beslut att skilja sig från en rad andra försvarsbeslut. Den här gången handlar det inte bara om att släppa iväg ett beslut för myndighetens verkställande. Vi har ett antal utestående utredningar. Till exempel har vi Marie Hafströms om stödet till Försvarsmakten, och vi har Pliktutredningen som inte är färdig. Helikopterutredningen som fortfarande pågår har ännu inte nått fram till sitt delbetänkande. Vi har veteranpolitiken, och i inriktningspropositionen aviseras nya personalutredningar.

Det återstår ännu att bestämma hur vi ska utforma nationella skyddsstyrkor när det gäller beväpning, utbildning, bemanning och beredskap. Samma frågor kan också ställas beträffande de nya mobiliseringsförbanden.

Fru talman! Det är ingen tvekan om att det kommer att krävas politisk handpåläggning varje år de kommande åren på det inriktningsbeslut som

nu fattas. Jag tillhör dem som i grunden uppfattar detta som ganska positivt. Den väpnade striden är kanske en av våra mest typiska offentliga monopolverksamheter. Tanken på konkurrensutsättning finns inte. I bästa fall kan vi göra jämförelser med hur andra länder löser motsvarande problem. I en sådan situation måste det politiska förändringstrycket, det politiska ifrågasättandet, hela tiden hållas uppe.

Försvaret, fru talman, är en alltför allvarlig fråga för att enbart överlåtas på generalen. Försvarsbeslutsprocessen har varit lång. Den har nästan sträckt sig över totalt tre år. Mitt i denna process inträffade ett krig på den europeiska kontinenten. Ett krig utbröt i Georgien i augusti 2008. Försvarsberedningen hade redan den 13 juni varnat för risken att militärt våld skulle kunna bryta ut i södra Kaukasus. Men det är naturligtvis en sak att varna för risker om militärt våld, och det är en helt annan sak när detta militära våld inträffar. Då har man två saker att välja på. Antingen borrar man ned huvudet i sanden och låtsas som att det som har hänt de facto inte alls händer, eller så tar man in denna händelse och anpassar sig till den förändrade omvärlden.

Jag menar, fru talman, att en ansvarsfull regering, en ansvarsfull riksdagsmajoritet, inte kan göra något annat än det senare, nämligen att anpassa sig.

Under hösten skedde också ett omtag i Regeringskansliet. Det var ett omtag som har lett fram till att vi i dag kan se också en nationell dimension av det kommande svenska försvaret. Den består i att vi utöver insatsorganisationen också kommer att rusta oss med fyra tunga mekaniserade bataljoner.

Därtill innehåller inriktningspropositionen för första gången på mycket lång tid ett embryo till krav på försvarsplanering. Myndigheten ska fundera över vad man ska göra om det osannolika ändå inträffar, med vilka resurser man ska göra det och hur man ska göra det.

Jag är av den uppfattningen, fru talman, att en sådan planering, en planering för att använda de resurser man har, alltid är av godo, oavsett omvärldsläge. Det gäller naturligtvis särskilt de länder som väljer att vara militärt alliansfria.

Med detta, fru talman, är det heller inte omöjligt att den strategiska timeout som togs ut under 1990-talet av den svenska Försvarsmakten nu kan komma att bringas till ett slut.

Men oaktat att osäkerheten om vad framtiden bär med sig har ökat ligger sannolikt de största utmaningarna under de kommande åren i den skarpa internationella krishanteringen.

Den förre överbefälhavaren Håkan Syrén skrev för några år sedan ett litet häfte som hade rubriken *Både och*. I den rubriken finns en antydning om att det råder en sorts motsättning mellan de uppgifter vi ska lösa här hemma till stöd för den nationella säkerheten och de uppgifter vi ska lösa där ute till stöd för internationell fred och säkerhet.

Jag hävdar, fru talman, att någon sådan motsättning inte finns. Vid ett försvar av Sverige i framtiden kommer vår försvarsförmåga naturligtvis också att bero på vår förmåga att samverka med krigsmakter från andra länder.

Helikoptrar, för att ta ett annat konkret exempel, är ingenting vi bara behöver i Tchad, Kosovo eller Afghanistan. Vi kommer också en dag att kunna behöva dem här hemma.

Dessutom är det så att aldrig så realistiska övningar på hemmaplan inte kan ersätta de erfarenheter som vi får när vi deltar i de skarpa insatserna. Det är det bästa kvitto som Försvarsmakten kan erhålla både på personalens utbildning och på materielens funktionalitet.

Till sist ska vi också på de internationella uppgifterna lägga den säkerhetspolitiska aspekten. När Sverige tar sin del av bördan internationellt markerar vi att vi vill vara en i laget. Vi blir relevanta, och vi får uppmärksamhet.

Sammanfattningsvis, fru talman, borde rubriken inte vara "Både och" utan "Ett och samma".

Stridsledningen, särskilt av våra luftstridskrafter, har under det senaste halvåret varit föremål för en omfattande debatt.

Försvarsmakten vill ha någonting som de kallar för en gemensam lägescentral. Det är något, osäkert vad, som ska försöka skapa en gemensam lägesbild för alla de arenor som Försvarsmakten verkar på.

Men trots att myndigheten ännu inte vet om denna gemensamma lägescentral är ett förband, ett system eller en anläggning har man, fru talman, föreslagit ganska halsbrytande omorganisationer.

Jag vill gärna säga att jag är utomordentligt stolt över att ett enigt försvarsutskott nu har anbefallt försiktighet i denna process.

På s. 47 i utskottsbetänkandet uttalar utskottet att eventuella genomgripande förändringar av dagens organisation, stridsledningsorganisation, först bör ske efter godkännande av regeringen.

Sedan betonar utskottet att förmågan att säkert leda våra stridsflygplan ska finnas över tid. Några förmågeglapp kommer inte att tillåtas.

Myndighetens hantering av stridsledningsfrågorna inger oro. Försvarsmakten, och i allra högsta grad flygvapnet, är ett system av system som inte blir starkare än dess svagaste länkar.

Sverige har inte haft en bred utredning av luftförsvaret sedan 1967. Det är nu mer än 40 år sedan. Mot bakgrund av vad vi har upplevt när det gäller stridsledningsfunktionen i flygstridskrafterna och vad som sägs i inriktningspropositionen om kvalitativa och kvantitativa brister i fråga om beväpning och sensorer och det faktum att vi förmodligen snart kanske står inför ett beslut om nästa generations plattformar i flygvapnet är det, fru talman, sannerligen hög tid för en ny bred utredning.

Flera av de föregående talarna har varit inne på Nato och Sveriges förhållande till den transatlantiska försvarsalliansen. Jag vill bara erinra om att för små länder som lever i en värld där de stora elefanterna fortfarande dansar är kollektiv säkerhet ofta det enda alternativet.

Sverige är ett mycket litet land, och vi kan inte låtsas om att andra länder i vår närhet har en mycket bekymmersam social och politisk utveckling och samtidigt ökande militära förmågor.

I fråga om Nato är det också viktigt att konstatera att Sverige, som icke-medlem, i dag inte har ett inflytande som motsvarar de ansträngningar som vi gör både i den skarpa verksamheten och i övningsverksamheten.

Fru talman! Det är också min tro att det, om det nordiska samarbetet ska få djup och förtroende, är viktigt att de skandinaviska länderna har en gemensam grundläggande säkerhetsordning.

Jag tror inte att Danmark eller Norge kommer att lämna den transatlantiska alliansen för ett fördjupat samarbete med ett militärt alliansfritt Sverige.

Till sist, fru talman! Politik är det möjligas konst, sade en stor politiker i Sverige en gång.

Jag tror att också majoritetens ledamöter i utskottet är medvetna om att inriktningsbeslutet 2009 i alla sina delar inte är perfekt och helt ofelbart. Men mot bakgrund av att politik är det möjligas konst, eller de konstigas möjlighet, är det naturligtvis så att det mest intressanta är själva jämförelsen. Vilka andra alternativ står till buds?

När jag lyssnar på oppositionen hör jag vad flera tidigare har berört, att man är överens om vad man säger nej till, men man är inte överens om vad man vill göra i stället.

Miljöpartiet vill ha frivillighet i rekryteringen. Socialdemokrater och vänsterpartister vill det inte. Miljöpartiet vill bygga utifrån och in. Socialdemokrater och vänsterpartister vill bygga inifrån och ut.

Mot den här bakgrunden, fru talman, är jag övertygad om att alliansen inte bara representerar det bästa alternativet i svensk försvars- och säkerhetspolitik. Alliansen representerar i realiteten också det enda alternativet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 27 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra på Allan Widman. Ödmjukhetens stund var väl inte inne, när det bara fanns ett alternativ – den enda vägen, som en känd politiker sade.

Det är tråkigt att Folkpartiet slår bort det nordiska samarbetet och undergräver det. Det är bara Natospåret som finns för Allan Widman. Det tycker jag personligen är väldigt tråkigt.

Och så säger han de här kryptiska orden i sitt tal. Ja, det kan vara rätt i sak, men det måste också vara rätt i tid.

Ja, precis, fri tolkning är det som råder nu.

Men så pratar Allan Widman om försvarsförmågan, och det pratar vi ingenting om. Men det var faktiskt det jag försökte göra. Vi ska nämligen ha en försvarsförmåga utifrån den hotbild vi har.

Vad som nu händer är att ni ökar denna förmåga. Då måste ni ju se en hotbild. Jag försökte ställa en fråga om det tidigare, som jag inte fick något svar på. Jag vill ha ett svar från Allan Widman: Om man bygger upp så att man har en förmåga att gå ut mycket snabbare måste man ju också se en hotbild, och jag skulle gärna vilja att du refererar den.

Jag måste också ta en vända om detta med Nato. Vad folk inte är medvetna om är att ett Natomedlemskap kommer att kosta kanske 10–15 miljarder till. Det är 2 procent av bruttonationalprodukten, och det blir en betydande ökning av försvarsutgifterna. Är Folkpartiet berett att ta den utgiften om vi går med i Nato?

Så måste jag ställa en fråga om detta med solidaritetsklausulen, som ju Kerstin Lundgren var mycket tydlig med. Jag frågade henne om hon var beredd att gå in med militära medel i till exempel Baltikum. Hennes svar var: Vi utesluter ingenting. Därför är min sista fråga: Delar Folkpartiet denna bedömning av solidaritetsklausulen?

Anf. 28 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Herr talman! Det var många frågor, och jag ska försöka besvara dem alla på den korta tid som står till förfogande.

Nej, Folkpartiet undergräver inte nordiskt samarbete, men vi försöker förhålla oss realistiskt till det djup och förtroende ett sådant samarbete kan få när de inblandade länderna i grunden har valt olika riktningar för att ordna sin säkerhetspolitiska framtid.

Nej, Peter Rådberg, det finns inga hot mot Sverige. Däremot hävdar jag – och du får gärna säga att jag har fel – att osäkerheten om vad framtiden ska bära med sig har ökat, och för den osäkerheten måste också Sverige ta höjd. Jag ska dock säga att det faktum att osäkerheten ökar inte är det som gör att vi nu får en incidentberedskap i våra arméstridskrafter och därmed något högre beredskap än Sverige har i dag. Inom parentes sagt är den i dag inte någon särskilt hög beredskap.

Skälet till att vi kan göra detta är att vi nu får en insatsorienterad insatsorganisation där man genom avtal ser till att de som utbildas också är beredda att åka ut internationellt och göra en insats. Genom att vi får kontrakterade soldater som tjänstgör deltid eller heltid har vi dem tillgängliga på ett helt annat sätt än tidigare. Då finns det inget skäl att avstå från att utnyttja den tillgängligheten för en högre beredskap.

Det är riktigt, Peter Rådberg, att det i Nato finns en rekommendation om att försvarsutgifterna i medlemsländerna ska gå upp till ca 2 procent av bnp, men kom i håg att till skillnad från EU är Nato ingen överstatlig organisation utan en mellanstatlig sådan. Många medlemsstater i Nato når inte upp till de 2 procenten och avser inte heller att göra det.

Anf. 29 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Herr talman! Så kan man alltid resonera i alla frågor. Man kan alltid säga att det är bara en rekommendation. Men går man med i en klubb eller organisation, som Nato, förutsätter det naturligtvis att man betalar sin medlemsavgift. Annat vore ohederligt.

Osäkerheten ökar, säger Allan Widman. Därmed drar han också slutsatsen att vi ska öka den militära delen. Jag försökte i mitt tal poängtera att det civila inte hänger med. Om osäkerheten enligt ert sätt att se det har ökat i vårt land ska man väl också se till att den civila delen är med ifall kriget kommer, men där står ni stilla. Ni ökar den militära delen. Är osäkerheten alltid bara militär? Kan inte Allan Widman se att det kan röra sig om miljöhot, IT-sabotage eller annat? Då hjälper väl inga pansarvagnar, utan då är det andra medel som vi måste ha för att kunna öka den svenska säkerheten. Allan Widman drar a priori slutsatsen att osäkerhet måste innebära militär upprustning. Det är helt fel.

På frågan om det finns någon hotbild mot Sverige svarar du samtidigt nej. Det blir alltså väldigt oklart och otydligt vad regeringen egentligen vill.

Jag fick heller inget svar på frågan om solidaritetsklausulen, men det kanske kommer nu.

Anf. 30 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Herr talman! Jag hann inte med alla de frågor Peter Rådberg ställde inledningsvis.

Absolut är det så att Sverige mot bakgrund av de deklARATIONER som vi har gjort också med militära medel ska kunna bispringa exempelvis Estland, Lettland och Litauen om olyckan skulle vara framme. Men den stora knepigheten är kanske inte den politiskt uttalade viljan utan att vi än så länge har gjort ganska lite för att förbereda oss för att bistå andra länder med en sådan hjälp. Jag tror att vi under de kommande åren kommer att få ganska omfattande diskussioner om vad detta kräver i form av förmågor och förändringar i det svenska försvaret.

Successivt under 2000-talet har Sveriges förmåga att utstå svåra påfrestningar höjts. Det har delvis skett också genom de förslag och det engagemang som Miljöpartiet har haft. Vi har fattat beslut om helt nya myndighetsorganisationer på det här området för att just bli bättre – bättre på att möta IT-attacker och bättre på att möta andra former av katastrofsituationer eller påfrestningar. Det är en process som har löpt hela tiden.

Det vi däremot inte har gjort, åtminstone inte sedan slutet av 80-talet, är att se om det egna huset i termer av militär förmåga och försvarsförmåga. Det är det som regeringen nu står beredd att göra.

På en punkt, som jag inte vet om den omfattades av Peter Rådbergs fråga, nämligen vår förmåga att internationellt samverka mellan det militära och det civila, är jag beredd att instämma i den kritik som Peter Rådberg har. Vi har i dag inga civila rådgivare i PRT MeS, och det borde vi ha haft. Den politiska viljan har varit att detta skulle förbättras. Där har systemet ännu inte orkat leverera, och jag hoppas att Peter Rådberg och jag med gemensamma krafter ska kunna verka för att också de kompetenserna kommer på plats.

Anf. 31 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Allan Widman talade om att ha rätt i sak.

Jag skulle vilja ta upp några frågor som Allan Widman inte uppehöll sig vid men som jag uppehöll mig mycket vid i mitt anförande, nämligen detta med materiel och spetskompetens och den oro som nu finns i Sverige, inte minst inom industrisektorn, där försvarsindustrin finns. Varslen duggar tätt. De har visserligen bromsats lite och ökar inte lika mycket som tidigare, men det gäller just industrisektorn.

Allan Widman har varit en viktig pådrivare för att man ska köpa från hyllan. Min fråga är: Allan Widman, delar du vår uppfattning att detta att köpa från hyllan inte är att jämföra med något annat, som att beställa en mobiltelefon eller att köpa en personbil? Vi menar att försvarsmateriel är något helt annorlunda och att det också har försvarspolitisk påverkan vilken försvarsindustri vi har. Det var min första fråga.

Min andra fråga handlar om något som jag har tagit upp i andra replikskiften, nämligen frivilligorganisationerna. Jag konstaterar att Allan Widman inte nämnde vare sig hemvärnet eller frivilligorganisationerna. Vi är oroliga för detta med folkrörelsetanken. Jag vet att Folkpartiet trots sitt namn inte är något folkrörelseparti. Men vi tycker att det är viktigt med folkrörelserna, och det är viktigt för svensk försvarsvilja att Försvaret är förankrat väl i samhället, alltså att det finns en folklig förankring. Därför vill jag fråga om detta med ett obundet organisationsstöd, det vill säga ett stöd som inte enbart baseras på uppdrag som organisationen har

åtagit sig att genomföra. Är det något som också Folkpartiet kan ställa upp på? Vi har skrivit om detta i vår reservation.

Detta är mina två konkreta frågor.

Anf. 32 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Herr talman! Jag är av den uppfattningen, och det är också Folkpartiet liberalerna, att frågan om hur den europeiska och den svenska försvarsindustrin ser ut i första hand är en fråga som gäller medlen för att uppnå det som hela tiden måste vara fokus, nämligen försvarsförmågan, alltså väl utrustade, väl utbildade insatsförband.

Till någon del är jag beredd att medge, Anders Karlsson, att det faktum att Sverige kan offerera stora plattformar i internationella upphandlingar också kan ha en integrerande effekt, att Sverige därmed också i ett försvars- och säkerhetspolitiskt avseende närmar sig andra länder och knyter fastare band. Men i första hand är detta en fråga om medel, inte mål.

Visst är det så att när det gäller våra stora, komplexa plattformar, som styckevis kostar miljarder och som vi ska behålla under många år, kan man inte jämföra med att köpa, jag tror att Anders Karlsson brukar använda liknelsen kaffe och socker. Där måste man naturligtvis fundera mycket noggrant på hur man utformar sina kravspecifikationer och hur man genomför upphandlingar. Jag kan ändå konstatera att till exempel den svenska kustbevakningen just nu från Rumänien köper nya, stora miljösaneringsfartyg. De klarar av att göra detta på en öppen marknad. Jag tror att det är möjligt också för Försvarets materielverk och Försvarsmakten gemensamt att göra detsamma i fråga om försvarsmateriel.

Jag nämnde visst hemvärnet, Anders Karlsson, och de nationella skyddsstyrkorna, dock inte frivilligorganisationerna. På den punkten vill jag, herr talman, vänta tills regeringen återkommer med ett detaljerat förslag om hur organisationsstödet ska ersättas innan jag ger ett bestämt besked, och jag utgår från att Anders Karlsson också vill se ett sådant konkret förslag innan han bestämmer sig.

Anf. 33 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är viktigt att det finns konkreta förslag, men det finns det ju i dag när det gäller hur anslag fördelas. Det viktiga är att organisationerna känner sig trygga och kan fortsätta sin verksamhet och den utåtriktade verksamhet som man har för att fånga upp många människor till att vara med. De är en viktig resurs i krissituationer som uppstår i vårt samhälle, såväl civila som militära kriser, liksom hemvärnet och nationella skyddsstyrkan.

Min nästa fråga, som jag har ställt till Centerpartiet tidigare, är: Är ni beredda att, som vi har skrivit i vår reservation, ge hemvärnet en egen anslagspost? Jag har motiverat det tidigare med att hemvärnet har sin egen verksamhet i förhållande till försvaret i övrigt men att det är en budgetregulator för den övriga verksamheten. Om man ska flyga fler timmar med JAS, om man ska göra någon annan övning eller om man ska ställa stridsvagnar på Gotland är frågan om det är hemvärnet som ska betala det.

Då säger vi, och det har vi varit överens om i utskottet tidigare, att vi skulle ha en tydligare styrning av ekonomin i försvarsbudgeten. Där har

vi varit överens under den socialdemokratiska regeringen och gett regeringen till känna, men när man bytte regering var vi inte överens mer. Då skulle vi inte ge till känna utan då var det helt enkelt bra som det var med hur budgeten regleras.

Min fråga är: Vad är det som skiljer och vad är det som har ändrats sedan tidigare när vi gav ett tillkännagivande om detta? Är det så att Folkpartiet kan tänka sig att hemvärnet har en egen anslagspost i fortsättningen?

Anf. 34 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Herr talman! Jag fångade alla frågorna.

När det gäller objektsramarna står den beställningen från utskottet kvar. Det framgår av betänkandetexten. Det kan Anders Karlsson se om han läser den väldigt noggrant. De nya önskemål som också uttrycks sker som tillägg till det som utskottet tidigare uttalat i den här delen.

Nej, jag vill inte ha något eget anslag för hemvärnet. För inte så länge sedan var Försvarmakten uppdelad på ett stort antal olika myndigheter som hade stora svårigheter att marschera i samma riktning. Att ta oss tillbaka till den situation som bland annat socialdemokratiska regeringar medverkade till att ta oss ur tror jag vore ett steg i fel riktning.

Jag måste nästan fråga, utan att Anders Karlsson kan besvara frågan, men jag ställer den retoriskt: Om vi ska ha egna anslag för hemvärnet, varför ska vi inte ha eget anslag för flygvapnet, varför ska vi inte ha eget anslag för arméstridskrafterna och så vidare? Här tror jag att det gäller, Anders Karlsson, att noga tänka efter vilka konsekvenser i detalj som kan ligga bakom ett sådant beslut.

Till sist vill jag säga, herr talman, att jag har lyssnat noga på Anders Karlsson under den här dagen. Han vill rädda frivilligorganisationerna, han vill bygga ut hemvärnet, han vill rädda den svenska försvarsindustrin, han vill rädda värnplikten och lägga till den till det personalförsörjningssystem som vi nu är på väg mot, men Anders Karlsson har inga pengar till detta. Han saknar miljarder. Om han hade varit försvarsminister och fått styra över det beslut som vi nu står inför hade det blivit mindre hemvärn, mindre försvarsindustri, färre frivilligorganisationer och, herr talman, en minskad svensk försvarsförmåga och färre insatsförband.

Anf. 35 TALMANNEN:

Jag vill härmed för protokollet anmäla att Anders Karlsson inte har rätt till ytterligare replik.

Anf. 36 ELSE-MARIE LINDGREN (kd):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Ett starkt försvar är inget man bygger upp över en dag. Det kräver tiotals år av planering. Vi har under historien sett att man kraftigt bantat ned försvaret efter stora världskonflikter då man antagit att kriget inte skulle komma igen under överskådlig tid. Det mest klassiska exemplet på detta är den stora regementsdöden på 20-talet. Som vi vet kom andra världskriget, och Sveriges beredskap var allt annat än god. För att ha ett långsiktigt hållbart försvar måste vi lära av historien.

Historien har också lärt oss att upprustning som leder till kapprustning mellan länder är ett hot mot freden. Ingen vet hur situationen i vårt närområde kommer att se ut om några år. Därför är det viktigt att Sverige i enlighet med den kristdemokratiska förvaltarskapstanken har ett genomtänkt och väl förberett försvar. Jag vill framhålla att denna ståndpunkt inte är något som hastigt uppkommit efter Georgienkrisen. Den ståndpunkten har Kristdemokraterna stått för länge.

Herr talman! Inriktningspropositionen lägger grunden för en ny kurs för försvaret. Fokus är ett mer användbart, tillgängligt, flexibelt och ut hålligt försvar. En modern försvarsmakt som kan klara de säkerhetspolitiska utmaningarna måste bestå av användbara förband både nationellt och internationellt.

Sverige håller på att bli en alltmer integrerad del av Europa i globaliseringsens tidevarv. Vår säkerhet kommer alltid att vara kopplad till våra grannars och Europas säkerhet. Vi har just nåtts av besked från de nordiska utrikesministrarnas möte som handlade just om den så kallade Stoltenberg rapporten, som vi tidigare har nämnt i debatten, där man uttrycker sig positivt. Nu måste vi också kräva att det inte bara blir några vackra ord på ett papper utan handling från alla berörda. Vi behöver gå vidare med ett fördjupat samarbete inom flera områden. Vi måste inse att vi är en del i en större säkerhetspolitisk gemenskap och att vår säkerhetspolitik ständigt måste förnyas utifrån den omvärldsutveckling som sker.

I dag lever vi i en gränsöverskridande värld. Sverige är en kugge i strävan för fred och frihet, men vi är också beroende. Detta är en viktig parameter i den nu framväxande svenska försvarspolitiken. Vi har alla ett ansvar för våra medmänniskor, oavsett om de befinner sig i Sverige, Europa eller övriga världen. Solidaritet, medmänsklighet och omtanke känner inga gränser. Samarbetet mellan EU och FN är av central betydelse. Vi kristdemokrater vill även betona att Nato behövs för europeisk säkerhet och integration samt för internationell krishantering. Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och ett organisatoriskt forum för transatlantisk dialog och samarbete.

Herr talman! Målen för det militära försvaret ska från 2010 vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och vår säkerhet, står det i inriktningspropositionen. Försvarsmaktens huvuduppgift är att värna människors liv och frihet likaväl som att försvara Sverige som nation och rättsstat. Det sker i regel bäst genom att värna Sveriges territoriella integritet, att utöva gränsskydd samt att värna fredstida yttre säkerhet. Därutöver krävs att den svenska försvarsmakten förmår att upprätthålla en god beredskap och också behärska vinterförmåga, som vi skriver i propositionen. Vi behöver kunna delta i hanteringen av katastrofer och andra svåra påfrestningar i samhället samt delta i förebyggande åtgärder för att begränsa riskerna för sådana. Omställningen kommer att ta tid och får oundvikligen konsekvenser för Försvarsmaktens hela organisation, dess prioriteringar, utformning, materiel och rekryteringar. Försvarsmaktens ökade engagemang i fredsbevarande och fredsframtvingande insatser internationellt inom EU, FN och Nato är viktiga för Sverige.

Just nu pågår en stor övning med Nato i norra Sverige som visar att Sverige faktiskt är en viktig aktör, vilket försvarsministern har lovordat.

Herr talman! Internationella solidaritetsinsatser måste emellertid kombineras med en bibehållen förmåga att försvara Sveriges eget territorium. Den svenska försvarsmakten står inför stora utmaningar i en omvärld där hotbilderna de senaste åren har kraftigt förändrats. Tillgänglighet, snabbhet och flexibilitet blir nyckelord för försvarets möjligheter att möta hot mot svenska intressen inom nationen. I vårt närområde och globalt ska Sveriges försvarsförmåga inte styras av antalet tanks, kaserner eller värnpliktiga, utan av den militära förmågan och effekten som man får ut av den.

Genom insatserna utvecklar vi den nödvändiga förmågan att samverka med andra länder. Vi kristdemokrater och övriga inom alliansen är övertygade om att vårt försvar inte bara kan bygga på övning utan också måste testas i verkligheten. Det är där vi kan göra stor nytta för fred och frihet för andra. Vi är stolta över de insatser som våra kvinnor och män gör just nu.

Herr talman! Kraven på insatsorganisationens användbarhet, tillgänglighet och flexibilitet måste ligga till grund för utformningen av Försvarsmaktens nya personalförsörjning. Den största delen av insatsorganisationen kommer att bestå av kontraktsanställda som normalt har en civil sysselsättning, till exempel arbete eller studier. Den militära personalen kommer i framtiden att tjänstgöra i Försvarsmakten bara under en mindre del av sina yrkesverksamma liv.

Pliktutredningen, som överlämnar sin rapport till regeringen inom kort, tar också upp viktiga frågor om utbildning av rekryter. Det är viktigt att notera att värnplikten och totalförsvarplikten inte försvinner. Det blir regeringens uppgift att med hänsyn till försvarsberedskapen använda plikten. Sammantaget är personalförsörjningen den viktigaste frågan för hur framtiden för Försvarsmakten kommer att se ut. Det är därför viktigt att det finns kontrollstationer och uppföljning som delges riksdagen. Rekryteringen och personalförsörjningen anser vi kristdemokrater bör ske på förbandsnivå, och i framtiden bör vi också arbeta för att se över försvarsgrenarna. Garnisonstanken är tilltalande för oss kristdemokrater.

Herr talman! När det gäller marknads- och industrifrågor bör Sverige utveckla och förbättra den europeiska försvarsmaterielmarknaden samt bibehålla möjligheten att utveckla relationen till tredjeland, framför allt till USA där Sverige har flera etablerade samarbeten. Antalet utvecklingsinsatser bör begränsas till färre områden. Exportstödjande verksamhet ska fortsatt användas för att främja kostnadseffektiv materieförsörjning. Alliansregeringen anser också att det internationella samarbetet inom materiel- och logistikområdet bör öka.

Den frivilliga försvarsverksamheten erbjuder staten ett kostnadseffektivt sätt att tillgodose behov inom samhällets krishantering. Vi har hört om det i debatten tidigare. Det organisationsstöd som finns i dag behöver förändras och anpassas till förändrade hot och den riskbild som finns på det civila området. Det finns skäl till att se över hur man har löst frågan genom den överenskommelse som har gjorts mellan regeringen och de idéburna organisationerna på det sociala området. Utskottet har uttryckt att vi vill återkomma i budgetöverläggningarna senare i höst beträffande finansieringsformerna.

Herr talman! Jag har från denna talarstol och på många andra ställen uttryckt att hemvärnet behövs och är efterfrågat. Jag är övertygad om att

nationella skyddsstyrkorna och hemvärnet kommer att fortsätta att vara en lika eller ännu mer efterfrågad resurs i framtiden. De kommer att fortsätta att lösa det de är bra på, det vill säga att skydda, bevaka, ytövervaka och ge stöd till det civila samhället. Det gör de genom att få en bra utbildning, bra utrustning och ett bra ersättningssystem. Det är bra med den satsning på hemvärnet som görs i propositionen. Det ger också försvaret en folklig förankring och tillgång till civil kompetens – och att man verkar lokalt. Den direktutbildning som genomförs bör bibehållas, och att utveckla ett eget anslag i budgeten bör prövas i kommande budgetöverläggningar.

Herr talman! Jag utgår från att regeringen årligen i budgetpropositionen underställer riksdagen ett förnyat underlag för prövning av insatsorganisationens utformning. Vi har sagt att inga förband läggs ned under resterande mandatperiod. Det tycker vi kristdemokrater är bra. Under omställningsperioden kommer det att finnas ett behov av regelbundet återkommande kontroll- och uppföljningsstationer för att följa de vidtagna reformeringarna. Det är självklart att det måste ske en årlig prövning av de ekonomiska resurserna för försvaret i syfte att varenda skattekrona ska användas på bästa sätt. Vi stöder en utvärdering där regeringen redovisar till riksdagen resultatet av hela omställningen. Den vill vi ha 2013.

Herr talman! Vi kristdemokrater ser med besvikelse på att det aldrig blev en bred uppgörelse när det gäller inriktningspropositionen. Förutläggningarna var goda inför Försvarsberedningens rapport, som sedan också blev resultatet.

Kristdemokraterna vill värna ett starkt försvar. Det har vi gjort i alla år. Vi är fast beslutna att också ha ett effektivt försvar – detta för trygghetens skull.

Anf. 37 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja uppehålla mig vid de frivilliga försvarsorganisationerna. Vi har diskuterat dem, och samtliga ledamöter här i kammaren är mycket väl uppdaterade om dess verksamheter och vilken betydelse de har i samhället.

Jag sade i mitt anförande att jag var mycket orolig för hur framtiden ser ut för frivilligorganisationerna och att man i det här läget tänker dra bort 70 miljoner av den anslagspost som finns.

Jag har en fråga till Else-Marie Lindgren som delar utskottet, det vill säga uppfattningen att de här 70 miljonerna ska försvinna nu. Man ska ta ställning till saken inför hösten. Men varför är det så bråttom att redan i dagsläget besluta om att ta bort de 70 miljonerna och sedan säga att vi kommer att återkomma till hösten? Varför hade man inte kunnat ta hela den proceduren i höst? Det finns ju ingenting som tyder på att de här pengarna kommer att uppstå och finnas hos någon annan myndighet? Det är ju ändå så att de försvarsutbildningar och det många av de här frivilligorganisationerna sysslar med inte är tjänster som kommuner och länsstyrelser är betjänta av. Det är ju Försvarmakten som behöver den kompetensen till största delen.

Om frivilligorganisationerna ska gå till kommunerna för att upphandla dessa tjänster, är då inte Else-Marie Lindgren rädd för att kom-

Anf. 38 ELSE-MARIE LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Gunilla Wahlén säger att vi har bråttom. Jag vill då påminna om att vi redan före 2004 års försvarsbeslut diskuterade anslagsformerna till frivilligorganisationerna. Det är alltså inte något nytt som kommit upp nu.

Jag tror att det är viktigt att vi nu ser vilka behov som finns i samhället i dag och hur vi ska tillgodose de behoven när det gäller den civila delen. Befolkningen vill ju så gärna ställa upp. Vi måste kunna organisera detta på ett mycket bra sätt, och därför har vi sagt att vi, förutom att se till innehållet, också vill se hur finansieringsformerna ska se ut i framtiden.

Jag tycker att det är klokt av regeringen, och vi har ju tagit det i utskottet också, att just se över finansieringsformerna i kommande budgetöverläggningar. Jag vill betona att Kristdemokraterna har ett stort förtroende för de föreningar och ideella organisationer som utför ett fantastiskt arbete i samhället i dag. Vi skulle nästan inte kunna klara oss utan dem.

Anf. 39 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Herr talman! Jag menar att risken är stor att medlemmar i de här organisationerna som gör ett frivilligt arbete kommer att sluta att vara med när de ser att deras medlemsavgifter kommer att gå till resor och administration i stället för till kärnverksamhet, eftersom basstödet på 70 miljoner faktiskt försvinner.

Else-Marie Lindgren tar upp exakt rätt frågor: Vi måste se vilka behov som måste tillgodoses. Vi måste se hur vi ska ordna det här i framtiden.

Det är precis dessa frågor vi måste ha svar på innan man tar bort dessa 70 miljoner. Man måste svara på dessa frågor innan man föreslår hur det ska se ut i framtiden.

Jag tycker alltså att regeringen och utskottet i det här fallet går bakvägen. Man tar bort först, och sedan säger man att man förhoppningsvis ska föra dialog med frivilligorganisationerna om hur man ska tillgodose de behov som finns.

Varför börjar man i den här änden?

Anf. 40 ELSE-MARIE LINDGREN (kd) replik:

Herr talman! Jag vill meddela Gunilla Wahlén att jag inte har läst någonstans att 70 miljoner ska tas bort. Att de ska bort är väl i så fall ett uttalande från Vänsterpartiet. Det har jag inte sett.

Jag lyfte i mitt anförande fram att här finns möjligheter att se hur man gjort inom andra idéburna organisationer, framför allt på det sociala området. Jag vet att det har funnits en bra dialog, och det föreligger just nu en skrivelse till riksdagen omkring de frågorna.

Låt oss alltså återkomma och se hur vi har gjort på andra håll. Jag tror att det kan vara vägen. Men några 70 miljoner har jag inte sett – det kanske är så Vänsterpartiet läser våra propositioner och vad utskottet, där

Gunilla Wahlén själv sitter, har sagt. Det blir tyvärr inte riktigt rätt alla gånger, så låt oss ha en dialog om vad som har stått och vad som inte står.

Anf. 41 Förvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! I dag behandlar riksdagen det första försvarsbeslutet sedan 1994 som inte syftar till att skära ned försvaret utan i stället till att stärka försvarsförmågan.

Vi får ett försvar som verkligen går att använda här och nu för att värna Sverige och svenska intressen i landet, i närområdet och utanför närområdet.

Vi dubblar försvarets tillgänglighet och användbarhet. Hela insatsorganisationen om 50 000 personer kommer att vara tillgänglig för insats inom några timmar till någon enstaka vecka om Sverige hotas. Det ger en betydande höjning av försvarsförmågan.

Vi dubblar också Sveriges förmåga till internationella fredsinsatser och därtill hemvärnets användbarhet. Vi utgår från oförändrade resurser och från att kunna överföra pengar från stöd och kringverksamhet till försvarets kärnverksamhet – den operativa nyttan.

Mot detta står en bakåtblickande socialdemokrati vars enda konkreta siffra i sin motion, förutom sidnumreringen, är nedskärning av försvarsutgifterna med 2 miljarder årligen och därtill en tillkommande underfinansiering på 1,7 miljarder årligen.

Kärnverksamheten, det vill landets försvarsförmåga – det försvarspolitik borde handla om – har varit allvarligt nedprioriterat i den tidigare försvarspolitik och är det fortfarande i oppositionens resonemang. Fram tills nu har bara en tredjedel av insatsorganisationen, 11 500 män och kvinnor, varit kravställda politiken för att kunna användas inom ett år. Det är för lite och för sent.

Användning av det svenska försvaret har fram tills nu krävt lång förvarningstid. Resultatet är en insatsorganisation med en hög andel förband som kräver ny materiel, ny utbildning och ny övning för att kunna användas – ett till tre år bort i tiden. Då har konflikter kommit och gått.

Vi måste därför öka försvarets tillgänglighet och användbarhet för att möta den nya tidens breda hotbild. I Georgien var mindre än 20 000 ryska soldater på plats, men de kom dit bokstavligen och bildligen över en natt. Ryssland utvecklar förmåga att kunna agera militärt i sitt närområde men har inte i dag förmåga att utsträcka konventionell militär förmåga längre än så. Vi följer noga landets kapacitetsutveckling.

Det gamla invasionshotet och risken för isolerade angrepp mot Sverige är borta. Men intressekonflikter, kriser, militära incidenter och snabbt uppkomna konflikter är del av en bredare hotbild.

Det svenska försvaret har haft två separata uppgifter: att försvara Sverige i Sverige och att göra insatser mycket långt bort från Sverige. Nu täcker vi glappet däremellan med ett tydligt närområdes- och Östersjöperspektiv i försvarspolitik. Försvaret ska kunna värna Sverige och svenska intressen i Sverige, i närområdet och utom närområdet. Vi går ifrån den gamla uppdelningen med en nationell insatsorganisation och en särskild anställd utlandsstyrka. Förband kommer inte längre att avvecklas när de kommer hem från internationell insats och är som allra bäst. Sve-

rige kommer därför att få erfarna förband, vilket stärker kvaliteten i hela insatsorganisationen.

Vi har hittills behövt bygga nya särskilda förband för internationella insatser med helt andra villkor än dem som avsetts för Sverige. Den nationella insatsorganisationens förband har däremot inte kunnat användas internationellt. Alla försvarets förband ska fortsättningsvis kunna användas för att lösa sin del av samtliga försvarets uppgifter.

I dag finns en skyldighet att göra militär grundutbildning för de människor som tas ut, ca 5 000 per år, men därefter är det frivilligt att vara en del av försvaret. Det gör att vi i hög grad felutbildar i förhållande till försvarets uppgifter. 70 procent av de värnpliktiga vill inte gå vidare i insats internationellt eller i försvaret i övrigt. Och de personer som är färdigutbildade kommer inte försvaret till nytta tillräckligt länge. I dag kan värnpliktiga vara krigsplacerade två till tre år efter avslutad utbildning i insatsorganisationens förband, inte till 47 års ålder som det var förr.

Kvinnor och män kommer i framtiden att rekryteras på exakt samma villkor och på frivillig grund. Grundutbildade soldater kommer att behållas längre i insatsorganisationen. Det gör att vi kan tillvarata soldaternas kunskaper och därmed stärka kvaliteten på förbanden.

En viktig utgångspunkt för oss är att Sverige är ett land som bygger säkerhet tillsammans med andra. Värnplikten medger inte att förband används utanför gränsen med mindre än att Sverige är direkt hotat. Därmed begränsas vår möjlighet att i närområdet agera stabiliserande för att hindra konflikter från att sprida sig, förvärras eller komma till vårt eget lands gränser.

Herr talman! En rad betydande reformer har redan genomförts. Ett nytt krishanteringssystem har införts, där vi tagit till vara erfarenheterna efter tsunamin. Sverige har gått med i SAC-samarbetet för strategisk flygtransport, ett tvåbefälssystem införs och det nordiska försvarssamarbetet fördjupas.

Försvaret planerar med oförändrade anslag ett trendbrott i svensk politik. Pengar som frigörs från materiel används till att stärka förbandsverksamheten. Underskottet från i fjol i förbandsanslaget har hanterats. Försvarsmakten har i dag ett prognostiserat anslagssparande i stället för underskott. Det blir inga förbandsnedläggningar denna mandatperiod.

Två sjupartieniga rapporter från Förvarsberedningen och en enig delrapport från Pliktutredningen har tillsammans med Försvarets svar på regeringens planeringsanvisningar och den egna perspektivplaneringen lagt grunden för det nya försvaret. Socialdemokraterna har inte klarat att stå för uppgörelserna. Man har kört över sin partisekreterare, som tidigare satt i Förvarsberedningen. Jag har hos mig på mitt tjänsterum haft Anders Karlsson, Björn von Sydow och Håkan Juholt för att efterfråga: Vad är viktigt för er? Ingen har haft mandat att prata för Socialdemokraterna. Alla har haft olika linjer, såväl i samtal som officiellt.

Efter det ryska femdagarskriget i Georgien uppdaterade och fördjupade regeringen den säkerhetspolitiska analysen på underlag av Must och FRA. Först därefter beslutade vi om planeringsanvisningar för Försvaretsmakten. Det är helt Försvaretsmakten egna ekonomiska beräkningar som ligger till grund för regeringens förslag.

Regeringen har satt upp mål för det nya försvaret och en inriktning. Försvarsmakten som självständig myndighet har lagt fram förslag på och kostnadsberäknat den framtida insatsorganisationen som behövs för att nå målen. Och de har för första gången lagt in en marginal för att säkra mot framtida kostnadsökningar.

Jag hoppas fortfarande, herr talman, på möjligheten av en bred uppgörelse i den parlamentariska pliktutredningen kring framtidens rekrytering.

Vi skapar nu ett försvar som är mycket väl anpassat till hotbildsutvecklingen, men som också utformas helt i linje med utvecklingen i Nato och internationellt. Där finns en starkt ökad betoning av användbarhet och tillgänglighet och att försvaret organiserar sig mindre men med mer flexibla och rörliga enheter. Det är tack vare rekrytering på frivillig grund och övergång till stående kontrakterade förband som det blir möjligt att höja landets försvarsförmåga genom ökad användbarhet och tillgänglighet. Sverige kommer att få en av Europas modernast organiserade försvarsmakter, byggd för att kunna samverka med andra.

Försvarsberedningen formulerade i sjupartiighet sin solidaritetsförklaring. Det går inte att se ett militärt hot som endast drabbar ett land i närområdet. Sverige kommer inte att stå passivt om ett grannland hotas. Vi utgår från att andra inte står passiva om Sverige hotas. Vi ska förbereda oss för att både kunna ge och ta emot militärt stöd. Detta ställer nya krav på försvarets utformning och planering.

Under kalla kriget var Sverige alliansfritt i fred, syftande till neutralitet i krig. Därefter var Sverige militärt alliansfritt, syftande till möjligheten, alltså optionen, att stå neutralt vid händelse av krig i vårt närområde. Sedan några år är vår säkerhetspolitiska linje militär alliansfrihet, med tillägget att säkerhet byggs tillsammans med andra. Riksdagens partier har godkänt EU:s nya fördrag med dess solidaritetsklausuler.

Sverige är militärt alliansfritt, men det är knappast tillräckligt att beskriva ett land genom att säga vad landet inte är. Så vad är Sverige? Sverige är ett land som bygger säkerhet tillsammans med andra. Vårt medlemskap i EU och vårt nordiska samarbete intar en särställning. Den militära alliansfrihetens ram är nu fylld med ett utvecklat innehåll.

Trots att de nordiska länderna ligger nära varandra har vi olika perspektiv, vilket är naturligt och rationellt, och vi prioriterar därefter. Sverige har ett tydligt Östersjöperspektiv på försvarspolitiken. Finland har ett landgränsperspektiv. Danmark fokuserar på internationella insatser. Norge fokuserar på nordområdena. Det ger konsekvenser på prioriterade förmågor.

Sverige har på grund av Östersjöperspektivet valt att ha ett närmast dubbelt så stort flygvapen som våra grannar. Norge anskaffar 48, Danmark 48, Sverige 100. Vi har av samma skäl korvetter och u-båtar, vilket Finland och i det senare fallet Danmark saknar. Vi har en mindre armé än Finland, men vi kommer att ha förband med mycket hög tillgänglighet och kvalitet. Ett fördjupat nordiskt försvarssamarbete ger högre effekt och kvalitet och samtidigt mer för de samlade försvarsanslagen. Det är en självklarhet för Sverige att samarbeta nära med våra grannar.

Försvaret kommer att ha lättrorliga och snabbtillgängliga bataljonsstridsgrupper, användbara för alla sina uppgifter. Hela insatsorganisationen ska kunna användas inom en vecka efter beslut om höjd beredskap,

jämfört med bara en tredjedel i dag. 28 000 personer kommer enligt ÖB att finnas i stående och kontrakterade förband. 22 000 finns i hemvärn, inklusive nationella skyddsstyrkor. ÖB har klarlagt att han räknar med att 45 000 av de 50 000 kommer att finnas på plats 2014.

Vi går i praktiken från tre tillgängliga manöverbataljoner i dag till åtta i morgon. 17 000 personer kommer att kunna hållas kontinuerligt insatta i insatser internationellt. 300 finns i reserv. 75 procent av soldaterna i armén kommer i framtiden att vara kontrakterade, det vill säga ha civila arbeten och med jämna mellanrum rycka in för övning, beredskap och insats. Hela hemvärdet med nationella skyddsstyrkor består av frivilliga. Det finns alltså en tydlig balans mellan civil anknytning, frivillighet och folkförankring. Officersyrket förändras med fler specialistofficerare som utbildar och leder trupp och färre i staber och ledningsfunktioner. Jag välkomnar frivilligt engagemang i hemvärn och frivilligorganisationer, som är viktiga för försvarets framtid.

Herr talman! Det har framgått av debatten i dag att det är lätt att ha synpunkter på enskildheter i försvaret men oändligt mycket svårare att forma en sammanhängande, finansierad och genomförbar helhet. Oppositionen förmår det då rakt inte. Jag konstaterar därför att det inte finns någon annan genomarbetad, konkretiserad, heltäckande eller finansierad försvarspolitisk inriktning än regeringens. Ingenstans i det som vi hittills sett av oppositionens resonemang sägs att försvarspolitik faktiskt handlar om att skapa försvarsförmåga. Det är sänkt användbarhet, sänkt finansiering och sänkt tillgänglighet som är temat.

Ett grundläggande feltänk i Socialdemokraternas resonemang är att kontrakterade soldater inte ger lägre kostnader, som Socialdemokraterna tror. Fyra 25-procentstjänster tenderar att bli liktydigt med en 100-procentstjänst och ska också finansieras. Varje befattning i insatsorganisationen måste för bevarad tillgänglighet och användbarhet bemannas med kanske fyra kontrakterade i stället för en stående.

Det finns inga siffror i Socialdemokraternas motion, vare sig när det gäller insatsorganisationens storlek eller uthållighet eller hemvärdets storlek.

Den enda siffra som finns i deras motion är kravet på att försvarsbudgeten ska skäras ned med 2 miljarder från år 2010. Däremot finns det inga beräkningar eller resonemang när det gäller hur partiet kommer fram till den siffran, än mindre någon konkretion om hur den ska förverkligas.

Det stannar inte vid 2 miljarder per år. Partiet tillgodoräknade sig redan i höstas 1 miljard i överföring från stödmyndigheter, trots att Marie Hagströms stödutredning bara hade inletts och fortfarande inte är remissbehandlad. Man tillför nya uppgifter motsvarande åtminstone 700 miljoner per år. Summa summarum blir det en ambitionssänkning på 3,7 miljarder varje år jämfört med regeringen och alliansen.

Därför vill jag fråga Anders Karlsson: Är det rätt siffror? Vilka beräkningar har Socialdemokraterna gjort? Om det inte är rätt siffror, på vilket sätt är de fel? Hur summerar Anders Karlsson 3,7 miljarder per år under fem år? Det vore intressant att höra.

Oppositionen sänker ambitionsnivån för det nationella försvaret, men de minskar också den internationella solidariteten. Det är anmärkningsvärt. De två partier som här ofta pratar om vikten av internationell solida-

ritet vill radikalt sänka Sveriges ansvarstagande i internationella fredsinsatser.

Resultatet blir ett försvar med kraftigt sänkt tillgänglighet, längre beredskapstider och sänkt internationell solidaritet.

Herr talman! Med alliansens försvarspolitik får vi i stället välutbildade förband som verkligen går att använda för försvarets alla uppgifter, för värnet av Sverige, för att sprida fred och säkerhet i omvärlden – i närområdet och utanför. Med den här propositionen står kärnfrågan – Sveriges försvarsförmåga – åter i centrum för försvarspolitikerna efter mer än ett decennium i skymundan.

I detta anförande instämde Annicka Engblom och Rolf K Nilsson (båda m).

Anf. 42 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Tack, Sten Tolgfors. Som vanligt handlar det mer om socialdemokratisk politik än om den som regeringen vill leverera.

Sten Tolgfors talar om att han ska ha ett försvar som står på tå och som ska ha väldigt många tillgängliga soldater. Är det ett behov utifrån den analys som Försvarsberedningen har gjort, att det egentligen inte finns något reellt hot mot Sverige under en tioårsperiod?

Är det nödvändigt att ha marksoldater heltidsanställda på våra förband som går och sparkar grus? Samtidigt skriver regeringen i propositionen: Regeringen vill understryka att den föreslagna utvecklingen mot ett mer tillgängligt försvar bara kan ske i den takt som ekonomin medger.

Vidare skriver man: Den inriktning som regeringen anger kan därför komma att justeras i termer av såväl omställningstakt som förmågekrav, materiell organisation och verksamhet.

Med tanke på att regeringen inte anser att försvaret som det beskrivs i propositionen kan vara fullt utbyggt förrän 2019 handlar det inte heller om ett försvar som är gripbart här och nu – snarare där och då. Kostnaderna lär dock komma långt tidigare.

Ett yrkesbaserat försvar med 6 500 anställda soldater innebär en kostnadsökning med ungefär 4 miljarder kronor. Var ska Tolgfors hitta dem? Ska materielindustrin behöva betala det genom mindre beställningar? Var ska pengarna tas för att ge den tillgänglighet som försvarsministern talar om?

Anf. 43 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Eftersom Anders Karlsson inte på något sätt invänder mot den beräkning som jag redogjorde för i talarstolen förmodar jag att han anser att den stämmer.

I så fall har vi en situation där Socialdemokraterna tar bort 18 ½ miljard från försvaret under den period vi nu diskuterar. Det motsvarar ett halvt års försvarsutgifter. Dessutom ställer de ut löften om att det ska satsas mer på materiel och industri. De går ifrån sina tidigare principer.

Fler värnpliktiga ska tas in. Det är en överutbildning jämfört med försvaret. De ska lägga mer på frivilligorganisationernas finansiering. Hemvärnet ska byggas ut – oklart hur mycket. Samtidigt ska de ta bort ett halvt års försvarsutgifter. Det går självklart inte ihop.

Jag noterar också att Socialdemokraterna i reservation 4 skriver att den allra största delen av insatsorganisationen ska bemannas med frivilliga kontrakterade soldater.

Vad är då 75 procent? Det är nämligen vad regeringen föreslår.

Man skriver vidare att vi står för ett system dominerat av yrkessoldater. Hur kan man hävda att 25 procent i armén dominerar?

Om Socialdemokraterna säger att den största delen ska bemannas av kontrakterade soldater innebär det att man är för stående soldater även i Socialdemokraternas förslag.

På vilka villkor ska de vara anställda – tidsbegränsat eller inte? Hur många ska de vara? Är det bara i armén? Hur ser man på detta egentligen?

ÖB har klargjort att 45 000 av de 50 000 i framtidens insatsorganisation är på plats 2014. Det är alltså inte sedan. Det kommer att vara här och nu, med en omställningsperiod. Strukturen är intagen 2014.

Det är ett genomräknat och finansierat förslag eftersom Försvarsmakten har ägnat betydande tid åt att räkna på det. Jag vill gärna se Socialdemokraternas beräkningar och vad som ligger bakom Anders Karlssons förmodan att man kan ta bort 18 ½ miljard under fem år och samtidigt öka ambitionen på en massa områden.

Ge besked om de stående soldaterna. Hur många och på vilka villkor?

Anf. 44 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Som vanligt har inte Tolgfors svarat på de frågor jag ställde.

När det gäller beräkningarna vill jag säga att det kostar. Det kostar väldigt mycket att ha 6 500 anställda soldater. Vi har ett helt annat system. Det kommer att kosta 4 miljarder om året att ha dem anställda i stället för att ha dem kontrakterade, som vi föreslår.

Vi bygger personalförsörjningen på att man ska ha frivillighet efter värnplikten. Värnplikten ska vara ungefär tre månader, Därefter går man in i en frivillig utbildning på i genomsnitt nio månader. Därefter kontrakteras man för att jobba i det civila arbetet, som reservofficerarna har gjort, och tjänstgöra vid vissa tillfällen. Det kan vara internationellt, och det kan vara nationellt.

Vi har inte soldater som går på kaserngården och exercerar för att vänta på att en fiende ska komma till Sverige. Det är en väsentlig skillnad i vårt sätt att se på detta.

Vi har räknat mycket noggrant på det och vet att vi har en budget som gör att vi kan spara 2 miljarder. Återigen säger jag: Yrkessoldaterna kostar ungefär 4 miljarder om året med Tolgfors förslag. Vad ska man ha dem till? Vad ska man använda 6 500 soldater till varje år?

Vi har också sagt att vi inte vill vara lead nation i NBG 2011. Där sparar vi mycket pengar.

Tolgfors bjöd mig på kaffe och kanelbulle – det var gott. Han visade 25 overheadbilder och sade: Så här vill vi ha försvaret. Vad tycker du?

Det tycker jag inte är någon reell förhandling. Kaffe och kanelbulle är trevligt, och det var ett trevligt samtal, men det var väl ingen förhandling om försvarets framtid, försvarsministern?

Anf. 45 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Det är korrekt. Det var ingen förhandling av den enkla anledningen att Anders Karlsson inte hade mandat att föra några förhandlingar.

Det har utlovats av Anders Karlsson gång på gång att när inriktningspropositionen lades fram skulle oppositionen redovisa en samlad politik. Det blev inte så. Socialdemokraterna säger att vi ska ha kvar plikten. Miljöpartiet säger att vi inte ska ha plikt utan bemanna på frivillig grund, vilket jag välkomnar.

Socialdemokraterna hävdar att man ska värna svensk försvarsindustri, och lägger lite mer på det, i alla fall i sitt gamla budgetalternativ. Miljöpartiet har större delen av sina nedskärningar just där. Vänstern vill inte ha någon krigsmaterielexport. Det förmodar jag att Socialdemokraterna fortfarande vill.

Socialdemokraterna driver inte den politik som Anders Karlsson ger uttryck för, ser man när man läser deras förslag. Man vill ha anställda stående soldater i försvaret. Men man kan inte svara på hur många de ska vara och vilka villkoren ska vara. Hur ska arbetsrätten se ut? Ska det vara tidsbegränsat? Hur ska lönerna se ut?

Man påstår att regeringen vill ha ett försvar dominerat av yrkessoldater. Det framgår klart av propositionen att 25 procent av soldaterna i armén ska vara stående.

Om man tycker att det är fel innebär det att man har en annan syn på hur procentsatserna ska vara. Man kan dock inte redogöra för det.

För övrigt tycker jag att det är anmärkningsvärt att ett parti som gör anspråk på att kunna vara regeringsbärande saknar en försvarspolitik. Det är bara att lyssna på replikskiftena med Anders Karlsson. Det är bara att lyssna på hans inlägg. Allan Widman har helt rätt i sin beskrivning. Man gör nedslag i enskildheter, men man förstår inte vilket sammanhang det sätts in i och vilken effekt det ger på helheten. Man kan inte fortsätta med plikt och säga att man ska ha ett försvar som fungerar för alla försvarets uppgifter, som fungerar för närområdesuppgifter eller internationella uppgifter, för pliktlagen medger inte detta. Det här är bara ett enda exempel.

Man kan inte skära ned med ett antal miljarder på försvaret och samtidigt säga, utan att precisera hur mycket på något delområde, att man ska öka på en massa olika områden.

Det finns inget alternativ till regeringens försvarspolitik. Jag beklagar det, för därmed har det heller inte funnits något att förhandla med Socialdemokraterna om.

Anf. 46 TALMANNEN:

Jag vill erinra talaren om att Anders Karlsson inte har rätt till ytterligare replik.

Anf. 47 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Herr talman! Jag har ett par konkreta frågor till försvarsminister Sten Tolgfors. Den ena gäller jämställdheten. Jag har flera gånger i talarstolen sagt att man behöver sätta upp ett mål för hur många kvinnor som minimum ska finnas inom försvaret. Vänsterpartiet säger att 40 procent är en bra målsättning. Regeringen har aldrig redogjort för någon procentsats.

Jag hoppas dock att det kommer en sådan så småningom som man kan öka vartefter.

Både i utskottshandlingarna och i våra motioner efterfrågar vi en konkret handlingsplan för hur man ska öka andelen kvinnor i Försvarsmakten. Kommer försvarsministern att lämna denna efterfrågade handlingsplan till riksdagen?

Den andra frågan handlar om Nordic Battlegroup. Försvarsministern har redogjort för att under vårt ordförandeskap kommer Nordic Battlegroupfrågan att vara en viktig fråga. Det är bra, för både regeringen och vi ser att reformeringar behöver göras i EU:s battlegroups system. Det kan gälla svårigheter som att få loss pengar och tröghet i den politiska beslutsprocessen för att kunna få i väg Nordic Battlegroup. Det har ju aldrig skickats i väg någon Nordic Battlegroup.

Är försvarsministern beredd att ompröva beslutet att Sverige ska ha ett ramansvar för Nordic Battlegroup 2011 om diskussionerna inte faller väl ut med övriga EU-länder?

Anf. 48 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Regeringen har beslutat om en ny handlingsplan för 1325. Vi är först i världen med att omsätta den i all konflikthantering.

Bollen går dock omedelbart tillbaka till Gunilla Wahlén. Vi vill ha frivillig rekrytering på exakt samma grund för män och kvinnor. När man har prövat detta i hemvärnet i Dalarna har man nått fifty-fifty i rekryteringen. Detta är dock Gunilla Wahlén emot. Hon vill fortsätta med plikt i stället för att vi går över till ett frivilligt system där vi aktivt jobbar med rekrytering av män och kvinnor på samma grund.

Jag anser att det är viktigt att vi får in fler kvinnor i försvaret. Det är viktigt för internationella insatser och för kvaliteten här i Sverige, och vi gör något för att nå det resultatet.

Herr talman! När det gäller Gunilla Wahléns andra fråga: Nej, vi omprövar inte att Sverige ska vara lead nation. Det är en del av vårt solidariska ansvarstagande för fred och stabilitet i världen att EU har förmåga att med tio dagars varsel kunna gripa in och stoppa situationer och konflikter från att urarta. Det tycker inte Vänstern längre är viktigt. När den internationella solidariteten sätts på prov för Vänstern överger man den omedelbart.

Jag är dessutom, herr talman, intresserad av att höra Gunilla Wahlén utveckla något hon sade i sitt inlägg. Hon hävdade att Sverige gör provokationer mot Ryssland. Vad skulle det vara? Det kan väl inte vara så att det faktum att Sverige övar på eget territorium ska anses vara provocerande för ett annat land. Varje land har rätt och skyldighet att öva men också att kunna öva tillsammans för att säkerställa kvaliteten i internationell krishantering.

Anf. 49 GUNILLA WAHLÉN (v) replik:

Herr talman! Vänsterpartiets försvarspolitik är att vi vill ha en könsneutral mönstringsplikt som innebär att både kvinnor och män på samma villkor ska ha möjlighet att antas till försvaret. Kvinnor ska också ha samma förutsättningar som män att verka inom försvaret. Vi har som målsättning att det ska vara 40 procent kvinnor i försvaret.

Jag vet att det finns en handlingsplan för 1325. Den handlingsplan som kommer nu är reviderad och beslutades av den tidigare regeringen. Kommer man att göra en handlingsplan för hur Försvarsmakten ska öka andelen kvinnor i det svenska försvaret?

När det gäller Nordic Battlegroup förstår jag av svaret att man är beredd att upprepa exakt samma misstag som man gjorde 2008. Man ska ställa upp en Nordic Battlegroup som ska stå och vänta på att gå ut. Ingen battlegroup har någonsin varit ute för reglerna och krångligheten i att få ut en battlegroup är så stora. Gör man ingen förändring kommer inte heller 2011-års Nordic Battlegroup att kunna gå ut. Varför ska vi göra om samma misstag igen?

Anf. 50 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Nordic Battlegroup 2008 var verkligen inget misstag, tvärtom. Det är den bästa snabbinsats som vi hittills har satt upp. Den har också varit av stor betydelse för reformeringen av vårt eget försvar. Gunnilla Wahlén känner till att ett av våra teman under ordförandeskapet kommer att vara att stärka användbarheten för snabbinsatsstyrkorna.

Det blir dock knappast ett relevant perspektiv för Vänstern eftersom ni inte vill att Sverige ska delta alls. Det är symtomatiskt eftersom ni skär ned så mycket på det internationella ansvarstagandet. Vi kommer inte att kunna agera om något går snett i vår omvärld, om en humanitär situation urartar, om en konflikt blåser upp eftersom Vänstern vill avskaffa själva förmågan. Då tvingas man stå passiv när världen blöder.

Kvinnor i försvaret är viktigt, både i insatser internationellt och i det svenska försvaret. Vi vill rekrytera på samma grund. Vi vill dock inte göra det på det sätt som Vänstern vill, genom att vidga plikten så att också kvinnor riskerar fängelse i fredstid om de inte vill göra värnplikt. Det är nämligen konsekvensen. Tillämpas pliktlagen i fredstid, som nu, kommer också kvinnor, precis som män i dag, att hamna i fängelse för att de inte vill göra värnplikt. Det är inte en jämställdhetsreform som jag eftersträvar.

Gör man i stället pliktlagen vilande och helt könsneutral och tillämpar frivillig rekrytering på exakt samma grund för män och kvinnor i fredstid när vi fram i jämställdhetsarbetet vad gäller rekryteringen till försvaret.

Anf. 51 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra försvarsministern i dag jämfört med för ett år sedan. Då raljerade han ganska rejält med alla oss oppositionspartier om budgeten, bland annat om att vi inte var överens. Nu släpper han det, för vi är ganska överens om att minska försvaret med 2 miljarder till exempel.

Det är dock sorgligt att höra att regeringen inte lyssnar på den försvarsberedning som var helt enig i juni 2008. Där fanns en stor möjlighet till en bred överenskommelse mellan oppositionen och regeringen. Den har försvarsministern gått förbi. Jag beklagar detta djupt.

Jag har tre konkreta frågor. Vi ska se om försvarsministern har möjlighet att svara på dem.

Försvarsministern säger själv att hotbilden ser annorlunda ut. Vad gör försvarsministern och regeringen när man tycker att hotbilden ser annorlunda ut? Jo, man höjer beredskapen extremt. Som försvarsministern

sade i talarstolen ska vi kunna vara på plats och stridsdugliga inom en vecka. Men det blir inte trovärdigt att ha den typen av beredskap när man släpper den civila beredskapen. Den finns inte med över huvud taget. Om man räknar med att det skulle kunna komma ett hot mot Sverige måste den civila delen gå i takt med den militära. Men ni tappar ju halva kakan där. Politiken haltar väsentligt.

Svaret på frågan försöker Sten Tolgfors ändå ge i form av att det var Georgienkriget, för snart något år sedan, som inträffade på tre dagar. Och så bygger man upp hela den ökade beredskapen på detta. Det blir inte trovärdigt, herr talman.

Anf. 52 Förvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Jo, jag noterade att världen togs på sängen av användningen av massivt militärt våld i Georgien. Men inte Peter Rådberg – han hade sett det här långt innan. Det var en lång förvarningstid. Det är nästan så att man uppfattar det som att man med självklarhet kunde förutse att det skulle hända, när det skulle hända, hur det skulle hända och var det skulle hända. Med samma klarsyn kan han också berätta för oss var nästa konflikt kommer. Det världen nu funderar över har Rådberg förmodligen redan listat ut.

Vi skapar en betydligt större tillgänglighet och användbarhet för Sveriges försvar för att kunna använda det i tre perspektiv: i Sverige, i närområdet och utanför närområdet. Det jag redogjorde för, Peter Rådberg, var att om Sverige hotas och vi gör en beredskapshöjning kan hela insatsorganisationen användas inom en vecka. Om man blickar internationellt ser man att ju tidigare världen kan gripa in i konflikter, desto mindre hinner de urarta.

Detta med beredskap, att ha förband som går att använda här och nu, är viktigt för att situationer inte ska förvärras.

Jag vill gärna ställa några frågor tillbaka till Rådberg.

Han sade i Svenska Dagbladet häromdagen: ”Ryssland kommer inte att sitta stillatigande när en sådan här övning” – Loyal Arrow – ”äger rum i sin intressesfär.” Menar Rådberg på fullt allvar att Sverige, Luleå och Norrland, är en del av rysk intressesfär och att vi ska anpassa oss till ett sådant förhållningssätt om så skulle vara?

Han sade också att Nato kommer att öva med kärnvapen på svensk mark. Då vill jag fråga: Vilka belägg har han för det? Vi andra lever i föreställningen att Storbritannien avskaffade flygburna kärnvapen 1998, men Rådberg har uppenbarligen helt annan information. Då undrar jag: Vad vet han som inte Sipri eller Regeringskansliet vet? Var finns det belägg för dessa båda påståenden?

Anf. 53 PETER RÅDBERG (mp) replik:

Herr talman! Sten Tolgfors börjar med att säga att vi ingenting visste om Georgien. Det är väl helt klart: Det har varit en konflikt där i 200 år. Läser man historieböckerna har man ganska god kontroll över det området och vad som eventuellt skulle kunna hända. Regeringen och Sten Tolgfors var tydligen helt tagna på sängen när detta bröt ut. Man kan naturligtvis inte veta exakt datum, däremot att det var oroligheter. Det är häpnadsväckande att höra att regeringen inte visste detta.

Jag konstaterar som vanligt att Sverige ska ha förmåga att vara precis överallt och när som helst. Det kan vara i Sverige, i närområdet och utanför – det är hela världen. Det är inte trovärdigt, Sten Tolgfors, med den försvarsbudget som vi har.

Jag har en fråga som jag måste få ställa. När jag frågade Kerstin Lundgren, Centerpartiet, hur hon tolkade solidaritetsklausulen svarade hon: Allt är möjligt. Det innebär att hon menade att man kunde gå in med militära medel i Baltikum om en extrem situation skulle uppstå. Då är min fråga till Sten Tolgfors: Delar Sten Tolgfors Kerstin Lundgrens analys att Sverige i en extrem situation skulle kunna gå in med en militär trupp i Baltikum?

Carl Bildt sade för cirka ett år sedan att vi skulle ansöka om att delta i NRF. Min fråga är om de tankarna finns kvar i Regeringskansliet. Carl Bildt sade i utrikesdebatten att regeringen ville ansöka om att delta i NRF, och jag undrar alltså om de tankarna finns kvar.

När det gäller Nato och kärnvapen ställde jag en fråga till Sten Tolgfors om regeringen skulle undersöka detta. Regeringen vägrade. Man säger bara lite nonchalant: Vi förutsätter att de följer svensk lag. Med det svaret har Sten Tolgfors sagt att han ingenting vet. Han blundar och hoppar bara att de inte har några kärnvapen. Du vet inte fullt ut.

Anf. 54 Förvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Det är inte så som Peter Rådberg argumenterar. Han gör oreserverade påståenden som är käpprätt fel. Han säger i Svenska Dagbladet: Nato kommer att öva med kärnvapen på svensk mark. Det gäller alltså inte bara att de skulle finnas på ett fartyg, utan de kommer att öva med kärnvapen på svensk mark. Det är rätt häpnadsväckande, särskilt när det riktar sig mot ett land som avskaffade flygbundna kärnvapen 1998 och numera bara har kärnvapen på missiler. Men Rådberg vet bättre.

Svensk lag gäller. Det är olagligt att föra in kärnvapen. Det finns inga indikationer på motsatsen. Men uppenbarligen vet Rådberg något som underrättelsetjänster och fredsorganisationer inte känner till.

Han säger också att norra Sverige – Luleå, Norrland, Norrbotten – är en del av en rysk intressesfär. Vad som är ännu mer allvarligt än detta påstående är att han säger att vi ska bry oss om det om någon annan skulle ha den uppfattningen. Sverige skulle alltså inte fullt ut ha rätt eller möjlighet att använda sitt eget territorium för att öva därför att någon annan kan ha synpunkter på det. Det är ett rätt häpnadsväckande påstående.

Det är klart, herr talman, att om man har 200 års perspektiv på konflikter kan man hitta dem på ganska många håll. Men det var inte det som var poängen, Peter Rådberg. Min poäng var att den nya tidens konflikter ibland går väldigt fort. Vi såg ett krig som tog fem dagar och avgjordes på två, som fördes med snabbroliga, snabbtillgängliga insatsförband och som är på plats bokstavligen över en natt.

Det svenska försvaret har varit väldigt dåligt förberett, efter tio år med en annan regering, för att kunna hantera den sortens kriser. Vi har haft en tredjedel av vår nationella insatsorganisation användbar inom ett år och resterande inom ett till tre år. Då har den nya tidens konflikter kommit och gått. Alliansen ville göra någonting åt det. På köpet får vi ett

försvar som snabbt går att använda i alla tre perspektiven: i Sverige, i närområdet och utom närområdet. Det är tillgänglighet och användbarhet. Då kan vi också bidra till att i tid hindra konflikter från att spridas eller eskalera.

Prot. 2008/09:131
12 juni

Försvarets inriktning

Anf. 55 KARIN ENSTRÖM (m):

Herr talman! Det beslut om försvarets inriktning som riksdagen nu ska fatta är av stor betydelse. Vi har levt i ett försvarsbeslutslost tillstånd i nästan ett och ett halvt år. Det är bra att en tydlig målbild för 2014 nu slås fast. Men vi har stora utmaningar framför oss, både svårigheter och möjligheter.

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att koncentrera mig på de frågor som rör hur försvaret i framtiden ska kunna rekrytera och utbilda de kvinnor och män som ska göra själva jobbet, nämligen soldaterna, sjömännen och officerarna. Den framtida personalförsörjningen är troligen den enskilt mest avgörande frågan för försvarets framtida utveckling.

Först och främst måste man fråga sig vad det är som inte fungerar i dagens system och därefter vad vi kan göra åt det. Flera av dagens talare har varit inne på detta. Jag vill ändå ta några av de argument som gör att vi inte bara kan vara nöjda med hur läget är i dag, för det fungerar inte särskilt bra.

Ett stort problem är att vi har minst två olika system för att producera förband. Vi har en uppdelning i en nationell insatsorganisation och en särskild utlandsstyrka. För internationella insatser skapas det nya förband helt utanför insatsorganisationen och som avvecklas när de har gjort en insats. När förbanden är som bäst avvecklas de.

För att kunna nå målen avseende tillgänglighet och användbarhet behövs ett nytt sätt att utforma insatsorganisationen. Det har också avhandlats flitigt här i dag. Lösningen är en kombination av stående förband, kontrakterade förband och hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna.

För att kunna bemanna de här olika typerna av förband behöver vi ett nytt personalförsörjningssystem. De stående förbanden ska bemannas med heltidsanställda soldater. Kontrakterade förband ska bemannas med kontrakterade soldater. Hemvärdet ska bemannas på ungefär samma sätt som i dag. Dagens system är inte avpassat för de här behoven.

Plikten gäller endast vid insatser nationellt. De kräver ett beslut om mobilisering för att användas, och endast 20–30 procent av dem som utbildas används i realiteten. Vi har långa ledtider mellan inskrivning och grundutbildning. Vi är väldigt få kvinnor i Försvarmakten.

Hur ska då själva grundrekryteringen till insatsorganisationen gå till? Det är väl här som den stora trätan ligger. Ja, detta utreds just nu i detalj av Pliktutredningen. Men grundtanken ser i stort sett ut så här.

Vägen in i Försvarmakten börjar med en kortare militär grundutbildning på cirka tre till fyra månader. Därefter fattar den enskilde och Försvarmakten i samråd beslut om fortsatt utbildning och tjänstgöring, antingen som heltidsanställd soldat eller kontrakterad, eller man kanske fortsätter sin utbildning inom hemvärdet och de nationella skyddsstyrkorna.

Här är det viktigt att ha en provotid, både så att jag som enskild kan se om detta är någonting för mig och så att arbetsgivaren, Försvarmak-

ten, kan se om den här personen passar för vidare tjänstgöring i Försvarsmakten. För vissa kanske beslutet blir att inte fortsätta alls inom Försvarsmakten. Det kan också vara en viktig signal, både till en själv och till Försvarsmakten: Det fungerade inte, men jag har provat.

De som väljer heltidsanställning tjänstgör i en eller två perioder om fyra till sex år. De kontrakterade förbinder sig att göra ett antal insatser under en längre tidsperiod. Den tid som man inte ägnar åt insatser eller beredskap ägnas åt civilt arbete, civila studier eller vad man nu vill göra.

Herr talman! Detta nya system för personalförsörjning ställer väldigt stora krav, inte minst på Försvarsmakten själv och dess förmåga att rekrytera unga, duktiga kvinnor och män. Attraktionsgraden, viljan att bli en del av Försvarsmakten, kommer att bero på flera faktorer, alltifrån lönesättning och vilka förmåner man har under tjänstgöringstiden till vilken utbildning och verksamhet Försvarsmakten har att erbjuda samt vilken nytta man kan ha av detta i det civila samhället.

Ett sådant frivilligt system, där Försvarsmakten får konkurrera med andra arbetsgivare och utbildningsanordnare om unga, duktiga kvinnor och män, tror jag skulle vara väldigt välgörande. I stället för att som i dag beställa värnpliktiga från ett pliktverk måste Försvarsmakten bedriva en verksamhet som verkligen lockar till sig unga människor. Man måste också vara duktig på att visa vad man gör.

Internationella erfarenheter från andra länder som har gått från plikt till frivillighet visar att det svåraste inte är att nyrekrytera utan att behålla personalen. Det måste vi ta med i beräkningarna. De visar också att förbanden når högre kvalitet och kan lösa svårare uppgifter. Man har också lockat en betydligt större andel kvinnor till försvaret. Detta är erfarenheter som jag tycker att vi ska ta med oss.

Till dem som nu säger att det här blir ett yrkesförsvaret vill jag säga: Nej, det blir inte ett yrkesförsvaret. Däremot blir det ett försvaret med högre militär kompetens och en stark koppling till övriga samhället. Precis som har sagts i dag är den övervägande delen av soldaterna inte anställda på heltid. De har en vanlig civil sysselsättning under större delen av sin kontraktperiod.

Socialdemokraterna har olyckligt nog valt att göra detta till en partipolitisk stridsfråga – helt i onödan, kan jag tycka. Alla partier var överens om den här lösningen i Försvarsberedningen för ett år sedan. Nu tycks det som om Socialdemokraterna inte vågar stå för den överenskommelsen. Det skulle vara intressant att höra vad som egentligen har hänt. Det kanske helt enkelt är en senkommen insikt om att deras föreslagna anslag inte räcker till.

Jag tror nämligen att alla partier är överens om att våra soldater inte ska vara soldater ett helt yrkesliv. Systemet ska utformas så att man efter sin tjänstgöring i försvaret har goda förutsättningar för en helt annan yrkeskarriär. Det handlar om att kunna erbjuda civila studier under tiden och att kunna göra människor attraktiva på arbetsmarknaden efter den militära tjänstgöringen.

Så kommer vi då till själva pliktfrågan. Ska vi i dag besluta att avskaffa värnplikten? Är det ens det som föreslås? Finns det några sådana förslag? Nej. Det som föreslås och som har sagts mycket tydligt från i princip alla partier är att vi nu inte längre ska *tillämpa* värnplikten i

fredstid, om inte försvarsberedskapen så kräver. De rättigheter och skyldigheter som ska finnas kvar ska vara lika för kvinnor och män.

Om några lever kvar i en romantisk uppfattning om att allmän värnplikt fortfarande finns vill jag påminna er om att den allmänna värnplikten nu för tiden varken är allmän eller obligatorisk. Vi utbildar ungefär 5 000 personer per år ur en årskull på ungefär 110 000. Den grundläggande förändringen från en allmän värnplikt har redan skett och kommer nog att bestå oavsett hur det slutgiltiga systemet för rekrytering till grundutbildning kommer att se ut.

I framtidens försvar kommer den absoluta huvuddelen av alla tjänstgöringsdagar att ske på frivillig grund mot marknadsmässig ersättning. Detta kommer att kosta pengar – ja. Men det kommer också att bli bättre, för vi kommer att få ett mer tillgängligt, mer användbart och mer flexibelt försvar både här hemma och utomlands. Redan i dag har vi ett helt frivilligt rekryterat hemvärn, frivilliga officerare och frivilliga civilanställda. Det som händer nu är att också soldater och sjömän anställs frivilligt för det de ska göra.

Detaljutförningen, herr talman, kommer som sagt i nästa steg. Det blir i Pliktutredningens betänkande och i den personalförsörjningsutredning som ska tillsättas. Regeringen kommer att återkomma med beslutsförslag, men det är viktigt att vi redan nu vet vart vi är på väg.

Det sker också flera andra förbättringar och förändringar i personalförsörjningen – aspirantutbildningen, flerbefälssystemet och återupptagandet av reservofficersutbildningen. Detta är bra. Det är viktigt att få helheten att fungera. Försvaret och Försvarsmakten behöver många olika typer av kompetenser, och det ska finnas många vägar in i Försvarsmakten.

Herr talman! Det beslut om försvarets inriktning som vi fattar kommer att resultera i ett starkare och bättre försvar än det vi har i dag. Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 56 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara rätta Karin Enström. Vad är det som hänt på vägen? undrar hon. Vi hade en försvarsberedning som var enig om ett frivilligsystem.

Vi har inte sagt något annat än att det ska vara ett frivilligsystem. Det vi säger är att antagningen ska ske via dator och att alla flickor och pojkar ska få möjlighet att svara på en enkät från Försvaret. Därefter ska man ha en plikt på tre månader för de mest lämpade. Därefter är det frivilligt.

Jag skulle vilja citera ÖB: Den borgerliga regeringen vänder nu på plikten. Nu är det frivilligt först och resten plikt. Det är precis det förslaget som Karin Enström står här och talar så vackert om: frivillighet i tre månader och sedan plikt i sex år. Det är så ni vill ha det.

Det vi säger är att vi vill ha en plikt, just för att vi ska få dem som är mest lämpade att bli soldater i Sveriges försvar, och därefter en frivillighet. Frivilligheten träder in när man har gjort en upp till nio månader lång utbildning. Därefter, säger vi, kan man kontrakteras för att bli soldat i det svenska försvaret under en fem- eller sexårsperiod – dock inte anställd

yrkessoldat. Detta är ett väldigt dyrt system som skulle innebära 3–4 miljarder om året i ökade kostnader.

Det är skillnaden. Vi har alltså inte avvikit från vad vi sade i Försvarsberedningen. Där sägs inget om hur det ska vara med detta. Där sägs bara att det ska byggas på frivillighet, och det säger vi också – när det första väl är gjort. Ni gör tvärtom.

Anf. 57 KARIN ENSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det känns som om Socialdemokraterna har svårt att bestämma sig. Man går med på förslagen i stort, och vi är överens i stort. Sedan är det som vanligt: Svårigheterna kommer i detaljerna.

Jag är ledsn, Anders Karlsson, men jag tror att ni har räknat fel. Det system som Anders Karlsson nu beskriver ser jag som en utökning av plikten mot vad vi har i dag. Ni utökar antalet mönstrande. Ni utökar antalet som ska utbildas, och dessa ska sedan dessutom tillfrågas två gånger. Efter att ha utbildats i först tre månader och därefter nio månader ska man få välja om man ska komma till användning eller inte i det framtida försvaret. Det tycker jag låter som en väldigt dyr lösning. Jag har svårt att se hur ert anslag, som är 2 miljarder lägre än vårt, ska kunna räcka till detta.

Frågan är dessutom vad plikten då blir värd. Jag vågar påstå att vi i dag inte har allmän värnplikt. Vad är det som skulle göra att en Internetmönstring upplevdes som allmän värnplikt? Och vad händer med en som vägrar delta i Internetmönstringen eller vägrar inställa sig för utbildning? Det skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 58 ANDERS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det enkla svaret är att det är precis det som har hänt i dag. Det är inte konstigare än så i dag. Ingen sätts i dag i fängelse för det. Däremot har man möjlighet att under i genomsnitt en tolv månadersperiod se om man är lämplig, och Försvarsmakten har möjlighet att se om man är det. Det fungerar från båda håll. Det majoriteten gör är att plikta dem.

Det skulle vara intressant att veta hur ni, Karin Enström, ska tvinga människor att efter två år, när de gjort sin utbildning, åka till Afghanistan. Ska ni då säga till dem att de skrivit på ett kontrakt, att ni inte bryr er om deras familjeförhållanden, att de måste åka till Afghanistan? Hur ska ni lösa det?

Dessutom måste man ändra på ungefär 200 lagar för att få igenom majoritetens förslag. Ni vänder på det som varit plikten. Ni vänder från frivilligheten och låser fast dem. Statarsystemet avskaffades 1945. Alliansen håller på att införa ett nytt på det militära området.

Ni säger att ni ska anställa soldater för 17 000 kronor i månaden, och det tror ni ska vara attraktivt! Ni tror att det blir attraktivt att hoppa av sin utbildning och vara soldat i sex år för 17 000 kronor i månaden. Tror ni verkligen själva på det? Det är en intressant fråga.

Anf. 59 KARIN ENSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Tror Anders Karlsson verkligen på det system som han föreslår, som är en kombination, ett enda mischmasch, av plikt och tjänstgöringsskyldighet? Varför skulle någon ägna ett eller två år till att utbilda sig och sedan inte vilja utföra det jobb som man har tränat för?

Här har vi ett system där man på frivillig grund aktivt rekryterar duktiga unga kvinnor och män för att de ska göra en insats. De vet när de går in i systemet att det kan handla om nationella insatser, insatser i närområdet och internationellt. Det hela är ganska enkelt, precis som i alla andra utbildningar. Först ansöker man, sedan utbildar man sig och därefter gör man nytta för den utbildning man fått. I det system som Anders Karlsson föreslår, och som verkar vara mycket dyrt, får man en extremt liten uteffekt eftersom man är beredd att utbilda många för att i nästa steg egentligen inte använda dem till det som det var tänkt. Ett av de stora problemen är att vi i dag inte använder resurserna tillräckligt effektivt i Försvarsmakten.

De som vi utbildar ska kunna användas i insatser nationellt, i närområdet och internationellt. Jag kan inte se att det mischmasch av förslag, som är en blandning av plikt och kontrakterade, av kort och lång utbildning, skulle vara en bättre lösning än den som vi föreslår. Dessutom har jag svårt att se hur vi skulle kunna leva upp till att ha hög insatsberedskap om vi inte fick anställa soldater.

Anders Karlsson vet mycket väl att det handlar om att ca 25 procent av dem i armén, den övervägande delen, är kontraktsanställda. Vi tycker att det är ett effektivt och bra sätt att personalförsörja Försvarsmakten.

Anf. 60 ANNICKA ENGBLOM (m):

Herr talman! En omriktning av försvaret från ett förrådsställt till ett tillgängligt och användbart försvar, här och nu, i Sverige och i andra delar av världen, är en nödvändig anpassning till en alltmer globaliserad och integrerad värld. Omdaning av Försvarsmakten har varit och är fortfarande smärtsam i många avseenden, men den är absolut nödvändig. Kanske behöver det till och med tas några steg tillbaka för att kunna ta kliv framåt.

Jag upplever att vi över partigränserna är överens om att ett överhängande, i tid närstående, invasionshot mot vårt land inte är en realitet men att hot mot landet förekommer och att de är av en mer mångfasetterad karaktär i dag än vi tidigare anpassat vår Försvarsmakt till.

Sveriges säkerhet hänger ihop med utvecklingen i vår omvärld. Då ska vi också vara en del av den, bidra till den och samarbeta med den. Det har Sverige varit historiskt, och i dag fortsätter vi att utveckla det. Med den proposition som regeringen lagt fram ställs siktet in och vägen stakas ut. Kompletteringar behöver göras. Inte bara tillgänglighet och användbarhet behöver utvecklas utan också uthållighet och interoperabilitet. Huruvida den svenska Försvarsmakten är interoperabel eller inte vet vi bara genom jämförelser med andra länder.

Herr talman! Vi har i dag talat mycket om den övning som pågår i de norra delarna av vårt land, Loyal Arrow. Jag väljer dock att vända blickarna åt söder. På redan utanför Karlskrona pågår, as we speak, den stora internationella marinövningen Baltic Operations, Baltops. Det sker för 38:e året i rad. Sverige har deltagit sedan 1993 då övningen öppnades för icke-Natomedlemmar inom ramen för PFP, Partnership for Peace. Över 40 örlogsfartyg från tolv nationer genomför övningar i luften, på ytan och under ytan i syfte att öva och förbättra krishanteringsinsatserna i kustnära farvatten.

Samtidigt som dessa övningar pågår bidrar den svenska marinen i fredsarbetet genom att skydda mattransporterna till Somalia, ingående i FN:s World Food Programme, som 1 ½ miljon svältande människor är helt beroende av. Svensk försvarsmakt kan redan i dag bygga fred och säkerhet, både hemma och borta.

Herr talman! Jag tror att vi i Sverige, både medborgarna och vi här, har tankeproblem med hur vi nyttjar våra stridskrafter. Insatser som den i Adenviken ska i framtiden inte uppfattas som unika och spektakulära utan snarare ses som en normalitet. Låt våra armé-, flyg- och marin-stridskrafter alltid ha en uppgift, och den ska inte alltid behöva vara vikt åt att slåss. Snabbinsatsstyrkor och sammansatta fredsbevarande styrkor men också patrullering, humanitärt bistånd, transporter och evakueringsinsatser bidrar alla till fred och stabilitet i vår omvärld. Det ger övning och svetsar samman våra soldater, sjömän och officerare med deras motsvarigheter i andra länder. Om vi tänker på det sättet närmar vi oss det sätt på vilket våra grannländer och de flesta EU-länder med vilka vi samarbetar egentligen alltid har opererat.

Herr talman! Jag vill som avrundning på mitt anförande gå in på ett område som i allra högsta grad hänger ihop med det jag tidigare resonerat kring. Vid sitt tillträde som ny överbefälhavare uttryckte Sverker Göransson vad han ansåg vara den största utmaningen i hans nya ämbete. Det var rekryteringen. Karin Enström har redogjort för framtiden i denna fråga. Det kommer att bli en utmaning. Stridsvagnar, flygplan, helikoptrar, fartyg och staber behövs fyllas med människor – kvinnor och män, yngre och äldre – som under kortare eller längre tid tjänstgör i Försvarsmakten. Försvarsmakten ska utgöra en attraktiv arbetsplats präglad av ett modernt ledarskap med flexibla anställningar. Och här behöver lagstiftare, arbetsgivare och arbetstagarorganisationer arbeta tillsammans.

Jag tror på en återvunnen folkförankring vad gäller vår Försvarsmakt i och med uppbyggandet av de nationella skyddsstyrkorna kombinerat med den frivilliga verksamheten. Men Försvarsmakten sitter även på ett annat viktigt rekryteringsinstrument, har en reklampelare, som de inte alltid tänker på, och inte heller vi beslutsfattare, nämligen försvarskulturen.

Försvarets bidrag till vår kulturhistoria finns i form av fästningar, byggnader, museer och musik. Vi har i dag blickat mycket mot Norge. Det har även jag gjort, men på en annan måte. Den norska regeringen presenterade för några månader sedan en väldigt intressant proposition, *Kultur å forsvare*, där det norska försvarsdepartementet och kulturdepartementet tillsammans utrett och lagt fram en strategi för att göra försvarskulturen mer tillgänglig och användbar, stärka folkförankringen, binda ihop historien med framtiden och öka intresset för försvaret. Propositionen utgör en mycket intressant läsning. Jag rekommenderar den varmt.

Herr talman! Med det sagt yrkar jag bifall till förslaget i försvarsutskottets betänkande nr 10, *Försvarets inriktning*.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Föredrogs

trafikutskottets betänkande 2008/09:TU18

Konkurrens på spåret (prop. 2008/09:176).

Konkurrens på spåret

Anf. 61 OSKAR ÖHOLM (m):

Herr talman! Då har det blivit dags att diskutera och debattera trafikutskottets betänkande nr 18, *Konkurrens på spåret*, och den proposition med samma namn som föranlett det betänkandet. Det är nog mer spännande än man kanske kan tro. Det är i grunden en diskussion som handlar om hur vi på bästa sätt kan utveckla persontrafiken på järnväg i landet de kommande åren.

Vi kan börja med att konstatera att det har hänt en hel del. Så här ett par dagar efter EU-valet känns det naturligt att ta sin utgångspunkt i det europeiska samarbetet. Inom ramen för det samarbetet har man ända sedan 90-talet arbetat med att försöka bygga ett mer enhetligt järnvägssystem inom Europa. Tanken är förstås att öka järnvägens konkurrenskraft och effektivitet i förhållande till de övriga trafikslagen.

Det återstår däremot en hel del. Järnvägstransporter över gränserna hindras ofta av den europeiska marknad som är uppdelad i nationella nät som i sin tur bygger på olika nationella lösningar och styrs av olika nationella regler. Det är också en del av bakgrunden till det vi diskuterar och ska debattera i dag.

I den proposition från regeringen som är utgångspunkt för dagens debatt föreslås en stegvis öppning av marknaden för persontrafik på järnväg. När det gäller veckosluts- och helgtrafik öppnas marknaden enligt förslaget om bara några veckor, när det gäller internationell persontrafik om några månader. När det gäller att helt öppna marknaden för persontrafik på järnväg föreslås förändringarna träda i kraft den 1 oktober nästa år.

Herr talman! Utskottets ståndpunkt är att de föreslagna förändringarna kommer att bidra till att tillgodose både resenärernas och samhällets krav på ett attraktivt, effektivt och långsiktigt hållbart trafikutbyte av god kvalitet. Utskottet menar också att detta kommer att bidra till ökat resande på järnväg, vilket i sin tur främjar sysselsättning, tillväxt, regional utveckling och miljö.

Utskottets uppfattning är att den kommersiella utvecklingen av detta inte ska hämmas av monopol. Vi tillstyrker därför regeringens förslag om att SJ AB:s exklusiva trafikeringsrätt ska avvecklas och att alla kommersiella tågoperatörer ska få en med SJ AB likvärdig rätt att operera på det svenska järnvägsnätet.

När det sedan gäller bokning, betalning, distribution av biljetter och samordning av tabeller och liknande ser utskottet positivt på att regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan. Det är vår uppfattning att det sett ur ett resenärsperspektiv kan komma att krävas en obligatorisk samverkan kring de frågorna.

När det gäller fordonsförsörjningen får affärsverket Statens järnvägar under en övergångsperiod hyra ut eller sälja fordon till marknadsmässiga priser för att på så sätt stimulera konkurrens bland kommersiella operatörer. I den frågan förutsätter utskottet att regeringen preciserar övergångs-

perioden tidsmässigt för att ge marknaden och marknadens aktörer rimliga tider att förbereda sig för nya förhållanden.

Majoriteten i utskottet har heller inga invändningar mot regeringens förslag eller bedömningar när det gäller övriga konkurrensföresättningar, krav på marknadens aktörer eller uppföljning och utvärdering.

Herr talman! Inom ramen för dagens betänkande behandlas också fem motioner från den allmänna motionstiden, vilka samtliga av utskottets majoritet föreslås avslås. I betänkandet finns också tre reservationer.

Med de orden överlämnar jag ärendet till debattörerna.

Anf. 62 LENA HALLENGREN (s):

Herr talman! Tätare tågtrafik, tåg som avgår och anländer i tid, bekvämt och billigt, få och smidiga byten – så kan vi nog formulera både våra egna och andra resenärers önskemål. Debatten vi för, de analyser vi gör och de förslag vi presenterar ska ta sin utgångspunkt i resenärernas önskemål och förväntningar.

Därför tycker jag att vi ska vara tydliga. Vi ska säga att det inte blir mer trafik för att vi har en helt avreglerad marknad. Om det ska bli tätare turer på attraktiva sträckor krävs ökad spårkapacitet. Det krävs långsiktiga investeringar i järnvägen.

Ingen ska påstå att Sveriges järnväg saknar konkurrens. Regionaltrafiken upphandlas. Godstrafiken är avreglerad. Den internationella persontrafiken avregleras i höst. Detta är ingenting som majoriteten och oppositionen är oense om. Tåget utsätts också för ständig konkurrens från många andra transportslag: buss, flyg och bil. Visst går det att öka upphandlingsförfarandet. Men exempel på en totalt avreglerad järnvägstrafik finns på ett ställe i hela världen, Nya Zeeland, där staten nu griper in och återreglerar. Det är knappast något föredöme, i alla fall inte i mina ögon.

Den här debatten handlar inte heller om huruvida SJ skulle vara felfritt. Jag kan, precis som många andra, ge exempel på förseningar. Jag åkte ersättningsbuss mellan Stockholm och Kalmar som blev försenad. Tåget har stått stilla. Det har varit signalfel, mötande tåg och vagnfel.

Visst kan SJ utvecklas på många sätt för att bättre möta resenärernas behov. Men fri konkurrens på järnvägen gör det inte enklare att synkronisera resor, ta bort solkurvor och löv, fördela tåglägen, få strömförsörjningen att rätta till och möta resenärer även på mindre eller direkt olönsamma sträckor. Jag säger det därför att jag hör många avregleringsivrare som argumenterar utifrån sin egen irritation på SJ. Jag har till och med fått en känsla av att ganska många vill ta tillfället att knäppa SJ på näsan. Det är ett tveksamt nöje som kommer att bli dyrbart.

Herr talman! Jag yrkar avslag på förslaget i trafikutskottets betänkande nr 18 och bifall till reservationerna – för tids vinnande endast till nr 1 och 2. Jag gör det av många olika skäl.

Den här propositionen tar inte sin utgångspunkt i att stomnätet ska nyttjas på ett samhällsekonomiskt riktigt sätt, utan säger tydligt och klart att den som betalar bäst får trafikera stomnätet. Det är så kallad auktionering, ett förfarande som för övrigt SJ:s ledning, utredaren Jan Brandborn och Tågkompaniets vd avrådde från under sitt besök på trafikutskottets möte nyligen. Då ställde utskottsledamöterna nyfiket frågan: Vad har ni för alternativ då? Har ni något bättre sätt att fördela tåglägena vid bris-

tande kapacitet? Ingen av dem hade något svar. Det enda en av dem sade var: Det är ju rena 10 000-kronorsfrågan ni ställer! Det var ett ganska märkligt svar på en fråga som sägs vara utredd och där regeringen föreslår rätt genomgripande förändringar. Jag undrar vilken regeringens seriösa analys är av hur man ska fördela tåglägena när det är bristande kapacitet.

Eftersom det är regeringen som lägger fram en proposition där Sverige som andra land i världen helt avreglerar järnvägstrafiken faller självklart bevisbördan på regeringen att visa hur förändringen ska gynna resenären. Men det gör inte regeringen, utan skriver och bekräftar: ”I likhet med många remissinstanser är regeringen tveksam till möjligheten att vidmakthålla dagens service eller få till stånd en önskvärd utveckling enbart baserad på frivillighet.” Därav följer naturligtvis att man vill få in information av olika slag, inte bara på frivillig grund.

Men regeringens bedömning är att ”den myndighet regeringen utser bör samverka med berörda aktörer om systemets utveckling och se till att det är robust när persontransportmarknaden öppnas för konkurrens”. Hur kan denna insikt leda till att riksdagen i dag, den 12 juni, debatterar propositionen, fattar beslut om fyra dagar och efter ytterligare 14 dagar avreglerar veckoslutstrafiken? Finns det då ett robust system som kan fungera?

Ytterligare en välgrundad farhåga när man delvis avhänder sig möjligheterna att göra samhällsekonomiska kloka prioriteringar är att fjärrtågsresandet kommer att öka på pendlarnas bekostnad – av ekonomiska skäl, helt enkelt. I dag har SJ på vissa sträckor upp till fem gånger högre intäkter per personkilometer från fjärrtågsresenärerna än från arbetspendlarna. Risker är uppenbara att den högre betalningsviljan hos fjärrtågsresenärerna kommer att förändra trafikutbudet med negativa samhällsekonomiska konsekvenser som följd. Inser regeringen den uppenbara risken?

Herr talman! Det finns många ytterligare skäl mot en total avreglering. Av alla resor är 30–50 procent bytesresor från stora stråk till mindre. Vem tar ansvaret för dessa resenärer? När en operatör blir försevad på ett större stråk är det knappast troligt att en annan operatör på ett mindre stråk väntar in det förseade tåget. Varför ska den göra det? Det är ett annat bolag och har inte samma resultaträkning. Vem vill dra på sig förseningsersättningar?

Dessutom är det i allra högsta grad oklart med regeringens förslag hur anslutningsresorna ska fungera. Avregleringen innebär att olika operatörer plockar russinen ur kakan, som man ibland säger. Det är vad som kommer att hända på de attraktiva sträckorna. Då blir det definitivt svårare att upprätthålla trafik på de sträckor som ensamma kanske inte är lönsamma men som tillsammans med en annan sträcka mycket väl kan vara lönsam. Slutsatsen är att notan hamnar hos skattebetalarna. Återigen: Var är analysen?

När tåglägen fördelas ett år i taget och den ekonomiska livslängden på spårfordon är 40 år är risken uppenbar att de nya investeringar som vi så gärna vill se inte går att räkna hem. Jag kan inte undanhålla kammaren det exempel som utskottet fick vid sitt besök hos Banverket. Man beskriver att det inte behöver vara något problem. Den avreglerade godstrafiken ställs redan inför detta. Det finns en andrahandsmarknad i Europa. Det finns diesellok från Schweiz.

Att ens antyda att det är andrahandsmarknaden med diesellok från Schweiz som skulle vara intressant tycker jag av många skäl, inte minst klimatskäl, är anmärkningsvärt. Jag förutsätter att det inte finns någon i den här kammaren som ser det som en lösning. Men vad gör regeringen för analys framöver?

Herr talman! Jag satt i går och talade med en kompis som jobbar på SJ. Jag var nyfiken på hur hon som inte partipolitiskt engagerad men insatt i en annan del av verksamheten såg på situationen. Hon berättade om sina farhågor. Det handlade inte främst om alla uppsplittrade arbetstider och en otrygg anställning som det blir när det är ständiga upphandlingar. Det handlade om synen på och oron för vad som händer med resenärerna. Redan i dag är det väldigt uppenbart att var och en försöker hålla sina tider. Fokus är inte nödvändigtvis att resenären kommer till slutmålet i tid utan att man själv levererar den sträcka som man har ansvar för.

Å ena sidan kan samverkan mellan två operatörer kanske inte bli mer tydlig och bättre än vad man kan se i mina hemtrakter där DSB och SJ till och med delar på tågsätt. Resenärerna sitter kvar på tåget och personalen byter när man kommer till knutpunkten. Å andra sidan blir konkurrensförhållandet så otroligt uppenbart till resenärens nackdel när det är förseningar. DSB inser: Vi tar vagnen och vänder, och så sköter vi våra resenärer. SJ:s resenärer står kvar på perrongen, naturligtvis förbannade, i väntan på nästa anslutning. Var finns viljan att samordna? Vem ska ta hand om förseningen?

Det är inte så enkelt att lösa problemet. Jag är ganska övertygad om att de förändringar som nu sker inte minskar denna problematik. Jag har många fler exempel som jag inte hinner dra här i kammaren. Jag kan bara säga att samtalet tyvärr inte stillade min oro.

Herr talman! Avslutningsvis kräver framtiden en intelligent infrastruktur av oss. I den delen spelar järnvägen en avgörande roll. Om regeringen hade varit beredd att lägga sin ideologiska avregleringsiver åt sidan är jag ganska övertygad om att vi, med tanke på den utveckling som vi har sett med successiva marknadsinträden och vårt gemensamma intresse att skärpa servicegraden hos SJ, hade kunnat presentera ett mer långsiktigt och hållbart förslag. Det tycker jag att aktörer, operatörer och resenärer har rätt att kräva av en infrastruktur som de på många olika sätt är beroende av i sin vardag och på sin fritid.

(Applåder)

I detta anförande instämde Peter Pedersen (v) och Karin Svensson Smith (mp).

Anf. 63 PETER PEDERSEN (v):

Herr talman! Vilken tur att vi ska diskutera den här rysaren den 12 och att det inte råkade vara fredagen den 13. Det skulle vara den ultimata rysaren i det här sammanhanget. Det är onekligen en politisk rysare som tyvärr passerar lite oförebemärkt förbi i debatten och bland våra vänner i medierna. Men jag hoppas ändå att debatten kan sätta vissa spår så att det kommer upp till diskussion.

Det är oerhört trist att den moderatledda regeringen på område efter område som har en stor strategisk betydelse i framtiden väljer att vidta

drastiska åtgärder styrda av ideologisk enögdhet där avreglering, privatisering och ökad konkurrens ses som mirakelåtgärder som ska lösa alla problem. I stället för att åtminstone försöka hitta långsiktiga och hållbara lösningar över blockgränserna väljer man att förändra så mycket som möjligt på så kort tid som möjligt.

För att återkoppla till den tidigare försvarspolitiska debatten i dag kan man likna det borgerliga upplägget vid den brända jordens taktik. Det gäller att förstöra så mycket som möjligt för att i så hög grad som möjligt förstöra möjligheten för oppositionen att bedriva en annan politik efter ett eventuellt segerval år 2010. Det är ingen bra utgångspunkt för långsiktiga strategiska beslut som har stor betydelse för landet, klimatpolitiken och så vidare.

I regeringens proposition 2008/09:176 *Konkurrens på spåret* uttalar regeringen att man ser positivt på EU:s beslut att öppna den internationella marknaden för konkurrens. Tyvärr verkar varken EU, den svenska regeringen eller utskottsmajoriteten förstå att vissa områden lämpar sig mycket sämre än andra för en väl fungerande konkurrens.

Järnvägstrafiken är ett sådant område. Man kan fråga sig varför det är på det viset. Det ligger i själva den fysiska infrastrukturen. Vi har ett nationellt järnvägsnät som på många sträckor består av enkelspår där det av naturliga skäl är svårt för konkurrerande operatörer att köra om varandra i tävlan om presumtiva resenärer.

Det blir i stället en konkurrens om befintliga spår och ett antal attraktiva tåglägen på attraktiva och lönsamma sträckor medan någon annan förväntas ta hand om de olönsamma sträckorna. Man glömmer också bort att järnvägssystemet är ett nätverk som bygger på fungerande bytesresor. I nuläget fås lönsamhet på till exempel sträckan A–B–C även om en av de enskilda sträckorna var för sig är olönsam.

Vad händer då om någon konkurrerande operatör får gå in och plocka russinet ur kakan och bara köra en av del av sträckan? Vem ska köra på de andra olönsamma sträckorna? Vem vill bistå konkurrenten? Kan det verkligen ses som naturlig konkurrens?

Regeringen tillstår också indirekt att en sådan problematik finns. Man skriver att berörda aktörer måste utgå från en samexistens på en huvudsakligen gemensam infrastruktur. Man talar om att öka möjligheterna för såväl konkurrens som samverkan. Man skriver att resenären lätt och fritt ska kunna kombinera olika delar av utbudet på en marknad till hela sin resa.

Det kräver enligt regeringen att även konkurrerande operatörer samarbetar bland annat om tidtabeller och bytespunkter. Är det verkligen någonting som kännetecknar hur det går till på den naturliga konkurrensutsatta marknaden i övrigt?

Herr talman! I betänkandet står dessutom något helt häpnadsväckande att läsa på s. 13 under rubriken *Konsekvenser*: ”Enligt regeringen är det svårt att bedöma effekterna av den öppning för konkurrens som regeringen nu föreslår för den nationella och den internationella marknaden för persontransport på järnväg. Ambitionen är att skapa större dynamik på marknaden, och dynamik är genuint svår att kalkylera”.

Man säger i princip att man inte har en aning om vad det kommer att bli för utfall. Man vet inte. Man har vissa fromma förhoppningar, men man har ingen aning om hur det kommer att slå i verkligheten. Det är ett

väldigt lättvindigt sätt som regeringen har när den betraktar sådana viktiga och strategiska områden som infrastruktur och tågtrafik.

I dessa tider är det extremt viktigt att fatta genomtänkta beslut för att säkerställa att flera resenärer kan välja det kollektiva resandet och gärna med tåg. Det gäller inte minst om vi menar allvar med att vi på ett kraftfullt sätt ska kunna påverka det påtagliga klimathotet.

Ni på den borgerliga sidan har dessutom redan tidigare visat på att ni är riktigt dåliga på att bedöma så kallade dynamiska effekter. Ni borde ha lärt er någonting om svårigheten att bedöma just dynamiken och inte spela och leka marknad här.

Någonting som är oerhört avslöjande är att regeringen betonar att vid ett marknadsöppnande måste villkoren när det gäller det avtal som staten har med A-train AB om exklusiva rättigheter att bedriva trafik mellan Stockholms central och Arlanda flygplats beaktas. Det gäller här att skydda sitt lilla skötebarn som kallas för OPS men som ni inte verkar driva på så många andra håll. Det ska man skydda, men i övrigt är det fritt fram för alla möjliga lösningar.

Fru talman! Föga överraskande håller den borgerliga utskottsmajoriteten med sin regering. Man kommer med ett antal obevisade påståenden som mest kan betecknas som peptalk. Eller vad sägs om att konkurrens bidrar till att tillgodose resenärernas och samhällets krav på attraktivt, effektivt och långsiktigt hållbart trafikutbud av god kvalitet? Det är det lätt att säga, men förklara hellre här i kammaren hur det här ska gå till i verkligheten med tanke på de faktiska förutsättningar vi har för järnvägs- trafik!

Utskottsmajoriteten talar också ideologiskt klarspråk. Enligt utskottets mening bör det inte förekomma några monopol på marknaden som hämmar kommersiell utveckling. Här kan det vara intressant att veta att andra aktörer inom branschen pratar om att man snarare kan se på järnvägssektorn som ett naturligt monopol beroende på de fysiska begränsningsfaktorer som jag har nämnt tidigare.

Fru talman! Den 5 maj, om jag inte minns fel, träffade trafikutskottet bland annat Jan Brandborn som har utrett den här frågan åt regeringen. Vid det tillfället framförde även utredaren kritiska synpunkter på regeringens förslag. Regeringen har valt att gå en annan väg än vad utredaren har föreslagit. Det gäller främst att regeringen väljer att stegvis införa den här avregleringen i stället för att göra det vid *ett* tillfälle. Man väljer den helt oprövade metoden att auktionera ut tågägen oavsett om det handlar om kommersiell eller samhällsköpt trafik. Där ska kommersiella aktörer med ett bra upplägg men sämre ekonomi konkurrera med en annan aktör som kanske har ett sämre trafikupplägg men en bättre ekonomi. Vem ska vinna det tågäget i så fall? Vad är bäst för tågtrafiken och resenärerna? Vad är det som ska vara vägledande.

Brandborn hade också synpunkter på regeringens upplägg vad gäller fordons- och vagnsförsörjning. Med anledning av dessa små påpekanden från Brandborn har utskottsmajoriteten lagt till några smärre brasklappar i sitt ställningstagande där man bland annat förutsätter att regeringen gör en precisering av övergångsperioden tidsmässigt vad gäller fordonsförsörjningen.

Tyvärr lyssnade man inte på ett annat konstaterande från utredaren Jan Brandborn. Jag hoppas att detta är ett ordagrant citat, åtminstone är

det vad jag skrev ned på mötet. Utredaren konstaterade: Grundproblemet är kapacitetsbrister oavsett reglerad eller avreglerad marknad. Detta kan försämrats vid en avreglering.

Utredaren varnar för att den rådande kapacitetsbristen faktiskt kan försämrats vid en avreglering.

På samma möte fick trafikutskottet också lyssna på och samtala med SJ:s ordförande Ulf Adelson och SJ:s vd Jan Forsberg och höra vad de hade att anföra i frågan. Jag hade hoppats att utskottsmajoriteten skulle ha lyssnat lite mer lyhört och tagit till sig några deras kloka och verklighetsförankrade synpunkter. Man kan i alla fall inte anklaga ordföranden för att han har en belastning från vänstersidan, utan han är klart förankrad på den borgerliga sidan.

Ulf Adelson sade då, och har sagt vid tidigare tillfällen, en rad väldigt väsentliga saker. Han sade att det är bra med konkurrens under vissa villkor, till exempel att det finns fri tillgång till spår och att man inte konkurrerar om samma spår. Indirekt sade han att det är det som kommer att hända nu. Det kommer att bli konkurrens om samma spår.

Dessutom ska det råda lika villkor mellan kommersiell trafik och samhällsköpt trafik. Det ska vara en marknadsöppning i alla länder som konkurrerar. Nu riskerar vi att få samma situation som vi har på andra områden, det vill säga att Sverige öppnar för konkurrens på vårt område men vi får inte konkurrera på andra länders motsvarande marknad. Vad är det för rättvisa i konkurrensen då?

Han pratade om fri tillgång till ström till loken, det vill säga att det faktiskt finns ström och att det fungerar på ett bra sätt.

Liksom oppositionen konstaterade han att Banverkets anslag är otillräckligt för att klara underhållet. Det hjälper inte att skicka ut ett antal operatörer till på spåren om inte banunderhållet hänger med.

Han ställde en berättigad fråga: Är det verkligen rätt att avreglera nu? Modellen är helt oprövad. Inte ens i England har man gett sig på den här metoden. Är det rätt att avreglera nu med tanke på den diskussion som förekommer om att vi kanske ska slå ihop Vägverket, Banverket och andra verk till ett gemensamt stort trafikverk? Det är också en väldigt stor reform i så fall. Jag har därmed inte tagit ställning i sak. Jag säger inte att jag tycker att det är bra eller dåligt. Jag konstaterar bara att det är en väldigt stor organisatorisk förändring som ska ske mitt under den här förändringen.

Adelson konstaterade också att SJ inte är jämförbart med Danske statsbaner eller den tyska motsvarigheten. Det blir alltså en konkurrens på ojämlika villkor.

Prioriteringsfrågan är oklar. Ska det vara auktionering av tåglägen eller inte?

En viktig sak som Lena Hallengren också tog upp är att man får tåglägen för ett år i taget. Är det tänkt att någon ska vilja investera i vagnsparken och veta att man får trafikera och köra på det attraktiva tågläget mellan Göteborg och Stockholm under ett år, och sedan kan någon annan ta över? Hur ska man lösa det?

Det finns ingen konsekvensanalys, sade Ulf Adelson, och håller därmed med regeringen som själv säger i propositionen att man inte riktigt vet vad detta kommer att innebära.

Varför ska konkurrenter hjälpa varandra och vänta in varandra i stället för att konkurrera?

Jag vill ta upp några saker till. Det var väldigt många ytterligare argument. SJ:s vd Jan Forsberg sade en annan sak som var mycket väsentlig, nämligen att uppdraget till Brandborn utgick från en lösning och inte från vilket problem som skulle lösas. Löser detta verkligen resenärernas problem på ett bra sätt? Jag håller med om i princip alla de framförda synpunkterna från Adelson och Forsberg.

Till det kan läggas att det kom fram ytterligare saker som försvårar en sådan här omläggning när trafikutskottet besökte Banverket i våras, till exempel att det inte bara är brist på spår där man kör fram tågen. Om man ska ställa upp en massa tåg i konkurrensens tecken behöver man någonstans att ta vägen när konkurrenterna kör. De spåren finns inte.

Fru talman! Det finns alltså en uppenbar risk att regeringens politik leder till urspårning i trafikpolitiken. Det är någonting som varken gynnar resenärer, vårt näringsliv eller klimatet. En enig opposition konstaterar att det föreliggande förslaget inte ger något tillfredsställande svar på frågan om hur avregleringen gynnar resenären. Kortsiktiga ekonomiska perspektiv som minskar möjligheten till miljövänliga transporter i hela landet kan aldrig vara till gagn för samhället.

Det stora problemet är inte att det finns för få tågoperatörer utan att det finns kapacitetsbrister på spårsidan och att för lite medel avsatts till det eftersatta banunderhållet. Vi anser därför inte att ett borttagande av SJ:s ensamrätt på det sätt som regeringen föreslår medför ett bättre utnyttjande av järnvägens kapacitet. Vi anser inte heller att det sker på ett samhällsekonomiskt bra sätt. I stället krävs det att vi bygger mer järnväg och höjer anslaget till banunderhållet. Precis som Lena Hallengren sade är järnvägstrafiken konkurrensutsatt, nämligen av andra trafikslag.

Regeringen fokuserar i princip enbart på operatörer, och framför allt på nya operatörer, och glömmer bort resenärerna. Vi avvisar därför regeringens förslag. Med anledning av detta yrkar jag avslag på regeringens förslag och bifall till reservation 1.

Det är viktigt att konstatera att vi i alla lägen måste framhålla att vi ska ha en ekonomi som ska kunna växa utan att det innebär ökade utsläpp. Det gäller inte minst i transportsektorn. Sambandet mellan ekonomisk tillväxt och ökad klimatpåverkan från transportsektorn måste alltså brytas. Därför vill den rödgröna oppositionen satsa på tåg och järnväg. Vi vill prioritera satsningar på järnväg före satsningar på väg.

Ska vi få fler människor att resa kollektivt måste vi vidta åtgärder för att minska tåg förseningarna. Då krävs det mer pengar till underhåll och mer pengar till investeringar i järnväg. Det krävs en tydlig prioritering när det gäller hur det här ska gå till. Vi vill öka kapaciteten på järnvägen för gods- och persontransporter med 50 procent. Det gäller att säkerställa att den överflyttningen kan ske på både gods- och personsidan. Det innebär att man inte kan säga att vi tycker att det är viktigt att satsa på järnväg, men å andra sidan väljer vi i alla andra sammanhang att satsa mer på väg än på järnväg. Ni måste bestämma er vilket ni ska ha. Hittills är den hållning som ni har fattat beslut om att ni ska satsa mer på väg än järnväg. Varför?

Vi menar att det är säkrare och mer hållbart att resa kollektivt. Därför är just satsningar på infrastruktur och kollektivtrafik en av de absolut

viktigaste åtgärderna om vi vill ha hållbara transporter och komma till rätta med klimatproblemen. Då behöver vi satsa på järnväg, lokal spårtrafik och även busstrafik i form av Bus rapid transit till exempel.

Fru talman! Regeringen väljer helt fel. Varje gång när det kommer till ett avgörande – när det gäller att vara bäst när det gäller, som Nina Larsson brukar säga – och man fattar beslut väljer man att satsa mer på väg än på järnväg. Men sedan låtsas man i debatten att man gör någonting helt annat.

Därför yrkar jag avslag på regeringens förslag och bifall till reservation 3.

Jag vill passa på att tacka alla ledamöter och personalen i trafikutskottet och även Åsa Torstensson för att vi har haft ett bra arbetsklimat trots olika åsikter. Jag önskar er en god sommar, och detsamma tillönskar jag talmän och kammarskansliet.

(Applåder)

Anf. 64 KARIN SVENSSON SMITH (mp):

Fru talman! Det finns väldigt många olika motiv för att satsa på tågtrafik. Ibland kan det kanske vara svårt att välja vilket som är viktigast. Men jag tycker ändå att mänsklighetens ödesfråga, klimatfrågan, är det viktigaste motivet för att se till att det finns fungerande tågtrafik för alla enskilda och alla företag som vill ta ansvar för framtiden genom att minska sin klimatpåverkan och åka klimatsmart.

Jag måste fota den här diskussionen i förändringen av transportpolitiskt mål. Under den rödgröna tiden lade vi fram ett förslag, och vi fick faktiskt enighet i kammaren för att man skulle ha som mål att senast 2010 minska klimatpåverkan från transportsektorn till det som rådde 1990. Det var vi överens om här.

Nu har detta förändrats till följd av regeringens förslag så att det som tidigare gällde alla transportslag har bytts ut mot ett mål som går ut på att Sverige år 2030 bör ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen. Det är många bilar som är det eftersom de är flexifuel, men de tankas ändå med bensin.

Resultatet av detta är att vi har en trafik i Sverige som till 95 procent är beroende av fossila bränslen. Det är i särklass den mest fossilberoende samhällssektorn. Då ska man fundera på hur man kan bygga ut tågtrafiken för att få transporterna att fungera men utan denna klimatpåverkan. Regeringen har ett enda recept, och det är avreglering.

Tidigare citerades Ulf Adelsohn. Jag tänkte använda en annan källa, nämligen Konkurrensverket, för de fick tillfälle att yttra sig innan regeringen föreslog den stegvisa avreglering vi redan inlett i Skåne. Då sade Konkurrensverket att ska konkurrensen vara meningsfull måste det finnas ledig bankkapacitet. Villkoren ska vara rättvisa, det vill säga att ingen får bidrag eller att alla får samma bidrag och att alla EU-länder gör det samtidigt. Det är rätt så rimligt. Man kan inte ha en fotbollsmatch där man har ett regelsystem för det ena laget, och det andra laget har helt andra regler och så säger man: Okej, spela nu, så får vi se vem som vinner!

Det är det som är på väg att hända här nu. Det är inte rättvist, och det finns statssubventionerade företag som bara sitter och väntar på att ta över den tågtrafik som finns och fungerar i Sverige.

Man kan också se det ur resenärens perspektiv. Vi får till trafikutskottet – vi kanske ska skicka en kopia till ministern så att hon får läsa också – vad man nu klagat på i Skåne där jag bor och där man har flera bolag. Biljettsystemen fungerar inte ihop. Tågen passar inte med varandra. Man frågar vart vagnarna tog vägen för dem som har hund och katt så att allergiker kan slippa dem. Hur fungerar det med rullstolar på tågen?

Det är massor av sådana praktiska problem där det i och för sig finns klagomål som man kan rikta mot SJ, men de har blivit bättre, och när vi nu ser flera olika bolag kan ingen i världen som åker tåg där nere påstå att det har blivit bättre. Jan-Evert Rådström, kom ned och åk tåg i Skåne så ska vi se om du vågar upprepa det där med att kvaliteten blir bättre om det är fler som konkurrerar!

Självklart vill man som privat entreprenör verka där chansen till vinst är som störst. Dum vore man ju annars. Det är ingenting att moralisera över; så fungerar marknaden. Var är det då? Det har utretts många gånger. Stockholm–Göteborg, där går det rätt så bra och med vinst. Det kan nog också funka dagtid med Stockholm–Malmö och kanske Ostkustbanan. Men resten av Sverige då? Ska vi lägga ned det?

Rikstrafiken har tittat på det här. De skriver så här om hur det blir om det här avregleringsförslaget som regeringen har gått igenom: ”Den föreslagna konkurrensutsättningen på järnvägsmarknaden kommer att innebära att staten genom Rikstrafiken behöver ta ansvar för trafik där marknaden inte räcker till att upprätthålla en tillräcklig trafikförsörjning. Vissa sträckor där SJ i dag bedriver trafik kommersiellt kan förväntas behöva insatser eftersom de inte är tillräckligt lönsamma om SJ får konkurrens på de andra i dag mycket lönsamma linjerna.” Så skriver alltså Rikstrafiken i sitt utredningsuppdrag om indragen nattågstrafik till Norrland.

Jag vet inte riktigt. Det känns väldigt konstigt att en centerpartistisk minister föreslår att någonting som innebär ett stort fokus där det bor många människor medan glesbygden utarmas. För den som har varit aktiv i politiken länge känns det här mycket konstigt.

Vi har i dag samtliga ledamöter fått ett mejl från Sörmland. Där finns en artikel med rubriken ”Tågfrågan har sparat ur – var finns samhällsansvaret?” Sex olika vd:ar, chefen för Migrationsverket och tunga politiker från s och m skriver så här: ”Den senaste tiden har reaktionerna på statens aviserade förändringar av UVEN i Sörmland och Mälardalen skapat vrede, oro och förvirring hos alla berörda. Protestlistor, budkavle och andra aktioner har engagerat mängder med människor oavsett om de varit politiskt engagerade eller ej. Många är förtvivlade och starkt ifrågasättande till de planerade försämringarna i regionens pendlartrafik. Det absurda är att de planeras i en lågkonjunktur då allt fler blir beroende av goda kommunikationer för att försörja sig i en tid då nationer borde agera för att minimera koldioxidutsläpp.” De ifrågasätter avreglering, och de ifrågasätter samhällsansvaret.

Vad kommer att hända framöver? Hur blir det med tågtrafiken Karlstad–Göteborg, Kust-till-kust-banan och Kalmar–Göteborg? Hur blir det med nattågstrafiken till Jämtland? Alla de här tågsträckorna kör SJ i dag, men det är inte särskilt hög lönsamhet på dem. Om man ska plocka av SJ

de sträckningar i dag där man har stor lönsamhet och uppfylla statens krav på 10-procentig utdelning till statskassan, ja, då måste de i konsekvensens namn lägga ned den här trafiken. Är det det vi vill? Är det så vi skapar regional utveckling och klimatanpassade transporter?

Sedan undrar man: Hur ser framtiden ut? Framtiden är ju något som unga människor, de som kommer efter oss, undrar över. När vi i trafikutskottet var ute och reste för ett år sedan såg vi höghastighetsbanorna i Spanien och i Frankrike. Vi pratade med våra kolleger där och fick väldigt klara besked om att det fungerar så bra med de höghastighetståg som så framgångsrikt har lyckats ta marknadsandelar från flyget på grund av att samtidigt som man bestämde att bygga höghastighetsspår började den nationella statliga tågoperatören att beställa de tåg som skulle fram.

De var färdiga, när banan invigdes kunde tågen rulla direkt, och det har de gjort med väldigt bra resultat. De är populära bland dem som åker och väldigt bra sett ur klimatsynpunkt.

Hur ska vi göra här? Det pågår en utredning nu, den andra, om höghastighetståg. Ska man sitta och hoppas på att det är de här dieselloken från Schweiz som ska trafikera höghastighetsspåren, eller? Ska det vara någon mening med nya spår ska det ju också vara nytt vagnmaterial!

X 2000-tågen börjar bli lite till åren komna. De planerades och byggdes under en tid när SJ visste att man hade ansvar för trafiken och det fanns en nationellt sammanhållen tågtrafik över hela landet och man trodde att man skulle få ansvara för detta även framöver. Då kunde man avsätta medel, investera och ta fram tågmateriel för framtiden. Vem ska ta det ansvaret i dag? Är det Hongkong, eller vem är det som ska ta ansvar för Sverige? Jag tycker att det är väldigt konstigt att avbürda sig det ansvaret. Det kanske är så det är tänkt, att man kommer fram till att det inte är någon mening att bygga höghastighetståg för det är ingen som i dag kommer att vilja avsätta de stora medel som behövs för att utveckla de tåg som finns.

På Bombardier i Västerås har det utvecklats ett tåg som heter Gröna tåget. Det är, vad jag har kunnat förstå, ett ganska smart tåg som kan gå både på nya höghastighetsspår och på upprustade, vanliga järnvägsspår. Vad händer med det i dag? Har vi så hög sysselsättning och så stor högkonjunktur att man inte behöver utveckla det? Det som behövs är ju att någon vågar gå in och satsa och säga att vi borde satsa på en green new deal, det vill säga att kombinera de åtgärder som behövs för att komma till rätta med klimathotet och se till att få fart på hjulen för fler människor i arbete.

Det finns ett antal industrigrenar i Sverige som har sett sina bästa dagar. Jag behöver kanske inte här i talarstolen nämna vilka, för det vet vi allihop. Men vad gör man då? Ska man satsa på framtiden eller ska man sitta och hoppas att detta löses av sig självt? Från de rödgröna sidan är svaret enkelt: Vi vill ta ansvar för framtiden. Vi vill ta ansvar för jobben, vi vill ta ansvar för klimatet, och i det sammanhanget är en fungerande tågtrafik helt avgörande.

(Applåder)

Anf. 65 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Fru talman! Resor och transporter är nödvändiga för att samhället ska fungera. Alliansen har sedan vi tillträdde på område efter område förbehållslöst gått igenom vad som är bra och vad som kan göras bättre.

Regeringens proposition *Konkurrens på spåret* är resultatet av en sådan genomgång. Genom detta förslag kommer konkurrensen att öka och därmed bidra till en utveckling av trafikutbudet så att det bättre tillgodoser resenärernas olika önskemål.

SJ AB:s ensamrätt på att bedriva kommersiell järnvägstrafik avskaffas, och kommersiella tågoperatörer ges en likvärdig rätt att operera på det svenska järnvägsnätet.

Monopolverksamhet är inget långsiktigt hållbart alternativ för transportsektorn. Det leder till ineffektivitet och toppstyrning. När marknader avregleras släpps kreativiteten lös, och fokus skiftas direkt till kunden. Vi har sett det på andra marknader, och jag är övertygad om att det kommer att ske även här.

Fru talman! Vi har i dag en rent ideologisk debatt från dem på vänstersidan. För dem handlar det mer om rädslan för att inte ha fullständig makt och kunna styra kollektivtrafiken politiskt fullt ut. Det syns också i dagens handlingar, när oppositionen stöder sig på en motion med Vänsterpartiet som initiativtagare och vilken sossar och miljöpartister stöttar.

Vi kan se att även sossar nu sitter fast i socialismtankens garn, och det är intressant.

Vi i alliansen däremot ser dagens debatt ur ett resenärsperspektiv. Med reformen stärker alliansen resenärernas inflytande och möjligheter till resealternativ. Deras önskemål kommer att vara i centrum vid beslut om tidtabeller, kvalitet på vagnar och i slutändan priset. Med konkurrensen följer inte bara en prispress på likvärdiga tjänster, utan det kommer att skapas olika lösningar för trafiken med olika servicenivå.

För att möjliggöra en smidig övergång till en konkurrensutsatt marknad kommer maknadsöppningen också att ske i flera steg.

Det första steget tas redan i juli i år genom att tillåta att andra än SJ AB kan utföra så kallad helg- och veckoslutstrafik där det finns lediga tåglägen.

Det andra steget tas i oktober i år, när den internationella persontrafikmarknaden öppnas för alla typer av trafik. Förutsättningen är dock att den som vill köra söker på ett ledigt tågläge. Jag förmodar att det kommer att bli några repliker på mitt inlägg, och därför kan jag redan nu ta upp en frågeställning till oppositionen som kommer att vara intressant. Hur kan man motsäga sig det internationella öppnandet? Det är ett EU-direktiv, men man säger ändå nej till det.

Det tredje steget tas när marknaden för persontrafik på järnväg öppnas helt från och med oktober 2010. Det kommer att verka fullt ut genom den tågplan som kommer att gälla från och med december 2011. Det är alltså då, i december 2011, som vi har en avreglerad järnvägstrafik i Sverige.

Varför genomför vi detta? Vi hör argument från oppositionen som är föga imponerande, men järnvägen har en mycket viktig roll i transportsystemet, och den måste fungera. Resenärer har sedan lång tid tillbaka haft synpunkter på allt från förseningar och indragna tågstopp till slitna vagnar. Det har blivit bättre, men järnvägen kan mer! Fokus måste ligga på resenärerna, och detta uppnås bäst när fler aktörer konkurrerar om kunderna och vill dem väl. Det finns ingen aktör som kommer att vinna kundernas förtroende genom slitna vagnar och ständiga förseningar, men en monopolist kan leva med detta.

En del av problemen kan hänskjutas till staten och den bristfälliga hantering av infrastrukturen som tidigare har skett. För att komma till rätta med bland annat förseningsproblematiken genomför alliansen nu en satsning på att öka kapaciteten i de tre storstadsregionerna. Samtidigt har operatörerna satt i gång egna program.

Vi genomför historiens största satsning på byggande av järnväg. Vi genomför historiens största satsning på ökad drift och underhåll på järnväg. Tidigare socialdemokratiskt ledda regering hade tyvärr inte förmåga att göra de satsningar på såväl byggande som underhåll som vi nu gör i alliansregeringen. Tyvärr är det några förlorade år som gjort att underhållet blev sämre under Socialdemokraterna, men vi gör vårt yttersta för att förbättra standard och tillförlitlighet på spåren. Och jag är säker på att vi kommer att lyckas.

De satsningar som alliansen genomför kommer, vilket redan märks, att leda till en förbättrad punktlighet, men på längre sikt måste fler investeringar göras, och planering för detta sker just nu. Utan att föregripa

den pågående åtgärdsplaneringen kan jag säga att mer än 50 procent av de statliga infrastrukturmedlen bedöms gå till just järnvägsinvesteringar.

Jag tror dock inte att det här är lösningen på alla problem. Staten har ensam haft ansvar för järnvägstrafiken i snart 50 år, och ändå har vi haft problem med allt från otillräcklig kapacitet till klagomål om kvalitet. Nu sker denna efterlängta förändring.

Avregleringen av godstransporterna på järnväg är ett bra exempel på att det blir bättre med fler aktörer än med monopol. Tror oppositionen på att det skulle bli bättre att socialisera godstrafikmarknaden igen i Sverige? Jag skulle kunna tro att det ligger i linje med vad ni tycker med tanke på vad ni uttrycker i er reservation i det här betänkandet – socialismens tid är tillbaka.

De genomförda bolagiseringarna av såväl SJ som Green Cargo har inneburit en ökad kundfokusering och effektivisering av verksamheterna. Det råder det ingen tvekan om. När SJ bolagiserades var resultatet negativt, och strax därefter behövdes ett kapitaltillskott. Efter detta har såväl resande som resultat förbättrats år från år, och i dag anser sig SJ stå väl rustat för en konkurrensutsättning av järnvägstrafiken.

Sammantaget har det minskade statliga inflytandet på järnvägsområdet inneburit att det aldrig har rest så många på järnväg eller har transporterats så mycket gods som nu i Sverige. Trots detta är inte alliansen nöjd. Vi måste ta det sista steget och fullständigt öppna persontrafikmarknaden så att fler kan erbjudas resealternativ och olika lösningar. Det här kommer att sätta en del funktioner och tjänster på prov. Mycket har gjorts, och erfarenheter har vunnits efter de avregleringar som har skett, men det finns fortfarande områden som måste bevakas och eventuellt åtgärdas framöver. Det står också i betänkandet om detta.

Det ska vara lätt och fritt att kombinera olika trafikslag för hela resan. Det kräver att information från alla operatörer är lättillgänglig, bland annat beträffande tidtabeller och bytespunkter. Det måste därför finnas en samordning av informationen till trafikanterna. Här krävs en balansgång mellan å ena sidan operatörernas önskemål om frihet och å andra sidan konsumenternas önskemål om trafikslagsövergripande samordning av utbudet och dess villkor. Vi måste följa den här utvecklingen noga, och här återkommer regeringen med ytterligare åtgärder, som det står i betänkandet.

Andra viktiga aspekter som måste bevakas är tillgången på fordon och serviceverkstäder. Det är inte bara att köra tåg – de ska också kunna servas och städas.

Låt mig återkomma till varför vi gör det här. Det handlar om fokus på resenärerna. Från ett resenärsperspektiv är det inte avgörande vem som har finansierat eller vem som kör tågen. Resenärerna frågar i första hand efter ett tillräckligt stort utbud med god kvalitet. Tågen ska komma och gå i tid. Det ska vara pålitligt, bekvämt, säkert, rent, snyggt, prisvärt etcetera. Alliansens uppfattning är att ökad konkurrens bättre tillgodoser resenärernas olika önskemål.

Alliansen har sedan vi tillträdde tagit tag i område efter område inom trafikpolitiken. Vi har förbättrat förutsättningarna för underhåll av infrastrukturen, inlett arbetet för att få fler investeringar på plats och arbetat med en tydligare ansvarsfördelning mellan olika aktörer inom transportsektorn på lokal, regional och nationell nivå. Listan kan göras lång, och

fler åtgärder är på väg för att Sverige ska få ett transportsystem som sätter människan i centrum och skapar goda förutsättningar för tillväxt och företagande i hela landet. Det är äntligen tid för en politik som tror på och i verkligheten gör något handgripligt för att vi ska få hållbara transporter i hela landet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis passa på och önska vår infrastrukturminister och mina kolleger i utskottet en trevlig sommar. Detsamma gäller också vårt förträffliga kansli som bistår i vårt arbete, och givetvis också talmannen med stab.

Jag vill framföra en särskild hälsning och säga lycka till till vår utskottsordförande som går åstad och gifter sig den 27 juni.

Även om vi alla vill att fler reser kollektivt förmodar jag att inte ens ordföranden reser kollektivt den dagen. Det är en dag då det kanske något mer passar att njuta med sin käresta i baksätet på en hästvagn eller i en bil, men vem vet.

(Applåder)

Anf. 66 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Fru talman! Vi kan gärna ha en ideologisk diskussion om vad som händer när marknadskrafterna släpps lösa. Vi har fått väldigt goda illustrationer under det senaste året. Det var stor kreativitet som släpptes loss i bankväsendet i USA till exempel då folk fick gå från hus och hem, och staten fick gå in och ta över ägandet. Så har skett i Sverige, så har skett i Tyskland och så har skett i en massa länder. Jag tror att man pratar mycket om peak oil, men här är det nog också peak marknadsliberalism som har inträtt och som nog har sett sina bästa dagar.

Det är rimligt att man gör en avvägning när det gäller vad staten ska sköta och vad marknaden och näringslivet ska sköta. Jag delar helt den uppfattning som presenteras av dem som har skrivit i Sörmlandstidningarna. Jag tror inte att det är för socialismens skull som dessa sex företagsägare eller det moderata kommunalrådet har skrivit och ifrågasatt avregleringen. Jag tror att de har andra ideologiska förtecken.

Jan-Evert Rådström pratar om kvalitet i trafiken. Åk ned till Skåne! Fråga resenärerna om de tycker att det är bättre kvalitet! Om man till exempel ska åka mellan Stockholm och Göteborg, där man tidigare hade god tillgång till SJ:s X 2000, har man nu mycket långsammare tåg som Öresundstrafiken eller DSB har tillgång till. Det går långsammare. Man skulle kanske säga att litet är vackert eller långsamt är fint. Men när det gäller tågtrafiken är det ingen bra idé. Det är inte heller någon bra idé att kvaliteten är väldigt låg. Öresundstrafiken och DSB har mycket mer slitet vagnmateriel än SJ har.

Man kan jämföra med flyget också. Det brukar infrastrukturministern göra. Hon gjorde det när propositionen presenterades. Men den jämförelsen haltar när det gäller avregleringen. Begränsningen i luften är trots allt lite mindre än begränsningen på spåret. Det är det som Konkurrensverket påpekar när man säger att om man ska ha konkurrens måste alla ha tillgång till spåret och få lov att vara där.

Men hur ska det gå till, Jan-Evert Rådström, när det är fler som vill köra på samma spårsträcka? Är det den som betalar mest som ska få köra, eller vem ska få köra när det är ont om kapacitet?

Anf. 67 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det är lite tungt när man ska försöka ha en trafikpolitisk debatt och Karin Svensson Smith måste gå över vattnet och försöka finna argument i USA i fråga om bankväsendet, men det är okej.

Jag är helt övertygad om att det är bra med en avreglerad marknad. Men jag förmodar att Karin Svensson Smith också var motståndare när vi avreglerade busstrafiken i konkurrens med järnvägen. Jag kan nog finna ganska många dokument där tidigare vänsterpartisten Karin Svensson Smith i alla lägen är mot en avreglering och konkurrensutsättning. Jag är därför inte alls förvånad.

Karin Svensson Smith tar upp Uven. Det är en trafik som är upphandlad. Det är ingenting som hon kan jämföra med en konkurrensutsatt marknad. Det är egentligen ett ganska dåligt exempel. Det är inte några fria aktörer, utan det är en upphandlad trafik som vi gör en annan bedömning av i dag. Men vi får väl se. Det kanske faktiskt blir tvärtom. Det kan bli någon marknadsaktör som kommer att finna ett värde i att köra just den trafiken. Jag kommer att lägga just denna trafik på minnet, och vi kommer att ha en trafik framdeles.

När det gäller Skånetrafiken hälsar Karin Svensson Smith mig välkommen till Skåne. Jag har naturligtvis mycket information om vad som händer där nere. Jag har också varit där nere och åkt. Men det är de lokala politikerna nere i Skåne, Karin Svensson Smiths vänner, som har gjort en lokal upphandling utifrån den kravspecifikation som de har gjort. Jag förmodar att de har fått vad de har begärt när det gäller den trafiken.

Sedan kan det finnas skäl att se på DSB:s anbud och så vidare och om det är marknadslösningar eller om det finns statssubventioner. Men det finns medel för att se på detta. EU-kommissionen kan granska det, vi har naturligtvis Konkurrensverket och så vidare. Det finns all anledning att kontrollera detta.

Anf. 68 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3.

När det gäller situationen i Sörmland påtalar artikelförfattarna att det är orimligt att regionen ska betala mer för mindre trafik och att staten överlastar ansvaret för kostnader på regionen. Rikstrafiken drar sig ur därför att Rikstrafiken får större uppgifter när konkurrensen gör att det blir mer olönsam trafik. De ska då täcka mycket mer än vad de har gjort tidigare. Det är det som de vänder sig mot. De behöver tågtrafiken, och det är därför som de skriver till oss.

När det gäller konkurrensvillkoren i Skåne handlar det om att vi behöver en trafik som gäller hela landet. Inrikesflygets prognoser, särskilt efter avregleringen men också på grund av ökade bränslepriser, är ganska dystra. Ska man då kunna förflytta sig över längre sträckor är den interregionala trafiken helt avgörande. Ni slår undan benen för den genom att plocka russen ur kakan.

Jag vill också be Jan-Evert Rådström, medan han har tid och möjlighet, att tala om hur det ska gå till när man plockar ut en tågsträcka där det är begränsat med spår. Vem är det som ska få köra där? Är det den som betalar mest? Var ska dessa kostnader sedan falla ut? Är det högre biljettpriser som ska vara konsekvensen av avregleringen? Väldigt mycket talar för att så blir fallet. Hur ska det gå till när fler vill köra på samma sträcka?

Anf. 69 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag tror att Karin Svensson Smith sitter inne med mer kunskap än hon gör gällande här i talarstolen när det gäller Uven. Det hade inte gjorts något om hon hade påpekat att det fanns ett avtal som tillkom i politisk enighet när det gäller Uven och som innebar att det skulle vara en förlängning till 2009. Detta avtal upphör i och med detta. Jag tycker att det hade varit lite anständigt att ta med det.

När det gäller att plocka russen ur kakan, vem som bestämmer och så vidare känner Karin Svensson Smith väl till att det är Banverket som kommer att göra den analysen på den trafik som har de största effekterna.

Jag tror att det i framtiden kan bli så att två operatörer vill ha exakt samma tåglägen. Då kan det bli en auktion mellan dem i fråga om detta tågläge.

Men Karin Svensson Smith var också med när vi träffade Banverket i Borlänge då man sade att det inte är någon ny företeelse när man nu ska fördela tåglägen. Det är någonting som man gör varje dag mellan gods- trafik, regional trafik, interregional trafik och så vidare. Det är någonting som Banverket kan. När vi var där sade man att man nästan till hundra procent löser frågorna om tåglägen eftersom man kan göra vissa förflyttningar och så vidare så att alla blir nöjda. Det tror jag inte är ett problem. Jag tycker att det är ett större problem när Karin Svensson Smith i alla lägen kan tycka att det är bättre att ett tågläge står tomt och passagerarna får stå på perrongen och vänta än att ett tåg från ett konkurrerande företag kan få nyttja lediga tåglägen. Det är anmärkningsvärt.

Anf. 70 LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med att tacka för lyckönskningen.

Det är ingen, inte oppositionen och inte Ulf Adelsohn, som vill socialisera järnvägen. Vem som ideologiserar denna debatt får väl de som följer debatten avgöra.

Det finns ett antal frågor som jag tycker att oppositionen, de som följer debatten och resenärerna har rätt att få svar på. Jag tycker fortfarande inte att Jan-Evert Rådström som just nu står i talarstolen har talat om hur man ska fördela spårlägen. Det är inte fråga om tomma spår där ingen vill köra, utan det är klart att vi diskuterar alla de attraktiva tåglägen där många vill köra. Det som i dag möjliggör för SJ att köra på andra sträckor som är mindre lönsamma är att man kan korssubventionera detta. Det skulle inte vara möjligt om innehållet i denna proposition genomförs.

I propositionen står det under kapacitetstilldelning att Banverket bör intensifiera sitt arbete med att utveckla prioriteringskriterier, metoder och verktyg och särskilt beakta möjligheterna att utnyttja ekonomiska styr-

medel. Det går inte att tolka på något annat sätt än att det är auktionering som ska gälla.

Vad blir då konsekvensen? Blir det, som Karin Svensson Smith här sade, högre tågpriser? Är det så det blir?

Så kommer jag till min andra fråga. Förutom detta med tilldelning av spårlägen finns ju de olönsamma sträckorna – de sträckor som ingen skickar in något anbud på och ber att få köra på. Vem betalar dem? Sannolikt blir det någon motsvarighet till Rikstrafiken. Vad bedömer majoriteten att kostnaden för detta är? Den faller ju på skattebetalarna.

Anf. 71 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Ekonomiska styrmedel kan vara en utgångspunkt. Det står så i propositionen. Som jag sade i mitt anförande tidigare kan det gälla två trafiklägen som har exakt samma utfall. De kanske vill starta i Stockholm och köra till Göteborg utan att stanna någonstans. Då är de exakt likadana. Men det kanske är någon av operatörerna som också vill öppna för att stanna efter vägen och så vidare, och då får det en större samhällsekonomisk effekt, vilket leder till att det blir de som får köra. Men skulle alternativen vara exakt likadana kan auktion vara ett alternativ.

Ekonomiska styrmedel är alltid och i alla lägen fördyrande, menar man på vänsterkanten. De kan faktiskt innebära att det blir betydligt billigare. När det inte är peaktid och man vill styra trafiken till andra tider kan de faktiskt innebära att det blir betydligt billigare att köra på järnvägen. Det tycker jag att oppositionen helt har glömt bort.

Sedan frågar man vem som ska köra de olönsamma linjerna. Lena Hallengren, SJ har uppdrag, och de kör lönsam järnvägstrafik i Sverige. De kör också på sträckor som kan anses någorlunda olönsamma, och vi känner alla till den lokala debatten om dem. Man ska också tala om för de lokala skattebetalarna att SJ ställer krav på att kommunerna ska betala för att tågen ska stanna vid vissa stationer. Det blir kommunala kostnader – man gör inte detta i stor välmening, utan SJ kör kommersiellt och agerar utifrån det. Det tycker jag att ni ska tala om.

Ni hänvisar till Ulf Adelson. Jag har ett dokument från SJ som skickades till mig i går. Där finns många argument som jag kan återkomma till, men slutsatsen är i en mening: ”SJ har aldrig varit bättre rustat inför konkurrens på spåret.”

Anf. 72 LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Så kan det säkert vara. Jag betvivlar inte detta. När avregleringen sker ska naturligtvis SJ som en av alla nationella aktörer och operatörer delta. Men det är inte det som det handlar om.

Frågan är i stället: Är det fri konkurrens med bristande spårkapacitet? Det är A och O. Jag hörde att Jan-Evert Rådström i sitt anförande sade att utbudet skulle öka med fler operatörer men med samma spårkapacitet. Det behövs bara fler operatörer för att utbudet ska öka. Är det verkligen ärligt och sjyst att säga det? Bara vi får fler operatörer blir det renare tåg, fräschare tåg, tåg som går oftare och är bättre i tid – allting blir bättre. Det var bara halleluja från publiken som saknades.

Är det fri konkurrens med bristande spårkapacitet? Räcker det med att avreglera för att vi ska uppnå alla de önsknigar som vi hörde från talarstolen?

Alla vill vi ha ett bra tågresande och ett ökat tågresande. Men helt ärligt: Avregleringen leder ju inte till allt detta.

Jag skulle också vilja ställa en annan fråga som vi inte har diskuterat: Tycker Jan-Evert Rådström att det är rimligt, realistiskt och demokratiskt att beslutet i kammaren ska fattas två veckor innan man öppnar trafiken? Är det realistiskt att tro att operatörerna är redo? Har vi rustat och har robusta system som kan hantera de brister som vi alla ser framför oss kan uppstå? De finns ju också beskrivna i regeringens bedömningar och i olika remissyttranden.

Det finns stora risker, och i stället för att analysera i förväg ska man utvärdera, följa upp och vara beredd på att vidta åtgärder i efterhand. Jag tycker att det är bristande analyser i förväg. Är det rimligt med tid att man har två veckor på sig att skapa robusta system?

Konkurrens på spåret

Anf. 73 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Lena Hallengrens sista fråga är nog värd att börja med: Är det demokratiskt? Det är märkligt att hon över huvud taget kan ta upp denna frågeställning när hon vet att det hela har föregåtts av en utredning. Det har varit ett remissförfarande, en lagrådsremiss och det har funnits motionsmöjligheter. Vi har debatt i kammaren, och så fattar vi beslut. Vad är problemet? Det är ju på detta sätt vi hanterar alla riksdagens frågor. När kammaren har fattat beslut kan ikraftträdandet ske dagen efter eller när det passar. Jag ser inget problem alls i detta.

Kan spårkapaciteten öka utan att vi ökar spårerna? Ja, vi kan faktiskt få mer trafik. Det råder det inget tvivel om. I vissa peaktider är det trångt. Det är jag helt medveten om. Men det finns tåglägen som är lediga och där det finns god plats att köra tåg, och det är lite synd att vi har en opposition som tycker att det är bättre att det växer björkris i järnvägs-kanten i stället för att det går tåg med resenärer på järnvägen och håller växtligheten borta. Det är beklämmande. Jag tycker att vi ska utnyttja varje chans vi har att få mer trafik.

Jag vill tillägga att det ni antyder om att ni skulle kunna tänka er ett marknadstillträde med konkurrens den dag det finns tillräcklig spårkapacitet ju är ren och skär lögn! Ingen i denna kammare lever när vi har tillräckligt med spårkapacitet för att oppositionen ska vara nöjd.

Vi i alliansregeringen försöker faktiskt få så god spårkapacitet som möjligt. Vi satsar på drift och underhåll så att det järnvägsnät som vi har kommer att fungera betydligt bättre. Vi gör historiens största satsning på investeringar, så att vi också kommer att få nya spår.

Anf. 74 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte heller att vi lever så länge att vi får uppleva att vi får en fungerande tågtrafik med det upplägg som den borgerliga regeringen har. Man har ju uttryckligen sagt att man ska satsa mer på väg än på järnväg, men ändå låtsas man hela tiden att man satsar mer på järnvägstrafik och investeringar än vad vi på den rödgröna sidan gör. Det är ju felaktigt. Det är bara att titta i våra budgetförslag. Där syns tydligt att vi gör en betydligt kraftfullare satsning.

Vänsterpartiet är för marknadsekonomi. Vi är för marknadsmekanismer. Vad vi säger är däremot att vissa marknader och viss typ av företagsamhet lämpar sig bättre för privat verksamhet än annan. På vissa marknader kan man tänka sig både-och, medan det på vissa ställen är direkt olämpligt. Vi tycker att det finns tunga argument som gäller just järnvägssidan. Det är inte bara jag som säger det, utan det är tunga remissinstanser – Ulf Adelsohn och andra – som framhåller att det finns ett stort antal problem.

Ni för något slags cirkelresonemang om att konkurrens är bra för att det är bra med konkurrens. Det är ungefär det ni säger, men ni har väldigt lite att säga om på vilket sätt det skulle gynna resenärerna.

Om ni nu anser att allt detta är så bra, varför lägger ni då in dessa brasklappar där ni konstaterar att det måste finnas tillgång till verkstäder, tillgång till fordonspark och att det hela ska ske på ett visst sätt? Brukar det gå till så på en marknad, att man lägger in en massa förbehåll genom politiska beslut som ska reglera marknaden? Är det verkligen en optimal konkurrenssituation i så fall?

Anf. 75 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Detta beror på att vi tar allt på största allvar. Vi låter inget löpa vidare utan att det är genomtänkt. En marknadsekonomi kräver också tydliga regler. Det är mycket viktigt för att den ska fungera fullt ut. Jag tror att det är bra att vi ser på hur det är med serviceverkstäder och tidtabellssystem, så att det inordnar sig. Det tycker jag inte är något problem.

Peter Pedersen hänvisar till ordföranden i SJ. Jag måste hänvisa till vad koncernledningen i SJ skriver i sina senaste dokument. Jag ska citera ett par rader: "Vår fasta övertygelse är att ett öppnare marknadstillträde för fler tågföretag ska kunna bidra till en ännu bättre trafik. --- Vi behöver inte vara oroliga för SJ i en ny konkurrenssituation. Det är ett välskött företag, och vi är väl rustat och förberett för konkurrens på spåret." Det är lovvärt när SJ säger detta.

Peter Pedersen inledde med att säga att oppositionen har mer pengar. Det känner vi till. Ni lovade väl också pengar i förra infrastrukturpropositionen, och det var bara tomma löften.

Tyvär tror jag inte att vi behöver ta den debatten, för trovärdigheten hos Peter Pedersen och hans vänner när det gäller detta är nog ganska låg. Det är just därför som det är värt att påpeka att det nu är mer verkstad, och vi behöver inte ha tomma ord. För vi gör faktiskt den historiskt största satsningen på drift, underhåll och investeringar på järnvägssidan. Det tycker jag är viktigt att säga.

Och om vi nu läser när det gäller Banverket kan vi konstatera att nästan 60 procent i den infrastrukturplan som är faktiskt kommer att gå till järnvägssektorn.

Anf. 76 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Det är väldigt mycket snick och snack. Vi får väl se efter mandatperiodens slut om ni har gjort så mycket mer. När kostnadsökningar kommer i kapp och så vidare får vi se om vi kan stå och säga precis samma sak. Ni låtsas ju som att ni har något slags annat budgeterings-system än vad vi har.

Vi fastställer långsiktiga planer. Sedan finansierar vi varje år.

Det är upp till bevis. Vi får se vad ni klarar av, om ni klarar det här utan att drabbas av kritik.

Sedan är det en sak som Jan-Evert sade i sitt första inlägg som inte har bemötts. Han frågade hur vi ska göra, vad vi har för upplägg när det gäller EU:s marknadsöppningspolitik på järnvägsområdets sida och hur vi ska stoppa det.

Poängen är att ni går mycket längre. EU pratar om marknadsöppning för internationell persontrafik vid ett visst datum. Ni väljer att tidigarelägga det med två månader, om jag minns rätt. Sedan slår ni till med att ni vill avreglera persontrafiken totalt sett.

Det innebär alltså att vi släpper in ett antal konkurrenter på vårt område. Men våra företag, ett eller flera, i Sverige kan inte konkurrera på motsvarande sätt i till exempel Tyskland eller andra länder. På vilket sätt är det en jämbördig, likvärdig eller jämställd konkurrenssituation?

Det är alltså inga konstigheter med det.

Sedan kan man tycka vad man vill om EU:s beslut. Vi konstaterar bara att ni går längre än vad EU kräver.

Jag tycker ändå att det är anmärkningsvärt att ni inte på något sätt i sak åtminstone försöker besvara alla de frågor som faktiskt ledande företrädare för SJ har. Jag kan förstå att de nu försöker peppa sina anställda och sin verksamhet inför den nya konkurrenssituationen.

De sade i princip så här – vilket jag inte nämnde i mitt förra inlägg: Om ni vill kan vi väl koncentrera vår trafik ytterligare på lönsamma sträckor, göra allt för att vinna de intressanta attraktiva tåglägena för att få maximal vinst, och så lämnar vi det andra åt någon annan att trafikera.

Det finns då en stor chans eller risk att SJ vinner den upphandlingen. Men är det verkligen bra för den nationella tågtrafiken, om vi vill få fler att resa kollektivt på spår i Sverige? Är det verkligen bra långsiktigt för dem som bor i Arvika, Arjeplog och på andra ställen?

Anf. 77 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Peter Pedersen har ingen mer replik. Det finns risk att jag gör en feltolkning, och skulle det vara så kanske han får en möjlighet till en ytterligare replik.

Men Peter Pedersen konstaterar att han kan ställa sig öppen för internationell trafik i Sverige. Internationella aktörer får ta upp passagerare i Sverige. Men Peter Pedersen tycker att det är helt fel att nationella tågoperatörer som startar i Sverige ska få vara med och konkurrera om denna trafik och ta upp dessa resenärer.

Endast utländska företag ska alltså få möjlighet att köra kollektivtrafikresenärer på järnväg i Sverige. Jag tycker att det är beklämmande att ha den synen på svenskt näringsliv, som kan bli en god aktör.

I övrigt vill jag säga än en gång att jag är glad för den diskussion som vi har haft med Jan Brandborn, med SJ och med tågoperatörerna, som verkligen ser fram emot det här, som vi också hade med i trafikutskottet. Oppositionen glömde att nämna att det finns många aktörer som är väldigt glada över att vi gör den här avregleringen.

Det gläder mig också, oavsett vad Peter Pedersen vill använda retoriken till när det gäller SJ, att vi har ett starkt nationellt tågbolag i SJ som nu är berett att gå in i denna konkurrens. Jag är säker på att man kommer

att göra det alldeles föredömligt. Så jag ser fram emot kommande debatter.

När det gäller budgetfrågan, som Peter Pedersen nämnde i sin andra replik, vill jag säga att det är skillnad på oppositionens budgetteknik och alliansens budgetteknik. För när vi säger att vi anslår pengar anslår vi pengar och pratar inte bara.

Anf. 78 NINA LARSSON (fp):

Fru talman! Ärade infrastrukturminister, ärade ledamöter och högt ärade kansli! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Jag vill också ta tillfället i akt och tacka kansliet för dess goda förståelse för vår vilja i högt och lågt. Det bidrar verkligen till att vi kan göra ett bra arbete.

Monopolet för persontrafik på järnväg har funnits ett tag. Det har testats, prövats, stötts och blötts. Men inte har situationen för resenärerna blivit avsevärt bättre för det. Då kan man ställa sig frågan om det inte är läge att på allvar börja försöka förbättra situationen.

För oss i Folkpartiet är konkurrens någonting bra, även på spåren. Konkurrens gör att företagen måste anstränga sig för att få fler resenärer. Även i mer lågtrafikerade områden är möjligheten till konkurrens bättre än ingen möjlighet alls till konkurrens. Det ger nämligen tillfälle för entreprenörer och innovatörer att testa nya koncept, nya linjer och nya idéer för att öka resandet för persontrafik på järnväg, vilket också i slutändan gynnar den enskilde resenären.

I dag debatterar vi betänkandet *Konkurrens på spåret*, vilket innebär en stegvis öppning av marknaden för persontrafik på järnväg.

Inledningsvis öppnas veckosluts- och helgtrafiken för andra aktörer än SJ – det sker redan den 1 juli. Därefter öppnas marknaden för internationell persontrafik, och marknaden ska vara öppen för alla den 1 oktober 2010.

Men eftersom det är långa ledtider inom tågbranschen, bland annat genom att Banverkets tilldelningsprocess av tåglägen är komplicerad, kommer detta inte att märkas fullt ut förrän efter ytterligare något år.

Som inför alla förändringar av olika slag finns det en hel del oro för att man ska försämra något som i alla fall fungerar hyfsat.

Det är viktigt att lyssna till den oron. Det är också därför som regeringen har valt att genomföra den här övergången från ett monopol till en öppen marknad stegvis.

Att lite i taget öppna för fler aktörer, entreprenörer och företag i olika konstellationer är ett ansvarstagande sätt att i lugn och ro övergå från ett stelbent system till ett flexibelt system med fler valmöjligheter.

Det finns de som krampaktigt motarbetar öppenheten på spåren med hänvisning till att avreglering och så kallad utförsäljning prövats förr utan något vidare resultat. Man rabblar upp länder som Storbritannien och Nya Zeeland; vi har hört det förr. Men faktum är att det knappt finns någon som tidigare har öppnat för konkurrens på det sätt som Sverige nu gör.

Först och främst kommer marknadstillträdet att vara reglerat. Ska man ge sig ut på spåren med sitt tågbolag får man göra det först efter att man har blivit tilldelad ett tågläge från Banverket. Man ska underställa

sig ett gemensamt informationssystem, och man ska lämna uppgifter för utvärdering så att trafiken kan utvecklas och förbättras.

Samtliga operatörer som vill köra trafik på spåren ska underställa sig ett gemensamt system för trafikantinformation. Detta är helt avgörande. Resenären måste enkelt kunna få samlad information om all kollektivtrafik i landet och kunna jämföra olika resealternativ. En välinformerad konsument har bättre möjligheter att köpa rätt produkt just utifrån sina behov.

Resenären måste kunna kombinera resor med olika operatörer och trafikslag under sin resa. Resenären ska även enkelt och smidigt kunna boka plats och betala och få ut biljetten i valfri form och på valfri plats. Då kommer kollektivtrafikens attraktivitet att öka, vilket också, om något, kommer att öka andelen som reser med kollektivtrafiken.

Detta är ett parallellt arbete som inte står i motsatsförhållande till om vi har flera olika operatörer eller inte.

Då frågar sig vissa: Hur i hela friden ska Banverket kunna fördela alla tåglägen? Denna fråga togs faktiskt upp när vi i trafikutskottet besökte Banverket i Borlänge för någon månad sedan. Svaret vi fick var att detta är något man redan gör och har gjort under lång tid. Den redan nu öppna marknaden för godstrafik på järnväg har givetvis inneburit att Banverket lärt sig ett och annat och redan i dag tilldelar tåglägen efter en bedömning.

Kapacitetstilldelningen är av stor betydelse för att infrastrukturen ska kunna nyttjas så effektivt som möjligt och för att de positiva effekter som vi eftersträvar för resenärerna ska uppnås. För järnvägsföretag och organisationer av järnvägstrafik är det viktigt att tilldelningen görs på ett så förutsägbart och öppet sätt som möjligt och med tydliga kriterier.

Den öppnare marknaden medför att betydelsen av förutsägbarhet, öppenhet och tydlighet ökar ännu mer. Banverket måste därför också intensifiera sitt arbete med utvecklingen av prioriteringskriterier, metoder och verktyg så att dessa förbättras ytterligare.

Marknadsöppningen på persontransportmarknaden på järnväg innebär ett nytt stort steg i den mångåriga och stegvisa processen med att reformera järnvägsmarknaden. Nu införs möjligheten till konkurrens om resenärerna på spåret på allvar. Denna marknadsöppning kommer att leda till förändringar. Det är dock inte möjligt att helt och hållet förutsäga var och när förändringar kommer att uppstå. Därför måste effekterna av marknadsöppningen givetvis följas upp och utvärderas, framför allt som en nödvändig grund för kommande förbättringar av transportsystemet.

Den viktigaste delen i denna frihetsreform är att öppna möjligheter för enskilda initiativ, möjligheter att tänka nytt och att tänka fritt, och att hitta smartare sätt att nyttja transportsystemets hela bredd och på så sätt öka effektiviteten. Ett monopol kan aldrig bli så dynamiskt att det känner av uppkommande tendenser och färskas resandeströmmar.

Oppositionen påstår att det skapas ett osammanhängande system och att det skulle bli något slags fri tilldelning och allmänt kaos på spåren. Det är felaktiga påståenden.

Som liberal och folkpartist är min utgångspunkt att den enskilde resenären ska få bättre valmöjligheter. Det gäller alla transportslag och i detta fall tågen. Det är fullt möjligt att få ett sammanhängande system med

flera operatörer. Det ligger i operatörernas eget intresse att tillhandahålla en så eftertraktad tjänst som möjligt.

Det skulle exempelvis vara högst kontraproduktivt av SJ att vid en försening inte försöka förmå Tågkompaniet att vänta någon minut om resenärerna ska resa vidare med dem. Det vore också högst kontraproduktivt av Tågkompaniet att strunta i sina kommande resenärer, oavsett om de kommer med SJ eller det egna bolaget. Detta fungerar redan i dag på de områden där det finns flera olika operatörer.

Slutligen har jag en kort kommentar till oppositionens reservation nr 3 som i mångt och mycket handlar om underhåll av järnvägen. Vi har hört hur flera instanser högt och lågt har vittnat om det enorma under-skott som alliansregeringen tog över efter den förra regeringen och som vi nu börjar beta av. Vi har definitivt höjt ambitionerna med att stärka drift och underhåll av järnvägen.

Det är också så att fler aktörer på järnvägen kommer att stärka möjligheterna för nyinvesteringar. Det kommer att öka trycket på att investera i järnvägen. Detta kommer som helhet också att stärka det totala resandet för persontrafik på järnväg.

Fru talman! Det finns alltid en skepsis hos monopolisten att släppa sitt monopol. Den som redan besitter marknaden vill sällan ge möjligheten till någon annan att ta över. Det är dock inte dennes sak att bestämma utan resenärernas.

(Applåder)

Anf. 79 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Fru talman! Jan-Evert Rådström talade om utauktionering av tåglägen. Om jag förstod det rätt har Nina Larsson en annan uppfattning om hur fördelningen av tåglägena ska gå till. Jag skulle gärna vilja veta vad det är som ska gälla för framtiden.

Hur ska det fungera för godstågen som behöver långa och hela sträckor om de bara får vissa av dem? Ska de då inte kunna ta transporter? Lastbilstransportörerna behöver inte bjuda för att få lov att köra vissa vägsträckor men inte andra. Blir det en klimatanpassning av transporter-na när man utauktionerar tåglägena?

Hur ska det gå till för de regionala tågbolagen? Ska kommunerna betala mer för att deras tåg ska få plats på spåren? Anledningen till att det finns ett missnöje mellan SJ och dem som köper trafik av SJ regionalt är att det finns ett avkastningskrav på 10 procent som tvingar SJ att höja sina intäkter för att kunna dela ut vinst till sin ägare staten.

Det ska jämföras med förhållandena för SAS. SAS delar inte ut en krona i vinst till staten. Tvärtom har vi nyligen gett dem ett ganska stort ägartillskott. Är det rimligt att tågtrafik behandlas på detta sätt? Det är därför det finns missnöje med SJ.

Vi sätter inte SJ:s intressen i fokus; vi sätter resenärernas intresse i fokus. Folk vill åka mer tåg; folk vill åka klimatsmart.

Tycker Nina Larsson att det är en bra idé att ha vinstkrav på SJ när man inte har det på SAS? Borde man inte ha lika villkor för dessa två offentligt ägda företag?

Anf. 80 NINA LARSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är mycket riktigt så att jag ser auktion som den yttersta möjligheten att fördela tågägen, precis som det också är formulerat i propositionen. Jag utesluter det inte, för det kan komma att behövas. Jag ser ändå att det finns en viss dynamik i detta som gör att man kan få in nya intressenter på ett bra sätt. I allt väsentligt tror jag dock inte att det kommer att användas, utan jag tror att Banverket med sin gedigna erfarenhet kommer att vidareutveckla de prioriteringskriterier som man redan arbetar efter och kunna göra de bedömningar som krävs för att fördela dessa tågägen.

Avkastningskravet på SJ har visat sig förbättra SJ:s verksamhet något enormt. Det sätt som SJ bedrev verksamheten innan avkastningskravet fanns var inte särskilt resenärsvänligt, snarare tvärtom. Man skulle vara glad om man över huvud taget fick resa med SJ. Jag tror att avkastningskravet har spelat en stor roll för förbättringarna.

Huruvida det är en rimlig princip att implementera detta också på andra områden är en helt annan debatt.

Anf. 81 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Fru talman! Det är utdelningskravet som gör att SJ måste ta mer betalt för att köra där regionerna och kommunerna vill. Det leder i sin tur till att det antingen blir dyrare för resenärerna eller färre avgångar. Det finns inget motsvarande inom flyget. Där är också tillträdet obegränsat eftersom det inte finns begränsningar i luften.

Tidigare jämfördes också avreglerad tågtrafik med avreglerad buss- trafik. På vägen kan man dock köra om; det kan man inte på spåret. Det går därför inte att jämföra dem. Järnvägen är unik såtillvida att det är ett spårssystem som hänger ihop, och man kan inte köra om på det.

Därför finns det anledning att av samhälleliga skäl värna om att tågtrafiken hänger ihop. Som godstransportör kan man inte bara få vissa sträckor om man ska köra från norr till söder i Sverige. Då tappar man sina transporter till dem som i stället kör på vägen – där man inte har några begränsningar över huvud taget.

Jag har inte fått svar på hur utauktioneringen ska gå till. Banverket ska lösa det. Ska Banverket trola med knäna? Hur ska det gå till? Ska tågen gå ovanpå varandra mellan Stockholm och Göteborg? Tågägen är utnyttjade till bristningsgränsen. Det finns avgångar till och från Stockholms central. Du får inte in ett tåg till om du inte vill äventyra säkerheten för resenärerna. Det gjorde man i Storbritannien – med dödsolyckor i järnvägstrafiken. Det har vi gudskelov inte haft i Sverige, men det blir konsekvensen av din frihetsreform.

Anf. 82 NINA LARSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vet uppriktigt sagt inte riktigt vad Karin Svensson Smith pratar om. Det verkar som att hon försöker ge sken av att det är fråga om någon helt annan avreglering än den vi nu genomför. Det här är inte en avreglering i den form som genomfördes i Storbritannien. Det är inte så att den kommer att skapa något allmänt kaos utan det kommer att vara fråga om en tilldelning av de olika tågägen. Det finns kapacitetsbrister i dag på spåren. Banverket gör redan i dag en bedömning av gods-

trafiken och persontrafiken och gör en viktning mellan dem. Persontrafiken har monopol.

Det finns ingen som helst grund för att godstrafiken på järnväg helt plötsligt tvingas stanna i Nässjö för att sedan föras över till lastbil. Varför skulle det bli så? Det är klart att godstrafiken fortsatt kommer att vara prioriterad. Det är klart att vi ska satsa så mycket vi bara kan på att öka kapaciteten på spåren. Men detta är inget motsatsförhållande. Dessa delar måste vi komma åt parallellt.

Det alliansregeringen nu gör är en enorm satsning fram till 2021. Åtgärdsplaneringen pågår just nu. Det har visat sig att över 50 procent, närmare 60 procent, sannolikt kommer att hamna på järnvägsområdet. Detta är mycket väl prioriterat. Men det står inte i motsats till att man också kan öppna de spårlägen – tåglägen – som faktiskt finns för att skapa konkurrens. Det kommer att gynna resenärerna när företagen sinsemellan skärper sin verksamhet och skapar mer effektivitet.

Anf. 83 LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Låt mig bara slå fast att det inte handlar om SJ utan det handlar om den samlade nationella tågtrafiken. SJ kommer att vara en aktör. Frågan är på vilket sätt de ska vara en aktör. Jag tycker inte att det är det som diskussionen ska handla om.

Nina Larsson sade i sitt anförande att konkurrens är bra även på järnväg och att det skulle vara högst kontraproduktivt om inte olika operatörer samarbetar och samverkar. Som liberal förespråkare för konkurrens måste också Nina Larsson inse att konkurrens i sig innebär att man ska gå vinnande ur förhållandet. I det här fallet handlar det om att värna möjligheten att ta vilken tågsträcka som helst. Man ska leverera sina resenärer på ett bra sätt och se till att de får det de önskar.

Men varför ska du behöva vänta in ett annat försenat tåg för att du själv ska betala ut förseningsavgifter när du når slutmålet? Det är vad EU:s resegaranti innebär. Om du levererar en resenär för sent vid slutmålet får du betala för det. Om du själv inte har orsakat förseningen, varför ska du ta på dig någon annans förseningsproblem? Jag inser att det är knöligt formulerat, men det är ett problem. Jag hoppas att Nina Larsson inser det och att majoritetens ambition är att försöka lösa och förutse problemen, inte att i efterhand upptäcka att det var så det blev, att det var dumt och att man ska tänka på det. Man ska tänka på sakerna innan. Det är bristande analys på område efter område.

Det är inte så att sträckorna ska upphandlas utan de ska avregleras. Den som vill ska köra. Där ingen vill köra är frågan vem som betalar. Där många vill köra är frågan på vilka villkor och vem som bestämmer.

Anf. 84 NINA LARSSON (fp) replik:

Fru talman! Även i dag kan man anlända sent med ett SJ-tåg för att byta till ett annat SJ-tåg som väntar in. Det är tacksamt. Men det händer faktiskt lika ofta att tåget inte inväntar resenären, trots att det handlar om samma bolag. Det här har mycket att göra med hur stor förseningen är. Det är klart att SJ:s system för att ersätta eventuella förseningar inte är direkt generöst – milt uttryckt. Det handlar om ganska stora förseningar för att vara berättigad till ersättning.

Det handlar också om hur tjockt det är på spåret, vilken tid det är på dygnet, om det är högrafikerat. Om man ska förbi på någon av de linjer där det finns brister i järnvägssystemet kan det naturligtvis också spela en roll.

Det finns större incitament att se till resenärernas bästa i ett konkurrensutsatt system än om det bara finns monopolister. Vi måste bevaka detta, och samordningen måste naturligtvis utvärderas. Det ska vi hålla ögonen på. Men allt pekar på att detta kommer att skapa ett bättre system än det system vi har i dag.

Det här gäller även matartrafik. Bolag som är intresserade av vissa sträckor kommer också att vara intresserade av att få matartrafik. Det kommer att växa fram olika sätt att göra det på. Det kan bland annat vara som eget bolag, att det totalt sett innebär en klar vinst, även med en sträcka som kanske inte ger vinst eller lite mindre vinst. Detta kommer också att lösa sig.

Anf. 85 LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! ”Detta kommer också att lösa sig.” Nina Larsson är säker på att det här inte blir ett problem. Jag känner mig betydligt mer bekymrad inför alla de problem som majoriteten också målar upp här. Man ser problem i tågtrafiken. Jag är rädd att avregleringen blir ett svar på alla frågor. Den löser allt. Jag har svårt att på fullt allvar tro att konkurrensen leder till ett bättre samarbete. Jag hoppas så klart att jag har fel.

Jag är lite nyfiken på hur Nina Larsson ser på möjligheten att investera i nya spårfordon framöver. Man tilldelas tåglägen ett år i taget, och vi har en ekonomisk avskrivningstid på spårfordon på kanske 40 år. Hur ser Nina Larsson framför sig att det leder till förnyade fordonsparker, inte minst höghastighetståg? Det är en spännande del som inte är hela vår tågtrafik men som kommer att vara en viktig del i den framtida infrastrukturen.

När det är för många som kör på samma spår, är det den som betalar bäst som ska köra då?

Anf. 86 NINA LARSSON (fp) replik:

Fru talman! Nej, det är den som kör bäst som ska få köra. Det handlar om att Banverket gör en bedömning. Det finns olika kriterier för detta, och de genomförs redan i dag och kommer att vidareutvecklas och förbättras.

I absolut yttersta fall, när det inte går att bedöma värdet av de två bolagen som ska köra exakt samma sträcka, kan det vara läge med auktionering – men inte annars.

Lena Hallengren pratade tidigare om total avreglering. Det var en massa värdeord som användes i hennes anförande. Det här är ett reglerat sätt att öppna konkurrensen i lugn och ro. Det sker stegvis, och det sker högst ansvarsfullt på ett mycket bra sätt.

Det kommer säkerligen att vara en del barnsjukdomar i detta. Det säger jag helt ärligt. Vi kan inte bara blunda för de utmaningar som kollektivtrafiken har framöver. Vi kan inte blunda för de utmaningar som persontrafiken på järnvägen har framöver. Vi vill stärka detta. Folkpartiet och alliansregeringen vill stärka möjligheterna för persontrafik på järn-

väg. Då är det absolut viktigaste sättet att öppna för enskilda initiativ, nya idéer och nya lösningar. Det handlar om att faktiskt få möjlighet att bidra till det sammanhängande systemet.

Anf. 87 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Nina Larsson sade i sitt första inlägg att ingen har gjort detta tidigare. Det är riktigt. Frågan är om det är bra eller dåligt. Vi tycker att ni går långt i er marknadsöppning.

Det jag har försökt meddela förut och som vår ärade kollega Rådström från Värmland och trafikutskottet valde att missförstå var att jag bara konstaterar att regeringen i sitt förslag går längre än det som EU:s marknadsöppningsdirektiv innebär. Man öppnar ju inte bara för internationell persontrafik utan för all persontrafik. Till skillnad från det som sades tidigare innebär det att andra är välkomna att komma in och konkurrera om persontrafiken i Sverige medan våra operatörer – SJ och andra, vilka de nu är – inte får konkurrera på samma villkor i andra länder. Det tycker jag är ett konstigt synsätt. Det borde vara ett märkligt synsätt för en marknadsliberal att tycka att det är något slags rättvis konkurrenssituation.

Jag skulle vilja ställa en fråga. Är det på det sättet att vi går något längre än det som EU:s marknadsöppningsdirektiv innebär? Eller har jag missuppfattat vad som står i propositionen och i betänkandet?

Man kan också konstatera att utredaren Jan Brandborn var skeptisk till utauktioneringsförfarandet av tåglägen. Nu försöker ni tona ned det här och säga att det bara ska ske i yttersta nödfall. Varför det, om ni tror på det? Ni säger ju faktiskt att man ska kunna göra det. Även det visar att det kommer att vara ett antal sträckor som är de mest intressanta om man vill tjäna pengar. Jag har samma uppfattning som Karin Svensson Smith; det är inget konstigt med att man som privat entreprenör på järnvägssidan vill tjäna pengar när man går in i detta. Man gör det ju inte av ideella skäl. Det kommer att vara vissa sträckor, ett fåtal, som är de mest intressanta, och där kommer det i vissa fall att bli utauktionering av tåglägen. Som Brandborn sade – och alltså inte bara vi från oppositionen – är frågan vem som vinner. Är det den som kan prestera bäst ekonomiupplägg eller den som har det bästa trafikupplägget? Då säger ni tvärsäkert: Det är den som har det bästa trafikupplägget.

Anf. 88 NINA LARSSON (fp) replik:

Fru talman! Ja, det är den som har det bästa trafikupplägget som sannolikt i allt väsentligt kommer att vinna den här typen av tilldelningar. Tilldelningarna måste givetvis ske under ett avtal på längre tid än kanske ett år, så att det inte blir så hattigt fram och tillbaka. Man måste kunna göra de nödvändiga investeringar som krävs.

När det gäller anledningen till att man öppnar den internationella delen något tidigare förstår jag Peter Pedersens resonemang. Dock handlar det inom branschen om stora investeringar. Det är mest sannolikt att det är en typ av lite större internationella bolag som har möjlighet att till en början ge sig in i konkurrensen på det svenska järnvägsnätet. Eftersom det efterfrågades är det då också mer rimligt att man även öppnar för den internationella delen först i en stegvis öppning.

Anf. 89 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Min poäng är att EU:s marknadsöppningsdirektiv handlar om den internationella persontrafiken. Men regeringen och de borgerliga partierna väljer ju att ta ytterligare ett steg. Då får vi i princip samma situation på järnvägstrafikområdet som vi har på postsidan. Där kan ju norska staten komma in via sitt postföretag och konkurrera på den svenska postmarknaden medan det omvända inte gäller. Det blir det här fotbollsnacket; vi kan inte ha en regel där frispark gäller för det ena laget om någon blir fälld i straffområdet medan det andra laget får en man eller kvinna utvisad om motsvarande skulle ske. Det är inte alls konkurrens på lika villkor.

Här måste vi försöka hitta rätt. Om vi ska ha en likvärdig och jämlik konkurrens, oavsett vad man tycker om själva sakfrågan, kan vi inte ha det så här. Det blir konkurrens på ojämlika villkor. Det är inte bara vi som säger det, utan det framkommer också från SJ:s sida.

Jag tycker att det vore bra om ni nu kunde erkänna att ni faktiskt går längre i förslaget än vad som krävs.

Anf. 90 NINA LARSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår att Peter Pedersen tycker att det verkar farligt att gå längre än vad som krävs när det handlar om konkurrens. Våra partier, Folkpartiet och Vänsterpartiet, har ju helt olika uppfattningar om huruvida man tror att konkurrens gynnar konsumenterna eller inte.

Jag, som är av uppfattningen att konkurrens gynnar konsumenten, i detta fall resenären, tror att det är bra att vi går före de andra länderna i form av att vi lär oss att hantera en öppen, fri och transparent marknad som våra bolag kan dra nytta av när marknadsinträde kommer i resten av Europa. Men detta gynnar också resenärerna redan från den dag då vi ger ett öppnare tillträde till det svenska systemet.

Framtiden vandrar åt ett håll och Vänsterpartiet och Peter Pedersen springer i rask takt med höga knäuppslagningar åt det andra. Det kan kännas motigt; det förstår jag. Men konkurrensutsättningen av persontransporter på järnväg kommer att skapa ett mer dynamiskt system och ett bättre system för resenärer. Det blir ett system med fler valmöjligheter, och det kommer i slutändan att gynna oss alla.

Anf. 91 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Jag kan instämma i det som är sagt här av mina allianskamrater och behöver därför inte öda tid på att upprepa det.

Jag tänker i stället använda tiden till att i någon mån komplettera betänkandet med hur viss konkurrens på spåren faktiskt har förekommit under snart 20 år. Den i sakfrågan oinvidiga lyssnaren kan annars lätt få uppfattningen att det är först nu som persontrafiken på järnväg ska konkurrensutsättas. Riktigt så är det ju inte, även om konkurrenssituationen blir total när SJ AB:s exklusiva trafikeringsrätt upphör och alla kommersiella tågoperatörer ges en med SJ AB likvärdig rätt att verka på det svenska järnvägsnätet.

I regeringens proposition *Konkurrens på spåret* som ligger till grund för dagens betänkande med samma namn saknar jag en kortfattad historik över det som har hänt sedan 1988 års transportpolitiska beslut, proposition 1987/88:50 *Trafikpolitiken inför 1990-talet*, eftersom detta beslut

anses utgöra startpunkten för avreglering av den svenska järnvägssektorn. I den järnvägsutredning, SOU 2008:92, som har föregått regeringens proposition finns däremot ett kapitel med en förtjänstfull historisk tillbakablick. En sammanfattning av den hade varit på sin plats i propositionen.

Innan jag går tillbaka till 1988 års trafikpolitiska beslut vill jag, för att ej något missförstånd ska uppstå, kort beskriva hur det ser ut just nu när det gäller persontrafik på järnväg. Marknaden kan sägas bestå av två delmarknader. Den ena är den kommersiella marknaden på vilken SJ AB med ensamrätt bedriver trafik på helt kommersiella grunder. Den andra är marknaden för upphandlad och avtalad trafik med olika grader av subventioner i trafiken. Den består dels av den trafik som staten upphandlar via Rikstrafiken, dels av den trafik som trafikhuvudmännen upphandlar.

SJ var vid tiden för det transportpolitiska beslutet 1988 ett affärsverk vars verksamhet genom åren hade blivit alltmer vidlyftig. I grova drag innebar beslutet 1988 att den tidigare banavdelningen inom SJ bildade Banverket för att förvalta den statliga järnvägsinfrastrukturen. Övriga delar av SJ skulle vara ansvariga för trafikverksamheten. De ursprungliga avsikterna med de genomgripande förändringar som regeringen, som då var socialdemokratisk, föreslog i propositionen var dock inte i egentlig mening en avreglering av järnvägsmarknaden.

Men i 1988 års beslut ingick även att trafikhuvudmännens ansvar för den lokala och regionala trafiken utökades till att från 1990 även gälla järnvägstrafik. Trafikhuvudmännen tilldelades trafikeringsrätten på länsjärnvägarna, det vill säga linjer med i huvudsak lokalt och regionalt resande, medan SJ fick trafikeringsrätten på stamnätet där trafiken ansågs vara av nationell och internationell betydelse.

I och med att trafikhuvudmännen gavs ansvaret för järnvägstrafiken fick de också möjlighet att upphandla trafiken från andra operatörer än SJ. De första regelrätta upphandlingarna av persontrafik med tåg i Sverige startade år 1989. Det ledde till att BK Tåg som första konkurrent till SJ vann ett kontrakt år 1990 i Jönköpings län. Därmed var SJ:s monopol på tågtrafik brutet.

Efter inträdet av BK Tåg fanns det tre järnvägsoperatörer i Sverige: SJ, BK Tåg och SL Tåg. Det senare företaget trafikerade några lokalbanor i Stockholm. Efter pionjären BK Tågs inträde år 1990 dröjde det hela fem år innan nästa nyinträde ägde rum, och det var Sydtåg som ett par år trafikerade sträckan Simrishamn–Ystad. Därefter gick det ytterligare tre år innan ett tredje företag etablerade sig, Linjebuss, som verkade på Roslagsbanan.

Under 2000-talet har sammanlagt 26 operatörer varit verksamma inom persontrafiken på järnväg, varav 10 aktörer var i gång under förra året.

År 1991 blev det en borgerlig regering, och under dess första verksamhetsår kom propositionen *Ökad konkurrens inom den kollektiva persontrafiken* (prop. 1991/92:130).

I enlighet med regeringens förslag började från och med trafikåret juni 1993–juni 1994 statens köp av de företagsekonomiskt olönsamma interregionala persontransporterna att upphandlas i konkurrens i stället för genom omförhandlingar av avtalen med SJ. Förändringen motivera-

des av, som man uttryckte det, den olämpliga kombinationen av SJ:s ensamrätt och en i förväg beslutad köpesumma för olönsam interregional trafik. Avsikten var att öka kostnadseffektiviteten. Övergången till upphandling kom också att leda till att SJ kraftigt sänkte sina ekonomiska krav för att utföra trafiken.

Fru talman! Som en liten parentes vill jag här skjuta in att det nog inte är orimligt att ta detta faktum med sänkta SJ-krav för att få utföra så kallad olönsam trafik till intäkt för att det finns potential som bör komma resenärerna till godo när nu SJ:s ensamrätt att utföra persontrafik på kommersiell grund upphävs.

Inte förrän trafikåret som startade i januari 2000 kom andra tågoperatörer att lägga bättre bud än SJ. Den upphandlingsomgången innebar ytterligare stora kostnadsänkningar, och Tågkompaniet vann den prestigefyllda nattrafiken på övre Norrland, medan Sydvästen började trafikera Västkustbanan och BSM Järnväg sträckan Töreboda–Falköping–Nässjö.

År 1994 beslutade riksdagen i enlighet med regeringens avregleringsproposition, prop. 1993/94:166, att SJ:s och trafikhuvudmännens respektive ensamrätter skulle avskaffas från och med den 1 januari 1995. Alla som hade ekonomiska förutsättningar att upprätthålla trafik i enlighet med det sökta upplägget skulle kunna tilldelas tåglägen. En myndighet för marknadstillsyn och tilldelning av infrastrukturkapacitet skulle etableras, men SJ skulle under en övergångsperiod fortsätta att ansvara för trafikledning och ha företrädesrätt vid planering av trafiktjänster. Motiven för avregleringen var att de delar av järnvägssystemet där konkurrens hade införts hade gett positiva resultat i form av minskade kostnader. Avregleringen blev dock aldrig av eftersom det efter valet 1994 åter blev en socialdemokratisk regering, och den rev upp tidigare nämnda avregleringsbeslut.

Fru talman! Det är inte precis ovanligt att ny verksamhet efter ett tag utvärderas för att man ska se hur fortsättningen kan tänkas bli. Eftersom jag bara har suttit i trafikutskottet under de tre senaste åren bad jag riksdagens utredningstjänst att ta reda på om det har gjorts några utvärderingar av om och i så fall hur resandet ändrats sedan andra aktörer har tagit över efter det att SJ skött persontrafiken på aktuella sträckor. Om så har skett, vad visade utvärderingarna? Enligt de uppgifter jag har fått fram har det inte skett några regelrätta utvärderingar, eftersom det lär vara svårt att göra jämförelser. Det som förhindrar jämförelser är att det inte finns data för alla sträckor. I många fall har SJ inte lämnat över tillräckligt bra statistik för att man ska kunna göra en bra jämförelse. SJ har varken haft skyldighet eller intresse av att föra statistik över antalet resande. Vidare är alla sträckor mer eller mindre unika. Dessutom försvåras jämförelser mellan SJ och andra operatörer av alla de variabler som påverkar resandet men som ligger utanför operatörens kontroll.

Den 1 juli 2004 trädde järnvägslagen i kraft. Genom lagen genomfördes bland annat EU:s så kallade järnvägspaket, vilket består av fyra EG-direktiv. Detta var det första av hittills tre järnvägspaket och ett försök från EU att införa regler som skulle tvinga medlemsstaterna att öppna sina respektive järnvägsmarknader.

I den transportpolitiska proposition som regeringen lade fram i mars 2006, och som senare beslutades av riksdagen, skapades en liten öppning

för andra järnvägsföretag än SJ AB att bedriva persontrafik på rent kommersiella villkor. Från april 2007 är det således på de järnvägsnät som förvaltas av staten öppet för alla järnvägsföretag att bedriva trafik med chartertåg och nattåg. Det kan sägas vara den första öppningen för rent kommersiell persontrafik.

Så är vi då framme vid dagens datum och det föreliggande betänkandet, där det finns förslag som syftar till att marknaden för persontrafik på järnväg öppnas helt från och med den 1 oktober 2010.

Därmed, fru talman, är manegen i någon mån krattad när det gäller den historiska tillbakablicken för nästa talare, som är infrastrukturminister Åsa Torstensson.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Anf. 92 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Fru talman! Ja, det är intressant med historia, men Ingemar Vänerlöv glömde några saker.

När Industriförbundet i början på 90-talet, under den borgerliga regeringens tid, skulle yttra sig hade de i sin skriftserie en mycket tänkvärd utläggning om vad det skulle innebära att konkurrensutsätta det som kallas för ett naturligt monopol. De menade att i och med att det är begränsat med spår kan man bara på vissa ställen göra vinst, på andra ställen måste tågtrafiken upprätthållas genom att använda vinsten för de lönsamma sträckorna för att köra där det är mindre lönsamt. Låter man då de privata göra vinst och inte ta ansvar för den olönsamma trafiken riskerar man en allmänt sämre ekonomi i samhället, och det finns risk för skattehöjningar. Därför avrådde Industriförbundet från den här konkurrensutsättningen. Ingemar Vänerlöv glömde att nämna det.

Ingemar Vänerlöv glömde också att nämna vad som hände när Sydvästen fick ansvaret att köra i södra Sverige. Jag kommer mycket väl ihåg det. Jag kommer väl ihåg hur det en fredag i Sydsvenska Dagbladet annonserades att från och med måndagen var trafiken inställd. Gissa hur reaktionen blev från alla dem som fått plats på till exempel högskolan i Halmstad men som bodde i Lund när det fick veta att tåget inte skulle gå på måndagen. Det blev allmän kalabalik. Men den gången hade SJ tillräckligt med reservkapacitet, så man lyckades skrapa ihop vagnar under helgen och tog över trafiken på måndagen. Det var vad som hände.

Till syvende och sist förväntar sig medborgarna att samhället tar ansvar för det här. Varför då låta privata plocka ut vinst ur en verksamhet så att vi behöver mer skattemedel för att tillgodose invånarnas behov av tågtrafik?

Anf. 93 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte direkt någon fråga. Men jag har inte gjort anspråk på att det skulle vara en fullständig historisk tillbakablick. Det kan mycket väl tänkas att jag har glömt några fall eftersom jag inte har varit med i utskottet så länge, som sagt var, och jag bara hade tio minuters talartid. Men faktum är, som Karin Svensson Smith hörde när jag höll mitt anförande, att när den borgerliga regeringen kom fram till att man inte skulle omförhandla avtal bara när det gällde att köra inter-

regional olönsam trafik, då sänkte SJ sina ekonomiska krav ganska kraftigt för att få fortsätta kören tågen. Kraven sänktes så kraftigt att de var ensamma i flera år innan det blev dags för andra operatörer att kunna underskriva SJ:s bud.

Prot. 2008/09:131
12 juni

Konkurrens på spåret

Anf. 94 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Fru talman! Det som jag frågade Ingemar Vänerlöv om var samhällsansvaret, och det vill jag att han svarar på.

Till exempel har vi i dag friskolor, och om friskolorna går i konkurs är kommunerna skyldiga att ta emot eleverna som har rätt till en grundskoleutbildning.

Ska någon ta ansvar i dag om ett tågbolag går i konkurs? Vem är det i så fall? Är det SJ som ska göra det? Och vilken ersättning ska SJ ha? Ska de ha reserver någonstans för att klara ut det här?

Sedan vill jag fråga det som jag har frågat alla de andra borgerliga debattörerna, nämligen hur tilldelningen ska gå till, eftersom det är begränsat med spår. Nina Larsson sade att den som kör bäst ska få köra, men hon sade också att godstrafiken ska vara prioriterad.

Jag som varje vecka åker mellan Stockholm och Lund undrar om godstrafiken ska vara prioriterad. Då kommer det att ta lång tid att åka med X 2000 fram och tillbaka. Hur ska man kunna vikta godstrafiken mot X 2000? Hur ska man kunna vikta X 2000 mot den regionala tågtrafiken, där kommunerna tvingas betala för att trafiken ska komma till stånd?

Vilket är bäst? Är det pendlartrafik? Är det långtgående trafik? Är det godstrafik eller persontrafik? Hur ska detta kunna avgöras? Är det någon skönhetstävling eller handlar det om den som är beredd att betala mest?

Är det till syvende och sist inte resenärerna som i så fall kommer att stå där med notan och betala mer för en sämre och glesare trafik?

Anf. 95 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Fru talman! Jag kan inte säga annat än det som har sagts här tidigare: Det är Banverket som delar ut tåglägena, och blir det en väldig konkurrens, trängsel och så vidare blir det väl i sista hand någon form av auktionsförfarande.

Jag utgår från att det måste finnas experter på Banverket som har till uppgift att se till att det här kommer att fungera.

Anf. 96 LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! När jag läser lite mellan raderna i Ingemar Vänerlövs anförande är det liksom dags att ta avregleringssteget nu. Man har antytt det flera gånger. Det har funnits propositioner och utredningar och i det som nu beskrevs.

Jag undrar om Ingemar Vänerlöv håller med föregående och tidigare talare om att det är en viss konkurrens vi får nu. Blir det fri tilldelning av spår? Är det konkurrens eller är det samarbete som gäller? Vid bristande spårkapacitet, är det auktionering eller samhällsekonomisk nytta? Är det fjärrtåg eller är det pendeltåg som går först när det är olika lönsamhet?

Anf. 97 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Fru talman! När vi hade besök av Adelson och den här andra mannen från Tågkompaniet, vars namn jag nu har glömt, utgick representanter för Tågkompaniet från att man självklart kommer att konkurrera. Samtidigt kommer man dock att hjälpa varandra, ungefär såsom hemligheten har varit med Gnosjöandan där företag konkurrerar med varandra, men om det blir för arbetsamt för någon och man får för mycket att göra så låter man jobbet gå vidare till någon annan därför att det är bra för bygden.

Givetvis måste de olika tågoperatörerna inse att för att folk ska fortsätta att åka tåg kan vi inte hela tiden blodigt konkurrera, utan vi måste även ha ett visst samarbete så att resenärerna kommer från start till mål.

Anf. 98 LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag önskar att Ingemar Vänerlov hade rätt i sin förhoppning om att de inser att de borde samarbeta. Men återigen, konkurrens eller samarbete – vilket är det som gäller om det är en fri marknad med olika operatörer som naturligtvis som på andra fria marknader vill tjäna pengar och göra ett så bra resultat som möjligt? Det är ju inget konstigt med det.

Kommer den här propositionen att innebära att det bara blir viss konkurrens och att det inte är någon fri tilldelning, som jag tror att många operatörer upplever. De känner sig säkert besvikna om de får veta att det inte är någon fri tilldelning utan någonting annat. Hur ska den här bristande spårkapaciteten egentligen hanteras? Är det inte auktionering som gäller?

Anf. 99 INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik:

Fru talman! Det är problem med bristande spårkapacitet. Det har vi haft väldigt länge i Sverige, och vi kommer väl även i fortsättningen att ha det. Det är något som vi får leva med.

När det gäller tilldelning måste någon ha ansvaret, och som jag sade tidigare måste det bli Banverket som sköter dessa detaljer. Som en sista utväg blir det auktionering.

Anf. 100 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Propositionen *Konkurrens på spåret* är för mig och regeringen ett stort steg i reformeringen av marknaden för persontransporter på järnväg. Det är ett stort steg för tågresenärerna eftersom det nu ger förutsättningar för en tågresa som just sätter resenären och resenärens önskemål i centrum, som ger nya förutsättningar för att öka antalet resande och möjligheterna att välja tåg över hela landet och även förutsättningar för att locka fler resande att välja just tåg och lämna bilen.

Ska tågresandet öka ytterligare måste också resenärerna tydligt uppleva att de kan resa med prisvärda biljetter, att tåget går och kommer fram i tid, att service, säkerhet och bekvämlighet är vad som förväntas och att det finns en stor dynamik som möter nya människors och resenärers olika behov.

Från ett resenärsperspektiv är det inte avgörande vem som finansierar eller kör tågen. Resenärerna efterfrågar i första hand ett tillräckligt stort utbud med god kvalitet. För mig är det en självklarhet att resenärerna ska kunna välja mellan olika tjänsteleverantörer, precis som på många andra områden. Jag och regeringen tror att ökad konkurrens i allra högsta grad gynnar medborgaren.

Därför vill vi också bort från monopol som hämmar utvecklingen på marknaden. Konkurrensen bidrar till en utveckling av trafikutbudet så att det bättre tillgodoser resenärernas olika önskemål. Jag är också övertygad om att detta i sin tur just leder till ett ökat resande, vilket är till nytta för tillväxt, sysselsättning, regional utveckling och framför allt miljön.

Inom EU har Sverige varit med och bestämt att marknaden för internationell tågtrafik ska öppnas för konkurrens. Det kommer att bidra till en snabbare utveckling och integration av den europeiska järnvägsmarknaden. Den har alltför länge dominerats av nationella monopolföretag inom respektive medlemsstat. Den situationen har inte gynnat vare sig enskilda resenärer eller Europas järnvägssystem som helhet.

Även om öppningen av den internationella marknaden är ett bra steg på väg är det inte tillräckligt. Regeringen vill därför inte invänta en eventuell europeisk överenskommelse om att även öppna den inhemska marknaden för persontransport på järnväg för konkurrens. Vi tar modigt beslutet att gå före och hoppas att Sverige åter blir ett föregångsland som skyndar på den europeiska utvecklingen. Sverige var ju först med att skilja på infrastruktur och trafik genom just bildandet av Banverket 1988. Sverige var också först med att öppna godstransportmarknaden på järnväg för konkurrens 1996, och Sverige var först med att öppna marknaden för charter och nattåg för konkurrens 2007. Det är få som hävdar att vi ska backa på de reformerna.

Om riksdagen accepterar regeringens förslag och upphäver sitt tidigare beslut att SJ AB ska ha ensamrätt på persontrafik på kommersiell grund kommer regeringen att öppna marknaden i tre steg.

Steg ett innebär att vi öppnar helg- och veckoslutstrafiken för konkurrens. Förändringen träder i kraft redan den 1 juli i år.

Steg två innebär att marknaden för internationell persontrafik öppnas för konkurrens på hela det svenska järnvägsnätet. Förändringen träder i kraft den 1 oktober 2009.

Steg tre innebär att regeringen ett år senare, i oktober 2010, öppnar alla återstående delar av marknaden för persontransport på järnväg. Med detta steg är marknaden helt öppen för konkurrens.

Som jag tidigare sade har reformen resenärens i centrum. Resenärens behöver också korrekt och tillgänglig information för att kunna planera sina resor.

Det kräver att konkurrerande operatörer samarbetar, bland annat om tidtabeller och bytespunkter. Grundläggande är en samordning av informationen till trafikanterna, men det är också önskvärt att det finns möjlighet att boka, betala och få biljetter för hela resan där kanske fler färdmedel och operatörer är involverade.

Här krävs en balans mellan operatörernas önskemål om frihet och konsumenternas önskemål om trafikslagsövergripande samordning av utbudet och dess villkor.

Regeringen föreslår att det ska lagfästas en skyldighet för dem som driver tågtrafik att lämna information till ett gemensamt system för trafikinformation.

Det är självklart att en så här stor reform behöver följas upp. Regeringen kommer att utse Transportstyrelsen som huvudansvarig för att utvärdera effekterna av reformen. Det är avgörande för regeringen att det görs en uppföljning och utvärdering av denna stora reform för avreglering.

Fru talman! Järnvägsmarknaden är dock inte färdigreformerad i och med den här propositionen. Järnvägsutredningen, remissinstanserna och departementet har identifierat ett antal utvecklingsområden som behöver ses över och sannolikt i vissa avseenden också reformeras. Jag ska ge några exempel.

Relationen mellan kommersiell och skattefinansierad trafik kan vara problematisk. Regionförstoring, behov av glesbygdstrafik, subvention av biljetter för vissa grupper etcetera är ofta skäl för staten och kommunerna att se till att upphandla trafik så att utbudet blir av en större omfattning än vad som skulle bli fallet om det enbart fanns ett företagsekonomiskt baserat utbud.

En svårighet är att hitta en balans mellan de här marknadstyperna. Vi återkommer om de problemen i samband med den kommande propositionen om ny kollektivtrafiklagstiftning nästa år.

För att få till stånd en fungerande konkurrens krävs att det finns fordon att tillgå för hugade operatörer. Här föreligger en brist i dag. Vi kommer övergångsvis att utnyttja affärsverket SJ AB för att tillgodose åtminstone mindre fordonsbehov.

Ett annat problem är tillgången på fordonsunderhåll. Det måste säkerställas och organiseras i lämpliga former så att det inte blir väldigt dyrt eller svårt för nya operatörer att ta sig in på marknaden.

Kapacitetsfördelningen eller metoderna för att fördela tiderna på spåren till olika operatörer måste också utvecklas.

Det är några områden som vi kommer att se över och jobba vidare med.

Låt mig avslutningsvis nämna några viktiga pusselbitar i mitt och regeringens arbete med att förbättra och reformera infrastrukturen.

Infrastrukturpropositionen som regeringen har lagt fram och riksdagen har fattat beslut om är en kraftig ambitionshöjning. Vi satsar därmed 417 miljarder på transportinfrastruktur. Vi har gjort en närtidssatsning och ett ökat anslag till drift och underhåll för att på kort tid få i gång utvecklingen av transportinfrastrukturen. Här satsades ytterligare 11 miljarder.

I åtgärdsplaneringen är det en pågående process där trafikverken och regionerna tillsammans tar fram planer för perioden 2010–2021. Jag kan konstatera att det finns ett stort engagemang hos kommuner och regioner runt om i landet att ta fram förslag till infrastrukturplaner.

I målpropositionen, som vi har diskuterat, finns det förnyade och förenklade sätt att anta målen för att de ska vara enklare att förstå och enklare att använda. Myndighetsöversynen gör vi för att skapa en rättssäker, effektiv och medborgarorienterad statsförvaltning.

I en ny kollektivtrafiklagstiftning förnyar vi en 30 år gammal lagstiftning.

Nu diskuterar vi konkurrens på spår.

De här pusselbitarna är ett viktigt arbete i syfte att reformera infrastrukturen för att sätta medborgarens och resenärens behov i fokus, effektivare använda tillgängliga resurser av våra gemensamma skattepengar och ha ett tydligt transportslagsövergripande perspektiv och planering – allt för att skapa bättre förutsättningar att nå framgång i våra stora miljö- och klimatåtaganden.

Fru talman! Jag hoppas nu att riksdagen ska fatta beslut i enlighet med regeringens förslag och låta Sverige och svensk järnväg bli ett föredöme för övriga Europa.

Anf. 101 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Jag citerade ur propositionen och betänkandet att regeringen själv säger att det är svårt att bedöma effekten av den öppning för konkurrens som regeringen nu föreslår för den internationella marknaden för persontransport på järnväg.

I sitt anförande nämner Åsa Torstensson ett antal kvarstående problem och hur de ska lösas.

Är det inte bättre att man i en så här stor och viktig strategisk fråga rätar ut frågetecknen och vet vad man ska göra innan man fattar beslut och sätter i gång processen än att man efteråt ska fixa till någonting?

Har vi otur innebär detta en försämring. Det kan innebära att i stället för att flera reser med tåg, vilket vi önskar, kommer fler att bli irriterade för att det inte fungerar och välja andra transportslag. Är det bra eller dåligt?

Borde man inte ha lite is i magen och räta ut frågetecknen innan man går till beslut?

Infrastrukturministern ska ha kredit för att hon pratar klarspråk. Till skillnad från andra debattörer på den borgerliga sidan säger hon att den svenska regeringen går före och att den går längre än vad EU kräver när det gäller avreglering, och hon tycker att det är bra.

Det tycker jag är bra. Jag tycker att det är felaktig politik, men det är bra att ni erkänner att det är det som är syftet och det som betänkandet går ut på: Vi kommer faktiskt att gå mycket längre än vad EU:s krav säger.

Jag blir lite fundersam. Vi ska konkurrera, men staten och SJ ska stå för allting. Vad är det vi kommer att konkurrera om? Ena året reser man med SJ, nästa år med en annan operatör och tredje året med en tredje operatör, men man kommer att känna sig hemma eftersom det är samma vagn man åker i. Olika operatörer hyr vagnarna, men man kör omkring med samma vagnpark.

Om jag köper en bil av ett märke har jag gjort ett val. Jag vill ha den bilen och inte en annan bil. Det kan vara en massa faktorer som avgör. Här ska vi ha samma vagnpark som rullar runt som något slags garanti i botten för att vi ska få en så kallad konkurrens på spåret. Utveckla gärna det.

Anf. 102 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Det framgår i propositionen att det i dagsläget är brist på fordon, och det kan vara en hämmande faktor. Därav mitt svar.

Att vi har stark tilltro till konkurrens handlar om kvalitet, fräschhet, service och vagnstandard. Den verksamhet man vill konkurrera med är operatörernas ansvar. Det är i nuläget jag gör den här bedömningen.

Jag förstår inte varför vi skulle vara försiktiga med att vara stolta över att vi går före och har goda exempel när det gäller avreglering. I många andra sammanhang har vi varit oerhört framgångsrika med det, både i EU-sammanhang och globalt. Även här finns det anledning att vara uppmärksam på att många kommer att vara intresserade av den här formen av avreglering, även om vi kan hitta andra former för avreglering när det gäller järnvägstrafiken i andra delar av världen.

När det gäller svårigheten att bedöma effekterna av avregleringen kan jag tycka att formuleringen i propositionen inte var den bästa.

Jag lyssnade på debatten tidigare, och kan nog tycka att det hade varit mer exakt att skriva att det är svårt att exakt och kvantitativt göra en bedömning av avregleringen eftersom det faktiskt är en stor reform. Det är svårt att exakt veta vad som kommer att inträffa.

Vi har varit väldigt uppmärksamma på Banverkets önskan att avvecklingen skulle ske successivt eftersom man då skulle hitta former för att möta avregleringen.

Anf. 103 PETER PEDERSEN (v) replik:

Fru talman! Jag har inte hittat på något eget, utan jag bara konstaterar det ministern och andra säger, att ni konstaterar att det finns problem. Ni har inte rästat ut de problemen innan ni avreglerar, och det borde ni göra.

Det sades att man ska vara stolt och ligga i täten. Vi är många som genom åren har sett hur svenska medeldistanslöpare tjurrusar från början och det sedan kommer ett antal och springer förbi på upploppet. Det kan ibland vara bra att avvakta lite grann och ha is i magen om man vill nå ända fram, och inte bara säga att vi alltid ska ligga i täten. Det är det som gäller om man ska ligga först och bryta målnöret.

Sedan var det frågan om tåglägen och att de ska ges för ett år i taget. Hur har ni tänkt komma runt det? Såvitt jag förstår finns det ett gällande regelverk. Man kan inte säga så här: Nu får ni det här fina tågläget 7.25 från Göteborg till Stockholm under sju eller tio års tid. Det gäller för ett år i taget. Hur ska det lösas? Man kanske säger så här: Det här var ett trevligt tågläge för oss – det kan vi tjäna pengar på – men vi vet att vi äger tågläget bara ett år. Vem törs då satsa på dyrbar vagnsutrustning, lok och så vidare? Det måste lösas på något vis.

Det här är inte problem som jag har hittat på, utan det är de som finns i branschen som pekar just på de här problemen, bland annat SJ:s ordförande. De säger att det är ett påtagligt problem om man ska få någon långsiktighet och om man skulle vilja satsa på sikt, och inte bara kortsiktiga lösningar. Det ska vara hållbara, långsiktiga lösningar till nytta för resenären.

Ni bara negligerar den här problematiken. Ni säger att vi gör så här till att börja med, men hur gör ni sedan? Ska ni ändra regelverket så att någon kan ta hem ett tågläge på tio år? Eller för hur lång tid ska man få tåglägena? Det går inte att läsa sig till någonstans.

Anf. 104 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Peter Pedersen sade i inledningen att det finns ett antal problem i propositionen som beskrivs. Återigen: Det är inte problembeskrivning vi håller på med. Det är en process som startar nu. Det här är ett successivt inträde till en avreglerad marknad, precis som remissinstanserna har efterlyst, eftersom det är en ganska stor förändring. Det är i allra högsta grad en successiv avveckling av ett monopol, och det gör att vi också kan hitta formerna för att skapa de bästa möjligheterna för en bra konkurrens för resenärens bästa.

Vad gäller tåglägena har vi även i dag konkurrens om tåglägen. Precis detta ansvar sitter Banverket med. Men därtill ska jag fylla på med, även om det har sagts tidigare, att det finns behov av att utveckla tilldelningen av tåglägen. Det arbetet pågår nu, och det pågår i allra högsta grad i ett nära samarbete mellan Näringsdepartementet och Banverket.

Anf. 105 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Herr talman! Det finns ett annat land som har gjort en avreglering av den inhemska tågtrafiken. Delar av utskottet var på Nya Zeeland och studerade hur det gick till där, och vi såg att det var bara ett bolag som åtog sig att köra trafiken om de fick monopol i 80 år. De menade att det skulle ta så lång tid för vagnmaterialet att förränta sig. Det var reglerat. Man skrev ett avtal. Det var inte så att den nyzeeländska staten gav bort den trafiken.

Nu visar det sig att tågbolaget ägnade sig mer åt att dela ut vinst till sina aktieägare än att investera och sköta tågtrafiken, så där har regeringen tagit tillbaka tågtrafiken. Vi borde lära oss av det. Vi behöver inte göra det misstaget igen.

Jag skulle vilja få klarhet om tilldelningen av tåglägen. Jag tycker att vi får olika svar beroende på vem som står i talarstolen. En av de föregående talarna sade att det finns experter på Banverket som kan svara på det. Men det ska man ta reda på först i så fall.

Jag kan inte förstå annat än att det här är att likna vid de trängselavgifter vi har infört i Stockholm. Klimat och gatuutrymme tillåter inte så mycket biltrafik, och vi inför trängselavgifter för att få folk att byta transportslag. Det är det som är syftet. Utauktioneringen innebär högre avgifter, och de kan inte tas ut på något annat sätt än av resenärerna. Ska vi tvinga folk att byta till bil och flyg? Är det syftet med avregleringen?

Anf. 106 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Karin Svensson Smith ställer återigen frågan om Banverkets arbete med pusslet, som det handlar om, att placera ut tåglägen. Det är precis det man gör i dag! Efter ansökningstidens utgång lägger Banverket ett pussel, och till att börja med försöker man tillgodose allas önskemål. Därefter, om det är unik konkurrens vid exakt samma tågläge, börjar man en förhandlingsprocess med berörda parter eller operatörer

för att på ett pragmatiskt sätt kunna hitta en gemensam lösning som tillgodoser de olika önskemålen.

I dag finns det flera tusen tågavgångar som ska läggas in i olika tåglägen, och det finns redan i dag en konkurrens mellan person- och gods- trafik och mellan kommersiell respektive upphandlad eller samhällsstödd tågtrafik. Den konkurrensen och det arbetet är inget nytt för Banverket. Däremot hoppas vi nu att det ska bli ett ytterligare intresse kring tåglägen, och på det sättet är det arbete med att utveckla tågplanen som departementet tillsammans med Banverket nu har börjat oerhört viktigt.

Anf. 107 KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik:

Herr talman! Vi står inför en miljösituation som skulle gynnas av att allt fler åkte tåg och färre åkte bil och flyg. I den situationen krävs det tågtrafik som håller tiderna och mer spårtrafik. Vad gör då regeringen? Jo, man inför avreglering. Man vill utauktionera tåglägen, och det är detsamma som att införa trängselavgift på spåren. I stället för att bygga ut spåren inför man trängselavgift.

Det här blir en lekstuga. Det begränsade spårutrymmet kommer det bara att bli kaos av. Det kan vi se. Det kommer att innebära att staten i slutändan får ta tillbaka det för dyra pengar.

Vi rödgröna vill i stället sätta resenärernas bästa framför de privata tågbolagens vinstintresse. På det sättet tar vi ansvar både för framtiden och för klimatet.

Anf. 108 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig ta detta med kapaciteten. Det är ju inte så att kapaciteten kommer att ändras när vi för in fler konkurrenter på spåren efter att ha haft ett monopol. Däremot skapar vi kanske möjligheter för fler att köra med längre tåg. Av den anledningen finns det också ett intresse att öka kapaciteten genom att få fler att åka tåg.

Det är detta som är poängen, Karin Svensson Smith. Vi ser dynamiken hos fria aktörer, att de på ett dynamiskt sätt kan möta olika resenärer vid olika tidpunkter på dygnet. Det är ett fåtal tidpunkter under 24-timmarsdygnet som har kapacitetsbrist. Tåglägena mellan kl. 16 och 18 på Stockholms central är till 95 procent fyllda.

Det vore bra om man i sin iver att förhindra regeringens ambition att stärka tågtrafiken i landet också förmedlade att det inte är kapacitetsbrist i alla delar av landet. Det är på ett fåtal tider, till exempel mellan Göteborg och Stockholm.

Anf. 109 LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Vi fick inledningsvis en kort analys – vi har efterlyst det från oppositionens sida – av vad detta leder till och varför man gör det. Konkurrens gynnar, bort från monopol. Det var en kort och slagkraftig analys – mer ideologiskt betingat kan det inte vara.

Ministern läste upp en olycklig formulering. Om det finns fler olyckliga formuleringar i den här propositionen som vi i oppositionen ska känna till vill jag gärna ge ministern chansen att tala om det. Det kan vara bra att veta det.

Det finns några saker som gör att vi ställer oss tveksamma. Det är inte av ideologiska skäl vi är skeptiska och kritiska till propositionen. Det

finns många sakskaÅ till det. Jag vill frÅga hur ministern ser pÅ den lediga kapacitet som finns. Vad kan det bero pÅ att det finns ledig kapacitet? Kan det bero pÅ att ganska fÅ mÅnniskor bor i de områdena, att det inte År sÅ mÅnga som Åker? Lessebo och Hovmantorp – fine, det gÅr att kÅra dÅr en gÅng i kvarten fÅr det finns ledig kapacitet, men jag År inte helt sÅker pÅ att vi har nÅgra operatÅrer som anser att de kan tjÅna pengar pÅ det.

Det finns vÅl ingen som tror att operatÅrer kommer att vilja kÅra pÅ olÅnsamma strÅckor bara fÅr att det År roligt att kÅra tÅg. Det År inte poÅngen. PoÅngen År att infÅra konkurrens pÅ spÅret, att fler ska se att man kan tjÅna pengar genom att kÅra tÅg, att frÅga sig vilka strÅckor de kan tjÅna pengar pÅ. Det gÅller att se vilka strÅckor mÅnniskor Åker pÅ och se att om man tar bort vissa delar och hÅllplatser blir strÅckan maximalt lÅnsam.

Kommer ministern att sÅtta stopp fÅr det? Kommer Banverket att sÅga att de inte fÅr kÅra pÅ det sÅttet? Kommer Banverket att sÅga att det År en annan trafik som gÅller, som de tycker År bÅttre? DÅ År det helt plÅtsligt inte avreglerat. DÅ År det inte fri tilldelning. DÅ År det i hÅgsta grad politiskt styrt, pÅ ett helt annat sÅtt Ån i dag.

Jag vill hÅra ministerns analys av var vi har all den tomma kapaciteten. Jag vill ocksÅ hÅra om det inte finns nÅgot annat land som begripit det fÅrtrÅffliga med avreglering.

Anf. 110 StatsrÅdet ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Det hÅr År oerhÅrt spÅnnande. Det låter som om det bara vore jag som Åkte tÅg i det hÅr landet. Det mÅ sÅ vara. Vi har en opposition som bara talar om tÅg mellan Stockholm och GÅteborg, fastnar i kapacitetsfrÅgor och har svårt att se att vi tillfÅrt resurser till jÅrnvÅgen runt Stockholm, i Stockholm, runt GÅteborg, i GÅteborg, runt MalmÅ, i MalmÅ. Och vi kan se effekterna av det. NÅr tÅg kommer i tid skapar det fÅrutsÅttningar fÅr bÅttre kapacitetsutnyttjande, fÅr dÅ behÅver man inte gardera sig fÅr att det inte fungerar pÅ spÅret, att exempelvis signalsystemen inte fungerar. Det har denna regering investerat i. Det vore kanske pÅ sin plats att Lena Hallengren nÅmnde det tidigare bristande intresset fÅr jÅrnvÅgsnÅtet. Den nuvarande regeringen har valt att lÅgga in ytterligare 35 procent's Åkning pÅ just drift och underhÅll, vilket naturligtvis har betydelse fÅr mÅnniskors tilltro till kapaciteten.

Ja, Lena Hallengren, jag tror att det finns en tydlig ideologisk skillnad. Ni kramar ihjÅl ett jÅrnvÅgssystem som inte mÅter 2000-talets resenÅrer. Vi skapar mÅjligheter fÅr att nya resenÅrer ska vara intresserade av att ta tÅget, fÅr att de dynamiska effekterna, som vi tror År drivkraften hos ledarna fÅr olika tÅgoperatÅrer inklusive SJ, ska gÅra det mÅjligt att sÅtta resenÅren i fokus. Nu bekrÅftar ocksÅ SJ att ÅresundstÅgen har skapat bÅttre fÅrutsÅttningar fÅr resenÅren.

År det inte resenÅren vi ska ha i fokus nÅr vi pratar om jÅrnvÅgen och jÅrnvÅgssÅtsningarna?

Anf. 111 LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Det var just det jag sade i inledningen av mitt tidigare anfÅrande, och jag tÅnker dÅrfÅr inte upprepa det.

Låt mig kanske gÅra ministern fÅrvÅnad och besviken genom att sÅga att vi pÅ tre År vÅl knappast blivit av med problemen runt vÅra stÅrre

städer. Det är ganska långa ledtider på att projektera, bygga och förändra när det gäller spårkapaciteten runt de större städerna. Det finns en hel del kvar att göra, det skriver jag under på, men frågan är om avreglering är lösningen på problemet.

Nya Zeeland insåg att det inte var lösningen på deras problem. Inget annat land i världen går den vägen. Vi ska gå först utan analys. Den analys som ministern gör är: konkurrens gynnar, bort från monopol. Jag tycker att man kan kosta på sig att komma med betydligt seriösare, djupare och mer långtgående analyser när man föreslår något sådant.

Konsekvensen blir uppenbarligen att den som vill lägga anbud på, ber att få bli tilldelad – kalla det vad man vill – vissa sträckor som operatör sannolikt väljer de mest lönsamma sträckorna. Delar inte ministern uppfattningen att de vill tjäna pengar på att köra tågen på dessa sträckor? Det betyder att de tjänar pengar, tar den vinst som uppstår och investerar den på olika sätt. Men de investerar inte i olönsamma sträckor i andra delar av Sverige.

Vad händer med den nationella infrastrukturen och den nationella järnvägstrafiken med en total avreglering? I debatten har vi fått många olika besked, alltifrån att det bara är viss konkurrens och att det inte är fri tilldelning till att det inte behöver vara ettåriga tåglägen. Fördelar vi tåglägen på ett år, fem år eller tio år? Det kan vara intressant att känna till det.

Jag vill också veta om det är fjärrtågen eller regional- och pendeltågen som går först. Är det ekonomin som styr eller är det någonting annat? Det är nämligen betydligt mer lönsamt att köra fjärrtåg. Jag tycker att man ska vara tydlig med det. Det går över huvud taget inte att hitta den typen av farhågor i den proposition som lagts fram.

Anf. 112 Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Naturligtvis har vi inte blivit av med kapacitetsproblemen. Det är därför vi investerar i järnvägsinfrastruktur. Men vi måste inse att detta med nya spår är ett långsiktigt arbete, och därför är de åtgärder vi vidtar här och nu oerhört avgörande.

När vi talar om att plocka russen ur kakan vill jag säga att SJ gör självständiga bedömningar av om det är kommersiell trafik eller inte. Det är därför jag står här och diskuterar SJ:s tågtabeller. Det är därför jag står här och diskuterar Uven. Låt mig ta Uven som ett tydligt exempel, tågstrecken mellan Uppsala och Norrköping.

Vi har haft diskussioner eftersom Rikstrafiken vid halvårsskiftet beslutat dra sig tillbaka med anledning av det avtal som träffades när Lena Hallengren var en av aktörerna 2005. SJ har skurit ned avsevärt på Uvenlinjen i och med att Rikstrafikens bidrag upphör. Det som då har hänt är att Tågkompaniet ansökt om tågläge på spåret för att successivt under 2009 ta sig an Uvensträckan. Det har de räknat med att kunna göra utan Rikstrafikens bidrag.

Vad hände då? Jo, något oerhört spännande. SJ förklarade sig plötsligt beredd att diskutera om de kunde köra Uventrafiken även i fortsättningen – utan Rikstrafikens bidrag. Funderar inte Lena Hallengren och övriga oppositionen vad det beror på att SJ gör en annan bedömning när Tågkompaniet visar sig vara intresserat och ser en möjlighet till kommersiell verksamhet på Uventrafiken? Vi betalade tidigare 17 miljoner kro-

Anf. 113 PIA NILSSON (s):

Herr talman! Nu har vi hört de borgerliga företrädarna likt ett mantra upprepa att konkurrens på spåret är bra eftersom konkurrens på spåret är bra. De har förvisso försökt gömma sig bakom ett resenärsperspektiv, men de har inte anfört några sakskaäl som styrker den tesen av den enkla anledningen att det inte finns att hitta i den utredning som ligger till grund för betänkandet. Det egentliga skälet till avreglering stavas borgerlig ideologi som säger att det inte ska förekomma några monopol på marknaden, inte ens om det kan vara bra för resenärerna.

Någon konsekvensanalys finns inte. Lite uppgivet konstaterar regeringen att det är svårt att bedöma effekterna av en avreglering och att den dynamik man hoppas på är genuint svår att kalkylera. Med andra ord, herr talman, har regeringspartierna för avsikt att driva igenom en avreglering av persontrafiken på järnväg trots att de inte vet vilka konsekvenser det kommer att få. Om regeringen verkligen har resenärernas bästa för ögonen borde en konsekvensanalys rimligtvis få utgöra grunden inför ett så stort beslut som en avreglering. Det har också flertalet remissinstanser påpekat.

Det råder en rad oklarheter om vilka effekter som kommer att uppstå. I dag pågår till exempel Kraftsamling Mälardalen, som är ett samarbete mellan SJ, Banverket och SL. Det har lett till en klart förbättrad punktlighet för tågen. Vad händer med den typen av upparbetade samarbeten om avregleringen blir verklighet?

Kommer det att bli fler tågavgångar om fler får konkurrera på spåret? Sannolikt inte, eftersom det är just bristen på spår som är det stora problemet och bara ungefär 50 procent av den totala tågtrafiken i landet är möjlig att bedriva kommersiellt, i alla fall enligt Sika.

Vem kommer då att ta ansvar för de företagsekonomiskt olönsamma sträckorna? Eller blir det helt enkelt så att om ingen tågoperatör anmäler sitt intresse blir det ingen tågtrafik där? Är det att utgå från ett resenärsperspektiv, när en avreglering kan leda till att många människor uteslängs från möjligheten att använda tåget som transportmedel?

Huggsexa kan det däremot bli kring de lönsamma sträckorna. Vem kommer att dra det längsta strået i den uppgörelsen? Ekonomiska styrmedel kan komma att tillgripas, svarar regeringen. Banverket måste ta fram kriterier där den samhällsekonomiska effektiviteten beaktas. Betyder det att den tågoperatör som betalar mest också är den som får tillträde? Gynnar det här resenärerna?

Herr talman! Som resenär väljer man tåget utifrån att de ska gå rätt och tätt och att det ska vara snyggt och tryggt. Det här är vi alla överens om. Men kan jag som resenär vara trygg i att hela min resa garanteras även om den skulle kräva ett antal byten? Genom att kräva obligatorisk samordning av trafikinformationen, svarar regeringen. Gott, kan man tycka. Men om man redan nu kan kräva obligatoriska rapporter om trafikinformation, varför finns då inte krav på samordning av bokning, betalning och tidtabeller med i betänkandet? Det är sådant som verkligen efterfrågas av resenärerna och som också många remissinstanser har efterfrågat. Den stora frågan är alltså: Vem tar ansvar för helheten?

Konkurrens på spåret

Herr talman! Av de inlägg som har framförts av de borgerliga företrädarna framgår det med all tydlighet att man hade bestämt sig för den här lösningen långt innan utredningen ens tillsattes. Vad skulle skälet annars vara till att man inte har tagit fram någon konsekvensanalys? Därför väcker betänkandet fler frågor än det finns svar. Regeringen konstaterar krasst att det är svårt att bedöma effekterna. Men man är fast besluten att genomföra detta i alla fall, för över alltihop lyser den borgerliga ideologin om att det inte ska förekomma några monopol på marknaden, inte ens om det skulle vara till gagn för resenärerna.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

I detta anförande instämde Lena Hallengren (s) och Karin Svensson Smith (mp).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

*Utvärdering av
penningpolitiken
2006–2008 och en
beskrivning av Riks-
bankens åtgärder till
följd av finanskrisen*

7 § Utvärdering av penningpolitiken 2006–2008 och en beskrivning av Riksbankens åtgärder till följd av finanskrisen

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2008/09:FiU24
Utvärdering av penningpolitiken 2006–2008 och en beskrivning av Riksbankens åtgärder till följd av finanskrisen.

Anf. 114 ULLA ANDERSSON (v):

Herr talman! Carl B Hamilton från Folkpartiet, som sitter i finansutskottet, sade efter eurodebatten att det nog var dags att hissa pestflagg över Sverige. Jag tror att han har fått äta upp de orden ett antal gånger.

Om vi hade haft euron i Sverige i dag hade vi inte kunnat läsa i tidningen, i Expressen till exempel, om hur den svenska kronan räddat tiotusentals jobb. Vi hade inte heller kunnat se hur finska företag som har verksamhet i både Sverige och Finland valt att förlägga sin verksamhet till Sverige, eftersom man tjänar på det exportmässigt. Vi hade inte heller kunnat stå här och tala om vilken betydelse vår riksbanks räntesänkningar haft för att stimulera den svenska ekonomin. Om vi inte hade haft vår egen riksbank hade vi haft behov av mycket större finanspolitiska stimulanser.

Det är rätt självklart att Riksbanken har lättare att anpassa penningpolitiken till ett lands behov än att göra en sammanvägning av ett stort antal länders behov. Då är det också mycket svårare att få räntan perfekt för något land. Det är som att ha centralvärme i villor i EU men bara en termostat, placerad i Frankfurt. Risken är då att det blir alldeles för varmt i Spanien och alldeles för kallt i Finland, medan det fortfarande är ganska behagligt i Frankfurt. Det har vi nu sluppit. Det ska vi nog vara rätt glada för.

Herr talman! Dessutom har den svenska riksbanken gjort stora vinster under den här perioden. Det är pengar som vi kan använda till vår välfärd. Det hade inte heller varit möjligt om vi hade varit med i EMU.

Den här finanskrisen borde även egentligen ha visat sådana som Carl B Hamilton och andra euroförespråkare att det kanske kan vara rätt bra att ha många olika verktyg i sin låda, där bland annat räntepolitiken är en väsentlig del. Men visst: Vår riksbank har också gjort mycket annat under den här tiden för att på olika sätt ta ansvar i finanskrisen.

Riksbanken i Sverige sägs vara den mest öppna i världen. Det är en enorm fördel. Protokollen från direktionens möten blir offentliga efter två veckor i Sverige, om jag kommer ihåg rätt. Det ger självklart utrymme för offentlig debatt om räntepolitiken. I ECB, den europeiska centralbanken, är samma beslut hemliga i 30 år. ECB har också formellt klagat i Sverige över denna rest av demokrati i vår riksbank. Man kräver att den ska vara mer sluten. Riksbanken har också agerat mycket öppet under hela krisförloppet, vilket de ska ha en eloge för.

Finansutskottet har i sin utvärdering framfört välförtjänt beröm till Riksbanken. Men man är inte enbart jublande. Det finns också anledning till kritik. Bland annat har de underskattat både uppgången och nedgången i ekonomin och produktivitetens utvecklingen. Man kritiserar också att Riksbanken höjde räntan så sent som i september, trots att redan då och under lång tid före alla tecken fanns på en konjunkturavmattning.

Det här visar enligt vår uppfattning att den nuvarande utformningen av penningpolitiken är rätt problematisk. Under den nuvarande penningpolitiska regimen med rörlig växelkurs har Riksbanken i normalfallet huvudansvaret för stabiliseringspolitiken. Problemet blir att en penningpolitik som enbart vägleds av ett inflationsmål saknar mekanismer för att stabilisera ekonomin kring fullt resursutnyttjande. Det kan uppkomma lägen där utvecklingen i den reala ekonomin motiverar en annan penningpolitik än den som följer av strikt tillämpning av inflationsmålet. Det framgick med all önskvärd tydlighet i inledningen av finanskrisen, alltså av de beslut Riksbanken fattade förra sommaren och i september. Hade man haft ett komplementärt mål, till exempel om sysselsättning eller bnp-tillväxt, hade inte dessa beslut tagits.

Herr talman! Vänsterpartiet är mycket positivt till att man utvärderar penningpolitiken och att vi för den här debatten. Men vi har en annan uppfattning och menar att det är riksbanksfullmäktige som ska fatta de penningpolitiska besluten. Vi vill ha en demokratisk styrning av de besluten.

Vi delar inte heller teorin om jämviktsarbetslöshet, som den här regimen bygger på. Vi menar på att det inte finns några empiriska belägg för den teorin och att det inte heller finns något naturligt förhållande innebärande att ekonomin skulle sträva efter en viss arbetslöshet. Vi menar också på att det har framkommit med önskvärd tydlighet att vår sysselsättning är betydligt lägre och arbetslösheten betydligt högre sedan vi infört den här regimen. Därför har vi valt att reservera oss. Vi vill också att det ska finnas ett komplementärt mål till inflationsmålet eller att sysselsättningen ska vara överordnad inflationsbekämpningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation.

Anf. 115 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Varje år ställer finansutskottet frågan: Har Riksbanken fört en bra penningpolitik? Detta sker i utskottets återkommande utvärde-

*Utvärdering av
penningpolitiken
2006–2008 och en
beskrivning av Riks-
bankens åtgärder till
följd av finanskrisen*

ring av penningpolitiken under den senaste treårsperioden, som nu omfattar perioden 2006–2008.

Denna gång innefattar treårsperioden en internationell finanskris som med full kraft drog in över Sverige hösten 2008 och som krävde att Riksbanken snabbt vidtog åtgärder för att begränsa krisens effekter och värna stabiliteten på finansmarknaderna.

Vid förra årets utvärdering avseende perioden 2005–2007 var utskottets grundläggande bedömning att Riksbanken fört en väl avvägd penningpolitik under perioden. Utskottet noterade dock att mot slutet av 2007 och inledningen av 2008 började inflationen stiga på ett sätt som inte fängades in i Riksbankens prognoser.

Utvärderingen visade vidare att Riksbanken, i likhet med så gott som alla prognosmakare, gjort felbedömningar av tillväxt- och sysselsättningsutvecklingen.

Vid förra årets debatt, den 16 juni, var inflationen över 4 procent. Det var då den högsta inflationen på 15 år samtidigt som hushållens och företagens förväntningar om den framtida inflationen började stiga över inflationsmålet på både ett, två och fem års sikt.

Uppgången förklaras till stor del av den internationella prisuppgången på olja och livsmedel. Under perioden steg priset på råolja från omkring 70 dollar per fat till över 140 dollar per fat sommaren 2008. Uppgången förklaras också av stigande bostadsräntor och ett tilltagande kostnadstryck på grund av den snabbt avtagande produktiviteten i näringslivet.

Analysen visar att den svaga produktivitetsutvecklingen samt den stigande internationella inflationen är de viktigaste orsakerna till det svenska inflationstrycket under utvärderingsperioden.

Från slutet av 2007 pressades inflationen upp av främst kraftigt stigande priser på energi och livsmedel samtidigt som tillväxten i såväl Sverige som omvärlden började dämpas bland annat på grund av den ökade turbulensen på de internationella finansmarknaderna. Enligt Riksbanken handlade de penningpolitiska övervägandena under de tre första kvartalen 2008 om att hantera de motstridiga krafterna – ett stigande inflationstryck kontra en svagare konjunktur och en lägre tillväxt. För att förhindra att den höga inflationen skulle bita sig fast i ekonomin höjdes reporäntan ytterligare under 2008 till 4,75 procent i början av september.

När den globala finanskrisen drastiskt förvärrades under hösten 2008 förändrades förutsättningarna för penningpolitiken enligt Riksbankens underlagsrapport. Den tidigare konflikten mellan att stabilisera den reala ekonomin och stabilisera inflationen försvann. Konjunkturedgången fördjupades snabbt samtidigt som priset på olja och råvaror föll. För att klara inflationsmålet och mildra effekterna av den finansiella krisen sänktes reporäntan i tre steg under hösten till 2 procent i december 2008.

Av underlagsrapporten framgår att Riksbanken, i likhet med så gott som alla prognosmakare, missbedömt produktivitetsutvecklingen under perioden. Samma iakttagelse gjorde utskottet i förra årets utvärdering. Utskottet anförde då att underlagsrapporten vore ett bra forum för att presentera djupare analyser över orsakerna till varför man missbedömt produktiviteten och utvecklingen på arbetsmarknaden. Utskottet saknar dock denna typ av uppgifter i årets underlagsrapport, men vi anser fortfarande att framtida rapporter, om möjligt, bör kompletteras med lärande

analyser av detta slag. Med andra ord: Det bör finnas med i nästa års underlagsrapport!

Jag vill också understryka att den mycket svaga produktivitet-utvecklingen under senare år är djupt oroande. I vår reservation om den ekonomiska politiken framför vi att en produktivitetsdelegation borde tillsättas då kunskap om produktivitet-utvecklingen är så central för beslut om den långsiktiga ekonomiska politiken.

När det gäller penningpolitiken under 2006–2008 konstaterar utskottet att både den internationella och den svenska inflationstakten stigit under perioden, bortsett från hösten 2008, samtidigt som tillväxttakten avtagit.

Utskottet anser, efter genomgång av Riksbankens inflationsbedömningar, att Riksbanken ganska väl fängade den stigande inflationstrenden under perioden. Däremot är det tydligt att Riksbanken underskattade styrkan i inflationsuppgången. Riksbanken förutsåg inte den mycket kraftiga uppgången i de internationella råvarupriserna under 2007 och 2008.

Med facit i hand innebär detta att Riksbanken sannolikt borde ha höjt reprotäntan snabbare under framför allt 2006 och kanske under 2007 för att motverka det inflationstryck som började mot slutet av 2007. Samma bedömning gjorde utskottet i förra årets utvärdering.

Utskottet konstaterar, i likhet med i förra årets utvärdering, att de kraftigt stigande priserna på energi, livsmedel och råvaror var svåra att förutse. Vår genomgång visar också att ingen prognosmakare förutsåg råvaruprisuppgången och dess effekter på den svenska inflationen. Vi kan också konstatera att Riksbankens prognoser stod sig väl i jämförelse med övriga prognosmakares.

I den första penningpolitiska rapporten för 2008 skrev Riksbanken att osäkerheten i bedömningarna är stor och att penningpolitiken hade att hantera å ena sidan en hög inflation och ett högt kostnadstryck och å andra sidan turbulensen på de finansiella marknaderna och riskerna för en dämpad konjunktur.

Men trots den stora osäkerheten fortsatte Riksbanken att höja reprotäntan vid ytterligare tre tillfällen, som jag nämnde tidigare, till en nivå i början av september 2008 på 4,75 procent för att motverka den stigande inflationen och inflationsförväntningarna. Strax efter Riksbankens räntehöjningsbeslut förvärrades situationen på finansmarknaderna dramatiskt. I spåret av finanskrisen försvagades både den internationella och den svenska konjunkturen kraftigt mot slutet av 2008 samtidigt som inflationstrycket avtog markant. Inflationstakten föll ned mot knappt 1 procent mot slutet av året, och inflationstakten har fortsatt falla under 2009 till minus 0,4 procent i maj.

Enligt utskottets mening innebär detta, med facit i hand, att även Riksbankens räntehöjningar under 2008, särskilt höjningsbeslutet i september, kan ifrågasättas. Utskottet noterar också att oenigheten i direktionen var större än den normalt brukar vara. Vid räntebeslutet i september reserverade sig tre ledamöter, det vill säga hälften av direktionen, mot såväl beslutet att höja räntan som Riksbankens prognos över den kommande ränteutvecklingen.

Med detta sagt konstaterar utskottet att det var mycket svårt att förutse den drastiskt förvärrade finanskrisen och den mycket snabba nedgången i inflationen och konjunkturen. Vår genomgång av prognoserna

Prot. 2008/09:131
12 juni

*Utvärdering av
penningpolitiken
2006–2008 och en
beskrivning av Riks-
bankens åtgärder till
följd av finanskrisen*

visar att ingen prognosmakare förutsåg krisen eller styrkan i nedgången. Så gott som samtliga prognosmakare, inklusive Riksbanken, räknade så sent som under sommaren 2008 med att Sveriges bruttonationalprodukt skulle stiga med omkring 2 procent under 2008. Utfallet blev en nedgång med 0,2 procent.

Även om man med facit i hand kan ifrågasätta vissa delar av penningpolitiken under utvärderingsperioden framhåller utskottet den stora anpassningsförmåga som Riksbanken uppvisade i samband med att finanskrisen eskalerade, precis som Ulla Andersson sade tidigare. Riksbanken var mycket snabb med att anpassa penningpolitiken till den nya situationen när det i slutet av september 2008 stod klart att det ekonomiska och finansiella läget dramatiskt hade försämrats. Räntorna sänktes snabbt och kraftigt, och dessutom vidtog banken omfattande åtgärder för att värna den finansiella stabiliteten och säkra tillgången på likviditet i samhället. Nu senast i maj har man också förstärkt valutareserven.

Vi är i utskottet övertygade om att Riksbankens agerande under finanskrisen bidragit till att mildra krisens effekter och lagt grunden för ekonomins återhämtning. Utskottet anser också att Riksbankens öppenhet har bekräftats under krisen. Vi har en väldigt öppen riksbank.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till finansutskottets förslag.

Anf. 116 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det blev lite otydligt vad jag yrkade bifall till, så jag tänker förklara det nu. Jag yrkade bifall till bägge våra reservationer. Vi vill ha en annan beskrivning av finanskrisens förlopp. Vi menar på att den är mer djupgående än det som skildras i den penningpolitiska utvärderingen. Det bygger delvis på stora privatiseringar, växande inkomstklyftor och spekulationsekonomi som har enorma konsekvenser för ekonomin. Det har vi också skildrat i vår reservation. Jag yrkar bifall både till reservationerna 1 och 2.

Anf. 117 LARS ELINDERSON (m):

Herr talman! Jag vill börja med att rikta en eloge till Sonia för en väldigt bra genomgång av det som är det samlade finansutskottets bedömning av Riksbankens penningpolitiska agerande under den tvåårsperiod som utvärderingen omfattar. Det gör samtidigt att jag kan korta ned mitt anförande något, vilket i sin tur gör att en del av oss kanske hinner med tåget hem och kan fira helg på hemmaplan också det här veckoslutet.

Jag ska ändå göra en del kompletteringar. Jag ska inleda med en principiell diskussion om Riksbankens ställning och det penningpolitiska ramverket. Sedan 1999 har Sveriges riksbank haft ett lagfäst oberoende gentemot riksdagen och regeringen. Riksbankens penningpolitiska beslut fattas enligt riksbankslagen av en oberoende direktion som inte får söka eller ta instruktioner i penningpolitiska frågor. Det är principiellt viktigt från flera utgångspunkter och jag ska något kommentera de principiella utgångspunkterna senare. Det viktigaste skälet till detta är att man inte ska hamna i olika typer av målkonflikter. Riksbanken ska ha målet att upprätthålla det fasta penningvärdet och förmågan att främja ett säkert och effektivt betalningssystem.

I sin utvärdering av den svenska penningpolitiken under åren 1995–2005 konstaterade utvärderarna Francesco Giavazzi och Frederic Mish-

kin att den svenska riksbanken står sig väl i jämförelse med de bästa centralbankerna i världen och att den penningpolitiska utvecklingen har förbättrats avsevärt efter införandet av en inflationsmålspolitik som bedrivs av en självständig centralbank.

Vänsterpartiet är det enda av riksdagens partier som mäter ut sig när det gäller synen på det penningpolitiska ramverket. I övrigt råder det en stor enighet i riksdagen, och det präglar också det här betänkandet, om det penningpolitiska ramverket och målet för Riksbankens penningpolitiska regim. Det skapar i sig, vilket utvärderarna Giavazzi och Mishkin understryker, trovärdighet för banken och för penningpolitiken och leder till en ökad stabilitet i svensk ekonomi. Jag vågar påstå att vi med mer målkonflikter under den här finansiella krisen också hade haft svårare att bemöta de attacker på den finansiella sektorn som krisen har inneburit.

Vänsterpartiet har som sagt en helt annan uppfattning. I två reservationer underkänner man helt grunden för det penningpolitiska ramverket och för Riksbankens oberoende ställning. Helt utan grund påstår man bland annat att det inflationsmål som ligger till grund för bankens penningpolitiska beslut styrs av EU:s regelverk. Jag förstår inte var det påståendet kommer ifrån.

Man säger också att man vill ha ett tudelat eller ett hierarkiskt mål för Riksbanken. Samtidigt understryker man behovet av att Riksbanken ska ha fokus på produktivitetens utvecklingen. Det här är en målkonflikt. Sysselsättningsutvecklingen och produktivitetens utvecklingen är två mål som står emot varandra. Att göra Riksbanken ansvarig, direkt eller indirekt, också för arbetsmarknadspolitiken skulle skapa målkonflikter som skulle innebära en ökad osäkerhet och minskad stabilitet i den svenska ekonomin som helhet.

Den mest allvarliga invändningen gäller Riksbankens oberoende ställning. Det här är inte rätt tillfälle att ta en principiell debatt i den frågan, men jag vill varna för effekterna av en ökad osäkerhet om det penningpolitiska ramverket och Riksbankens oberoende ställning.

Den utvärdering som vi nu tar ställning till avser åren 2006–2008. Jag vill upprepa elogen till Sonia Karlsson som har gjort en mycket bra genomgång och redovisning av hur finansutskottet ser på den här perioden.

Perioden har präglats av ett växande kostnadstryck och en stor osäkerhet om konjunkturen, bland annat beroende på stigande internationella råvarupriser och en snabbt fördjupad finanskris. I utskottets utvärdering konstaterar vi dock att det under hela perioden funnits ett direkt samband mellan bankens redovisade bedömningar av utvecklingen och direktionsens räntebeslut, vilket tyder på en noggrann värdering av de motsägelsefulla tendenser som har funnits under perioden, framför allt när det gäller konjunkturutvecklingen och inflationen.

I efterhand kan man konstatera att Riksbanken gjort några missbedömningar. Man missade till exempel den kraftiga uppgången av råvarupriserna under 2007 och 2008. Med facit i hand innebär detta att Riksbanken möjligtvis kunde ha höjt reporäntan snabbare under 2006 och delar av 2007 för att dämpa inflationstrycket. Utskottet konstaterar dock samtidigt att de flesta andra prognosmakare hade lika svårt att förutse inflationsuppgången.

På motsvarande sätt missbedömde man den vändning som kom på råvaru- och inflationssidan sommaren 2008. Det faktum att denna vänd-

*Utvärdering av
penningpolitiken
2006–2008 och en
beskrivning av Riks-
bankens åtgärder till
följd av finanskrisen*

ning samtidigt påverkades av den begynnande internationella finanskrisen förstärkte effekten. Konsekvenserna blev att vissa räntehöjningar under 2008 i efterhand kan ifrågasättas samtidigt som man kan konstatera att det rådde en relativt stor oenighet i direktionen under denna period, vilket är ett naturligt uttryck för det svårtolkade läget.

Riksbanken var däremot mycket snabb med att anpassa penningpolitiken och bankens övriga verksamhet till den svåra situation som uppstod när finanskrisen slog till på allvar hösten 2008. Man vidtog omgående åtgärder som säkrade bankernas tillgång till likviditet. Man har sänkt reporäntan med 4,25 procentenheter under perioden från början av oktober fram till mitten av maj i år, vilket har inneburit en mycket omfattande stimulans av den svenska ekonomin. Banken har tillsammans med de åtgärder som vidtagits av regeringen och riksdagen bidragit till att begränsa krisen och lagt grunden för en ekonomisk återhämtning.

Riksbanken har också visat en stor öppenhet under finanskrisen, som har påpekats tidigare, vilket enligt utskottets uppfattning också medverkat till att förtroendet för banker och betalningssystem har kunnat upprätthållas.

Herr talman! Ibland sägs det att Riksbanken med sina resurser och sin samlade kompetens borde vara bättre än andra prognosmakare på att förutse utvecklingen på finansmarknaden och i den reella ekonomin i samband med snabba skiften i inflation och konjunktur. Riksbanken har gjort en sammanställning av sina egna prognoser och jämfört dem med nio andra viktiga prognosmakare när det gäller ett antal centrala variabler, inflation, bruttonationalprodukt, sysselsättning, produktivitet med mera. Sammanställningen visar generellt att banken gjort bra bedömningar i förhållande till utfallet och i förhållande till övriga prognoser.

Utskottet har tittat närmare på inflationsprognoserna och konstaterar att Riksbanken tillhör de prognosmakare som haft högst träffsäkerhet i inflationsprognoserna under perioden, och särskilt under 2008. Det är viktigt att man upprätthåller denna höga kvalitet i sitt prognosarbete eftersom kommunikationen av underlaget till de penningpolitiska besluten är central också för trovärdigheten.

Den offentliga statistiken visar att bankernas kreditgivning till icke-finansiella företag varit relativt stabil under finanskrisen trots farhågor om motsatsen. Enligt vissa indikationer har mindre och medelstora företag dock fått känna av en viss kreditåtstramning under finanskrisens förlopp. Utskottet konstaterar att det saknas en samlad officiell statistik över bankernas utlåning uppdelad på till exempel företagsstorlekar och kommer att undersöka möjligheterna att utvidga dagens statistik till att omfatta även den här typen av uppgifter.

Herr talman! Sammantaget ger finansutskottet Riksbanken ett gott betyg för penningpolitiken under perioden 2006–2008, för hanteringen av finanskrisen och för hanteringen av finanskrisen under hösten 2008. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 118 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! När vi anslöt oss till EU anslöt vi oss också till den penningpolitiska regimen och steg ett och steg två i EMU. Vi har steg tre kvar. Vi har inget juridiskt bindande undantag från det steget, men vi är fortfarande inte där. Vänsterpartiet vill gärna se att riksdagen formellt an-

söker om ett juridiskt bindande undantag, men det har till exempel Moderaterna röstat emot varenda gång. Man respekterar inte demokratiskt fattade beslut.

Vi har redan dubbelkommando i svensk ekonomisk politik i dag i och med att vi har ett ensidigt inflationsmål. I förarbetena till riksbankslagen står det till och med att Riksbanken ska motarbeta högre sysselsättning om den står i strid med inflationsmålet. Det har också hänt, vilket Lars Elinderson är mycket väl medveten om.

För Vänsterpartiet är målet om full sysselsättning överordnat andra ekonomiska mål. Vi menar att hög arbetslöshet och låg sysselsättning är långt mycket dyrare samhällsekonomiskt än en högre inflation. Vi som sitter i finansutskottet vet också att det finns ingen forskning som visar att låg inflation, alltså på 1–2 procent, leder till högre tillväxt, snarare tvärtom. Den forskning som finns på området visar till exempel att länder med medelhög inflation har högre tillväxtutveckling än länder med låg inflation. De var till och med sämre än de med högre inflation på 8–10 procent.

Det finns alltså en viss problematik i Lars Elindersons kritik av Vänsterpartiet. Jag tycker att det är bra att vi debatterar frågan. Sedan vet också Lars Elinderson att även jag framförde en eloge till Riksbanken för deras snabba och öppna agerande under krisen.

Det är inte Riksbanken i sig som ska ta åt sig av kritiken, utan det är ju de politiska besluten som ska kritiseras så klart.

Anf. 119 LARS ELINDERSON (m) replik:

Herr talman! Jag tyckte också att Vänsterpartiets reservationer var lite malplacerade med anledning av just det här ärendet, men jag kunde inte låta bli att ge några synpunkter som egentligen inte hör till ärendet som sådant. Eftersom Vänsterpartiet har reserverat sig mot just de centrala strukturella besluten när det gäller Riksbankens ställning kunde jag inte låta bli att säga någonting om detta.

Det som är den centrala teoretiska grunden för att ha *ett* övergripande mål för penningpolitiken är att undvika målkonflikter. Det finns ett antal underliggande principer och syften med detta också, men det är det huvudsakliga för att skapa en trovärdighet kring den penningpolitik som finns. Varje ny målkonflikt innebär minskad trovärdighet för penningpolitiken och penningpolitikens inriktning.

Om man tar paret sysselsättning–produktivitet utveckling vet alla att det är två motstridiga krafter. Om man ska prioritera sysselsättning högre än produktivitet utveckling innebär det att man i vissa situationer ska motverka produktivitet utvecklingen, investeringar i nya och effektivare produktionstekniker i näringslivet för att upprätthålla en hög sysselsättning. Det innebär enligt min uppfattning också allvarliga konsekvenser för den ekonomiska tillväxten. Den typen av målkonflikter skapar en osäkerhet kring penningpolitikens mål.

Därför är just ifrågasättandet av ramverket också en osäkerhetsfaktor som jag tror att ni tillsammans med era kamrater på vänstersidan, med de andra partierna, måste lösa upp inför den kommande valrörelsen likaväl som ni har försökt att diskutera en gemensam linje kring det finanspolitiska ramverket.

*Utvärdering av
penningpolitiken
2006–2008 och en
beskrivning av Riks-
bankens åtgärder till
följd av finanskrisen*

Anf. 120 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är glädjande att Lars Elinderson bryr sig om vårt samarbete, och jag kan säga att vi redan har löst den konflikten och har gjort en uppgörelse kring den frågan. Jag kan alltså stilla din oro där.

Det är ungefär som att Lars Elinderson inte vill se de målkonflikter som faktiskt finns i dag. Jag tycker också att debatten kring full sysselsättning och jobben i Sverige blir lite ohederlig när man till och med i förarbetena till riksbankslagen faktiskt säger att man ska motverka högre sysselsättning om det hotar inflationsmålet. Jag menar att det finns ett grundläggande problem här, för vi får en strukturellt högre arbetslöshet.

Visst, på kort sikt kan inte penningpolitiken påverka arbetslösheten så mycket. Men om människor som är på väg in i en högkonjunktur helt plötsligt inte får den anställning de är på väg att få, om man blir kvar i ännu en högkonjunktur, blir man faktiskt efter och kanske till och med utanför arbetsmarknaden under en stor del av sitt liv. Det ser vi. Vi har haft, och har fortfarande, en konsekvent högre långtidsarbetslöshet hos en stor grupp människor utanför arbetsmarknaden under hela 90-talet. Det här är ett stort samhällsekonomiskt problem och ett individuellt problem, så klart. Människor behövs i produktionen, och människor måste få känna sig behövda och kunna delta. Det är utifrån det jag vill problematisera det hela.

Vårt grannland Norge har ju till exempel ett komplementärt penningpolitiskt mål, och de verkar ju inte ha så stora problem precis. Jag tror nog alltså att det finns andra sätt att se på penningpolitiken än den syn som råder i Sverige i dag. Jag tycker att det är bra att vi debatterar frågan, för det måste man kunna göra i en ekonomisk-politisk debatt.

Anf. 121 LARS ELINDERSON (m) replik:

Herr talman! Jag är inte särskilt bekymrad över era interna diskussioner om förmåga att komma överens i centrala frågor. Jag är däremot oroad och bekymrad över eventuella konsekvenser för tilltron till det penningpolitiska ramverket. Det kommer att få effekter. Om det finns minskad tilltro till det penningpolitiska ramverket och hållfastheten i det penningpolitiska ramverket kommer det att göra det svårare för Riksbanken men också för en regering oavsett vilken regering det är att driva en stabiliserande politik. Det är det som oroar mig.

Jag tror att det här kommer att bli en viktigare fråga i framtiden. Därför är det från den utgångspunkten jag gärna i en senare debatt skulle vilja ha svar på frågan: Hur löser man i vänsterkoalitionen konflikten mellan er, Socialdemokraterna och Miljöpartiet när det gäller det penningpolitiska ramverket?

Anf. 122 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Jag hade tänkt avnjuta den här debatten vid min tv-monitor. Eftersom jag är suppleant i riksbanksfullmäktige tänkte jag inte delta i debatten, men eftersom Ulla Andersson började med ett generalangrepp på min person och på eurofrågan, som ju inte direkt är ärendets natur känner jag mig i alla fall manad att bemöta henne.

Det som gäller med euron, det nya med euron, är att den tio år gammal. Då kan man fråga sig: Blev det så illa som många sade i början? Domedagsprofeternas prognoser stod ju som spön i backen. Det skulle gå

åt skogen. Det gjorde det inte, utan det har utvärderats ganska väl att hade Sverige varit med skulle vi ha haft en betydligt större utrikeshandel. Det hade lett till en högre produktivitet, en högre lönebetalningsförmåga i våra företag och högre inkomster för företag och för anställda. En första slutsats är alltså att vi hade haft en högre inkomst i Sverige om vi hade varit med i eurosamarbetet.

Det andra som jag skulle vilja säga är att man kan säga att national-ekonomiska teorier egentligen övertygar ganska få, möjligen national-ekonomerna själva och en del andra. Men den praktiska erfarenheten, vad är den? Titta på Finland! Finland har under dessa tio år haft en högre tillväxttakt än Sverige. Man har kommit ifatt Sverige. Vi har ungefär samma bnp per invånare i Sverige och Finland i dag. Så var det inte för tio år sedan. Man har historiskt sett haft en högre arbetslöshet i Finland. Under den här tiden har arbetslösheten gått ned.

Det varnades mycket för så kallade asymmetriska chocker när euron infördes, det vill säga att länder skulle råka ut för händelser som skulle störa dem mer än de andra länderna för att de var annorlunda. I Sverige och i Finland har vi råkat ut för en sådan chock, nämligen telekombubb- lans sprickande. Båda länderna har överlevt detta mycket väl.

De offentliga finanserna i Finland, för att ta ett annat exempel, har varit utmärkta precis som i Sverige. Men det som har drabbat Sverige på sistone är denna så kallade flykt till kvalitet som har gjort att vår valuta har fallit dramatiskt som också har diskuterats här. Den svenska kronan är inte kvalitet. Det har vi inte kunnat skydda oss emot genom att vi inte är med i euron.

Jag vill inte förlänga debatten ytterligare, men jag ville ändå bemöta det generalangrepp som Ulla Andersson satte i gång här.

Anf. 123 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag inte tyckte att det var något generalangrepp på Carl B Hamilton som person när jag använde ett citat av honom. Det var det jag gjorde. Sedan försökte jag ge en bild av vad som hade hänt i svensk politik. Det var ungefär det jag gjorde, och sedan försökte jag säga att fler som varit euroförespråkare kanske borde tänka över detta. Något annat var det inte jag gjorde. Jag skulle bara vilja deklarerat det här i talarstolen.

Om Carl B Hamilton tog åt sig personligen får jag i så fall be om ursäkt, men det var absolut inte min mening, och jag trodde inte att ett citat skulle tas så heller.

Sedan kan jag ta en hel del andra exempel på euron och låsta växelkurser där vi ser problem i dag. Självklart finns det andra orsaker än att man har anslutit sig till euron som valuta i Lettland, men där skulle man definitivt behöva kunna underlätta att komma ur den här fasen av krisen med hjälp av växelkursen. I stället får man skära kraftigt i välfärden och socialförsäkringarna. Det finns alltså en hel del att fundera över. Det är inte så enkelt och ljusblått som Carl B Hamilton gärna vill få det att framstå som med en euroanslutning. Definitivt tror jag att det är bra mycket bättre att ha det penningpolitiska verktyget i våra händer här i Sverige.

Anf. 124 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag är inte kränkt. Jag är helt okränkt efter det angrepp som Ulla Andersson gjorde.

Men jag ville bemöta detta i sak. Ta det här som Ulla Andersson sade senast om vi hade behållit verktyget i våra egna händer. Det som vi har sett under finanskrisen är detta: att ha en liten valuta i periferin leder till instabilitet och stora problem att hantera Sverige. Jag tror att Ulla Andersson är helt fel ute när hon påstår att Sverige har haft det enklare genom att stå utanför än om vi hade varit med.

I själva verket framstår euromedlemskapet, inte bara ekonomiskt utan även politiskt, som en trygg hamn. Jag vill upprepa att om vi bara jämför med till exempel Finland ser vi att Finland har tjänat inkomster, har fått ned arbetslösheten mer än Sverige och har en mer stabil ekonomi. Det tycker jag talar till eurons fördel. Det kan finnas andra skäl till att Finland har utvecklats så pass väl. Det handlar naturligtvis inte bara om euron. Men det går inte att säga att euron har varit till nackdel för Finland.

Anf. 125 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Man kan se det så här också: Vi hade haft en högre ränta vilket så klart hade tvingat fram ytterligare finanspolitiska stimulanser för att stimulera ekonomin här i Sverige om vi hade varit med i eurosamarbetet just nu. Dessutom skulle vi ha haft färre arbetstillfällen i Sverige.

Jag menar att genom att vi har ett verktyg till har vi större möjligheter att klara av kriser också. Det tycker jag också att vi har visat även tidigare, före krisen, då vi har haft en bättre ekonomisk utveckling och tillväxt än euroområdet och en lägre arbetslöshet. Det måste ju också vara värt någonting.

Vi har dessutom en riksbank som är väldigt öppen vilket gör att vi kan stå och debattera här i kammaren på ett mycket bättre sätt än man kan göra i till exempel andra länder som är med i euroområdet. Det finns också en väldigt stark debatt i euroområdet om penningpolitiken och hur den sköts.

Det kanske kunde vara bra att försöka få en förklaring på hur ett citat kan vara så oroväckande.

Anf. 126 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag försöker alltid bemöta människor som angriper mig. Jag vet inte – det kanske inte är så i Vänsterpartiet utan ni låter udda vara jämnt, men så gör vi inte i Folkpartiet.

Jag ska inte förlänga debatten mer, utan jag föreslår att vi tar en debatt om centralbanker och penningpolitik av den här mer principiella karaktären senare. Vi kanske kan göra det när vi har fått lite perspektiv på de lettiska erfarenheterna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Föredrogs

finansutskottets betänkande 2008/09:FiU27

Utvecklingen inom den kommunala sektorn (skr. 2008/09:102).

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Anf. 127 TOMMY TERNEMAR (s):

Herr talman! I skrivelsen om utvecklingen inom den kommunala sektorn kan man med all tydlighet se att den positiva ekonomiska utveckling vi har haft tidigare inom kommun- och landstingssektorn nu är bruten. År 2008 ser vi en försämring på 6 miljarder jämfört med 2007, och prognoserna för 2009 och 2010 ser tyvärr ännu mörkare ut.

Herr talman! Under vår regeringstid kritiserade den borgerliga oppositionen att vi gav för mycket så kallade specialdestinerade statsbidrag till kommunerna. Ni i den dåvarande oppositionen uttryckte det som att detta är ett hot mot den kommunala självstyrelsen.

Nu när ni har fått regeringsmakten skulle man då kunna tro att ni skulle ändra på detta förhållande. Men vad ser vi, bland annat i den här skrivelsen? Jo, i stället har ni ökat de specialdestinerade statsbidragen med 2,6 miljarder kronor. Innebär det nu då att det kommunala självstyret i ännu högre grad urholkas under er regeringstid? Återigen kan man konstatera att ni ofta pratar om en sak men gör något helt annat.

Herr talman! Om man tittar på utvecklingen inom barnomsorg och fritidshem ser man att barngruppernas storlek har ökat under 2008 från 16 till över 33 barn per avdelning. Vi vet alla vad det leder till för barnens och personalens situation. Inom gymnasieskolan har andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning minskat från tidigare 77 procent till 74 procent. Även här skulle den borgerliga regeringen satsa, men nu ser vi också här att det har blivit tvärtom.

Ni gick också till val på sloganen ”Jobben främst”. De så kallade bidragen till enskilda individer skulle minska. Sanningen är nu att 2008 är kostnaderna för socialbidrag de högsta på sex år. Fler människor har alltså fått socialbidrag. Ni sade en sak, och det blev något helt annat.

Herr talman! Regeringen själv bedömer att kommunernas kostnader för socialbidrag kommer att öka ytterligare de närmaste åren, med mer än 50 procent fram till 2012. Stigande kostnader och vikande intäkter för kommunerna kommer att tära hårt på välfärdens kärna. Vad är då välfärdens kärna? Jo, det är just barnomsorg, skola, vård och omsorg. Resultatet kommer alltså att bli bland annat färre lärare, färre vårdbiträden, färre undersköterskor, färre sjuksköterskor och färre barnomsorgspersonal.

Konjunkturinstitutet, Finanspolitiska rådet och Sveriges Kommuner och Landsting har under den senaste tiden levererat rapporter som pekar på det akuta behovet av ytterligare ekonomiskt stöd till kommunsektorn för att bland annat förhindra stora uppsägningar. Enligt Konjunkturinstitutet leder regeringens förslag i vårpropositionen till att mellan 10 000 och 15 000 jobb kommer att försvinna inom skola, sjukvård och omsorg.

Vi har från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vid flera tillfällen under det senaste halvåret föreslagit breda stimulanser för att investera Sverige ur den kris vi befinner oss i. Bland annat har vi föreslagit tillskott på minst 15 miljarder kronor till kommunsektorn 2009

och 2010. Genom att ge tydliga besked om insatser till kommuner och landsting menar vi att välfärds krisen kan och ska bekämpas.

Herr talman! När man har åkt runt i EU-valrörelsen har man mycket tydligt märkt vilken oro det finns ute i landet bland människor. Själv har jag varit runt i mitt hemlän, Värmland. Var jag än har varit känner människor stor oro för att kommunerna måste säga upp kommunanställda. Man ser hur kvaliteten försämras inom kommunal service. Man kan inte förstå att stödet till kommuner och landsting inte ökas nu när arbetslösheten ökar dramatiskt och det är tufft inom industri- och byggsektorn. Varför då öka på arbetslösheten med kommun- och landstingsanställda?

Om ni från den borgerliga sidan nu inte vill lyssna på oss borde ni kanske ändå lyssna till er egen expertmyndighet Konjunkturinstitutet. Finanspolitiska rådet säger också bland annat att det bästa man nu kan göra för att minska välfärds krisen och inte öka på arbetslösheten är att satsa på kommunsektorn.

Herr talman! Vi socialdemokrater känner stor oro för kvaliteten i välfärden, inte minst när det gäller just skola och sjukvård. Vi menar att det behövs ett mer än dubbelt så stort tillskott till kommunsektorn 2009 och 2010 än vad regeringen föreslagit. Vi föreslår 15 miljarder i stället för 7 miljarder kronor. För att vårt ökade stöd ska gå till sysselsättning föreslår vi att en del av det extra stöd som vi skjuter till görs i form av ett tillfälligt sysselsättningsstöd till kommuner och landsting.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår gemensamma reservation.

Sedan hade jag tänkt önska glad sommar, men så kom jag på att finansutskottet ju kommer tillbaka efter midsommar, den 23 juni, så jag önskar trevlig helg!

Anf. 128 ULLA ANDERSSON (v):

Herr talman! I dag på morgonen var det många barn som gick till skolavslutning. I dag på morgonen var det många föräldrar som skjutsade sina ögonstenar till förskola och skolbarnsomsorg. Och i dag på morgonen var det många av oss som lämnade våra åldrande föräldrar till hemtjänsten. Det visar vilken enorm betydelse som de kommunala verksamheterna har för vår vardag, för vår frihet och för vår trygghet här i Sverige. Vi lämnar över ett stort ansvar för våra nära och kära och för Sveriges framtid till professionellt utbildade människor.

Kommunal har haft följande slogan: Utan kommunalare stannar Sverige. Det stämmer rätt väl.

Det genomgående när man pratar med personal i vård, skola och omsorg är att de känner sig behövda och att de gör en viktig insats. Och oerhört många ger oerhört mycket mer än någon egentligen kan kräva av dem eftersom de ser att det finns många otillfredsställda behov, och det är inte lätt att lämna människor i sticket.

Men det finns självklart också problem med de kommunala verksamheterna, problem som egentligen inte borde finnas, nämligen underbemanning, magra organisationer, brist på inflytande för personalen, illojal konkurrens från privata verksamheter, brist på resurser och undervärdering av kvinnodominerade arbeten som också leder till låga löner och visstids- och deltidsanställningar. Det är problem som måste åtgärdas.

Herr talman! Dessutom har vi en regering som inte tar sitt ansvar utan till och med har påfört kommunerna extrautgifter för sådant som är stat-

ligt ansvar, till exempel medfinansiering för infrastrukturinvesteringar – 2 miljarder bara i fjol – och som har gjort en överföring av kostnader där man har tagit pengar från våra gemensamma försäkringar och fört över dem till kommunernas socialkontor. Bara det sista kvartalet har socialbidragskostnaderna ökat med 13 procent.

Herr talman! I alla valrörelser talar alla partier om hur mycket de vill satsa på vård, skola och omsorg för att de är så viktiga. Moderaterna har till och med gått så långt att de säger att vi inte har råd med socialförsäkringarna och att de därför var tvungna att försämra både a-kassan och sjukförsäkringen kraftigt för att få fler i jobb så att välfärden skulle kunna betalas. Sedan kunde de i krisen inte satsa på jobben, för då skulle de satsa på kärnan i välfärden, och vi ser hur det går med den nu.

Det rullar stora varsel över Sverige. Hur ser det ut? Redan i fjol, innan den stora krisen var här, minskade antalet anställda i de kommunala verksamheterna med 12 000 personer.

Jag undrar: Är det någon av er i denna kammare som har mött en lärare, en undersköterska eller en förskollärare som redan innan dessa stora uppsägningar och varsel kom ansåg att de var för många anställda och att de hade för lite att göra? Nej, inte en enda vinkar. Jag trodde inte det heller.

I verkligheten är barngrupperna för stora, och de ökade faktiskt under förra året. Personaltätheten har minskat i såväl förskolan som i skolbarnsomsorgen. Även storleken på grupperna i skolbarnsomsorgen har ökat.

Lärartätheten i skolan har däremot ökat lite grann. Men andelen utbildade lärare har minskat kraftigt.

Egentligen kan man fråga sig om det där som vi brukar säga om att barnen är det viktigaste som vi har verkligen är sanning när man tittar på denna utveckling. En minskning av antalet anställda med 12 000 innebär att väldigt många barns behov inte tillgodoses.

Men regeringen säger att man inte har råd att tillskjuta de pengar som nu behövs för att stoppa dessa varsel. Tiotusentals arbetstillfällen hotas. Man säger att man inte har råd att förhindra dessa uppsägningar. Det skulle kosta ungefär 5 miljarder. Man låter dem hellre gå till a-kassan.

5 miljarder är självklart mycket pengar. Men låt mig, herr talman, göra en liten jämförelse. Avskaffandet av förmögenhetsskatten kostar 7 miljarder. Det senaste steget i jobbskatteavdraget kostar 15 miljarder. För en tredjedel av dessa pengar skulle man kunna rädda dessa jobb i förskolan, skolan och vården.

Jag kan göra en annan jämförelse. De hushållsnära tjänsterna kostar 1,3 miljarder. Det tycker regeringen är en mycket bra och nyttig reform. För dessa pengar skulle man i stället kunna få 2 000 barnskötare. Om vi skulle fråga svenska folket om man tyckte att det var bättre med 2 000 barnskötare för de 10 000 barn som berörs än att äldre herrar ska slippa städa sina toaletter och få skattepengar för det, tror jag att alla skulle säga att det är bättre att 10 000 barn får sina behov tillgodosedda.

Attendo Care är Sveriges största privata bolag inom äldreomsorg. De har verksamhet i 65 kommuner och har drygt 9 000 anställda. Ägaren är ett internationellt riskkapitalbolag med ägarintressen i ett stort antal branscher och länder i Europa. Tillsammans med tre andra bolag – Carema, Aleris och Förenade Care – står Attendo Care för 70 procent av all

privat äldreomsorg i Sverige. Och gissa av vem de alla ägs. Jo, de ägs av riskkapitalbolag. Vi vet bara var ett av dessa bolag skattar, och gissa var. Jo, det är i ett skatteparadis.

Detta är en utveckling som applåderas av de borgerliga partierna och som till och med har drivits fram av borgarna. De använder till och med våra gemensamma skattepengar till detta. Behovsstyrd vård ska bli efterfrågestyrd. Ackordslöner och bonussystem anses vara det bästa för att stimulera vården. Det är tydligen också riktigt bra att våra gemensamma skattemedel går ned i aktieägares fickor eller i riskkapitalisters portföljer i stället för att gå till kvalitetsutveckling eller, om man så vill, till sänkta skatter. Vi har fått ett systemskifte i svensk välfärdspolitik.

När Stockholms stads revisionskontor jämförde bemanningen på tio sjukhem kunde man konstatera att den genomsnittliga bemanningen per boende var 15 procent lägre på de privata vårdhemmen än på de kommunala vårdhemmen. Personalen är ju det som kostar i hemtjänsten. Det gäller därför att spara om det ska bli någon vinst. Därför gäller det att hålla facket utanför arbetsplatsen. Årliga lönerevisioner, OB-tillägg, semestertillägg, försäkringar och andra förmåner som kollektivavtalet ger kostar, men det gör också själva tiden. Ju längre tid man ägnar åt varje vårdtagare, desto mindre blir vinstmarginalen.

Fyra före detta anställda i ett av de företag som är satt i blockad i Nacka anmälde bolaget till Socialstyrelsen enligt lex Sarah med följande motivering: Att ge kvällsmål och medicin, hjälpa den gamla med hygien och toalettbesök och byta om för natten är omöjligt på 15 minuter.

Jag tror inte att någon av oss vill att våra äldre föräldrar ska behöva ha det så.

I fjol redovisade Kommunal resultatet av en granskning av 50 auktoriserade hemtjänstföretag i Nacka. Det visade sig att 35 av dessa företag saknar kollektivavtal för sina anställda, 23 av dem hade inte lämnat in någon årsredovisning till Bolagsverket, och 12 av dem betalade ingen eller en mycket liten pensionsavgift för sina anställda. Detta är alltså företag som till hundra procent finansieras av våra skattepengar. Hur samhällsekonomiskt är det, herr talman, att låta privata riskkapitalbolag arbeta för att driva upp efterfrågan på vård? Hur samhällsekonomiskt effektivt är det att betala läkare per patient så att de som har små åkommor återkommer och återkommer och så att de som har stora vårdbehov inte får den hjälp som de behöver? Vi har sett förskräckande exempel där patienter till och med har nekats att få komma till sjukhuset för att samtalet ska avslutas mycket snabbt, och patienten i fråga dog.

Den pedagogiska mångfalden som den så kallade friskolereformen skulle leda till uteblev nästan helt. Mindre än 10 procent av friskolorna har i dag någon form av alternativ pedagogik. För att maximera sina marknadsandelar gäller det att nå så många elever som möjligt, och då är det oklokt att vara för udda eller för specialiserad. Konkurrensen slätar ut i stället för att diversifiera. Friskolebranschen har utvecklats till en miljardindustri, en lågriskbransch med säkra intäkter från det offentliga. Utbildningsmarknaden värderas till över 200 miljarder kronor, och vi kan se hur koncerner växer fram. Ett och samma bolag kan driva många olika skolor som ingår i samma koncern. Några av dem är Vittra och Framtidsgymnasiet. Det finns även John Bauer som går under Ultra Education

som också driver andra skolor. Vi vet att det finns både Wallenbergägda skolor och skolor som drivs av andra bolag.

Dessutom kan vi i skrivelsen läsa att lärartätheten i de så kallade friskolorna är betydligt lägre än i de kommunala skolorna. Hemma i min kommun har vi också, vilket är ett stort problem i sig, en skola där endast 30 procent av lärarna har en utbildning. Utbildade lärare är förstås bra mycket dyrare än utbildade lärare.

Lägger man ihop de olika studierna av de senaste decenniernas friskoleäventyr framträder bilden av ett fiasko. Skolan har blivit dyrare, inte billigare, som utlovades. Segregationen växer stadigt samtidigt som resurserna att satsa på de elever som behöver extrastöd urholkas. Och studieresultaten har inte förbättrats, snarare tvärtom.

Någon mångfald av pedagogiska metoder har inte uppstått, däremot en överetablering av friskolor på en alltmer konform marknad dominerad av stora utbildningskoncerner som gör goda vinster på skattebetalarnas bekostnad. Den långsiktiga följden är att rätten till utbildning håller på att urgröpas. Det gamla parallellskolesystemet, där de rikas barn gick i en typ av skolor och de fattigas i andra, är på återtåg.

Det är helt enkelt svårt att se fördelarna med privatiseringarna, men visst finns de. Det gäller bara att leta på rätt ställe: på banken, eller i praktiken oftast på börsen. Våra fyra stora inom äldreomsorgen omsatte år 2007 tillsammans 6,2 miljarder kronor. Maria Beroendecentrum, ett privat bolag, gjorde en vinst på 84 miljoner kronor. Det motsvarar 168 anställda. Det var många missbrukare som kunde få vård för de pengarna.

Men det här gör ju inget, för det är verksamheter som drivs av det Maud Olofsson kallar ivriga bävvar, sådana som hon ville att alla svenskar skulle bli – förebilder i entreprenörskapet. För bara 25 år sedan skulle ingen svensk politiker ha blivit tagen på allvar om han eller hon hade föreslagit att transnationella riskkapitalbolag och hedgefonder borde få göra vinster på skattefinansierade skolor, vårdcentraler och äldreboenden. I dag är det självklart till den grad att privatiseringens mesta förespråkare, Moderaterna, i februari 2009 meddelade att de inte längre ska profilera sig på driftsformerna i sjukvårdspolitik. Det är uppenbarligen en strid som man anser att man har vunnit. Nu ska man i stället börja prata om patientens rättigheter. Kanske kan man se det som ett litet erkännande av att det inte är medborgarnas eller patienternas bästa som har varit målet med privatiseringspolitik utan företagens.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår gemensamma reservation från s, v och mp.

Anf. 129 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Jag vill uppehålla mig vid alla de ljuspunkter som finns i den stora verksamhet i våra kommuner och landsting som är så viktig för oss alla. Det är mycket som är glädjande trots våra dystra tider.

Sveriges Kommuner och Landsting ger ut ett veckobrev. Den här gången rapporteras det om bra skolkommuner. Lomma, Danderyd, Sorsele och Överkalix gratuleras för bra skolor. Det här är exempel på den utveckling av kommunernas verksamheter som pågår för fullt. Jämförelser görs för att kunna sprida bra sätt att arbeta och sprida bra verktyg för att förbättra verksamhet och kvalitet.

Våra gymnasieskolor är ett område där det säkert finns mycket att lära av varandras erfarenhet då kostnad och resultat varierar mycket mellan olika skolor och kommuner. Kostnaderna varierar mellan 52 000 och 106 000 per plats, och andelen gymnasister som går ut med högskolebehörighet varierar mellan 40 och 100 procent.

Alliansregeringens satsningar på förbättrade kunskaper och ordning i skolan visar vägen till bättre resultat i skolorna, och allt fler klarar målen i grundskolan i alla ämnen. Det finns mycket att göra, men det är oroande att det är allt fler som inte blir godkända i matematik och att svenska elever får sämre resultat i internationella jämförelser som gäller matematik och naturvetenskap.

En annan glädjande nyhet som vi fick i förrgår från SKL är att väntetiderna i sjukvården förbättrats. Svensk sjukvård har hög kvalitet och har länge stått sig väl i internationella jämförelser. Däremot har tillgängligheten varit usel. Det är därför ett glädjande besked att väntetiden har gått ned till under tre månader i flertalet landsting. Men även här finns det mycket att göra, och alliansregeringen har satsat ordentligt för att få ned köerna ytterligare.

Herr talman! Det pågår således ständiga förbättringar. Alliansregeringen införde för två år sedan ett kvalitets- och jämförelseprogram för skolor, vård och omsorg för att man ska kunna dra nytta av varandras erfarenheter. Alliansen har också genomfört ett stort antal reformer för valfrihet och alternativ, vilket också bidrar till kvalitet och nya sätt att arbeta.

Kommunerna visar sammanlagt ett resultat på 8 miljarder kronor 2008 och har en genomsnittligt god soliditet på 53 procent. Kommunekonomin kommer dock att drabbas av den ekonomiska krisen och kommer att få försämrade resultat när kostnaderna fortsätter att öka med kanske 4 procent om året, medan skatteintäkterna kommer att utvecklas betydligt långsammare.

När man läser braskande rubriker får man lätt intrycket att skatteintäkterna kommer att minska i år. Så är det dock inte. Skatteintäkterna, som utgör två tredjedelar av kommunernas inkomster, kommer att öka, om än bara med någon procent.

Herr talman! Det är utomordentligt dystra tider. Men finanskrisen och lågkonjunkturen slår i första hand mot företag, enskilda personer och staten, vars skatter på kapital minskar drastiskt och som står för arbetsmarknadsåtgärder.

Resultaten i kommunerna kommer att försämrats och blir kanske noll i år och nästa år, och sedan kanske de till och med hamnar på minus. Lågkonjunkturen ställer därför stora krav på kommuner och landsting att arbeta oförtrutet och att utnyttja möjligheter till effektiviseringar och förbättrad verksamhet. I rapporten om jämförelse mellan skolor konstateras dock att framgång inte nödvändigtvis innebär mer resurser. Det viktiga verkar vara hur resurserna används. Det går alltså att vidareutveckla även inom ramen för de resurser man har. Verksamheterna måste också anpassas till de demografiska förändringarna. Till exempel minskar antalet elever i grundskolan bara under 2008 med 34 000 elever. Dessutom är det kärnverksamheterna som måste sättas i främsta rummet.

Enligt en enkät som kommunerna har svarat på har de aviserat personalneddragningar med ca 15 000 anställda, vilket har nämnts tidigare här

i dag. I många fall sker det för att förhindra ett sämre resultat. Samtidigt måste vi vara medvetna om att aviserade neddragningar också kan vara ett medvetet val för att omstrukturera och effektivisera. Det kan också vara en medveten prioritering, som i en kommun här i regionen där man drar ned i äldreomsorgen men samtidigt bygger ut utomhusbad, basebollarena och kommunalt kafé. Detta är naturligtvis kommunens eget val och ansvar och inte något som vi här eller staten kan lägga sig i eller bära ansvar för.

Omkring 1,2 eller 1,3 miljoner arbetar i den kommunala sektorn. Den är ungefär en fjärdedel av den svenska arbetsmarknaden.

Alliansregeringen prioriterar kommunsektorn trots mycket stort statligt underskott och föreslår ett tillskott på 7 miljarder inför 2010 för att kommunerna ska kunna behålla personal i de viktiga välfärdstjänsterna. Detta behandlar vi nästa vecka i tilläggsbudgeten.

Men ett statligt tillskott får naturligtvis inte innebära att ambitionerna sänks när det gäller att förbättra och effektivisera. Det finns enorma skillnader mellan kommuner och deras verksamheter. Det finns kommuner med solid ekonomi, men det finns också kommuner som är i stort behov av att förbättra sin styrning och vända en nedåtgående utveckling.

Vi har under de två föregående åren tillfört 20 miljarder och ökat antalet anställda med ungefär 20 000.

År 2008 minskade förvisso antalet anställda, men samtidigt steg sysselsättningen därför att det var fler heltidsanställda. Det är en bra utveckling.

Löneutvecklingen har varit god. Än mer har emellertid alliansens jobbskatteavdrag betytt för de grupper som arbetar inom kommun och landsting. En sjuksköterska får nästan en hel månadslön extra om året, om man räknar efter skatt.

Glädjande är också att sjukfrånvaron fortsätter att minska. Arbetsplatserna har blivit friskare, och arbetsvillkoren har förbättrats.

Herr talman! Alliansens politik med fler alternativ inom vård och omsorg har inneburit att patienter, brukare och elever kan välja vård och skola men betyder också att det finns alternativ för dem som arbetar inom vård och omsorg.

Det pågår en utomordentlig verksamhet i våra kommuner. Och man behöver verkligen diskutera de 99 procent som fungerar alldeles utmärkt och inte bara den procent som kan läggas till eller förbättras.

Därför är den här kommunrapporten en utomordentlig läsning. Jag yrkar att den läggs till handlingarna, och jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionen.

Anf. 130 TOMMY TERNEMAR (s) replik:

Herr talman! Jag håller gärna med Anna Lilliehöök om att det finns många ljuspunkter i den kommunala verksamheten, men jag undrar ändå vilken värld Anna Lilliehöök lever i.

Man kan titta på mitt hemlän Värmland. Du säger bland annat att man ska prioritera välfärdens kärna. Det har man gjort i många år i Värmland. Allt det du talade om när det gäller eventuella sporthallar och annat har man inte kunnat göra på många år, utan det är en enorm kreativitet som behövs för att styra i de kommunerna.

När ni talar om att prioritera välfärdens kärna händer det något på ett annat viktigt område. Det gäller infrastruktur. I dag utsätts väldigt många kommuner och regioner för detta med att man ska vara med och medfinansiera infrastruktur. Annars är budskapet: Då blir det ingen infrastruktur hos er.

Staten tar ett steg tillbaka.

Tycker Anna Lilliehöök att det är att prioritera välfärdens kärna att kräva att kommuner ska vara med och investera i infrastruktur?

Anf. 131 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Detta är ett fullt frivilligt åtagande för en kommun, och det har särskilt framkommit i de olika beslut vi har fattat här i riksdagen.

Till exempel här i Stockholm – och så är det i många kommuner och regioner – är det tvärtom så att man särskilt har gjort framställningar om att få vara med och medfinansiera för att få till stånd en utbyggnad av infrastrukturen som har behövts och saknats under en mycket lång tid, under närmare 30 års tid.

Den har planerats i olika omgångar. Bland annat stod en socialdemokratisk majoritet först bakom den här utbyggnaden men lämnade den sedan. Då har man alltså inte sett någon annan råd än att begära att tillsammans med staten få bygga ut infrastrukturen i Stockholm. Jag nämner det som ett exempel.

Men det är ett fullt frivilligt åtagande, och det betonas väldigt noggrant.

I övrigt gäller naturligtvis den infrastruktursatsning som regeringen gör när man lägger 10 miljarder på vägar runt om i Sverige.

Anf. 132 TOMMY TERNEMAR (s) replik:

Herr talman! Man kan givetvis säga att detta är frivilligt. Men hur är det i verkligheten? När Näringsdepartementet åker runt och diskuterar de här länsplanerna och regionplanerna i dag utsätts kommunerna för ett oerhört tryck när det gäller att vara med och medfinansiera.

Tidigare kunde kommuner och regioner förskotta när det gällde infrastruktur. Då fick man ändå pengarna tillbaka så småningom från statens sida. Men nu är det inte det som gäller, utan nu är det ren medfinansiering med hotet att det annars inte blir någon infrastruktur. Det kan väl inte vara att prioritera välfärdens kärna?

Alla de pengar som man nu känner sig tvingad att satsa för att vara med i utvecklingen, om det ska bli en utveckling i kommunen, tas ju från välfärdens kärna, alltså den kommunala verksamheten, barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Anf. 133 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Det har under många år varit en eftersatt satsning att bygga ut och underhålla våra vägar och järnvägar.

Delvis har det väl berott på den föregående majoriteten. Man hade en planering som sedan blev förändrad när man skulle sätta sig i förhandlingar. Det gjorde att när den här regeringen tillträdde fanns det väldigt många projekt och absolut inga pengar.

Den här regeringen har tvärtom, genom sin satsning på 10 miljarder, sett till att ett stort antal projekt nu äntligen kommer till stånd runt om i vårt land. Det innebär förvisso en prioritering av olika projekt, enligt den plan som finns, men det görs, som sagt, en omfattande satsning över hela landet och en betydligt snabbare utbyggnad än vad som har varit fallet under den föregående tioårsperioden.

Anf. 134 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Som Anna Lilliehöök hörde i mitt anförande tog jag upp att den privata äldreomsorgen till 70 procent bedrivs av privata riskkapitalbolag. Vi har alltså riskkapitalister som sköter om omsorgen om våra gamla.

Är ni nöjda med det? Jag måste tolka det så, eftersom ni nu har sagt att ni ska inrikta er på patienternas rättigheter och behov i stället för på dessa bolags behov. Det har ni inte gjort tidigare. Det kanske är en del i Moderaternas utveckling. Vi får väl hoppas på det.

Ett bolag, som jag också tog upp, visade sig göra 84 miljoner i vinst. Det var ett bolag här i Stockholm, Maria Beroendecentrum. Hade det inte varit bättre, Anna Lilliehöök, att de här 84 miljonerna hade använts till missbrukarvård eller någon annanstans i den kommunala verksamheten, till förskolan eller till andra insatser, än att man skulle kunna plocka ut 84 miljoner kronor i vinst?

Det visade sig att ett annat bolag här i Stockholm som sköter asylsökandes olika behov hade gjort – hör och häpna! – en vinst på motsvarande 30 procent av intäkterna år 2007.

Företaget känner nog Anna Lilliehöök till, för det blev väl bekant för allmänheten i år då det klandrades av Socialstyrelsen för att man hade slarvat med provsvar, brutit mot smittskyddslagen och misskött journalföringen.

Anna Lilliehöök! Hur ser du på detta? Är det här en bra utveckling?

Jag skulle också kunna ta upp en annan fråga i samband med detta. Alla dessa privata aktörer som nu är inne i skola, vård och omsorg undantas från de sparkrav som följer av de vikande skatteintäkterna.

Man vädjar nu till friskolor runt om i landet och till privata vårdbolag att de ska ta del av bördorna. Men just nu ser det ut som att det är de kommunala verksamheterna och de barn och äldre som finns där som ska bära hela finanskrisens bördor på sina axlar.

Är det en nöjsam utveckling, Anna Lilliehöök?

Anf. 135 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Jag vill gärna gå tillbaka lite i tiden, till den tid när vi hade välfärdstjänsterna helt och hållet inlåsta i den offentliga sektorn.

Vad ledde det till? Jo, det var bristande valfrihet. Det var en dålig kvalitet, eftersom man inte kunde påverka eller välja den skola, den förskola, den äldreomsorg som man faktiskt ville ha.

Dessutom ledde detta till att det uppstod köer i snart sagt alla omsorgsverksamheter och i sjukvården. Jag minns när väntetiderna för en operation kunde vara upp till tre år, trots att man redan hade fått sin diagnos. Det enda detta resulterade i var att man fick gå sjukskriven och ha fruktansvärt ont i sitt knä eller i sin höft under en väldigt lång period.

Mot denna bakgrund tycker jag att det är en fantastisk utveckling som har skett under de senaste 20 åren, där både patienter, elever och personal har tjänat stort på att kunna utveckla verksamheten och dess kvalitet. Inte minst, och tvärtom mot vad Ulla Andersson påstår, visar ofta undersökningar när man intervjuar de anställda i fristående skolor eller vårdinrättningar att personalen där har betydligt större arbetstillfredsställelse och känner att de har inflytande över sitt arbete och kan styra det i betydligt större utsträckning.

Mot denna bakgrund vill jag svara Ulla Andersson att jag tycker att detta är en fantastisk utveckling!

Anf. 136 ULLA ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det var ju rätt talande.

Jag kanske ska påminna dig, Anna Lilliehöök, om att de stora besparingarna i de kommunala verksamheterna och landstingsverksamheterna var efter er förra regeringsperiod. Det var ni som ställde till det du alldeles nyss beskrev och som vi sedan har kämpat tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet för att reparera.

Vi nådde inte ända fram; det ska jag villigt erkänna. Det skulle behövas mycket mer. Men ni har drivit utvecklingen bakåt igen. I fjol försvann 12 000 arbetstillfällen i de kommunala verksamheterna. Ni har inte ens värdesäkrat statsbidragen till kommunsektorn.

Jag märkte mycket tydligt att Anna Lilliehöök undvek frågan om riskkapitalbolag och vinst. Det var det min fråga handlade om. Hade det inte varit bättre att ha dessa 84 miljoner som Maria Beroendecentrum tog ut i vinst till mer missbrukarvård eller till kortare köer i förskolan? Det har man ju stora problem med här i Stockholm. Hade det inte varit bättre att återinvestera pengarna som riskkapitalbolagen placerar i skatteparadis i Sverige, i vår välfärd, eller om vi så önskar, i andra länder i form av bistånd? Hade det inte varit en bättre utveckling än att låta det här ske?

Anna Lilliehöök svarade inte heller på min fråga om hur det nu känns att alla de gamla, sjuka och barnen får bära krisens bördor helt ensamma, medan de privata bolagens verksamheter och de barn och äldre som är där inte alls behöver ta del av finanskrisens bördor. Det svarade inte Anna Lilliehöök på, och det skulle jag vilja ha svar på. Det här är ett stort problem just nu, för de här behoven upphör inte på grund av att det är finanskris. Vi behöver fortfarande förskolor, utbildning och vård.

De kommunala verksamheterna behöver ytterligare tillskott. Det skulle kosta 5 miljarder. Ni sänkte skatterna med 15 miljarder senast, och ändå säger ni att ni inte har råd.

Anf. 137 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Vi sänkte skatterna med 15 miljarder i senaste budgeten, och varför gjorde vi det? Jo, för att vi genomförde en skattereform som innebar att just sjuksköterskor, förskollärare och andra i den kommunala sektorn skulle få en sänkt skatt och den höjning av levnadsstandarden som de faktiskt har fått under alliansregeringen. En sjuksköterska har, som jag nämnde, fått en månadslön extra om året om man räknar efter skatt.

Det tyckte vi var en viktig del av vår jobbpolitik. Det ska vara lönsamt att arbeta. Det är dessutom en rättvis fördelningspolitik som innebär att det är de som har de lägsta inkomsterna som får lägre skatt.

Jag vet inte vilket bolag Ulla Andersson refererar till, men när det gäller kapitalbehov är det självklart att det behövs kapital. Det gör det även i kommunala verksamheter, och självklart ska de ha en avkastning.

Jag kan inte de här fallen. Jag önskar att jag hade fått lite förvarning, för då hade jag tittat efter. Men naturligtvis är det så att det ska vara så många alternativ som möjligt så att man kan få fram en rättvis och rimlig ersättning och framför allt noggranna beskrivningar av det som ska utföras. Det är ju det som är poängen med alternativen, att när det görs av oberoende har vi också stärkt insynen och kontrollen av hur verksamheter ska följas upp.

Det är en viktig del av den modellen, och det är möjligt att det har brustit. Det låter så enligt Ulla Andersson, men en av fördelarna med att ha oberoende producenter är faktiskt att man kan följa upp verksamheterna.

Anf. 138 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Det var ett mustigt inlägg av Ulla Andersson. Det var så jag kände de gamla kommunistvindarna dra in över lokalen – de vindar som de gamla gråsossarna avskyr så mycket. Jag kan bara önska er lycka till i ert fortsatta samarbete.

Jag ska försöka hålla mig på en annan nivå i diskussionen och konstatera att kommunerna och landstingen bedriver en nyckelverksamhet i samhället, helt beroende på att det är där vi har välfärdens kärna. Därför är det bra att vi har den här årliga genomlysningen av verksamheten.

Nu har den globala finanskrisen gjort att vi har diskuterat situationen i kommuner och landsting några gånger under riksdagsåret, men här finns alltid nya infallsvinklar.

För att kort beskriva läget kan vi konstatera att kommunerna i likhet med samhället i övrigt drabbas hårt av den globala krisen. Därför är det tur att vi har fyra år av överskott bakom oss inom den kommunala sektorn. Förutsättningarna att klara kravet på en god ekonomisk hushållning har därför varit goda under de här åren.

Trots detta ser det av naturliga skäl inte speciellt ljus ut framöver, och därför har regeringen skjutit till 7 miljarder i nästa års budget. Därför har regeringen aviserat 5 miljarder årligen åren därefter och också sagt att man kommer att följa utvecklingen inom sektorn och eventuellt återkomma med ytterligare åtgärder.

Nu är läget svårt för alla och inte minst för staten själv. I en global finanskris gäller det att se till att varje krona gör största nytta där den sätts, och det som gör den största nyttan för kommunerna är tveklöst att människor har arbete och sysselsättning. Därför är arbetslinjen prioriterad av regeringen. Därför är det positivt att regeringens politik skapade så många jobb som den gjorde under de goda åren. Vi kan konstatera att det i dag är 104 000 fler sysselsatta än vad det var vid samma tidpunkt för tre år sedan. Då i högkonjunktur – nu i lågkonjunktur. Då med en socialdemokratisk regering – nu med en alliansregering.

Tveklöst har prioriteringen av arbetslinjen bidragit till att dämpa effekterna av den globala finanskrisen. Trots detta gäller det att vara akt-

sam. Vi kan konstatera att det är genom att välfärdskedjan fungerar som vi kan ge medborgarna det välstånd de efterfrågar. Företagen skapar jobb. Jobben ger lön. Lönen ger skatt, och skatten resulterar så småningom i en välfärd.

Herr talman! En intervju med landets kommunalråd visar att de främsta åtgärder de efterfrågar från regeringen är satsningar på infrastruktur. De gångna årens eftersatta underhåll av vårt kommunikationsnät har framkallat detta krav.

Därför var det förutseende av regeringen att satsa 3,8 miljarder kronor för 2009 och 2010 plus de extra 1,2 miljarder som årligen har ökat infrastrukturanslagen. Det är pengar utanför den ordinarie transportinfrastrukturplanen, vilket kommer att uppfylla kommunalrådets önskemål samtidigt som åtgärderna dämpar effekterna av den globala finanskrisen.

Herr talman! Kriskänslan är framträdande i våra kommuner och landsting, och den ska ses utifrån den globala depression som vi nu befinner oss i. Ordet depression kan kännas hårt, men ekonomiska bedömare gör den typen av värdering i dagsläget. I en sådan situation är det viktigt att alla tar sitt ansvar och drar sitt strå till stacken för att lösa problemen.

De senaste årens överskott inom kommunsektorn med 60 miljarder kronor innebär att frågan om balanskravet och tolkningen av begreppet god ekonomisk hushållning måste tydliggöras. Utifrån ett befolkningsperspektiv framstår det som konstigt att kommunerna inte mer fritt kan disponera sina pengar under en så kallad depression. Samtidigt måste man betona kravet på att hålla ordning och reda i sina räkenskaper. Därför är det bra att SKL markerar dels att den bärande logiken i balanskravet ska ligga fast, dels att effektiviseringarna i kommunerna måste fortgå. Samtidigt bör man fundera över balanskravet och hur den uttolkningen ska göras i framtiden.

Herr talman! Den demografiska utvecklingen är en faktor som drabbar kommunerna ekonomiskt. SKL:s prognoser visar att en äldreomsorg med oförändrad kvalitet kräver en kommunalskatt om 50 procent år 2050 och om 70 procent vid sekelskiftet. Till det ska läggas den statliga skatten, som fullt ut är i storleksordningen 25 procent. Det finns alltså inte mycket kvar av de 100 procenten att beskatta.

I det här tidsperspektivet är det orealistiskt att göra sådana bedömningar, men trenden är ändå tydlig. Det här innebär att vi måste se över vad vi gör, hur vi gör det och för vem vi gör det. Därför är en översyn av det offentliga uppdraget ofrånkomligt. Vi som är politiskt aktiva vet vilken tid en förändringsprocess tar inom det här området. Därför är det hög tid att fundera över hur vi ska agera i de viktiga frågorna. Om vi inte gör det är tveklöst välfärden i fara. Det är inte acceptabelt. Därför är det lämpligt att börja nu när kostnadsmedvetenheten är hög. Vi vet att i högkonjunktur är det svårt, för att inte säga omöjligt, att föra den typen av diskussion för så väl behövliga förändringar.

Herr talman! 18 procent av kommunernas intäkter kommer från statsbidrag. Under perioden 2006–2010 kommer statsbidragen att ha ökat i storleksordningen 28 miljarder. Största delen av kommunernas intäkter kommer dock från kommunalskatten. Under perioden 2007–2008 ökade skatteintäkterna med 5 procent och uppgick till storleksordningen 330 miljarder kronor.

Nettokostnaderna ökade med i genomsnitt 5,3 procent under samma period. Det är alltså en situation som knappast är långsiktigt hållbar. Variationen mellan landets kommuner i skatteuttag är också mycket kraftig, i storleksordningen 5:20 kronor till 5:25 kronor. Den högsta skattekraften de senaste åren finns i kommungruppen storstäder och förortskommuner. För att ge alla människor, oavsett boendekommun, samma grundförutsättningar behövs därför ett bra skatteutjämningsystem.

Nu pågår en översyn av utjämningsystemet. Det är viktigt att resultatet blir sådant att servicen kan erbjudas lika över hela landet. Det här är inte så enkelt att uppnå, men trots det måste det ändå ske. Förutsättningarna är helt olika mellan landets kommuner, och många knäckfrågor måste besvaras samtidigt som motsättningar mellan kommuner och landsting inte får skapas. Knäckfrågor är exempelvis vad som är tillväxt. Är tillväxten lokal eller regional? Har alla kommuner lika möjlighet till tillväxt? Vad är tillväxt i den kommun där inga arbetstillfällen finns? Hur bedömer man tillväxten i en kommun med hög tillväxt där jobben innehas av inpendlare från kommuner utan arbetstillfällen?

De här till synes enkla frågorna är oerhört svåra att besvara och finna ekonomiska styrmedel för, samtidigt som de mycket tydligt påverkar den kommunala ekonomin. Jag vill med det här betona att det är en mängd enormt svåra frågor som ska hanteras i det här sammanhanget. Också detta belyses i rapporten.

Herr talman! Vad ska kommunerna göra för att effektivisera sin verksamhet? Givetvis krävs det först en insikt om behovet av förändringar i hela den kommunala verksamheten. Kommunernas roll som samordnare av befolkningens välfärd måste tydliggöras. Som jag uppfattar den kommunala redovisningen är man på god väg att förändra synen från verksamhetsföreträdare till befolkningsföreträdare. Ett tecken på det är att kommunernas köp av välfärdstjänster ökade mellan 2006 och 2007 med 12,6 procent. Det visar på ett visst nytänkande. Jag är övertygad om att utvecklingen kommer att fortsätta såväl utifrån kostnad som kvalitets-synpunkt.

En annan fråga är om kommuner ska ägna sig åt verksamheter som är direkt affärsdrivande. I dag har kommunerna drygt 1 500 företag i sin ägo inom skiftande områden. Många av företagen borde kunna avyttras och kommunen därmed ägna sig mer åt kärnverksamheten. Det skulle förmodligen bidra till den tydlighet som befolkningen efterfrågar i det kommunala ansvaret.

Trots sådana förändringar kommer kommunsektorn att vara en stor arbetsgivare. I dag är i storleksordningen 1,1 miljon människor verksamma inom kommun- och landstingssektorn. Det är omkring en fjärdedel av alla anställda i landet. Det som är positivt i den här redovisningen inom personalområdet är att andelen heltidssysselsatta ökar, och därmed skapas en tryggare tillvaro för människorna.

Herr talman! Avslutningsvis kan vi konstatera att kommun- och landstingssektorn är en nyckelsektor i välfärdsarbetet. Det är dessutom en sektor som i kristider får dra ett tungt lass. Det är därför viktigt att alla politiska nivåer tillsammans hjälper till att underlätta för varandra i arbetet med att värna välfärden. Alla politiska områden har sitt ansvar, sina kostnader och sina möjligheter att förbättra. Vi kan konstatera att från regeringshåll har mycket gjorts och mycket görs. På ett ansvarsfullt sätt

följer nu regeringen utvecklingen inom kommuner och landsting. Vid behov kommer åtgärder att vidtas.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag om att skrivelsen läggs till handlingarna.

Anf. 139 TOMMY TERNEMAR (s) replik:

Herr talman! Jörgen Johansson förde en ganska intressant diskussion om framtiden för kommuner och landsting. Jag tror, precis som du, att det behövs ganska många nya tankar framöver för att klara de offentliga åtagandena. Det gäller inte minst för kommuner i landsbygden att jobba mer tillsammans, att bilda kommunförbund för olika aktiviteter för att klara ekonomin och så vidare. Men vi lever just nu, här i dag. Den framtidsdebatten får vi ta senare.

Jörgen säger jobben först. Jag upplever dig, Jörgen, som en erfaren kommun- och landstingspolitiker med gott omdöme. I dagens Värmlands Folkblad står följande för det centerstyrda Sunne: "Ett 30-tal tjänster inom skolan försvinner. Det är en av konsekvenserna av kommunens mycket strama budgetläge för 2010." Vidare står det: "– Alla förvaltningar har gjort besparingar i verksamheterna och i sådan omfattning att man som kommuninvånare kommer att märka av den försämrade servicen, säger kommunstyrelsens ordförande Ola Persson, (C)." Däremot säger han att trots att det kanske inte tillhör välfärdens kärna måste de ändå försöka städa gatorna och hålla ordning i parkerna.

Är din personliga bedömning, Jörgen, att 7 miljarder i tillskott till kommunerna kommer att räcka?

Anf. 140 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Man kan alltid diskutera nivåerna. Oavsett vilken färg en regering har måste den se till att varje krona gör största nytta där den satsas. Det innebär i en situation med en depression över i stort sett hela världen att man verkligen måste vara aktsam med hur man hanterar medlen. Vi ska också veta att staten i sig drabbas kanske fyra fem gånger mer än vad kommunerna drabbas av depressionen. Här gäller det att hålla i pengarna och försöka agera på sådant sätt att man får ut allra mest av de pengar som satsas.

Sedan har regeringen gjort precis vad Finanspolitiska rådet var ute efter i sin rapport. Man har sagt att man kommer att följa utvecklingen och vid behov också skjuta till mer pengar. Jag tycker ändock att regeringen har hanterat frågan på ett mycket ansvarsfullt sätt. Finanspolitiska rådet säger i ingressen till sin rapport att helt rätt saker har gjorts under resans gång.

Det man är oenig om inom gruppen är att man bör satsa mer pengar. Det finns en reservant i det sammanhanget. Det framkommer sällan i debatten, men så är det faktiskt. Jag anser ändock att agerandet från regeringen är sådant att man uppfyller de intentioner som Finanspolitiska rådet har haft.

Anf. 141 TOMMY TERNEMAR (s) replik:

Fru talman! Vi hade en utfrågning i finansutskottet med Finanspolitiska rådet. Jag tyckte att det då var en ganska tydlig rekommendation från Finanspolitiska rådet om att de pengar man borde satsa nu skulle

behöva gå till att öka satsningen på både kommun- och landstingssektorn just för att inte späda på den arbetslöshet som finns inom industri- och byggsektorn. Detta sade jag bland annat i mitt anförande.

Om man tittar i samma tidning ser man att socialbidragen växer i Hammarö kommun från 3,5 miljoner till 6,2 miljoner. Det är pengar som kommunalrådet och kommunstyrelsen måste ta från skola, vård och omsorg eller genom att skära och säga upp ytterligare människor från tjänster i den kommunala sektorn och späda på arbetslösheten. Det vet du, Jörgen. Varför inte erkänna att ni borde ge mer pengar till kommunerna?

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Anf. 142 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är mycket väl medveten om detta. Jag har suttit i både kommun- och landstingsstyrelser och brottats med precis samma problem, framför allt under 90-talskrisen. Jag känner verkligen med dem som sitter och arbetar med de här frågorna.

Samtidigt ska man veta att det är under den här tiden man kan göra förändringar som förbättrar tillvaron för människorna i framtiden. Det är nu förändringsarbetet verkligen kan bedrivas. Att då bara pumpa in pengar vore förödande. Det skulle lägga en död hand över utvecklingen och de kreativa diskussioner som trots allt förs ute i kommuner och landsting. Jag tycker att vi ändå måste vara tydliga och våga säga att det faktiskt är så.

Jag reste runt för någon vecka sedan i Värmland och träffade kommuner. Jag förstår deras problematik. Ibland tycker jag nog också att vi måste kunna diskutera vissa heliga kor oavsett vilken färg kommunpolitikerna har. Som aktiva kommun- och landstingspolitiker blir vi ofta verksamhetsföreträdare i stället för befolkningsföreträdare. Det är det som jag ser som den positiva utveckling av den privatisering som trots allt har skett med drygt 12 procent de senaste åren.

Det innebär att politikerna får sätta sig ned och fundera på vad de vill ha ut av verksamheten. De måste ställa krav på verksamheten för att kunna göra en professionell upphandling. Samtidigt får de lov att ifrågasätta hur de följer upp verksamheten. Det innebär att många intressanta frågor kommer upp på bordet som aldrig annars har tagits fram. Det här gäller kanske ännu mer inom landstingsvärlden än inom kommunvärlden. Ta till vara krisen och ta ut de positiva effekter som den kan ge inför framtiden!

Anf. 143 CARL B HAMILTON (fp):

Fru talman! Jag ska gå rakt på en central fråga. Man kan nämligen säga att det är lite av en kapploppning här. Oppositionen vill hävda att de spenderar mer pengar och att de i någon mening är bättre människor än vi andra. Det talas här om stödet till kommunsektorn. Man ska öka stödet, satsa på kommunsektorn och så vidare.

I sin reservation hävdar oppositionen att regeringens åtgärder för kommunerna och mot lågkonjunkturen är ”klart otillräckliga”. Mot den bakgrunden skulle man kunna tro att oppositionen spenderar mycket mer pengar än vad regeringen gör.

Men jag vill ifrågasätta detta. Jag hävdar att oppositionen i själva verket överför mindre resurser till kommunerna när man tar hänsyn till hela oppositionens politik. Om oppositionen hade styrt Sverige hade kommunerna haft mindre pengar och resurser att röra sig med i dag.

Låt mig dock börja med den närmast banala observationen att inga resursöverföringar från stat till kommuner är gratis. Det innebär att staten ökar sin upplåning och sitt budgetunderskott för att med dessa extra lånade pengar, som naturligtvis är en ökad belastning på framtida generationer, göra en överföring av resurser till kommunerna. Man kan tycka att detta är bra eller dåligt, men jag tror att man i alla fall ska ha klart för sig att det här är någonting som framtida generationer betalar.

Låt mig så gå över till räkenskaperna. I maj 2009, alltså för en månad sedan, presenterade Sveriges Kommuner och Landsting en ny ekonomirapport. På s. 71 i rapporten finns en sammanställning över beslutade och beräknade statliga tillskott i kommuner och landsting för år 2007–2012. Där kan man läsa att under 2007 höjde alliansregeringen det generella statsbidraget till sektorn med 1 miljard. Man höjde med ytterligare 5 miljarder 2008. Det blir sammanlagt 6 miljarder. Man fryser bidraget år 2009, det vill säga att höjningen med 6 miljarder ligger kvar. Man ökar bidraget med ytterligare 7 miljarder 2010; dock är detta en temporär ökning. Då blir nivån ytterligare 13 miljarder. Sedan har regeringen permanent åtagit sig att höja överföringen med 5 miljarder för åren 2011 och 2012.

Men det här ger inte hela bilden. Det generella statsbidraget är inte den enda formen för statligt stöd till kommuner och landsting. Man ska lägga till resursöverföring i form av riktade bidrag och skatteförändringar. Då är viktiga skattelättnader för kommunerna den generella sänkningen av arbetsgivaravgiften vid anställning av ungdomar och intäkterna från den kommunala fastighetsavgiften.

Om man då gör som SKL och räknar samman alla dessa former av stöd visar det sig att statens stöd för kommunerna för 2009 ökade med ytterligare 8 miljarder. Under nästa år, 2010, ökar det med ytterligare 9,7 miljarder inräknat ett engångstillskott på 7 miljarder som jag tidigare nämnde.

Sammantaget ger alltså den fullständiga bilden en betydligt större resursförstärkning än om man, som oppositionen gör, enbart i sin argumentation fokuserar på uppräknade av det generella statsbidraget.

Man kan titta på den socialdemokratiska oppositionens alternativ. Vad innebär det? I den gemensamma reservationen till denna skrivelse säger man sig vilja anslå 5 miljarder till kommunsektorn till 2009 och 10 miljarder nästa år – alltså sammanlagt 15 miljarder. Jag fokuserar på Socialdemokraterna eftersom det är det parti som styr oppositionen.

Problemet för Socialdemokraterna och deras retorik är att de vill ge intrycket av att ge mycket mer till kommunerna än regeringen. Men Socialdemokraterna säger nej till nedsättningen av arbetsgivaravgiften för ungdomar. De vill dessutom göra fastighetsskatten statlig, vilket betyder att kommunerna inte får några inkomster från den.

Man kan i och för sig argumentera för de här ståndpunkterna, men det är inte poängen i det här resonemanget. Nu startar vi från den situation som vi har. Om man ska beräkna den kommunalekonomiska effekten av Socialdemokraternas politik måste man inkludera även skatteförändringarna.

Om man gör det krymper det socialdemokratiska resurstillskottet för kommunsektorn, intressant nog, år 2009 från 5 miljarder till blygsamma 300 miljoner. För 2010 blir det faktiskt ett underskott jämfört med regeringen. Då minskar Socialdemokraternas tillskott från 10 miljarder till knappt 5 miljarder. Det är alltså 2 miljarder mindre än vad regeringen överför enbart i form av ett extra generellt statsbidrag.

Summa summarum skulle Socialdemokraternas politik leda till att kommunerna har mindre resurser än de har med regeringens politik.

Anf. 144 EMMA HENRIKSSON (kd):

Fru talman! Det är viktiga frågor vi diskuterar. När finansutskottet debatterar blir det av naturliga skäl så att mycket fokus hamnar på den ekonomiska utvecklingen. Betänkandet handlar emellertid om både den ekonomiska utvecklingen och hur verksamheten i sig har rört sig.

Jag skulle vilja ta upp några saker som jag anser som viktiga i det vi kunnat se under 2008. En av de mesta glädjande sakerna i den kommunala sektorn är utvecklingen av sjuktagen som minskat. De har minskat så mycket att det motsvarar 4 400 årsarbetare. Det är viktigt utifrån många olika perspektiv. Dels är det självklart viktigt för kommunerna, som därmed minskar sina utgifter, dels är det viktigt för att det påverkar arbetsmiljön på våra kommunala arbetsplatser. Det är också viktigt för alla dem som är beroende av de tjänster som kommunerna utför, att de får en ökad trygghet i form av bättre kontinuitet bland personalen.

Det finns emellertid några saker som man inte kan glädjas åt lika mycket när det gäller utvecklingen. Jag tänker framför allt på något som jag tog upp redan förra året, nämligen att mer än var tionde elev fortfarande går ut grundskolan utan godkända betyg i alla kärnämnen. Det är allvarligt. En av orsakerna till det är förstås att de barn som gick ut nian 2008 under största delen av sin skolgång gick i en skola som hade styrts av den politik som fördes av Thomas Östros, Ibrahim Baylan och Ingerd Wärnersson. Det var en flumskola. Vi har sett effekterna av den, och vi kommer att fortsätta att se effekterna under flera år framöver.

Jag är övertygad om att det både är ärligt menat och ett genuint intresse från oppositionspartierna när de säger att de värnar skolan och vill tillföra mer resurser, men det vi kan se tydligt i den kvalitetsjämförelse som Sveriges Kommuner och Landsting presenterade för någon dag sedan är att inte bara pengarna är avgörande för hur verksamheten i skolan utvecklas. Om en skolpolitik inte tar hänsyn till att alla barn är olika, har olika förutsättningar och behov, tar till sig kunskap bättre med olika pedagogik och metoder räcker det inte att man tillför mer resurser.

Tommy Ternemar tog i sitt inlägg upp att barngruppernas genomsnittliga storlek har ökat vad gäller fritidshemmen och förskolan. Tyvärr gjorde han en jämförelse som inte är korrekt. Jag hoppas att det var en felsägning. Visserligen har barngrupperna ökat men inte i den storleksordning som Tommy Ternemar nämnde. Utvecklingen i förskolan har gått från i snitt 16,7 till 17 barn och i fritidshemmen från 33,5 till 34,9. I

sammanhanget är det viktigt att påpeka att grupperna i förskolan fortfarande är mindre i dag än de var 2004 när Socialdemokraterna hade regeringsmakten.

I förmiddags talade jag med ett kommunalråd i en av Stockholms förortskommuner och undrade hur hon såg på utvecklingen i kommunen. Hon är ansvarig för socialnämndsfrågorna och började självklart med att erkänna att det är tufft och jobbigt just nu, men hon sade också att vi inte får klä oss i säck och aska, att vi även måste se på det som är positivt. Hon menade att det är nu vi har möjlighet att göra de korrekta prioriteringarna som innebär att vi när den högkonjunktur som väntar runt hörnet kommer har byggt en kommun som är attraktiv, där våra invånare trivs, känner sig trygga och vill stanna kvar.

Visst har hon rätt. Det är jättetufft för kommunerna just nu, och det kan komma att bli ännu tuffare nästa år. Det är i dessa tider som vårt förtroende som samhällsföreträdare verkligen prövas. Det är nu vi måste göra de rätta prioriteringarna även om det är svårt och tufft i många kommuner. Hela den kris som vi befinner oss i är i första hand en förtroendekris, en förtroendekris som lett till en ekonomisk kris. Det är bara genom att upprätthålla det förtroende som i dag finns för statens finanser som vi kan bidra till att återuppbygga det förtroende som saknas. Det gäller både den offentliga sektorn och, framför allt, de finansiella institutionerna.

Precis som vi har hört tidigare i debatten tar regeringen sitt ansvar. Vi skjuter till pengar, vilket gör att övergången och den tuffa period som kommunerna befinner sig i kommer att gå lättare. Det går dock inte att pumpa ut pengar okontrollerat. På samma sätt som vi kräver att kommunerna ska vända på varje krona och bara göra det som är mest rätt och effektivt måste också vi fundera över varje krona som vi investerar i kommunerna.

Även om det just nu ser dystert ut för kommunerna, och fler och fler varsel leder till arbetslöshet, kan vi se att det bland allmänheten börjat spridas en viss förhoppning. Fler ser positivt både på sin egen ekonomiska utveckling och på samhällets utveckling, och färre tror på sämre tider. Det är jätteviktigt. Det är bara genom att befolkningen och inte minst företagarna börjar våga tro på framtiden som man också börjar våga investera igen. Det är investeringarna som ger arbeten, och det är framför allt arbeten och därmed skatteintäkter som är basen i den kommunala ekonomin.

Regeringen kommer att följa utvecklingen. Även om det just nu är svårt att säga om det ljus som vi ser i tunneln bara är en illusion eller om det är en öppning eller ett mötande tåg följer vi utvecklingen noga och försöker göra vad vi kan och löpande vidta de åtgärder som behövs.

Fru talman! Innan jag avslutar mitt anförande kan jag inte låta bli att nämna något som blev känt häromdagen, nämligen utvärderingen av regeringens satsning på att korta köerna till vården. Tack vare de ekonomiska incitament som införts kan vi se att köerna mer än halverats. Det är oerhört bra. Först och främst är det självklart bra för de patienter som stått i kö, men det är också bra för förtroendet för vården. Dessutom är det bra vad gäller kostnaderna såväl för kommunerna och landstingen som för alla arbetsgivare. Det är ännu ett område där regeringen med Göran Hägglund i spetsen har visat att det går att ändra på gamla san-

ningar. Sakta men säkert är inte precis något positivt när det handlar om vårdköer. Sakta har många gånger blivit alldeles för sakta.

De extra resurser som landstingen via kömiljarden får del av ger ett viktigt tillskott till landstingens ansträngda ekonomi, men den frågan tror jag att vi får återkomma till när vi utvärderar utvecklingen i kommunerna nästa år.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 juni.)

Prot. 2008/09:131
12 juni

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

9 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 12 juni

2008/09:1024 Övergreppen i Peru

av *Hans Linde* (v)

till utrikesminister Carl Bildt (m)

2008/09:1025 Handelsavtal med Peru

av *Hans Linde* (v)

till statsrådet Ewa Björling (m)

2008/09:1026 Högsta samlade arbetslösheten i Gävleborg

av *Raimo Pärssinen* (s)

till arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m)

2008/09:1027 Gränsöverskridande taxiresor

av *Claes-Göran Brandin* (s)

till statsrådet Åsa Torstensson (c)

2008/09:1028 Ansvarsfull hantering av södra Sveriges arkivhandlingar

av *Ulf Nilsson* (fp)

till kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth (m)

2008/09:1029 Konsekvenser av ny lag om läkarvårdsersättning

av *Göran Lindblad* (m)

till socialminister Göran Hägglund (kd)

2008/09:1030 Näringspolitiken och jobben i Gävleborg

av *Raimo Pärssinen* (s)

till näringsminister Maud Olofsson (c)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 juni.

10 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmäldes att skriftligt svar på följande fråga inkommit

den 12 juni

2008/09:1013 Flygbolag och företagsetik mot kunder

av *Birgitta Eriksson* (s)

till statsrådet Åsa Torstensson (c)

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 23 juni.

11 § Kammaren åtskildes kl. 17.17.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början till och med 5 §
anf. 27 (delvis),
av talmannen därefter till och med 6 § anf. 63 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med anf. 104 (delvis),
av talmannen därefter till och med 8 § anf. 140 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

KARI HASSELBERG

/Eva-Lena Ekman

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott	1
2 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Förnyad bordläggning	2
5 § Försvarets inriktning	2
Försvarsutskottets betänkande 2008/09:FöU10	2
Anf. 1 ANDERS KARLSSON (s)	2
Anf. 2 GUNILLA WAHLÉN (v)	6
Anf. 3 PETER RÅDBERG (mp)	9
Anf. 4 ROLF GUNNARSSON (m)	13
Anf. 5 ANDERS KARLSSON (s) replik	17
Anf. 6 ROLF GUNNARSSON (m) replik	17
Anf. 7 ANDERS KARLSSON (s) replik	18
Anf. 8 ROLF GUNNARSSON (m) replik	18
Anf. 9 PETER RÅDBERG (mp) replik	19
Anf. 10 ROLF GUNNARSSON (m) replik	19
Anf. 11 PETER RÅDBERG (mp) replik	19
Anf. 12 ROLF GUNNARSSON (m) replik	20
Anf. 13 GUNILLA WAHLÉN (v) replik	20
Anf. 14 ROLF GUNNARSSON (m) replik	20
Anf. 15 GUNILLA WAHLÉN (v) replik	21
Anf. 16 ROLF GUNNARSSON (m) replik	21
Anf. 17 KERSTIN LUNDGREN (c)	22
Anf. 18 PETER RÅDBERG (mp) replik	24
Anf. 19 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	24
Anf. 20 PETER RÅDBERG (mp) replik	24
Anf. 21 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	25
Anf. 22 ANDERS KARLSSON (s) replik	25
Anf. 23 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	26
Anf. 24 ANDERS KARLSSON (s) replik	26
Anf. 25 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	27
Anf. 26 ALLAN WIDMAN (fp)	28
Anf. 27 PETER RÅDBERG (mp) replik	31
Anf. 28 ALLAN WIDMAN (fp) replik	31
Anf. 29 PETER RÅDBERG (mp) replik	32
Anf. 30 ALLAN WIDMAN (fp) replik	32
Anf. 31 ANDERS KARLSSON (s) replik	33
Anf. 32 ALLAN WIDMAN (fp) replik	33
Anf. 33 ANDERS KARLSSON (s) replik	34
Anf. 34 ALLAN WIDMAN (fp) replik	35
Anf. 35 TALMANNEN	35
Anf. 36 ELSE-MARIE LINDGREN (kd)	35
Anf. 37 GUNILLA WAHLÉN (v) replik	38
Anf. 38 ELSE-MARIE LINDGREN (kd) replik	38

Anf. 39	GUNILLA WAHLÉN (v) replik.....	39
Anf. 40	ELSE-MARIE LINDGREN (kd) replik.....	39
Anf. 41	Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	39
Anf. 42	ANDERS KARLSSON (s) replik	44
Anf. 43	Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik	44
Anf. 44	ANDERS KARLSSON (s) replik	45
Anf. 45	Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik	45
Anf. 46	TALMANNEN	46
Anf. 47	GUNILLA WAHLÉN (v) replik.....	46
Anf. 48	Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik	47
Anf. 49	GUNILLA WAHLÉN (v) replik.....	47
Anf. 50	Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik	47
Anf. 51	PETER RÅDBERG (mp) replik	48
Anf. 52	Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik	48
Anf. 53	PETER RÅDBERG (mp) replik	49
Anf. 54	Försvarsminister STEN TOLGFORS (m) replik	50
Anf. 55	KARIN ENSTRÖM (m).....	50
Anf. 56	ANDERS KARLSSON (s) replik	53
Anf. 57	KARIN ENSTRÖM (m) replik.....	53
Anf. 58	ANDERS KARLSSON (s) replik	54
Anf. 59	KARIN ENSTRÖM (m) replik.....	54
Anf. 60	ANNICKA ENGBLOM (m).....	55
	(Beslut skulle fattas den 16 juni.).....	56
6 §	Konkurrens på spåret	56
	Trafikutskottets betänkande 2008/09:TU18	56
Anf. 61	OSKAR ÖHOLM (m).....	56
Anf. 62	LENA HALLENGREN (s).....	57
Anf. 63	PETER PEDERSEN (v).....	60
Anf. 64	KARIN SVENSSON SMITH (mp)	64
Anf. 65	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m)	67
Anf. 66	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	70
Anf. 67	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	71
Anf. 68	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	71
Anf. 69	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	72
Anf. 70	LENA HALLENGREN (s) replik.....	72
Anf. 71	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	73
Anf. 72	LENA HALLENGREN (s) replik.....	73
Anf. 73	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	74
Anf. 74	PETER PEDERSEN (v) replik	74
Anf. 75	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	75
Anf. 76	PETER PEDERSEN (v) replik	75
Anf. 77	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	76
Anf. 78	NINA LARSSON (fp).....	77
Anf. 79	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	79
Anf. 80	NINA LARSSON (fp) replik	80
Anf. 81	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	80
Anf. 82	NINA LARSSON (fp) replik	80
Anf. 83	LENA HALLENGREN (s) replik.....	81
Anf. 84	NINA LARSSON (fp) replik	81

Anf. 85	LENA HALLENGREN (s) replik	82
Anf. 86	NINA LARSSON (fp) replik	82
Anf. 87	PETER PEDERSEN (v) replik	83
Anf. 88	NINA LARSSON (fp) replik	83
Anf. 89	PETER PEDERSEN (v) replik	84
Anf. 90	NINA LARSSON (fp) replik	84
Anf. 91	INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	84
Anf. 92	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	87
Anf. 93	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	87
Anf. 94	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	88
Anf. 95	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	88
Anf. 96	LENA HALLENGREN (s) replik	88
Anf. 97	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	89
Anf. 98	LENA HALLENGREN (s) replik	89
Anf. 99	INGEMAR VÄNERLÖV (kd) replik	89
Anf. 100	Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c)	89
Anf. 101	PETER PEDERSEN (v) replik	92
Anf. 102	Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik	93
Anf. 103	PETER PEDERSEN (v) replik	93
Anf. 104	Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik	94
Anf. 105	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	94
Anf. 106	Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik	94
Anf. 107	KARIN SVENSSON SMITH (mp) replik	95
Anf. 108	Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik	95
Anf. 109	LENA HALLENGREN (s) replik	95
Anf. 110	Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik	96
Anf. 111	LENA HALLENGREN (s) replik	96
Anf. 112	Statsrådet ÅSA TORSTENSSON (c) replik	97
Anf. 113	PIA NILSSON (s)	98
	(Beslut skulle fattas den 16 juni.)	99

7 § Utvärdering av penningpolitiken 2006–2008 och en beskrivning av Riksbankens åtgärder till följd av

finanskrisen		99
	Finansutskottets betänkande 2008/09:FiU24	99
Anf. 114	ULLA ANDERSSON (v)	99
Anf. 115	SONIA KARLSSON (s)	100
Anf. 116	ULLA ANDERSSON (v) replik	103
Anf. 117	LARS ELINDERSON (m)	103
Anf. 118	ULLA ANDERSSON (v) replik	105
Anf. 119	LARS ELINDERSON (m) replik	106
Anf. 120	ULLA ANDERSSON (v) replik	107
Anf. 121	LARS ELINDERSON (m) replik	107
Anf. 122	CARL B HAMILTON (fp)	107
Anf. 123	ULLA ANDERSSON (v) replik	108
Anf. 124	CARL B HAMILTON (fp) replik	109
Anf. 125	ULLA ANDERSSON (v) replik	109
Anf. 126	CARL B HAMILTON (fp) replik	109
	(Beslut skulle fattas den 16 juni.)	109

8 § Utvecklingen inom den kommunala sektorn.....	110
Finansutskottets betänkande 2008/09:FiU27	110
Anf. 127 TOMMY TERNEMAR (s)	110
Anf. 128 ULLA ANDERSSON (v)	111
Anf. 129 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	114
Anf. 130 TOMMY TERNEMAR (s) replik	116
Anf. 131 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	117
Anf. 132 TOMMY TERNEMAR (s) replik	117
Anf. 133 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	117
Anf. 134 ULLA ANDERSSON (v) replik	118
Anf. 135 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	118
Anf. 136 ULLA ANDERSSON (v) replik	119
Anf. 137 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	119
Anf. 138 JÖRGEN JOHANSSON (c).....	120
Anf. 139 TOMMY TERNEMAR (s) replik	123
Anf. 140 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik	123
Anf. 141 TOMMY TERNEMAR (s) replik	123
Anf. 142 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik	124
Anf. 143 CARL B HAMILTON (fp)	124
Anf. 144 EMMA HENRIKSSON (kd)	126
(Beslut skulle fattas den 16 juni.).....	128
9 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	128
10 § Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	129
11 § Kammaren åtskildes kl. 17.17.	129

